

จิตรภาพพื้นบาทของสถานแล้วในจังหวัดเลย

พระวิจิตรรัง อภุคย์โย (ในพิธีไลยหัว)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานที่จัดทำขึ้นโดยศาสตราจารย์นายแพทย์บัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล กรุงเทพมหานคร
พุทธศักราช ๒๕๕๒

วิเคราะห์บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย

พระฉัตรชัย อคฺคชโย (สิงห์โตแก้ว)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2562

วิเคราะห์บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย

พระฉัตรชัย อคฺคชโย (สิงห์โตแก้ว)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2562

AN ANALYSIS OF THE ROLE OF NOVICE IN LOEI PROVINCE

PHRA CHATCHAI AUKKHACHAYO (SINGTOKAEW)

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE MASTER DEGREE OF ARTS
PROGRAM IN BUDDHISM AND PHILOSOPHY
GRADUATE SCHOOL
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

2019

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : วิเคราะห์บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย
ชื่อนักศึกษา : พระฉัตรชัย อคคชโย (สิงห์โตแก้ว)
ชื่อปริญญา : ศาสตราจารย์มหาบัณฑิต
สาขาวิชา : พุทธศาสนาและปรัชญา
ปีพุทธศักราช : 2562
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก : ดร.ประสงค์ พรหมศรี
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : พระครูปลัดสุรวุฒิ จนทนมโม, ดร.

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสตราจารย์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

.....
(พระศรีวินยากรณ์, ดร.)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
ประธานกรรมการ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บัวระภา)

กรรมการ(อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก)

.....
(ดร.ประสงค์ พรหมศรี)

กรรมการ/อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

.....
(พระครูปลัดสุรวุฒิ จนทนมโม, ดร.)

กรรมการ

.....
(ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ)

กรรมการ

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thesis Topic : An Analysis of the Role of Novice in Loei Province
Student's Name : Phra Chatchai Aukkhachayo (Singtokaew)
Degree Sought : Master of Arts
Program : Buddhism and Philosophy
Anno Domini : 2019
Advisor : Dr.Prasong Promsri
Co- Advisor : Phrakhrupalad Surawut Candadhammo, Dr.

Accepted by the Graduate School, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillments of the Requirements for the Master Degree of Arts, Program in Buddhism and Philosophy.

Dean of Graduate School

(Phrasrivinayaphon, Dr.)

Thesis Committee :

Chairman

(Asst. Prof. Dr.Homwah Buarapa)

Member (Advisor)

(Dr.Prasong Promsri)

Member/Co-Advisor

(Phrakhrupalad Surawut Candadhammo, Dr.)

Member

(Prof. Dr.Prayong Saenburun)

Member

(Assoc.Prof. Dr.Boonruam Khammuangsaen)

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์	: วิเคราะห์บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย
ชื่อนักศึกษา	: พระฉัตรชัย อคฺคชโย (สิงห์โตแก้ว)
ชื่อปริญญา	: ศาสตราจารย์มหาบัณฑิต
สาขาวิชา	: พุทธศาสนาและปรัชญา
ปีพุทธศักราช	: 2562
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	: ดร.ประสงค์ พรหมศรี
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	: พระครูปลัดสุรสุตจิ จันทธมโม, ดร.

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของสามเณรในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาบทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย และ 3) เพื่อวิเคราะห์บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย ข้อมูลเอกสาร ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา ตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึกพระภิกษุ 10 รูป สามเณร 10 รูป รวม 20 รูป ข้อมูลนำมาวิเคราะห์เนื้อหาและวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุปอุปนัย

สามเณรคือเหล่ากอแห่งสมณะ ในยุคพุทธกาลสามเณรมีบทบาทช่วยรักษาพระศาสนา สืบต่อและเผยแผ่พระธรรมวินัย ปัจจุบันสามเณรมีบทบาทช่วยและปฏิบัติตามสิกขาบท 10 ข้อ พร้อมเสขียวัตร ธรรมเนียบ และกฎหมาย ศึกษาปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา รวมถึงระดับปริญญา รักษา ปกป้อง เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย

ปัจจัยที่ทำให้เยาวชนในจังหวัดเลยตัดสินใจเข้ามาบรรพชา คือ แรงผลักดันจากผู้ปกครอง การเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น การบวชตามประเพณี การแบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง ความยากจน การปลดปล่อยจากพิษภัยของยาเสพติด ปัญหาพ่อแม่หย่าร้าง การขาดโอกาสทางการศึกษา การช่วยขัดเกลาพฤติกรรมและบวชตอบแทนพระคุณพ่อแม่ บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย คือ การศึกษาเล่าเรียน การสนองงานครูอาจารย์และคณะสงฆ์ ผู้ช่วยพระภิกษุ ทำกิจวัตร เป็นแบบอย่างที่ดีแก่พุทธศาสนิกชน การสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

วิเคราะห์บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย พบว่า มีบทบาทโดยภาพรวมแล้ว ได้แก่ 1. เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เมื่อมีความรู้ทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญ รวมถึงระดับปริญญาแล้ว ย่อมจะทำให้พระพุทธศาสนามั่นคง แม้จะลาสิกขาออกมาเป็นคฤหัสถ์ก็ได้ทำการรักษาพระพุทธศาสนาในหน้าที่ของตน 2. เพื่อสังคม เช่น การเผยแผ่พระศาสนา ทำหน้าที่เป็นพระภิกษุสืบไป เป็นต้น 3. เพื่อสถาบันสงฆ์ไทย พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เป็นเจ้าคณะปกครองทุกระดับชั้นล้วนเคยบรรพชามาตั้งแต่เป็นสามเณร จึงเื้อต่อสถาบันพระพุทธศาสนาต่อไป

คำสำคัญ: บทบาท, สามเณร

ABSTRACT

Thesis Topic	: An Analysis of the Role of Novice in Loei Province
Student's Name	: Phra Chatchai Aukkhachayo (Singtokaew)
Degree Sought	: Master of Arts
Program	: Buddhism and Philosophy
Anno Domini	: 2018
Advisor	: Dr.Prasong Promsri
Co-Advisor	: Phrakrupalad Surawut Candadhammo, Dr.

The objectives of this thesis are as follows: 1) to study the roles of the novices in the Theravada Buddhism 2) to study the roles of the novices in Loei Province 3) to analyze the roles of the novices in Loei Province. The derived information and data were: Tripitaka commentary, related textbooks, data and in-depth interviews from 10 monks and 10 novices. The total numbers of the interviewees were 20 persons. The derived data was contentedly analyzed and inductive conclusion was structurally formed.

The results of research were found that:

Novices are clans of the monks. In the Buddhist era, the novices' roles were to preserve the religion, be successor to religion and propagate the Dharma disciplines. At present, the novices have roles in helping and following the 10 centipede, Se Khiyawat, traditions and laws. They study Pariyati Dharma including Dharma Department, Pali Department and Department of General Education and Bachelor Degree levels. They keep, protect and propagate Buddhism.

Factors that the youths in Loei Province decided to ordinate were the motivation from their parents, ordination according to tradition, alleviating the burden of parents, problems of poverty, staying away from drugs, problems of divorced parents, lack of educational opportunities, refining behavior and ordaining to pay grace to parents. The duty of the novices in Loei are: studying, serving their teachers and clergy, being the monks' assistants, doing the routine, being a good image to the Buddhists, renewing Buddhism and propagating Buddhism.

After analyzing the roles of the novice in Loei Province, it was found that when picture their overall roles; their roles are: 1) for the stability of Buddhism, they have knowledge in 3 parts, Dharma, Pali and general education. This also includes the degree's levels. The knowledge can stable Buddhism. Even when they leave the monkhood and become laymen, they preserve Buddhism in their duty. 2) For social duty such as propagation Buddhism as being monks. 3) For Thai monks Institute, the monks who become primates governing all levels used to be ordained as the novices. Then they contribute to the Buddhist Institute.

Key words: Role, Novice

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้เนื่องจากบุคคลหลายฝ่ายที่ได้ช่วยเหลือในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณมหาวิทาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทางการศึกษาด้านพุทธศาสนาและปรัชญา ระดับปริญญาโท

ขอเจริญพรขอบคุณอาจารย์ ดร.ประสงค์ พรหมศรี ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และกราบขอบพระคุณพระอาจารย์ พระครูปลัดสุรวุฒิ จนฺทธมฺโม, ดร. ที่ปรึกษาร่วม ขอเจริญพรขอบคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ รองศาสตราจารย์ ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บัระภา ที่ได้ให้คำแนะนำ ตลอดจนตรวจสอบข้อบกพร่อง พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จนสำเร็จลุล่วงได้อย่างดียิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณอธิการบดี รองอธิการบดี คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย พระคณาจารย์และอาจารย์สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ที่ได้อบรมสั่งสอนให้ความรู้ระดับมหาบัณฑิต และบุคลากรทุกท่านที่ได้อำนวยความสะดวกในการศึกษาตลอดหลักสูตร

ขอเจริญพรขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ได้ให้ความสะดวกด้วยดี ตลอดจนเพื่อนนักศึกษาระดับปริญญาโททุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา

ขออนุโมทนาขอบคุณครอบครัวและญาติมิตรทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ที่คอยห่วงใยให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจตั้งแต่เริ่มเรียนจนถึงจบการศึกษา

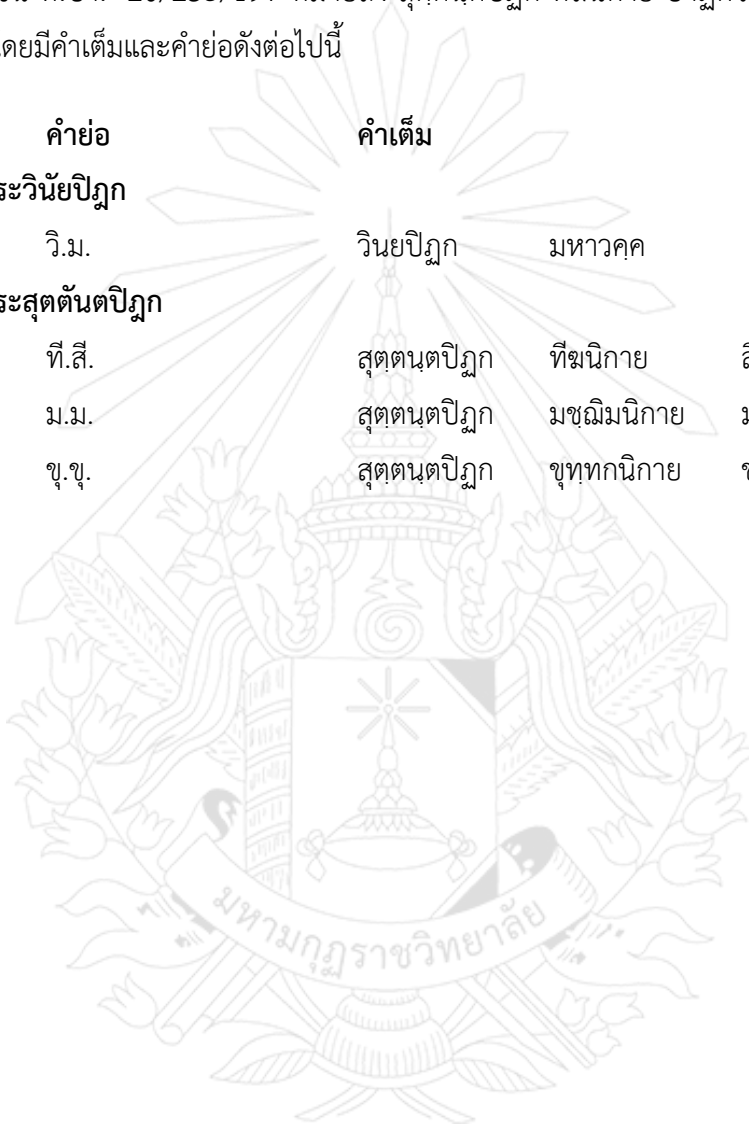
คุณงามความดีและประโยชน์อันเกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอใช้เป็นเครื่องสักการบูชาคุณพระรัตนตรัย พระคุณของมารดา บิดา ครูอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ที่มีคุณค่ายิ่ง และขอแผ่คุณความดีนี้ให้แก่เพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ทุกรูปทุกนาม พร้อมทั้งเจ้ากรรมนายเวรในทุกภพทุกชาติด้วยเทอญ

พระฉัตรชัย อคฺคชโย (สิงห์โตแก้ว)

สารบัญคําย่อ

ผู้วิจัยใช้พระไตรปิฎก (ภาษาไทย) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช 2539 ในการอ้างอิงใช้ระบบชื่อคัมภีร์ เล่ม/ข้อ/หน้า เช่น ที.ปา. 20/253/197 หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค เล่ม 21 ข้อ 220 หน้า 120 โดยมีคำเต็มและคําย่อดังต่อไปนี้

คําย่อ	คำเต็ม		
พระวินัยปิฎก			
วิ.ม.	วินัยปิฎก	มหาวคค	
พระสุตตันตปิฎก			
ที.สี.	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลกขณธวคค
ม.ม.	สุตตันตปิฎก	มชฉิมนิกาย	มชฉิมปณณาสก
ขุ.ขุ.	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกปาต

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญคำย่อ.....	ซ
สารบัญ.....	ณ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฐ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามการวิจัย.....	3
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
2.1 ความหมายของสามเณร.....	5
2.2 ความเป็นมาของสามเณร.....	7
2.2.1 ความเป็นมาของสามเณรในสมัยพุทธกาล.....	7
2.2.2 สามเณรอนุพุทธะในสมัยพุทธกาล.....	9
2.2.3 ความเป็นมาของสามเณรในประเทศไทย.....	11
2.3 การบรรพชาสามเณร.....	13
2.3.1 ความหมายของการบรรพชา.....	13
2.3.2 คุณสมบัติของผู้บรรพชา.....	15
2.3.3 วัตถุประสงค์ของการบรรพชา.....	19
2.3.4 วิธีการและขั้นตอนของการบรรพชา.....	22

2.4 สถานภาพและบทบาทของสามเณร.....	28
2.4.1 สถานภาพของสามเณร.....	28
2.4.2 บทบาทของสามเณร.....	32
2.5 ประโยชน์ของการบรรพชา.....	36
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	37
2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	40
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	41
3.1 วิธีการและขั้นตอนในการวิจัย.....	41
3.2 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	42
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	44
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	44
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	45
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	46
4.1 บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย.....	46
4.1.1 ปัจจัยการตัดสินใจบรรพชาของเยาวชน.....	46
1. ข้อมูลเบื้องต้นของจังหวัดเลย.....	47
2. ปัจจัยการตัดสินใจบรรพชาของเยาวชน.....	49
4.1.2 วินัยของสามเณร.....	54
4.1.3 บทบาทของสามเณร.....	57
4.1.4 สถานภาพของสามเณร.....	60
4.2 วิเคราะห์บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย.....	63
4.1 บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลยเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา...	63
4.2 บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลยเพื่อสังคม.....	70
4.3 บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลยเพื่อสถาบันสงฆ์ไทย.....	75
5 บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	89
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	89
5.2 การอภิปรายผล.....	99
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	104
บรรณานุกรม.....	106

ภาคผนวก.....	111
ภาคผนวก ก หนังสือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ.....	112
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์.....	116
ประวัติผู้วิจัย.....	120

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 วิธีดำเนินการวิจัย	42
3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	43

สารบัญภาพ

ภาพที่

2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

หน้า

40

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พุทธบริษัท 4 ประกอบด้วย ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา สามเณรเป็นส่วนหนึ่งในภิกษุบริษัทเป็นบรรพชิตรุ่นเยาว์ซึ่งเตรียมจะอุปสมบทเป็นภิกษุในเมื่อมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ มีบทบาทในการศึกษาปฏิบัติและเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เคียงข้างกับพุทธบริษัทอื่นๆ ตั้งแต่ครั้งพุทธกาลจนกระทั่งถึงปัจจุบัน สามเณรเป็นบริษัทที่มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าพุทธบริษัทอื่นๆ ในด้านของความหมายสามเณรคือเหล่ากอแห่งสมณะ หากกล่าวถึงปฐมกำเนิดก็ยิ่งให้เห็นความสำคัญของสามเณร เพราะว่าพระพุทธองค์ทรงเป็นผู้ให้กำเนิดสามเณร โดยมีพระโอรสของพระองค์เองได้รับบรรพชาเป็นสามเณรรูปแรก นอกจากนี้พระพุทธองค์ยังทรงชี้แนะวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการบรรพชาทรงกำหนดคุณสมบัติของผู้บรรพชา และทรงวางระเบียบวิธีการบรรพชา ตลอดจนทรงได้บัญญัติสิกขาบทสำหรับสามเณร อีกทั้งในด้านของการบริหารและการปกครองสามเณร ทรงมอบให้เป็นภาระหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์อาจารย์และพระภิกษุทั้งหลายเป็นฝ่ายรับผิดชอบดูแล ในขณะที่บพพุทธบัญญัติต่างๆ ที่ทรงอนุญาตให้บังคับใช้กับสามเณรก็ล้วนแต่มีความเหมาะสมกับวัย และวุฒิภาวะซึ่งแสดงให้เห็นพุทธมหากรุณาธิคุณที่ทรงมีต่อสามเณรทั้งหลาย

ในสมัยพุทธกาลไม่มีโรงเรียนพระปริยัติธรรม สามเณรอาศัยเรียนกับพระภิกษุที่เป็นอุปัชฌาย์ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากพระพุทธเจ้า เยาวชนผู้ที่ออกบรรพชาในสมัยพุทธกาลนั้นได้มีการบรรลุถึงระดับพระอรหันต์ แต่ด้วยเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้สามเณรในสมัยต่อมามีการพัฒนา ด้านการศึกษา มีหลายแผนก คือ แผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา และในระดับปริญญา ก็มีตั้งแต่ระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก แต่ปัญหาคือหาสามเณรมาแล้วได้น้อย

ปัญหาการลดจำนวนลงของสามเณรไทยในปัจจุบัน ได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาอย่างมาก เพราะวัดทั่วไปโดยเฉพาะในเขตชนบทเริ่มขาดแคลนสามเณรที่จะมาบวชเรียน เพื่อศึกษาพระธรรมวินัยเป็นเหตุให้พระภิกษุที่มีความรู้ขาดโอกาสถ่ายทอดวิชาความรู้แก่ศิษย์ที่บวชเรียนในระยะยาวอย่างเช่นในอดีต ส่วนผู้ที่บวชเป็นภิกษุก็มักจะมาบวชในระยะเวลานั้นๆ เท่านั้น ซึ่งไม่เอื้อประโยชน์สำหรับการศึกษาพระธรรมวินัยเพื่อสืบต่อพระศาสนาเท่าที่ควร ในที่สุดวัดส่วนใหญ่จึงเริ่มเสื่อมโทรมลงโดยลำดับ ในบางวัดไม่มีการเรียนการสอนพระธรรมวินัยติดต่อกันมานานหลายปีแล้ว เพราะขาดแคลนสามเณรซึ่งอยู่ในวัยที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาเล่าเรียน ทำให้

คาดการณ์ว่าปัญหาดังกล่าวนี้จะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นจนถึงขั้นวิกฤตก็ได้ หากคณะสงฆ์ไทยไม่ได้ส่งเสริมการบวชเรียนเป็นสามเณรของเยาวชนอย่างจริงจัง¹ แต่เดิมนั้นการสร้าง ศาสนทายาทของสถาบันสงฆ์ไม่มีระบบที่ชัดเจน หรือไม่มีหลักประกันความเสี่ยงตามแนวคิดสมัยใหม่ กล่าวคือ แม้มีความประสงค์จะให้พระภิกษุสามเณรรุ่นใหม่บวชสืบทอดพระศาสนา แต่ก็ไม่มีขั้นตอนการคัดกรองบุคลากรที่เหมาะสม ไม่มีการอุดหนุนเกื้อกูลอย่างเป็นระบบ ไม่มีนโยบายสร้างบุคลากรอย่างที่จะทำ ให้พระภิกษุสามเณรรุ่นใหม่ รู้สึกว่าตนเองเป็นผลผลิตของสถาบันสงฆ์อย่างแท้จริง มิใช่ผลผลิตของวัดใดวัดหนึ่ง หรือของอาจารย์รูปใดรูปหนึ่ง ซึ่งทำให้มีความผูกพันแต่เฉพาะกับวัดหรือครูอาจารย์เฉพาะบุคคลเท่านั้น แต่ไม่ได้รู้สึกผูกพันกับสถาบันสงฆ์เลย พัฒนาการทางการศึกษาและการสร้างสมอบรมตนของบรรดาศาสนทายาทในอดีต ล้วนแต่เป็นผลแห่งเจตนารมณ์ของแต่ละวัดหรือครูอาจารย์เฉพาะรูป มิได้เป็นผลงานของคณะสงฆ์ในระดับนโยบายหรืออย่างน้อยคณะสงฆ์ผู้ปกครองสูงสุดก็ไม่ได้แสดงให้เห็นว่าศาสนทายาทเหล่านั้น ได้เห็นว่าสถาบันสงฆ์เกื้อหนุนอย่างเป็นระบบหรือแม้กระทั่งเจ้าอาวาสวัดบางวัด ซึ่งเป็นตัวแทนของสถาบันสงฆ์เองก็ไม่มีเจตนารมณ์ที่จะสร้าง ศาสนทายาทของวัดด้วยจิตเมตตาและปราศจากอคติ แต่มักจะขัดขวางการพัฒนาตนเองของบรรดาพระหนุ่มสามเณรน้อยทางการศึกษามากกว่า สิ่งสำคัญที่ควรทำในปัจจุบันคือคณะสงฆ์ต้องเรียนรู้การสร้างศาสนทายาทอย่างเป็นระบบ และแสดงความรับผิดชอบอย่างแท้จริงในการสร้างบุคลากรอย่างมีคุณภาพคืออาจดูตัวอย่างจากวัด และสำนักเรียนบางแห่งหรือแม้กระทั่งจากกระบวนการสร้างนักบวชอย่างมีคุณภาพและมีเป้าหมายชัดเจนของศาสนจักรคาทอลิกในประเทศไทย²

ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงให้ความสำคัญถึงการศึกษาวเคราะห์บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย ผ่านมุมมองของคณะสงฆ์จังหวัดเลย และมุมมองของตัวสามเณรเองด้วย เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริง อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างความมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนา เป็นการกระตุ้นให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะพระสงฆ์ที่อยู่ในแวดวงการศึกษาของสงฆ์ และพระสังฆาธิการ ระดับเจ้าอาวาสขึ้นไป ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการดำรงอยู่ของสามเณรในจังหวัดเลย รวมทั้งเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อหาแนวทางในการสร้างศักยภาพ เพิ่มความเข้มแข็งให้กับสามเณร และสอดคล้องกับสภาพการณ์บริบทในพื้นที่ ตลอดจนความต้องการที่แท้จริงของสามเณร อันเป็นรากฐานที่มั่นคงในการเป็นพุทธศาสนทายาทที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต

¹ พระมหาแสนยากร สิริภทโท (เมธีไกรสรพงศ์), “การศึกษาสามเณรผู้เป็นเหล่ากอแห่งสมณะในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554), หน้า 3-4.

² ชาญณรงค์ บุญหนุน, พระสงฆ์ไทยในอนาคต บทสำรวจเบื้องต้นว่าด้วยความเปลี่ยนแปลง, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) 2551), หน้า 77-78.

1.2 คำถามการวิจัย

1. บทบาทของสามเณรในพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร
2. บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลยเป็นอย่างไร
3. การวิเคราะห์บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลยเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของสามเณรในพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาบทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย
3. เพื่อวิเคราะห์บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิเคราะห์บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลยมีหัวข้อต่อไปนี้

1.1 ศึกษาบทบาทของสามเณรในพระพุทธศาสนาเถรวาท ประกอบด้วย ความหมายของสามเณร ความเป็นมาของสามเณร การบรรพชาสามเณร สถานภาพและบทบาทหน้าที่ของสามเณร และประโยชน์ของการบรรพชา

1.2 ศึกษาบทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย ประกอบด้วย ปัจจัยการตัดสินใจบรรพชาของเยาวชน วินัยของสามเณร และบทบาทของสามเณร

1.3 วิเคราะห์บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย ประกอบด้วย บทบาทสามเณรเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา บทบาทสามเณรเพื่อสังคม และบทบาทสามเณรเพื่อสถาบันสงฆ์ไทย

2. พื้นที่ในการทำวิจัย

ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดเลย โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling)

3. ประชากรในการทำวิจัย

พระภิกษุ จำนวน 10 รูป และสามเณร จำนวน 10 รูป รวมทั้งหมด 20 รูป โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

4. ระยะเวลาในการทำวิจัย

ตั้งแต่วันที่เดือนมิถุนายน – ธันวาคม 2561 รวมระยะเวลา 7 เดือน

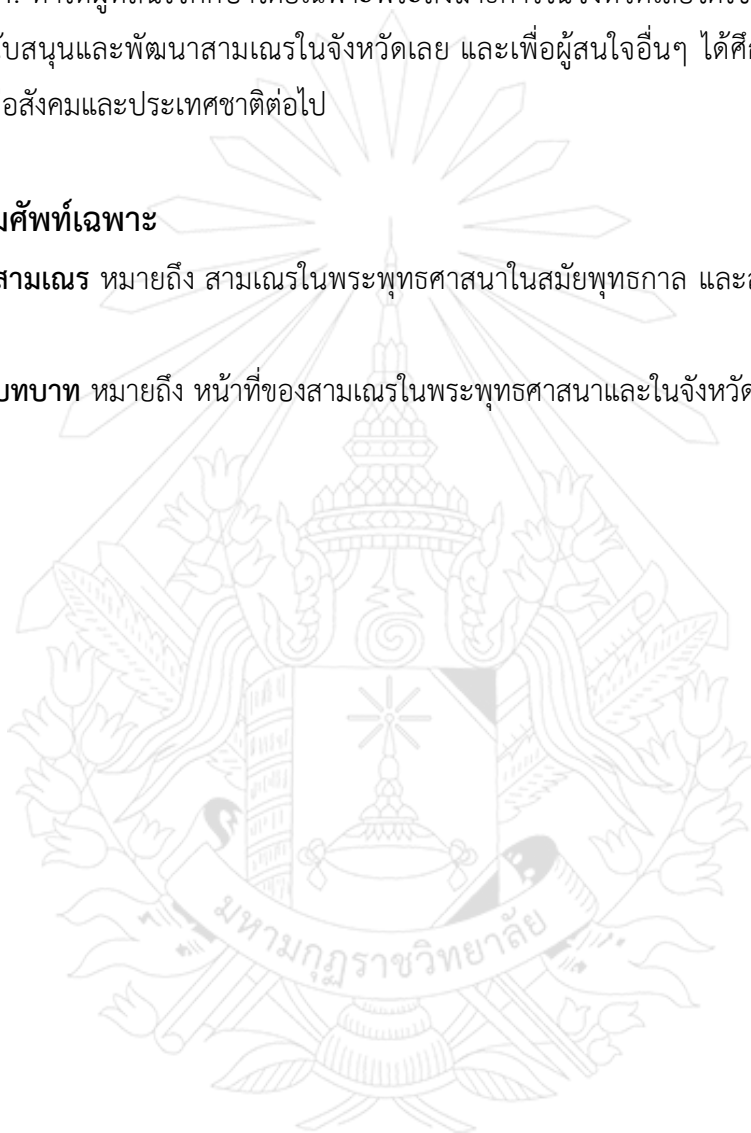
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบบทบาทของสามเณรในพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. ทำให้ทราบบทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย
3. ทำให้ทราบผลการวิเคราะห์บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย
4. ทำให้ผู้ที่สนใจศึกษาโดยเฉพาะพระสังฆาธิการในจังหวัดเลยได้ใช้เป็นฐานข้อมูลในการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาสามเณรในจังหวัดเลย และเพื่อผู้สนใจอื่นๆ ได้ศึกษาค้นคว้า และเพื่อประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติต่อไป

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

สามเณร หมายถึง สามเณรในพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล และสามเณรที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเลย

บทบาท หมายถึง หน้าที่ของสามเณรในพระพุทธศาสนาและในจังหวัดเลย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้มุ่งศึกษาเนื้อหาสาระความเป็นมาของสามเณรผู้เป็นเหล้ากอแห่งสมณะในพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้กำหนดกรอบการศึกษาไว้ 4 ประการ คือ

- 2.1 ความหมายของสามเณร
 - 2.2 ความเป็นมาของสามเณร
 - 2.3 การบรรพชาสามเณร
 - 2.4 สถานภาพและบทบาทหน้าที่ของสามเณร
 - 2.5 ประโยชน์ของการบรรพชา
 - 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย
- มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ความหมายของสามเณร

2.1.1 ความหมายของสามเณร

คำว่า “สามเณร” เป็นคำไทยที่มาจากภาษาบาลีตามหลักบาลีไวยากรณ์ ลง เณร ปัจจัยในโคตตัตถิต มีรูปวิเคราะห์ว่า “สมณสสุ อปัจจ สามเณโร” แปลว่า “เหล้ากอแห่งสมณะ ชื่อว่าสามเณร”¹ หากถือเอาตามนัยนี้ สามเณรก็คือเหล้ากอของสมณะ ซึ่งเป็นผู้สืบเชื้อสายของพระภิกษุ ในกรณีพระภิกษุนั้นลาสิกขา หรือมรณภาพไป สามเณรก็จะทำหน้าที่เป็นหลักสำคัญในการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาต่อไป ในภาษาบาลีมีคำที่ใช้เรียกสามเณรปรากฏอยู่ 2 คำ คือ คำว่า “สามเณร” และคำว่า “สมณทุเทศ”² แต่ปรากฏในคัมภีร์เล่มอื่นๆ เป็นส่วนน้อย

¹กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า, *บาลีไวยากรณ์ วจิวภาค ภาคที่ 2 สมาสและตัตถิต*, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2538), หน้า 138.

²กรมหลวงชินวราลริวัฒน์, สมเด็จพระสังฆราชเจ้า, *สามเณรสิกขา*, พิมพ์ครั้งที่ 16, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2538), หน้า 123.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส³ให้ความหมายของสามเณรว่า คือ บรรพชิตในพระพุทธศาสนาถือสิกขาบท 10 และกิจวัตรบางอย่าง

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน) ได้ให้ความหมายว่า สามเณร แปลว่า เหล่ากของสมณะ หมายถึงนักบวชชายในพระพุทธศาสนาที่มีอายุน้อย ยังไม่ได้รับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ แต่ถ้าเป็นทางโลกก็คือเยาวชนซึ่งมีอายุน้อยเปรียบเสมือนฤดูใบไม้ผลิของมนุษยชาติ ชีวิตของมนุษย์เรานั้นระยะความเป็นเยาวชนเป็นชีวิตที่มีค่ายิ่ง แต่ทว่าความเป็นเยาวชนก็ร่วงโรยง่าย ที่สุดหากไม่ได้รับการอบรมบ่มเพาะที่ดี เยาวชนที่มีคุณภาพสูงส่งมีสติปัญญาเป็นเลิศย่อมจะเป็นผู้กำหนดอนาคตของชาติและความเจริญของเผ่าพันธุ์⁴

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของสามเณรว่า คือเหล่ากของสมณะ เป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนา ผู้ยังมีได้อุปสมบท เพียงแต่บรรพชาด้วยไตรสรณคมน์ถือสิกขาบท 10 และกิจวัตรบางอย่างตามปกติมีอายุไม่ครบ 20 ปีบริบูรณ์⁵

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ให้ความหมายไว้ว่าสามเณร และสามเณรี แปลว่า เหล่ากของสมณะ หน่อเนื้อของสมณะหมายถึงนักบวชชายในพระพุทธศาสนาที่มีอายุน้อย ยังมีได้รับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ถ้าเป็นนักบวชหญิงอายุน้อยเรียกว่าสามเณรี คำว่า สามเณร สามเณรี เป็นศัพท์เฉพาะในพระพุทธศาสนา เป็นศัพท์บัญญัติที่ใช้เรียกนักบวชในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะไม่สาธุการจะทั่วไป สำหรับผู้จะบวชเป็นสามเณรสามเณรีได้นั้นทางพระวินัยกำหนดอายุอย่างต่ำไว้ประมาณ 7 ขวบซึ่งพอช่วยเหลือตัวเองได้ พระวินัยระบุว่าพอจะไล่กาไล่ไก่ได้ ส่วนสูงไม่มีกำหนดไว้ ผู้มีอายุไม่เกิน 20 ปีจะบวชเป็นสามเณรตลอดไปไม่บวชเป็นภิกษุก็ได้⁶

³ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า, *วินัยมุข เล่ม 3*, พิมพ์ครั้งที่ 25, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2542), หน้า 52.

⁴ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน), รายงานผลการดำเนินงานกองทุนปลูกรากแก้วศาสนทายาท, (กรุงเทพมหานคร : ธรรม, 2547), หน้า 7.

⁵ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพมหานคร : เอส. อาร์. ปรีนติ้ง แมส โปรดักส์, 2551), หน้า 434-435.

⁶ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), *ราชบัณฑิต พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด*, (กรุงเทพมหานคร : วัดราชโอรสาราม, 2548), หน้า 1111.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า สามเณรผู้ดำรงเพศอย่างภิกษุแต่สมาทานศีล 10 เรียกสั้น ๆ ว่า เณร⁷

ดังนั้น สามเณร หมายถึงชายที่เข้ามาบรรพชาในพระพุทธศาสนาอายุยังไม่ถึง 20 ปี ซึ่งจะต้องศึกษาเล่าเรียนตามหลักของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา พร้อมทั้งต้องรักษาสิกขาบท(ศีล) 10 ฝึกหัดขัดเกลาข้อวัตรปฏิบัติต่างๆ เพื่อยังกิเลสอาสวะทิ้งปวงให้เบาบางลง ดำเนินชีวิตไปสู่ความบริสุทธิ์ผ่องใสเป็นอิสระ สงบ สุขทั้งภายในและภายนอกอย่างแท้จริง และย่อมเห็นได้อย่างชัดเจนถึงสถานภาพที่แตกต่างกันระหว่างสามเณรและเด็กโดยทั่วไป อย่างไรก็ตามโดยวัยแล้วสามเณรก็คือวัยรุ่นเช่นเดียวกับเด็กทั่วไปนั่นเอง เพราะมีอายุยังไม่ครบ 20 ปีบริบูรณ์ แต่นั่นไม่ได้หมายความว่า การปฏิบัติเพื่อบรรลुरुธรรมสำหรับสามเณรจะเป็นไปไม่ได้ หากปฏิบัติเยี่ยงพระอรหันต์หรืออนุพุทธะทั้งหลาย

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจึงสรุปความหมายของสามเณรได้ว่า เหล่ากอแห่งสมณะ ชายผู้ยังมีได้ทำพิธีอุปสมบท เพียงแต่บรรพชาด้วยไตรสรณคมน์ถือสิกขาบท 10 และกิจวัตรอย่างน้อย 75 ประการ มีอายุอย่างต่ำไว้ 7 ปี

2.2 ความเป็นมาของสามเณร

สามเณรในสมัยพุทธกาล เช่น สามเณรกุมารกัสสปะ สามเณรเกี้ยว สามเณรบัณฑิต สามเณรโส ปากะ สามเณรสังกัจจาย สามเณรสุมนะ สามเณรติสสะ สามเณรสังฆรักขิต สามเณรปิไลติกะ สามเณร กัณฐกะ เป็นต้น ล้วนมีบทบาทสำคัญในพระพุทธศาสนา จึงขอนำเสนอความเป็นมาของสามเณรในสมัยพุทธกาลตามลำดับดังต่อไปนี้

2.2.1 ความเป็นมาของสามเณรในสมัยพุทธกาล

หลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้ และได้ออกเสด็จจาริกแสดงธรรมโปรดบุคคลต่างๆ ได้ สาวกเป็นผู้ติดตามเป็นจำนวนมาก พระเจ้าสุทโธทนะพระราชบิดาของพระองค์ เมื่อทรงทราบข่าวว่า พระพุทธองค์ ได้ตรัสรู้พระอนุตรธรรมสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว และเสด็จมาประทับอยู่ ณ เวฬุวันมหาวิหาร ต่อจากนั้นจึงทรงจัดส่งคณะทูตไปกราบทูลเชิญให้เสด็จกลับมาโปรดพระประยูรญาติ ณ กรุงกบิลพัสดุ์ ทรงพยายามอยู่ 9 ครั้ง แต่ไม่สำเร็จ ในครั้งที่ 10 ทรงส่งกาฬทายีอำมาตย์ไปพร้อมบริวาร ซึ่งทั้งหมดได้ออกบวชเป็นพระภิกษุเหมือนกับคณะทูตอื่นที่แล้วมา แต่ในที่สุดก็กราบทูลเชิญเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์ได้สำเร็จ และในขณะที่ประทับอยู่ ณ กรุงกบิลพัสดุ์ ขณะที่พระพุทธองค์เสด็จรับบิณฑบาตที่พระราชานิเวศน์ พระนาง

⁷ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์, 2546), หน้า 117.

ยโสธราได้มีพระราชเสาวนีย์แก่ราหุลราชกุมารว่า “พระสมณะนั้นเป็นพระราชบิดาของเจ้า เจ้าจงไปทูลขอทรัพย์มรดกจากพระองค์” พระราชกุมารจึงเข้าเฝ้าพระพุทธองค์แล้วกราบทูลด้วยความรักในพระบิดา แต่ยังมีทันได้กราบทูลขอพระราชทรัพย์ พระพุทธองค์ก็เสด็จกลับเสียก่อน พระราชกุมารจึงตามเสด็จไปเบื้องหลัง พลากรบาทว่า “ข้าแต่พระสมณะ ขอได้โปรด พระราชทานพระราชทรัพย์มรดกแก่หม่อมฉันด้วยเถิด” พระพุทธองค์ทรงเห็นว่าโลกียทรัพย์เป็นไปเพื่อทุกข์ในวัฏฏะ คือการเวียนว่ายตายเกิดด้วยอำนาจกิเลส กรรมและวิบากแต่อริยทรัพย์ประเสริฐกว่ามาก เมื่อพระองค์เสด็จถึงที่ประทับ คือนิโครธาราม จึงมีรับสั่งให้พระสารีบุตรเถระพระอัครสาวกเบื้องซ้ายบวชราหุลราชกุมารเป็นสามเณร โดยมีพระบรมพุทธบัญญัติว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตการบวชกุลบุตรเป็นสามเณรด้วยไตรสรณคมน์นี้”⁸

การบรรพชาเป็นสามเณรของราหุลราชกุมารเป็นสาเหตุให้พระเจ้าสุทโธทนะทรงเสียพระทัยเป็นอย่างมาก เพราะความหวังสุดท้ายที่จะมีผู้สืบราชสันตติวงศ์ได้สิ้นสุดลงแล้ว เนื่องจากนั้นทราชมารซึ่งเคยเป็นความหวังในการสืบราชสันตติวงศ์ต่อจากพระองค์ก็ได้ออกบวชไปก่อนหน้านี้แล้ว 4 วัน ดังนั้นในวันหนึ่ง จึงได้ทูลขอพรจากพระพุทธเจ้าว่า “หม่อมฉันขอประทานพระวโรกาส ขอพระคุณเจ้าทั้งหลายไม่พึงบวชบุตรที่มารดาบิดายังไม่อนุญาต พระพุทธเจ้าข้า” พระพุทธเจ้าก็ทรงประทานพรนั้น และทรงรับสั่งให้ปรับบอชาติทุกกฎแก่ภิกษุที่ล่วงละเมิด รุ่งขึ้นได้เสด็จไปเสวยพระกระยาหารที่พระราชนิเวศน์ ทรงแสดงมหารธรรมपालชาดกโปรดพระบิดาให้บรรลอนาคามีผล จากนั้นจึงเสด็จเที่ยวจาริกไปโดยลำดับ⁹

ซึ่งผลจากการบรรพชาเป็นสามเณรรูปแรกในพระพุทธศาสนาของราหุลราชกุมาร เป็นเหตุก่อให้เกิดกฎเกณฑ์ประการหนึ่งในการรับกุลบุตรเข้าบวชในพระพุทธศาสนา คือกุลบุตรนั้นต้องได้รับการอนุญาตจากบิดามารดาเสียก่อน หรือหากบิดามารดาเสียชีวิตแล้วต้องได้รับอนุญาตจากญาติพี่น้องเสียก่อนโดยมีพุทธบัญญัติให้ยึดถือปฏิบัติสืบมาจนถึงทุกวันนี้¹⁰

สามเณรเป็นพุทธบริษัทที่มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าพุทธบริษัทอื่นๆ ในด้านของความหมาย “สามเณรคือเหล่ากอแห่งสมณะ” หากกล่าวถึงปฐมกำเนิดก็ยิ่งให้เห็นความสำคัญ of สามเณรเพราะว่าพระพุทธองค์ทรงเป็นผู้ให้กำเนิดสามเณรโดยมีพระโอรสของพระองค์เองได้รับบรรพชาเป็นสามเณรรูปแรก นอกจากนี้พระพุทธองค์ยังทรงชี้แนะวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการบรรพชา ทรงกำหนดคุณสมบัติของผู้บรรพชาและทรงวาง ระเบียบวิธีการบรรพชา ตลอดจนทรงได้บัญญัติสิกขาบท

⁸ดูรายละเอียดใน วิ.ม. 4/105/164-165.

⁹ดูรายละเอียดใน วิ.ม. 4/105/166-168.

¹⁰พระสวัสดี เฉิดฉิม, “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548), หน้า 21.

สำหรับสามเณร อีกทั้งในด้านของการบริหารและการปกครองสามเณร ทรงมอบให้เป็นภาระหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์อาจารย์ และพระภิกษุทั้งหลายเป็นฝ่ายรับผิดชอบดูแล ในขณะที่บทพุทธบัญญัติต่างๆ ที่ทรงอนุญาตให้บังคับใช้กับสามเณรก็ล้วนแต่มีความเหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะ ซึ่งแสดงให้เห็นพุทธมหากรุณาธิคุณที่ทรงมีต่อสามเณรทั้งหลาย

สรุปได้ว่าความเป็นมาของสามเณรในสมัยพุทธกาล คือ ราชกุมารชื่อว่า ราหุล เป็นสามเณรรูปแรก มีพระสารีบุตรเถระเป็นอุปัชฌาย์บวชให้ด้วยไตรสรณคมน์ เป็นสาเหตุให้พระเจ้าสุทโธทนะทรงเสียพระทัยเป็นอย่างมาก จึงได้ทูลขอพรจากพระพุทธเจ้า และพระพุทธองค์ทรงอนุญาต พรนั้นคือ ไม่เพียงบวชบุตรที่มารดาบิดายังไม่อนุญาติ ปรับอาบัติทุกกฏแก่ภิกษุที่ล่วงละเมิด สามเณรเป็นพุทธบริษัทที่มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าพุทธบริษัทอื่น

2.2.2 สามเณรอนุพุทธะในสมัยพุทธกาล

อนุพุทธะ หมายถึง ผู้ตรัสรู้ตาม คือตรัสรู้ได้ด้วยการสดับเล่าเรียนและปฏิบัติตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอน ได้แก่ พระอรหันตสาวกทั้งหลาย¹¹ ในที่นี้กล่าวถึงเฉพาะสามเณร ซึ่งการบรรลुरुธรรมในพระพุทธศาสนามี 4 ชั้น จัดเป็น 4 คู่ คือ มรรค 4 ผล 4 ดังนี้

1. การบรรลुरुธรรมระดับที่ 1 เรียกว่า พระโสดาบัน หมายถึงผู้เข้าถึงกระแสมรรคหรือผู้เดินตามทางถูกต้องอย่างแท้จริง คือปฏิบัติถูกต้องตามอริยมรรคอย่างแท้จริง การบรรลुरुธรรมระดับนี้ผู้ได้บรรลุทำให้บริบูรณ์ในศีล ทำได้พอประมาณในสมาธิ ทำได้พอประมาณในปัญญา สามารถละสังโยชน์ได้ 3 อย่าง คือ สักกายทิฐิ วิจิกิจฉา และสัสสัพพตปรามาส การบรรลุขั้นนี้เป็นระดับมรรคเรียกว่า โสดาปัตติมรรค ชั้นผลเรียกว่า โสดาปัตติผล พระอริยบุคคลผู้บรรลุชื่อว่าพระโสดาบัน

2. การบรรลुरुธรรมระดับที่ 2 เรียกว่า พระสกทาคามี หมายถึงผู้กลับมาสู่โลกนี้อีกครั้งเดียว ก็สามารถกำจัดทุกข์ให้สิ้นไปได้ ได้ได้บรรลुरुธรรมระดับนี้ เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีลได้ ทำได้พอประมาณในสมาธิและปัญญา นอกจากนี้สามารถทำสังโยชน์ 3 อย่าง คือ สักกายทิฐิ วิจิกิจฉา และสัสสัพพตปรามาสให้หมดสิ้นไป และยังทำราคะ โทสะ โมหะ ให้เบาบางลง การบรรลुरुธรรมระดับนี้ เป็นขั้นมรรคเรียกว่า สกทาคามีมรรค ชั้นผลเรียกว่า สกทาคามีผล พระอริยบุคคลผู้ได้บรรลุชื่อว่า พระสกทาคามี

3. การบรรลुरुธรรมระดับที่ 3 เรียกว่า พระอนาคามี หมายถึงผู้จะปรินิพพานในที่ผู้เกิดขึ้น ไม่เวียนกลับมาอีก ผู้ได้บรรลुरुธรรมระดับนี้เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล สมาธิ ทำได้พอประมาณในปัญญา

¹¹ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*, พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพมหานคร : เอส. อาร์. ปรีนติ้ง แมส โปรดักส์, 2551), หน้า 488.

นอกจากละสังโยชน์ 3 อย่างดังกล่าวยังสามารถละกามราคะและปฏิฆะ การบรรลุดุธรรมระดับนี้ขั้นมรรค เรียกว่า อนาคามีมรรค ชั้นผลเรียกว่า อนาคามีผล พระอริยบุคคลผู้ได้บรรลุชื่อว่า พระอนาคามี

4. การบรรลุดุธรรมระดับที่ 4 เรียกว่า พระอรหันต์ เป็นระดับสุดท้าย ผู้ได้บรรลุดุธรรมระดับนี้ เป็นผู้หมดสิ้นอาสวะกิเลส สามารถทำให้บริบูรณ์ในสิกขา 3 คือ ศีล สมาธิ ปัญญา สามารถละกิเลสได้อีก 5 อย่าง คือ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อหุัจจะ และอวิชชา การบรรลุดุธรรมระดับนี้ขั้นมรรค เรียกว่า อรหัตมรรค ชั้นผลเรียกว่า อรหัตผล พระอริยบุคคลผู้ได้บรรลุชื่อว่าพระอรหันต์¹²

ในการศึกษาเพื่อบรรลุดุธรรมจำต้องอาศัยสิกขา 3 หรือ ไตรสิกขา ซึ่งหมายถึงข้อที่ จะต้องศึกษา ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษาคือฝึกหัดอบรมกาย วาจา ใจ และปัญญา ให้อยู่ขึ้นไปจนบรรลุ เป้าหมายสูงสุดคือพระนิพพาน ไตรสิกขา ได้แก่

1. อธิศีลสิกขา สิกขาคือศีลอันยิ่ง เป็นข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอันสูง
2. อธิจิตตสิกขา สิกขาคือจิตอันยิ่ง เป็นข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรม เช่น สมาธิอย่างสูง
3. อธิปัญญาสิกขา สิกขาคือปัญญาอันยิ่ง เป็นข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาเพื่อให้เกิด ความรู้แจ้งอย่างสูง¹³

สามเณรผู้เป็นเหล่ากอแห่งสมณะ หรือเหล่ากอแห่งศาสนทายาทก็เป็นกลุ่มหนึ่งที่ได้ปฏิบัติเพื่อ บรรลุดุธรรมตามแนวทางอนุพุทธะ ซึ่งปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาและได้กล่าวถึงจำนวนของ สามเณรว่ามีมากกว่า 500 รูป¹⁴ ดังนั้น จึงขอนำมากล่าวเฉพาะบางรูปเพื่อเป็นแนวทางให้เห็นความสำคัญ ของสามเณร ดังนี้

1. ราหุลสามเณร บวชเป็นรูปแรก เป็นโอรสของเจ้าชายสิทธัตถะและพระนางพิมพา อายุ ประมาณขวบกว่าๆ จึงได้บวช บวชแล้วได้เป็นพระอรหันต์ เป็นผู้ได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่า ยอด แห่งผู้ใคร่ต่อการศึกษา ราหุลกุมารตื่นขึ้นจะกราบแล้วอธิษฐานว่า ขอให้ได้รับฟังธรรมจากอุปัชฌาย์มากๆ เหมือนกับทรายในกำมือ พระพุทธเจ้าเคยสอน ราหุลโดยอาศัยอุปกณ์ง่ายๆ เช่น ชันน้ำที่คว่ำทรงเปรียบ

¹²พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พุทธธรรมฉบับขยายความ*, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538), หน้า 282.

¹³พระพรหมคณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 16, (กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. ปรีนตั้ง แมส โปรดักส์, 2551), หน้า 125.

¹⁴มหามกุฏราชวิทยาลัย, *ปฐมสมันตปาสาทิกาแปล ภาค 1*, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2524), หน้า 58-56.

ให้ราหูสามแฉกรั้งว่า เหมือนคนที่พูดโกหกนั้นทั้งๆ ที่ไร้คุณธรรม ดุจชั้นน้ำที่คว่ำ และสอนให้สอดส่องดู การกระทำของตนทั้งกาย วาจา และใจดูจนส่องกระจกดูเงาตนเองนั้น¹⁵

2. บัณฑิตสามแฉกร เป็นลูกโยมอุปัฏฐากของพระสารีบุตร เป็นนักคิดและมีบุญบารมี บวชแล้ว เดินตามพระสารีบุตรไปบิณฑบาต เห็นเหมืองที่ชาวนาไขน้ำเข้านา เห็นคนตัดลูกศร และเห็นคนทำล้อ เกวียนจึงคิดว่า สิ่งเหล่านี้ไม่มีจิตใจเขายังบังคับให้เป็นประโยชน์ได้ มนุษย์เราน่าจะฝึกตัวเองให้เป็น ประโยชน์ จึงกลับมาบำเพ็ญกัมมัฏฐาน และได้สำเร็จเป็นอรหันต์ด้วยความอนุเคราะห์จากพระพุทธเจ้า และพระสารีบุตรผู้อุปัชฌาย์ด้วยวิธีติสฺรณคมนูปสัมปทา¹⁶

3. สังกิจสามแฉกร บวชและบรรลุนิพพานแต่เล็กๆ บวชเมื่อมีอายุขบแล้ว ได้ช่วยให้พระสงฆ์หมู่ ใหญ่ซึ่งไปปฏิบัติธรรมอยู่ป่า พ้นจากโจรภัย โดยเอาตัวเป็นประกันแทนพระสงฆ์ทั้งหมด แต่เมื่อโจรจับไป แล้วก็ไม่สามารถจะฆ่าท่านได้ เพราะท่านมีปัญญาจิตสูง สามารถจะอธิษฐานแสดงฤทธิ์ให้หนังเหนียว จนโจรฟันไม่ลง ถึงกับยอมเป็นศิษย์ขอบวชในพระพุทธศาสนา ทำให้พระทุกรูปปลดปล่อยต่อมาท่านได้ อุปสมบทเป็นพระภิกษุและได้บวชหลานชายเป็นสามแฉกรชื่ออิมุตตกสามแฉกร สังกิจสามแฉกรด้วยวิธีติ สฺรณคมนูปสัมปทามีพระสารีบุตรเถระเป็นพระอุปัชฌาย์¹⁷

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการบวชเป็นสามแฉกรในสมัยพุทธกาลนั้น เริ่มต้นจากสามแฉกรราหูอันเป็น พระโอรสของพระพุทธเจ้าเป็นรูปแรกบวชด้วยวิธีติสฺรณคมนูปสัมปทาอันเป็นรูปแบบในการบวชของ สามแฉกรในเวลาต่อมา และพระสารีบุตรถือว่าเป็นพระอุปัชฌาย์รูปแรกในการบรรพชาสามแฉกร จุดประสงค์หรือเป้าหมายในการบวชของสามแฉกรแม้จะมีลักษณะที่แตกต่างกันไปบ้างส่วนใหญ่นั้นบวช เพื่อใคร่ศึกษาตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา นอกจากนั้นสามแฉกรเหล่านี้ที่กล่าวมาข้างต้นต่อมาก็ ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุได้บรรลุมรรคผลนิพพานช่วยเผยแผ่ต่ออายุพระพุทธศาสนาเป็นลำดับต่อไป

2.2.3 ความเป็นมาของสามแฉกรในประเทศไทย

เมื่อพระพุทธศาสนาได้แพร่หลายเข้ามายังประเทศไทยเมื่อครั้งรัชสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช โดยส่งสมณทูตคือพระโสณะและพระอุตตระเถระพร้อมคณะ ซึ่งจากหลักฐานและการศึกษาเชื่อว่าได้นำ คณะสามแฉกรร่วมเดินทางมายังดินแดนสุวรรณภูมิ (ประเทศไทย) ด้วย การวิเคราะห์ถึงเหตุผลที่จะมี สามแฉกรมาพร้อมกับคณะสมณทูตด้วยมีความเป็นไปได้สูงดังเหตุผลต่อไปนี้ 1) ในพระวินัยได้มีพระบรม

¹⁵ พระครูถุลาณสิทธิวิวัฒน์, *เอตทัคคะในพระพุทธศาสนา*, พิมพ์ครั้งที่ 13, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย, 2552), หน้า 58.

¹⁶ มหามกุฏราชวิทยาลัย, *ธัมมัญญูฎฐกาแปล ภาค 4*, พิมพ์ครั้งที่ 21, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราช วิทยาลัย, 2537), หน้า 34-58.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 182-196.

พุทธานุญาตให้ภิกษุผู้มีความสามารถรับ สามเณรไว้คอยอุปฐากได้ 2 รูป หรือถ้าหากภิกษุใดมีความสามารถอบรมสั่งสอนได้จำนวนเท่าใด ก็ทรงอนุญาตให้รับสามเณรไว้เป็นอุปฐากได้ตามความสามารถเพราะสามเณรถือว่าเป็นอนุปลัมบัน เมื่อมีการประเคนเครื่องอุปโภคบริโภคและสิ่งของเครื่องใช้จึงจำเป็นต้องอาศัยสามเณรเป็นผู้คอยประเคนให้ ภิกษุจึงจะสามารถใช้เครื่องอุปโภคบริโภคคนนั้นได้ถูกต้องตามพระวินัย เพราะฉะนั้นการเดินทางมาয়ัสสุวรรณภูมิของพระเถระทั้งสอง จึงจำเป็นต้องมีสามเณรร่วมเดินทางมาด้วยเพื่อทำหน้าที่อุปฐากแก่ภิกษุ 2) หลังการบรรพชาสามเณรรูปแรกสามเณรมีบทบาทในการประกาศพุทธศาสนาไม่น้อยกว่าพระภิกษุ 3) ในการส่งสมณทูตไปยังดินแดนอื่นๆ เช่น คณะของมหินทเถระที่เดินทางไปประกาศศาสนาที่ลังกาทวีป (ประเทศศรีลังกาในปัจจุบัน) ก็มีคณะติดตามด้วยกล่าวคือ พระภิกษุ 5 รูป สามเณร 1 รูป และอุบาสก 1 คน¹⁸

เพราะฉะนั้นในการส่งภิกษุไปประกาศศาสนาในสายอื่น จึงน่าจะส่งสามเณรและอุบาสกติดตามไปด้วยเช่นกัน เพราะเหตุผลตามพระวินัยดังกล่าว 4) การประดิษฐาน คือการวางรากฐานพระพุทธศาสนาในประเทศใดก็ตามความสมบูรณ์แห่งบุคลากรทางด้านศาสนาเป็นหลักประกันความมั่นคง และความตั้งมั่นของพุทธศาสนา การบรรพชาสามเณรและอุปสมบทเป็นภิกษุ จึงเป็นการสร้างบุคลากรทางด้านศาสนาที่สำคัญและเป็นเป้าหมายสำคัญในการประกาศศาสนาอีกด้วย เพราะเมื่อมีบุคลากรทางศาสนาที่เพียงพอก็สามารถประกาศศาสนาให้เป็นที่ไปอย่างมีประสิทธิภาพอย่างที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้ 5) ความเจริญของพระพุทธศาสนาในสมัยสุโขทัยและล้านนา ถึงกับมีพระสงฆ์สามารถแต่งบาลีปกรณ์หรือคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาบาลีได้อย่างยอดเยี่ยม ซึ่งความงามของภาษาก็ดี ความละเอียดลึกซึ้งในพระไตรปิฎกและอรรถกถาที่นำมาอ้างอิงก็ดี ตลอดจนอักษรสมัยไทยล้านนาและขอที่ใช้จารึกวรรณกรรมต่างๆ ลงในใบลานก็ดี ล้วนน่าจะมาจากการศึกษาของท่านเหล่านั้นที่ได้รับการศึกษาตั้งแต่เป็นสามเณรมาก่อน¹⁹ 6) มีบันทึกตามประวัติศาสตร์ว่าการประดิษฐานหรือฟื้นฟูศาสนาในประเทศใดๆ มักจะมีกุลบุตรวัยต่างๆ ของประเทศนั้นเข้ามาขอบรรพชาอุปสมบทด้วยเป็นจำนวนมาก เช่น เมื่อคราวที่พระอุบาลีเถระ และคณะได้เดินทางไปฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศศรีลังกา ซึ่งอยู่ในปี พ.ศ. 2295 เพียงเวลา 3 ปี ได้ให้อุปสมบทภิกษุถึง 700 รูป สามเณร 3,000 รูป และในคราว ที่พระโสณะเถระและพระอุตตระเถระพร้อมทั้งคณะ ได้ร่วมเดินทางมาประกาศพระศาสนาใน แคว้นสุวรรณภูมิ ซึ่งเป็นที่ตั้งของประเทศไทยบรรดาหมู่มหาชนได้มีความเลื่อมใสอย่างยิ่ง ประชาชนได้บรรลอรุรมเป็นจำนวน

¹⁸ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พระพุทธศาสนาในเอเชีย*, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, 2540), หน้า 321.

¹⁹ สุภัทร บริบูรณ์, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสามเณรในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาตะวันออก, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), หน้า 8 .

60,000 คน มีกลุ่มบุตรขอบวชเป็นภิกษุสามเณร 3,500 รูป และกุลธิดาประมาณ 1,500 คนได้ขอบวชเป็นชี จึ่งถือได้ว่าพระเถระทั้งสองได้ประดิษฐานพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ในแคว้นสุวรรณภูมิ (ประเทศไทย)²⁰ และภิกษุสามเณร 3,500 รูป นับเป็นภิกษุสามเณรรุ่นแรกของไทยด้วย²¹

จากหลักฐานและการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ทราบถึงความเป็นมาของสามเณรในประเทศไทยว่ามีร่องรอยตั้งแต่สมัยหลังพุทธกาล โดยเข้ามาพร้อมกับคณะพระโสณะและพระอุตตระในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ถือกำเนิดและพัฒนาสืบเนื่องมาเป็นลำดับไปตามการวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นจนถึงปัจจุบันด้วยเหตุผลที่ยกมาวิเคราะห์ดังกล่าวนั้นเอง

สรุปได้ว่าความเป็นมาของสามเณรในประเทศไทยคาดว่าน่าจะเกิดขึ้นในรัชสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชโดยส่งสมณทูตคือพระโสณะและพระอุตตระเถระ ซึ่งเดินทางมาพร้อมกับสามเณร อุบาสก อุบาสิกาด้วย ความเจริญของพระพุทธศาสนาในสมัยสุโขทัยและล้านนามีมากถึงกับมีพระสงฆ์สามารถแต่งบาลีปกรณ์หรือคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาบาลีได้อย่างยอดเยี่ยม จากหลักฐานและการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ทราบถึงความเป็นมาของสามเณรในประเทศไทยว่ามีร่องรอยตั้งแต่สมัยหลังพุทธกาล ถือกำเนิดและพัฒนาสืบเนื่องมาเป็นลำดับไปตามการวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นจนถึงปัจจุบัน

2.3 การบรรพชาสามเณร

คำว่า “สามเณร” ทำให้คิดถึงเด็กที่เข้ามาอยู่ในวัดเพื่อศึกษาปริยัติธรรม จึงควรรู้ว่าแท้จริงแล้วมีความหมายว่าอย่างไร จึงขอนำเสนอเป็นลำดับดังต่อไปนี้

2.3.1 ความหมายของการบรรพชา

คำว่า บรรพชา มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลี กล่าวคือ มาจาก ป บทหน้า วช ธาตุ ญย ปัจจัย วิเคราะห์ตามรูปศัพท์ได้ว่า ปฐมเมว วชิตพพนติ ปพพชชา แปลว่า อันชนพึงเว้นก่อนนั้นเทียว ชื่อว่า ปพพชชา²² หรือการเว้นทั่ว หมายถึงการเว้นจากสิ่งที่ไม่ดีไม่งามหรืออกุศลกรรมในด้านต่างๆ ที่ตนเองเคย

²⁰ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายีมหาเถร), *ปฐมสมันตปาสาทิกาแปล เล่ม 1*, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2544), หน้า 114.

²¹ พระสวัสดี เฉิดฉิม, “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548), หน้า 21-22.

²² พระราชปริยัติโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม), *พระคัมภีร์กัจจายนมูล*, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535), หน้า 410.

กระทำก่อนบวช ซึ่งเป็นแนวทางในการฝึกตนเพื่อที่จะละหรือขจัดกิเลสเครื่องเศร้าหมองทางด้านจิตใจให้หมดสิ้นไป ผู้ถือบรรพชาหรือการบวช เรียกว่าบรรพชิต มีรากศัพท์มาจากคำว่า ป บทหน้า วช ธาตุ ต ปัจจัย จากคำว่า เสฏฐุตต วชตีติ ปพพชิต บุคคลโดยย่อไปสู่ความประเสริฐ เหตุฉะนั้น บุคคลนั้น ชื่อว่า บรรพชิต ผู้บวชเป็นสามเณรก็นับได้ว่าเป็นบรรพชิตเช่นกัน เพราะสามเณรนั้นกำลังดำเนินไปสู่แนวทางของการปฏิบัติที่ประเสริฐเช่นเดียวกับพระภิกษุ

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส²³ อธิบายว่า บรรพชา มีความหมายหลายนัยกล่าวคือหมายเอาการบวชทั่วไปรวมทั้งอุปสมบทด้วยหรือหมายเอาเฉพาะการบวชเป็นบุรพประโยคแห่งอุปสมบท รวมทั้งการบวชลำพังเป็นสามเณร โดยพระพุทธองค์ทรงพระอนุญาตให้พระสาวกบวชกุลบุตรด้วยไตรสรณคมน์ ทั้งบรรพชาและอุปสมบท ต่อมาในภายหลังได้ทรงยกเลิกการให้อุปสมบทด้วยไตรสรณคมน์ แต่ยังคงไว้ซึ่งการบรรพชาด้วยไตรสรณคมน์

อธิบายว่า บรรพชา มีความหมายหลายนัยกล่าวคือหมายเอาการบวชทั่วไปรวมทั้งอุปสมบทด้วยหรือหมายเอาเฉพาะการบวชเป็นบุรพประโยคแห่งอุปสมบท รวมทั้งการบวชลำพังเป็นสามเณรโดยพระพุทธองค์ทรงพระอนุญาตให้พระสาวกบวชกุลบุตรด้วยไตรสรณคมน์ ทั้งบรรพชาและอุปสมบทต่อมาในภายหลังได้ทรงยกเลิกการให้อุปสมบทด้วยไตรสรณคมน์ แต่ยังคงไว้ซึ่งการบรรพชาด้วยไตรสรณคมน์²⁴

ท่านพุทธทาสภิกขุ²⁵ ได้ให้ความหมายของการบวชไว้ว่า “บวช” เป็นภาษาไทย ซึ่งถอดรูปมาจากคำในภาษาบาลีว่า ปพพชชา คำว่า “ปพพชชา” นี้มีรากศัพท์ คือ ป+วช และ ป แปลว่า ทัว หรือ ลิ่นเชิง วช แปลว่า ไป หรือ เว้น คำว่า ป+วช จึงแปลว่า ไปโดยลิ่นเชิงที่ว่า “ไปโดยลิ่นเชิง” นั้นหมายถึงไปจากความเป็นฆราวาสคือการครองเรือนไปสู่ความเป็นบรรพชิต คือเป็นผู้ไม่ครองเรือนโดยลิ่นเชิง ไหวหารที่สูงไปกว่านั้นท่านเรียกว่าไปจากโลกโดยลิ่นเชิง ซึ่งหมายความว่าละเสียจากวิสัยที่ชาวโลกเขามีกันเป็นกันโดยลิ่นเชิงนั่นเอง

พระราชวรมณี²⁶ ได้อธิบายความหมายของคำว่า บรรพชา เป็นการบวชเว้นความชั่วทุกอย่าง หมายถึงการบวชทั่วไป การบวชอันเป็นบุรพประโยคแห่งการอุปสมบทคือการบวชเป็นสามเณร เดิม

²³ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า, *วินัยมุข เล่ม 3*, พิมพ์ครั้งที่ 25, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2542), หน้า 86.

²⁴ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, *คู่มือการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน*, (กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, 2528), หน้า 1.

²⁵ พุทธทาสภิกขุ, *คำสอนผู้บวช ภาค 1*, (กรุงเทพมหานคร : สมชาย, 253), หน้า 4.

²⁶ พระราชวรมณี (ประยูรค์ ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538), หน้า 132.

ทีเดียว คำว่าบรรพชาหมายความว่าบวชเป็นภิกษุ เช่น เสด็จออกบรรพชา อัครสาวกบรรพชา เป็นต้น สมัยต่อมาจนถึงปัจจุบันนี้ คำว่า บรรพชา หมายถึงบวชเป็นสามเณร ถ้าบวชเป็นภิกษุโดยเฉพาะใช้ควบกันว่า บรรพชาอุปสมบท ดังนั้นการบวชภิกษุและสามเณร จึงมีคำเรียกต่างกัน

พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ ฐิตญาโณ)²⁷ ได้ให้ความหมายของการบรรพชาไว้ดังนี้

1. การบวชเป็นสามเณรของผู้มีอายุต่ำกว่า 20 ปี
2. การบวชทั่วไปหมายรวมเอาการอุปสมบทด้วย
3. วิธีการเบื้องต้นแห่งการอุปสมบทเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา

สุชีพ ปุณฺณญาภ²⁸ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การบวช, การบวชของสามเณร” คำว่า “บวช” มาจากคำบาลีว่า “ปพฺพชชา (ป+วช)” แปลว่า “ออกไปจากตระกูล จากบ้านจากเรือน ออกไปจากชีวิตแบบโลกๆ ออกจากกามและกิเลสทั้งหลาย” แต่คำว่า “การบวช” ในปัจจุบันมีนัยที่สื่อแสดงให้เห็นถึงการบวชเป็นพระและบวชเป็นสามเณรด้วย ดังนั้นจึงมีข้อบัญญัติว่าบวชเป็นพระ เรียกว่า “อุปสมบท” บวชเป็นสามเณรเรียกว่า “บรรพชา”

บรรพชา หมายถึง การออกจากการใช้ชีวิตแบบชาวโลก เข้ามาสู่การใช้ชีวิตแบบนักบวชในพระพุทธศาสนา โดยการออกจากกามและกิเลสทั้งหลาย ดังนั้นการบรรพชาจึงมีความหมายครอบคลุมใน 2 ลักษณะ คือ (1) การบรรพชาเป็นสามเณรของเยาวชนที่มีอายุยังไม่ครบ 20 ปี แต่มีศรัทธาต้องการใช้ชีวิตแบบเดียวกับพระภิกษุในพระพุทธศาสนา โดยการปฏิบัติตามศีล 10 ข้อ และเสขียวัตร 5 ข้อและข้อปฏิบัติอื่นๆ ที่อนุโลมตามกัน และ (2) การบรรพชาสามเณรเป็นบูรพบทแห่งการอุปสมบทของผู้มีอายุครบ 20 ปี คือก่อนที่จะอุปสมบทเป็นพระภิกษุ อุปสมบทาเปกขะ (นาค) ทุกคนจะต้องผ่านกระบวนการบรรพชาเป็นสามเณรก่อน แล้วจึงจะสามารถบวชเป็นพระภิกษุในลำดับต่อไปได้

จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า บรรพชา หมายถึง เว้นการทำชั่วทุกอย่าง อันนำบุคคลไปสู่ความประเสริฐ เป็นบรรพชิตผู้ไม่ครองเรือน ที่เรียกว่า สามเณร

2.3.2 คุณสมบัติของผู้บรรพชา

ในเบื้องต้นพระวินัยปิฎก มหาวรรค²⁹ นั้น ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้สมควรได้รับการบรรพชา (เป็นสามเณร) ต้องไม่เป็นบุคคลต้องห้าม 32 จำพวก ซึ่งพระพุทธองค์ไม่ทรงอนุญาตให้มีการบรรพชาไว้ ดังนี้

²⁷ พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ ฐิตญาโณ), พระพุทธศาสนาปริทรรศน์, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2538), หน้า 33 .

²⁸ สุชีพ ปุณฺณญาภ, พจนานุกรมศัพท์พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : เพื่ออักษร, 2514), หน้า 1.

²⁹ วิ.ม. 4/119/186-18 .

ไม่พึงให้คนมือด้วนบรรพชา..ไม่พึงให้คนเท้าด้วนบรรพชา..ไม่พึงให้คนทั้ง
มือทั้งเท้าด้วนบรรพชา..ไม่พึงให้คนหูหนวกบรรพชา..ไม่พึงให้คนจมูกแหง
บรรพชา..ไม่พึงให้คนทั้งหูหิ้นทั้งจมูกแหงบรรพชา..ไม่พึงให้คนนิ้วมือเท้าขาด
บรรพชา..ไม่พึงให้คนง่ามมีอง่ามเท้าขาดบรรพชา..ไม่พึงให้คนเอ็นขาดบรรพชา
..ไม่พึงให้คนมือเป็นแผ่นบรรพชา..ไม่พึงให้คนค่อมบรรพชา..ไม่พึงให้คนเตี้ย
บรรพชา..ไม่พึงให้คนคอกพอกบรรพชา..ไม่พึงให้คนถูกสักหมายโทษบรรพชา..ไม่
พึงให้คนมีรอยเขียนด้วยหวายบรรพชา..ไม่พึงให้คนมีหมายจับบรรพชา..ไม่พึง
ให้คนเท้ากুবบรรพชา ไม่พึงให้คนมีโรคเรื้อรังบรรพชา..ไม่พึงให้คนมีรูปร่างไม่
สมประกอบบรรพชา..ไม่พึงให้คนตาบอดข้างเดียวบรรพชา..ไม่พึงให้คนง่อย
บรรพชา..ไม่พึงให้คนกระจอกบรรพชา ไม่พึงให้คนเป็นโรคอัมพาตบรรพชา..ไม่
พึงให้คนเคลื่อนไหวเองไม่ได้บรรพชา..ไม่พึงให้คนชราทุพพลภาพบรรพชา..ไม่
พึงให้คนตาบอดสองข้างบรรพชา..ไม่พึงให้คนใบ้บรรพชา..ไม่พึงให้คนหูหนวก
บรรพชา..ไม่พึงให้คนทั้งบอดทั้งใบ้บรรพชา..ไม่พึงให้คนทั้งบอดทั้งหนวก
บรรพชา..ไม่พึงให้คนทั้งใบ้ทั้งหนวกบรรพชา..ไม่พึงให้คนทั้งบอดใบ้ทั้งหนวก
บรรพชา รูปใดให้บรรพชาต้องอาบัติทุกกฏ

ต่อมาเมื่อเหตุการณ์เกิดขึ้นในการที่ภิกษุทั้งหลายบวชให้แก่ผู้ไม่สมควร จึงทรงบัญญัติพระวินัย³⁰
ห้ามบวชให้แก่ผู้ไม่สมควรต่อไปนี้

1. กะเทย
2. คนที่ลักเพศ (คือบวชเอาเองโดยไม่ถูกต้อง)
3. ภิกษุที่ไปเข้ารีตเดียรฉัตร
4. สัตว์ดิรัจฉาน
5. ผู้ฆ่ามารดา
6. ผู้ฆ่าบิดา
7. ผู้ฆ่าพระอรหันต์
8. ผู้ข่มขืนนางภิกษุณี
9. ผู้ทำสงฆ์ให้แตกกัน
10. ผู้ประทุษร้ายพระพุทธเจ้าถึงยังพระโลหิตให้ห้อ
11. คนมีอวัยวะ 2 เพศ (อุกโตพยัญชนก)

ทั้งสิบเอ็ดประเภทนี้ ถ้าบวชให้แล้วรู้เข้าภายหลังต้องให้สึกไป

การบรรพชานั้นจำเป็นจะต้องมีการกำหนดคุณสมบัติ เพื่อให้ผู้บวชสามารถปฏิบัติกิจของสงฆ์
ได้อย่างสมบูรณ์ และเป็นการป้องกันผู้ไม่ประสงค์เข้าแฝงอาศัยพระพุทธศาสนา ซึ่งอาจนำความเสื่อม

³⁰วิ.ม. 4/109-116/1 3-180.

เสียมาสู่พระศาสนาได้ ในกฎหมายอาญา (ฉบับที่ พ.ศ. 2506) ว่าด้วยการแต่งตั้งและการถอดถอนพระอัครมหาเสนาบดี ข้อที่ 14 ได้ตราไว้ว่า พระอัครมหาเสนาบดีต้องงดเว้นการให้บรรพชาอุปสมบทแก่บุคคล คือ

1. คนทำความผิดหลบหนีอาญาแผ่นดิน
2. คนหลบหนีราชการ (เช่น หนีทหาร เป็นต้น)
3. คนถูกตัดสิ้นจากคุกโดยฐานเป็นผู้ร้ายสำคัญ
4. คนถูกห้ามอุปสมบทเด็ดขาดทางพระศาสนา (เช่น ต้องปาราชิก เป็นต้น)
5. คนที่มีโรคติดต่อเป็นที่น่ารังเกียจ (เช่น วัณโรคในระยะอันตราย)
6. คนมีอวัยวะพิการจนไม่สามารถปฏิบัติกิจพระศาสนาได้

นอกจากนี้ในด้านการปกครองของสงฆ์ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้จะบวชเพิ่มเติมไว้อีกหลายประการ³¹ คือ

1. เป็นคนมีหลักฐาน มีอาชีพชอบธรรม ไม่ใช่คนจรจัด
2. เป็นสุภาพชน มีความประพฤติดี ไม่เป็นนักเลง
3. มีร่างกายสมบูรณ์ สามารถบำเพ็ญสมณกิจได้
4. ไม่เป็นคนชราไร้ความสามารถ
5. ไม่เป็นคนทุพพลภาพ เช่น ตาบอด หูหนวกมาแต่กำเนิด
6. มีความรู้อ่านออกและเขียนหนังสือได้
7. เป็นผู้มีความสามารถกล่าวคำขอบรรพชาอุปสมบทได้ด้วยตนเอง

กุลบุตรผู้ที่จะเข้าบรรพชาจะต้องมีบริวารสำหรับนักรบวชครบถ้วนตามพุทธานุญาต กล่าวคือต้องมีบริวาร 8 เช่นเดียวกับภิกษุ คือ

1. บาตร
2. อัตรवासก (ผ้าสบงหรือผ้าห่ม)
3. อุตตราสงค์ (ผ้าจีวรหรือผ้าห่ม)
4. สังฆาฏิ (ผ้าห่มซ้อนในปัจจุบันใช้เป็นผ้าพาด แต่สามเณรไม่ต้องมี)
5. กายพันธ (ผ้าประคตเอวหรือผ้าคาดเอว)
6. ปริสสาวณะ (ผ้ากรองน้ำ)
7. สูจิ (เข็มสำหรับเย็บผ้า)

³¹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2530-2534, (กรุงเทพมหานคร : ไนเต็ดโปรดักชั่น, 2530), หน้า 54.

8. วาสี (มีดโกน)

แต่ในปัจจุบันได้อนุโลมให้มีบริการเพิ่มเติมตามที่พระอุปัชฌาย์เห็นสมควรเพื่อความเหมาะสมกับปัจจุบัน เช่น

1. ไตรจีวร มีสบง อังสะ ประคตเอว จีวร ผ้ารัดอก และผ້ารองกราบ
2. ไตรจีวรสำรอง และผ้าอาบน้ำฝน 1 ผืน
3. ย่าม ผ้าเช็ดหน้า และนาฬิกาพก
4. บาตร ฝาบาตร เชิงรองบาตร และถลกบาตร
5. ร่มและรองเท้า
6. เสื้อ ผ้าห่ม ที่นอน หมอน มุ้ง
7. งานข้าว ซ้อนส้อม แก้วน้ำ ปิ่นโต กระโถน ผ้าเช็ดมือ
8. สบู่ ชันน้ำ ยาสีฟัน กล่องสบู่ ผ้าเช็ดตัว
9. ดอกไม้ รูป เทียน สำหรับบูชาพระรัตนตรัย³²

บริการดังกล่าวแล้วนี้สามเณรจำเป็นต้องมีเนื่องจากความเป็นอยู่ของนักบวชนั้นขึ้น อยู่กับชีวิตคนอื่นสามเณรจะต้องอาศัยผู้อื่นในการดำรงชีพด้วยปัจจัยทั้งสิ้น โดยใช้บริการในการแสวงหาอาหาร บิณฑบาตและเภสัชที่จำเป็นแก่สมณบริโภค แต่สิ่งที่สำคัญอันดับแรกที่ผู้ขอ บรรพชาเป็นสามเณรจะต้องปฏิบัติในเบื้องต้นคือ

1. ให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองพาตนไปฝากเจ้าอาวาสหรือพระอุปัชฌาย์
2. เมื่อพระอุปัชฌาย์ยอมรับให้บวชแล้วผู้ประสงค์จะบวชต้องปลงผมคิ้วหนวด
3. ท่องจำคำขอบรรพชา สรณคมน์ คำอาราธนา คำสมาทานศีล 10 ให้ได้ด้วยตนเอง
4. หมั่นฝึกซ้อมพิธีกรรมการบรรพชาเช่น การเคาะกราบไหว้ ไปจนถึงการ อุปัฏฐากการ ประเคนสิ่งของแก่พระภิกษุเป็นต้น³³

ดังนั้นคุณสมบัติของการบรรพชาเป็นสามเณรนั้นต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และสิ่งอื่นด้วย ไม่เฉพาะแต่ความพร้อมในด้านวุฒิภาวะหรือด้านร่างกายเท่านั้นเช่นจะต้องได้รับการอนุญาตจากผู้ปกครองมีบริการสำหรับสมณะครบบริบูรณ์ มีความเป็นสุจริตชนและที่สำคัญคือมีศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานด้วยจึงจะทำให้การบรรพชาของบุคคลนั้นเกิดความสมบูรณ์ครบถ้วนทั้งในแง่ของเนื้อหาสาระและรูปแบบของการบรรพชาอย่างแท้จริง

³² พระครูอรุณธรรมรังษี (เอี่ยม สิริวัฒนโณ), *มนต์พิธี*, (กรุงเทพมหานคร : อักษรสมัย, 2534), หน้า 18 -189.

³³ ธรรมสภา, *อุปสมบทวิธีและการรักษาอุโบสถศีล*, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, 2542), หน้า 54.

สรุปได้ว่า คุณสมบัติของผู้บรรพชา ต้องไม่เป็นบุคคลต้องห้าม 32 จำพวก ห้ามบวชให้แก่ผู้ไม่สมควรต่อไปนี้ คือ กะเทย คนที่ลักเพศ (คือบวชเอาเองโดยไม่ถูกต้อง) ภิกษุที่ไปเข้ารีตเดียรถีย์ สัตว์ดิรัจฉาน ผู้ฆ่ามารดา ผู้ฆ่าบิดา ผู้ฆ่าพระอรหันต์ ผู้ข่มขืนนางภิกษุณี ผู้ทำสงฆ์ให้แตกกัน ผู้ประทุษร้ายพระพุทธรูปเจ้าถึงยังพระโลหิตให้ห้อ คนมืออ้วยวะ 2 เพศ (อุกโตพยัญชนก) ทั้งสิบเอ็ดประเภทนี้ ถ้าบวชให้แล้วรู้เข้าภายหลังต้องให้สึกไป และพระอุปัชฌาย์ต้องปฏิบัติตามกฏมหาเถรสมาคมด้วย กุลบุตรผู้เข้าบรรพชาจะต้องมีบริวารสำหรับนักบวชครบถ้วนตามพุทธานุญาตคือต้องมีบริวาร 8 บรรพชาเป็นสามเณรจะต้องปฏิบัติในเบื้องต้นคือ ให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองพาตนไปฝากเจ้าอาวาสหรือพระอุปัชฌาย์ เมื่อพระอุปัชฌาย์ยอมรับให้บวชแล้วผู้ประสงคจะบวชต้องปลงผมคิ้วหนวด ท่องจำคำขอ บรรพชา สรณคมน์ คำอาราธนา คำสมาทานศีล 10 ให้ได้ด้วยตนเอง และหมั่นฝึกซ้อมพิธีกรรมการบรรพชา

2.3.3 วัตถุประสงค์ของการบรรพชา

เดิมทีเดียววัตถุประสงค์ของการบวชในพระพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นการบรรพชา เป็นสามเณร หรืออุปสมบทเป็นพระภิกษุ คือการปฏิบัติตนเพื่อให้หลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงและทำให้แจ้งพระนิพพาน ดังนั้นเป้าหมายสูงสุดของการบวชก็คือการบรรลุพระนิพพาน ในระยะแรกกุลบุตรส่วนใหญ่ออกบวชโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความพ้นทุกข์ ในระยะต่อมาจึงมีการออกบวชด้วยวัตถุประสงค์อื่น ๆ เช่น การออกบวชเพื่อตามเสด็จสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของบรรดา พระประยูรญาติ หรือแม้กระทั่งราหุลราชกุมารที่ได้บรรพชาเป็นสามเณรรูปแรกตามหลักฐานที่ปรากฏก็มีได้มีวัตถุประสงค์เพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ แต่ทรงหวังในพระราชทรัพย์มรดกและความใกล้ชิดในพระราชบิดาด้วยความไร้เดียงสา³⁴ แม้จะไม่ได้มีข้อบัญญัติชี้เฉพาะถึงวัตถุประสงค์ของการบวชในพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นการบรรพชาหรือกาอุปสมบทก็ตามที่ หากแต่มีพุทธพจน์ที่ตรัสทั่วไปแก่ผู้ครองเพศบรรพชิต ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ซึ่งหมายถึง สหธรรมิก 5 ดังที่ปรากฏในมหาสาโรปมสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย ดังพรรณนามาฉะนี้ พรหมจรรย์นี้ จึงมิใช่มีลาภสักการะและความสรรเสริญเป็นอันสงส์ (ผลที่มุ่งหมาย) มิใช่มีความถึงพร้อมแห่งศีลเป็นอันสงส์ มิใช่ความถึงพร้อมแห่งสมาธิเป็นอันสงส์ มิใช่ญาณทัสสนะเป็นอันสงส์ แต่พรหมจรรย์นี้มีเจโตวิมุตติอันไม่กำเริบเป็นเป้าหมายเป็นแก่นเป็นที่สุด”³⁵

จากพระพุทพจน์นี้เห็นได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงมีพระประสงค์ให้ผู้บรรพชาเป็นสามเณร หรืออุปสมบทเป็นพระภิกษุเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์ เพื่อประพฤติตนให้หลุดพ้นจากกิเลสและตรัสเตือนเหล่าพระสาวกด้วยว่าไม่ควรมัวเมาในลาภสักการะและคำสรรเสริญอันมีผลมาจากการประพฤติพรหมจรรย์ใน

³⁴วิ.ม. 4/105/165.

³⁵ม.ม. 12/311/348.

เพศบรรพชิตในพระศาสนา นี้ อย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์ของการบวชในพระพุทธศาสนาระหว่างการบรรพชาเป็นสามเณรและอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ตามพุทธประสงค์ที่ปรากฏแล้วไม่มีความแตกต่างเลย หากแต่ว่าการบรรพชาเป็นสามเณรนั้นเป็นบูรพประโยคแห่งการอุปสมบท³⁶ นั่นก็คือผู้ที่อุปสมบทเป็นพระภิกษุนั้นต้องผ่านขั้นตอนการบรรพชาเป็นสามเณรเสียก่อน แม้ในปัจจุบันนี้เช่นกัน เมื่อถึงยุคที่พระพุทธศาสนาได้แพร่เข้ามาเจริญรุ่งเรืองในประเทศไทย พระพุทธศาสนาดำรงอยู่โดยผ่านกาลเวลายาวนานท่ามกลางสภาพสังคมที่ผันแปรไปในแต่ละยุคแต่ละสมัยเป็นเหตุให้วัตถุประสงค์ของการบวชได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมาก ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้นับถือพระพุทธศาสนาในแต่ละยุคสมัย สำหรับในปัจจุบันวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ปรับเปลี่ยนไปให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ ตามที่ปรากฏในคู่มือการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน³⁷ ดังนี้

1. เพื่อเป็นการป้องกันการถูกชักนำไปสู่ความเสียหายและเสื่อมเสียได้
2. เพื่อเป็นการปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามไว้ให้คงอยู่ตลอดไป
3. เพื่อการช่วยสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้วัฒนาสถาพรยิ่งขึ้น
4. เพื่อเป็นการรักษาจารีตประเพณีอันดีงามของไทยไว้
5. เพื่อเป็นการช่วยแก้ปัญหาสังคมของเยาวชนที่เหินห่างจากศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงาม
6. เพื่อเป็นการให้กลุ่มบุตรได้มีโอกาสศึกษาธรรมและปฏิบัติธรรมอย่างแท้จริง

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการบรรพชาเป็นสามเณรเอาไว้ถึง 4 ประการด้วยกันกล่าวคือ

1. เป็นการทำหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนที่จะได้สืบต่ออายุพระศาสนาให้ยืนยาว
2. เป็นการตอบแทนบุญคุณของบิดามารดาด้วยการรักษาใจให้มีสุขและพัฒนาตนเอง
3. เป็นการทำหน้าที่ของประชาชนชาวไทยในฐานะพุทธศาสนิกชนเป็นมรดกของชาติ
4. เป็นการศึกษาศึกษาฝึกอบรมพัฒนาตนเองแนวไตรสิกขา

จะเห็นได้ว่าการบรรพชาสามเณรในปัจจุบัน ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองความต้องการและแก้ปัญหาของสังคมมากกว่าจะตอบสนองความต้องการของปัจเจกบุคคล ดังเช่น สมัยพุทธกาล แต่ปัจจุบันในสังคมชนบทของประเทศไทยประชาชนมีความเป็นอยู่แร้นแค้นยากจน ขาดแคลน ทั้งทรัพยากรธรรมชาติอันเกิดจากปัญหาความแห้งแล้ง ด้อยโอกาสในทุกด้านถ้าเทียบกับประชาชนที่อยู่

³⁶สุนทร บุญสถิต, “สถานภาพบทบาทและปัญหาของสามเณรในสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2543), หน้า 1 .

³⁷กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน, (กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, 2528), หน้า 5.

ในสังคมเมือง จึงทำให้ไม่สามารถส่งเสียบุตรหลานได้ ศึกษาต่อหรือเล่าเรียนในระดับที่สูงกว่าได้ ทางออกหนึ่งก็คือคือการส่งให้บุตรชายของครอบครัวบวชเรียนเป็นสามเณรเพื่อลดภาระการเลี้ยงดูของครอบครัว และยังเป็นโอกาสให้บุตรชายได้ศึกษาในระดับที่สูงขึ้น กล่าวได้ว่าการบรรพชาเป็นสามเณรเป็นการสร้างโอกาสให้กับคนที่มีฐานะ ยากจนได้ศึกษาเล่าเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น และปัญหาอีกประการหนึ่งของสังคม ก็คือความเหลื่อมล้ำทางสังคม การแบ่งชนชั้นของคนในสังคม มีคนจน มีคนร่ำรวย เมื่อสามเณรเข้ามาบวชเรียนในพระพุทธศาสนา ทำให้ช่องว่างดังกล่าวลดลง เนื่องจากประชาชนที่มีฐานะทางสังคมสูง มีสถานะทางการเงินไม่ลำบาก เห็นว่าการช่วยเหลือสามเณรเหล่านี้เป็นการสร้างกุศล จึงสนับสนุนในด้านการศึกษาเล่าเรียนของสามเณรโดยมิได้นึกถึงภัยหรือเสียดายสิ่งที่ตนเสียสละไปแต่อย่างใด ทำให้ช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยได้รับการเชื่อมต่อกันอย่างแนบสนิทและนิ่มนวล สังคมไทยส่วนหนึ่งได้อาศัยกระบวนการทางศาสนานี้ เป็นเครื่องมือในการลดภาวะความรุนแรง และการต่อต้านจากกลุ่มประชาชนผู้ยากไร้ที่สู้ทนกับสภาพความแร้นแค้นต่อไปไม่ไหว กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือสถาบันวัดเป็นตัวเชื่อมโยงสัมพันธ์มิตรระหว่างคนจนกับคนรวยซึ่งเป็นเหตุให้ชาติไทยมีความมั่นคงและอยู่รอดปลอดภัยมาจนถึงปัจจุบัน

จากแนวคิดดังที่กล่าวมาข้างต้น สุนทร บุญสถิต³⁸ ได้สรุปวัตถุประสงค์หลักของการบรรพชาเป็นสามเณรในยุคปัจจุบันได้ 5 ประการ คือ

1. เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและด้อยโอกาสทางการศึกษา
2. เพื่อลดช่องว่างทางสังคมและระหว่างคนจนกับคนรวย
3. เพื่อให้มีความรู้แตกฉานในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา
4. เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีงามให้แก่เยาวชนในชาติ
5. เพื่อเป็นกำลังสำคัญของพระศาสนาและชาติบ้านเมืองในอนาคต

กล่าวโดยหลักวัตถุประสงค์ของการบรรพชาในพระพุทธศาสนา ก็เพื่อคัดสรรเอาบุคคลที่พร้อมจะเข้ามาใช้ชีวิตแบบนักบวชมาฝึกตามหลักการในพระพุทธศาสนา เพื่อให้เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพในการดำรงชีวิตตามอุดมคติคือการดับทุกข์ และเข้าถึงพระนิพพาน ส่วนวัตถุประสงค์ที่เกิดจากการใช้ชีวิตตามอุดมคติทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ถือว่าเป็นผลพลอยได้ที่เกิดจากการใช้ชีวิตที่ได้รับการพัฒนาแล้ว ตามแนวแห่งพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ดังนั้น การบรรพชาเป็นสามเณรเป็นกระบวนการเตรียมความพร้อมบุคลากรทางศาสนาให้พร้อมทั้งคุณวุฒิ วิทยุฒิ เพื่อทำ

³⁸ สุนทร บุญสถิต, “สถานภาพบทบาทและปัญหาของสามเณรในสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2543), หน้า 18-19.

หน้าที่ศาสนทายาทที่ดี เป็นหลักพึ่งพิงของพุทธศาสนิกชนอย่างแท้จริง จึงกล่าวได้ว่าวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการบรรพชาเป็นสามเณร คล้ายกับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ คือเตรียมตัวเป็นศาสนทายาทในอนาคตและเป็นไปเพื่อความหลุดพ้นเป็นไปเพื่อบรรเทากิเลสให้เบาบาง ดำเนินชีวิตอย่างสงบ เพื่อไปสู่เป้าหมายสูงสุดของชีวิตตามนัยทางพระพุทธศาสนาคือพระนิพพาน แต่ในปัจจุบันวัตถุประสงค์ของการบรรพชาได้เปลี่ยนแปลงไปเยาวชนที่ตัดสินใจบรรพชาเป็นสามเณรมักจะมีวัตถุประสงค์ เพื่อหาโอกาสศึกษาต่อทั้งทางโลกและทางธรรม ทั้งนี้เป็นการลดภาระของครอบครัวและเพื่อให้สามารถเลี้ยงดูครอบครัวของตนเองได้ในอนาคต

สรุปได้ว่าวัตถุประสงค์ของการบรรพชา คือ เดิมทีเดียววัตถุประสงค์อย่างเดียวคือการปฏิบัติตนเพื่อให้หลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงและทำให้แจ้งพระนิพพาน สำหรับในปัจจุบันวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ปรับเปลี่ยนไปให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ คือ เพื่อเป็นการป้องกันการถูกชักนำไปสู่ความเสียหายและเสื่อมเสียได้ เป็นการปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามไว้ให้คงอยู่ตลอดไป การช่วยสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้วัฒนาสถาพรยิ่งขึ้น เป็นการรักษาจารีตประเพณีอันดีงามของไทยไว้ เป็นการช่วยแก้ปัญหาสังคมเกี่ยวกับเยาวชนที่เหินห่างจากศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงาม และเป็นการให้กลุ่มบุตรได้มีโอกาสศึกษาระบบและปฏิบัติธรรมอย่างแท้จริง เป็นการตอบแทนบุญคุณของบิดามารดาด้วยการรักษาใจให้มีสุขและพัฒนาตนเอง เป็นการทำหน้าที่ของประชาชนชาวไทยในฐานะพุทธศาสนิกชนเป็นมรดกของชาติ

2.3.4 วิธีการและขั้นตอนของการบรรพชา³⁹

การบรรพชาเป็นสามเณรในปัจจุบันได้วิวัฒนาการไปตามขนบธรรมเนียม ประเพณี และสังคม มีการเปลี่ยนแปลงมาตามลำดับ แต่วิธีการและหลักการปฏิบัติยังคงสาระแห่งการบรรพชา ในสังคมไทยมีการบรรพชา 2 แบบ คือ

ก. วิธีบรรพชาแบบมหานิกาย (อุกาสะ)

ก่อนบรรพชากลุ่มผู้มีศรัทธาต้องโกนผม นุ่งขาว ห่มขาว ถือนดอกไม้ธูปเทียน เข้าสู่สถานที่พระอุปัชฌาย์กำหนดให้เป็นสถานที่บวช รับผ้าไตรอุ้มประนมมือแล้วเดินเข้าไปในที่ประชุมสงฆ์ในพิธี (สังฆนิบาต) แล้ววางผ้าไตรไว้ข้างตัวด้านซ้าย รับเครื่องสักการะถวายพระอุปัชฌาย์ กราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ 3 ครั้ง แล้วอุ้มผ้าไตรประนมมือยืนขึ้นเปล่งวาจาขอบรรพชาว่า

³⁹ พระธรรมโมลี (บุญมา คุณสมปนโน), *คู่มือพระอุปัชฌาย์*, (กรุงเทพมหานคร : ไม่ปรากฏโรงพิมพ์, 2529), หน้า 18-26.

อุกาสะ วันทามิ ภัณฑะ, สัพพัง อะปะราธัง ชะมะถะ เม ภัณฑะ, มะยา กะตัง ปุญญัง สามินา อะ
กะตัง ปุญญัง สามินา อะนุโมติตัพพัง, สามินา กะตัง ปุญญัง มัยหัง มัยหัง ทาตัพพัง สาธุ สาธุ อะนุ
โมติตัพพัง

อุกาสะ การุญญัง กัตตะวา ปัพพัชัง เทถะ เม ภัณฑะ

(นั่งคุกเข่าลง แล้วประนมมือว่า)

อะหัง ภัณฑะ ปัพพัชัง ยาจามิ

ทุติยัมปิ อะหัง ภัณฑะ ปัพพัชัง ยาจามิ

ตะติยัมปิ อะหัง ภัณฑะ ปัพพัชัง ยาจามิ

(กราบ 3 ครั้งว่า)

สัพพะทุกขะ นิสสระณะนิพพานะ สัจฉิกะระณัตถายะ อิมัง กาสาวัง คะเหตะ วา ปัพพา
เซถะ มัง ภัณฑะ อะนุกัมปัง อุปาทายะ (เสร็จแล้วพระอุปัชฌาย์จะมารับผ้าไตร แล้วว่าต่อไป)

(กล่าว 3 ครั้ง ว่า)

สัพพะทุกขะ นิสสระณะนิพพานะ สัจฉิกะระณัตถายะ เอตัง กาสาวัง ทัตตะ วา ปัพพาเซถะ
มัง ภัณฑะ อะนุกัมปัง อุปาทาย

พระอุปัชฌาย์ให้อวาทและบอก ตะจะปัญจะกะ กัมมัญฐาน แล้วให้ว่าตามไปที่ละบท โดย
อนุโลม (ไปข้างหน้า) และปฏิโลม (ทวนกลับ) ดังนี้

เกสา โลมา นะชา ทันตา ตะโจ (อนุโลม)

ตะโจ ทันตา นะชา โลมา เกสา (ปฏิโลม)

พระอุปัชฌาย์ชักอังสะออกจากไตรมาสวมให้ผู้บวช แล้วสั่งให้ออกไปครองผ้า ครบไตรจีวร
ตามระเบียบ ครั้นเสร็จแล้วรับเครื่องไทยทานเข้าไปหาพระอาจารย์ ถวายทานแล้วกราบ 3 ครั้ง ยืน
ประนมมือเปล่งวาจาขอสรณะและศีล ดังนี้

อุกาสะ วันทามิ ภัณฑะ, สัพพัง อะปะราธัง ชะมะถะ เม ภัณฑะ, มะยา กะตัง ปุญญัง สามินา อะ
กะตัง ปุญญัง สามินา อะนุโมติตัพพัง, สามินา กะตัง ปุญญัง มัยหัง มัยหัง ทาตัพพัง สาธุ สาธุ
อะนุโมติตัพพัง

(นั่งคุกเข่าขอสรณะและศีล ดังต่อไปนี้)

อะหัง ภัณฑะ สระระณะสีลัง ยาจามิ

ทุติยัมปิ อะหัง ภัณฑะ สระระณะสีลัง ยาจามิ

ตะติยัมปิ อะหัง ภัณฑะ สระระณะสีลัง ยาจามิ

(พระอุปัชฌาย์กล่าวคำนโมสการให้ผู้บรรพชากล่าวตามดังนี้)

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (3 จบ)

พระอุปัชฌาย์จะกล่าวว่ เอวัง วัเทหิ หรือ ยะมะหัง วัทามิ ตัง วัเทหิ ให้รับว่า อามะ ภันเต แล้วท่านจะนำกล่าวสรณคณน ก็ให้ว่าตาม ดังนี้

พุทธีง สรรระณัง คัจฉามิ

ธัมมัง สรรระณัง คัจฉามิ

สังฆัง สรรระณัง คัจฉามิ

พุตติยัมปิ พุทธีง สรรระณัง คัจฉามิ

พุตติยัมปิ ธัมมัง สรรระณัง คัจฉามิ

พุตติยัมปิ สังฆัง สรรระณัง คัจฉามิ

ตติยัมปิ พุทธีง สรรระณัง คัจฉามิ

ตติยัมปิ ธัมมัง สรรระณัง คัจฉามิ

ตติยัมปิ สังฆัง สรรระณัง คัจฉามิ

พอจบแล้วทางพระอุปัชฌาย์จะบอกว่า ติสระระณะคะมะนัง นิฎฐิตัง ก็ให้รับว่า อามะ ภันเต ต่อจากนั้นก็สมาทานสิกขาบท 10 ประการ โดยว่าตามท่านไปเรื่อย ๆ ดังนี้

ปาณาติปาตา เวระมณี สิกขาปะทัง สะมาทियามิ

อะทินนาทานา เวระมณี สิกขาปะทัง สะมาทियามิ

อะพรัหมะจริยา เวระมณี สิกขาปะทัง สะมาทियามิ

มสุวาทา เวระมณี สิกขาปะทัง สะมาทियามิ

สรุาเมระยัมขะปะมาทัญญานา เวระมณี สิกขาปะทัง สะมาทियามิ

วิกาละโภชนา เวระมณี สิกขาปะทัง สะมาทियามิ

นัจจะคิตะวิสุกะทัสสะนา เวระมณี สิกขาปะทัง สะมาทियามิ

มาลาคัณธะวิเลปะนะธาระณะมัณฑะนะวิภูสะนัญญานา เวระมณี สิกขาปะทัง สะมาทियามิ

อุจจาสะยะนะมะหาสะยะนา เวระมณี สิกขาปะทัง สะมาทियามิ

ชาตะรุปะระชะตะปฏิคคะหะณา เวระมณี สิกขาปะทัง สะมาทियามิ

(อุปัชฌาย์กล่าว 3 ครั้ง) อิมานิ ทะสะ สิกขาปะทานิ สะมาทियามิ (ผู้ขอบรรพชากล่าวตาม 3 ครั้ง เสร็จแล้วพึงกราบลง 1 หน แล้วยืนขึ้น ดังนี้)

วันทามิ ภันเต, สัพพัง อะปะราธัง ขะมะถะ เม ภันเต, มะยา กะตัง ปุญญัง สามินา อนุโมทิตัพพัง, สามินา กะตัง ปุญญัง มัยหัง ทาตัพพัง สาธุ สาธุ อะนุโมทามิ (คุกเข่ากราบ 3 ครั้ง)

ก็เป็นอันเสร็จพิธีบรรพชาเป็นสามเณรตามแบบเถรวาท

ข. วิธีบรรพชาแบบธรรมยุติกนิกาย (เอสาหัง)⁴⁰

กุลบุตรผู้มีศรัทธามุ่งอุปสมบท พึงรับผ้าไตร อุ่มประนมมือเข้าไปในสังฆสนนิบาต วางผ้าไตรไว้ข้างตัวด้านซ้าย รับเครื่องสักการะถวายพระอุปัชฌาย์ แล้วกราบลงด้วยเบญจางคประดิษฐ์ 3 ครั้ง แล้วนั่งคุกเข่าอุ่มผ้าไตรประนมมือเปล่งวาจาถึงสรณะ และขอบรรพชาด้วยคามศร หยุดตามเครื่องหมาย จุลภาค (.) ว่า

เอสาหัง ภันเต, สุจิระปะรินิพพุตัมปิ, ตัง ณะคะวันตัง สระระณัง คัจฉามิ, อัมมัญจะ ภิกขุสังฆัญจะ, ละเภยยาหัง ภันเต, ตัสสะ ณะคะวะโต, อัมมะวินะเย ปัพพชัง.

ทุติยัมปาทัง ภันเต, สุจิระปะรินิพพุตัมปิ, ตัง ณะคะวันตัง สระระณัง คัจฉามิ, อัมมัญจะ ภิกขุสังฆัญจะ, ละเภยยาหัง ภันเต, ตัสสะ ณะคะวะโต, อัมมะวินะเย ปัพพชัง.

ตะติยัมปาทัง ภันเต, สุจิระปะรินิพพุตัมปิ, ตัง ณะคะวันตัง สระระณัง คัจฉามิ, อัมมัญจะ ภิกขุสังฆัญจะ, ละเภยยาหัง ภันเต, ตัสสะ ณะคะวะโต, อัมมะวินะเย ปัพพชัง.

อะหัง ภันเต, ปัพพชัง ยาจามิ, อิมานิ กาสายานิ วัตถานิ คะเหตวา, ปัพพาเชละ มัง ภันเต, อะนุกัมปัง อุปาทายะ.

ทุติยัมปิ อะหัง ภันเต, ปัพพชัง ยาจามิ, อิมานิ กาสายานิ วัตถานิ คะเหตวา, ปัพพาเชละ มัง ภันเต, อะนุกัมปัง อุปาทายะ.

ตะติยัมปิ อะหัง ภันเต, ปัพพชัง ยาจามิ, อิมานิ กาสายานิ วัตถานิ คะเหตวา, ปัพพาเชละ มัง ภันเต, อะนุกัมปัง อุปาทายะ.

ลำดับนั้น พระอุปัชฌาย์รับผ้าไตรจากผู้มุ่งบรรพชาวางไว้ตรงหน้าตัก แล้วให้อิวาทและบอกตะจะปัญจะกะกัมมัฏฐาน ให้ว่าตามไปทีละบท โดยอนุโลม (ไปข้างหน้า) และปฏิโลม (ทวนกลับ) ดังนี้

เกสา โลมา นะชา ทันตา ตะโจ (อนุโลม)

ตะโจ ทันตา นะชา โลมา เกสา (ปฏิโลม)

ครั้นให้อิวาทแล้ว พระอุปัชฌาย์ตั้งอังสะออกจากผ้าไตรสวมให้ผู้บวช แล้วสั่งให้ออกไปครองผ้าไตรจีวรตามระเบียบ ครั้นเสร็จแล้วเข้าไปหาพระกรรมวาจาจารย์ รับเครื่องสักการะถวายท่านแล้วกราบ 3 ครั้ง นั่งคุกเข่า ประนมมือ เปล่งวาจาขอสรณะและศีล ดังนี้

⁴⁰ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า, *วินัยมุข เล่ม 3*, พิมพ์ครั้งที่ 25, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2538), หน้า 88-94.

อะหัง ภัณฑะ, สรรณะสีลัง ยาจามิฯ
 ทุติยัมปิ อะหัง ภัณฑะ, สรรณะสีลัง ยาจามิฯ
 ตะติยัมปิ อะหัง ภัณฑะ, สรรณะสีลัง ยาจามิฯ
 ลำดับนั้น พระอาจารย์กล่าวคำนมัสการ ให้ผู้มุ่งบรรพชาว่าตามไป ดังนี้

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ ฯ (ว่า 3 จบ)

แต่นั้น ท่านจะกล่าวว่า เอวัง วัชเชติ หรือ ยะมะหัง วัชชามิ ตัง วัชเชติ พึงรับว่า อามะภัณฑะ
 ครั้นแล้ว ท่านจะว่านให้เปล่งวาจาว่า สรณคณัน พึงว่าตามไปที่ละพากย์ (ตอน) ดังนี้

พุทฺธัง สรรระณัง คัจฉามิ
 ธัมมัง สรรระณัง คัจฉามิ
 สังฆัง สรรระณัง คัจฉามิ
 ทุติยัมปิ พุทฺธัง สรรระณัง คัจฉามิ
 ทุติยัมปิ ธัมมัง สรรระณัง คัจฉามิ
 ทุติยัมปิ สังฆัง สรรระณัง คัจฉามิ
 ตะติยัมปิ พุทฺธัง สรรระณัง คัจฉามิ
 ตะติยัมปิ ธัมมัง สรรระณัง คัจฉามิ
 ตะติยัมปิ สังฆัง สรรระณัง คัจฉามิ

พอจบแล้วทางพระอุปัชฌาย์จะบอกว่า ติสรรณะคะมะนัง นิฏฐิตัง ก็ให้รับว่า อามะ
 ภัณฑะ ต่อจากนั้นก็สมาทานสิกขาบท 10 ประการ โดยว่าตามท่านไปเรื่อย ๆ ดังนี้

ปาณาติปาตา เวระมณี สิกขาปะทัง สะมาทียามิ
 อะทินนาทานา เวระมณี สิกขาปะทัง สะมาทียามิ
 อะพรหมะจริยา เวระมณี สิกขาปะทัง สะมาทียามิ
 มสุวาทา เวระมณี สิกขาปะทัง สะมาทียามิ
 สรุจาเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา เวระมณี สิกขาปะทัง สะมาทียามิ
 วิกาละโกชนา เวระมณี สิกขาปะทัง สะมาทียามิ
 นัจจะคิตะวิสุกะทัสสะนา เวระมณี สิกขาปะทัง สะมาทียามิ
 มาลาคันธะวิเลปะนะธาระณะมัตถะนะวิภูสະณัฏฐานาเวระมณี สิกขาปะทัง สะมาทียามิ
 อุกจาสะยะนะมะหาสะยะนา เวระมณี สิกขาปะทัง สะมาทียามิ

ชาตะรูปะระชะตะปะฏิกะคะหะณา เวะระมณี ลิกขาปะหัง สะมาทียามิ

อิมานิ ทะสะ ลิกขาปะทานิ สะมาทียามิฯ (ข้อความตอนนี้นำให้ว่า 3 คน)

ในลำดับนั้น สามเณรพึงรับบาตร อุ่มเข้าไปหาพระอุปัชฌาย์ในสังฆสนนิบาต วางไว้ข้าง
ตัวด้านซ้าย รับเครื่องสักการะถวายท่านแล้วกราบ 3 ครั้ง นั่งคุกเข่าประนมมือกล่าวคาขอนิสัย ว่าดังนี้

อะหัง ภันเต นิสสะยัง ยาจามิฯ

ทุติยัมปิ อะหัง ภันเต, นิสสะยัง ยาจามิฯ

ตะติยัมปิ อะหัง ภันเต, นิสสะยัง ยาจามิฯ

อุปัชฌายโ มะ ภันเต, โหหิ (ข้อความตอนนี้นำให้ว่า 3 คน)

พระอุปัชฌาย์กล่าวว่า โอปายิกัง, ปะฏิฐัง, ปาสาทิเกนะ สัมปาเทหิ บทใดบทหนึ่งพึง
รับว่า สาธุ ภันเต ทุกบทไป แต่นั้นสามเณรพึงกล่าวรับเป็นธุระให้กันและกันว่าดังนี้

อัสสะตักคะทานิ เถโร, มัยหัง ภะโร, อะหัมปิ เถรสสะ ภะโรฯ (ว่า 3 คน) เสร็จแล้วกราบ
ลง 3 ครั้ง) เป็นอันเสร็จพิธีสงฆ์⁴¹

วิธีการในส่วนเบื้องต้นของทั้งสองนิกายมีความคล้ายคลึงกันบ้าง แต่จะแตกต่างกันใน
บางส่วนที่เป็นรายละเอียดปลีกย่อย เช่น คำขอบรรพชา คำสมาทานศีล เป็นต้น ซึ่งขึ้นอยู่กับกุลบุตรผู้บวช
จะศรัทธาในพิธีกรรมของฝ่ายใด นอกเหนือจากนี้เป็นประเพณีที่แต่ละสังคามี คตินิยมที่แตกต่างกันไป
เช่น การแห่ناق การฉลอง และอื่น ๆ

จึงสรุปวิธีการบรรพชา ได้ดังนี้ วิธีบรรพชาในประเทศไทย ทั้งแบบมหานิกายและธรรมยุตินิกาย
คือเมื่อผู้บรรพชามีคุณสมบัติครบถ้วน ก่อนบรรพชากุลบุตรผู้มีศรัทธาต้องโกนผม นุ่งขาว ห่มขาว ถือบวช
ดอกไม้ธูปเทียน เข้าสู่สถานที่พระอุปัชฌาย์กำหนดให้เป็นสถานที่บวช รับผ้าไตรอุ่มประนมมือแล้วเดินเข้า
ไปในที่ประชุมสงฆ์ในพิธี (สังฆนิบาต) แล้ววางผ้าไตรไว้ข้างตัวด้านซ้าย รับเครื่องสักการะถวาย
พระอุปัชฌาย์ กราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ 3 ครั้ง แล้วอุ่มผ้าไตรประนมมือยืนขึ้นเปล่งวาจาขอบรรพชา
พระอุปัชฌาย์ให้โอวาทและบอกที่จะปัญจะกะกัมมัฏฐาน พระอุปัชฌาย์ชักอังสะออกจากไตรมาสวมให้
ผู้บวช แล้วสั่งให้ออกไปครองผ้า ครบไตรจีวรตามระเบียบ ครั้นเสร็จแล้วรับเครื่องไทยทานเข้าไปหา
พระอาจารย์ ถวายทานแล้วกราบ 3 ครั้ง ยืนประนมมือเปล่งวาจาขอสรณะและศีล ก็เป็นอันเสร็จพิธี
บรรพชาเป็นสามเณรตามแบบเถรวาท วิธีการในส่วนเบื้องต้นของทั้งสองนิกายมีความคล้ายคลึงกันบ้าง
แต่จะแตกต่างกันในบางส่วนที่เป็นรายละเอียดปลีกย่อย เช่น คำขอบรรพชา คำสมาทานศีล เป็นต้น ซึ่ง

⁴¹ พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ ฐิตญาโณ), *พระพุทธศาสนาปริทรรศน์*, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราช
วิทยาลัย, 2532), หน้า 340-344.

ขึ้นอยู่กับกุลบุตรผู้บวชจะศรัทธาในพิธีกรรมของฝ่ายใด นอกเหนือจากนี้เป็นประเพณีที่แต่ละสังคมมีคตินิยมที่แตกต่างกันไป เช่น การแห่หน้าค การฉลอง และอื่นๆ

2.4 สถานภาพและบทบาทของสามเณร

พุทธบริษัท 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา สามเณรเป็นส่วนหนึ่งใน ภิกษุบริษัท เป็นบรรพชิตรุ่นเยาว์ซึ่งเตรียมจะอุปสมบทเป็นภิกษุในเมื่อมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ เมื่อบรรพชาเข้ามาแล้วสถานภาพและบทบาทของสามเณร มีดังต่อไปนี้

2.4.1 สถานภาพของสามเณร

แต่เดิมในช่วงพุทธกาล พระพุทธเจ้าไม่ทรงอนุญาตให้มีการบรรพชาสามเณร เพราะการบวชเป็นบรรพชิตในสมัยนั้น จำเป็นจะต้องอดทนต่อความลำบากต่างๆ ในการบำเพ็ญ โดยเฉพาะผู้ที่มีร่างกายและจิตใจไม่เข้มแข็งที่ยังอยู่ในวัยเด็ก ไม่สามารถปฏิบัติตนตามกรอบธรรมเนียมและความยากลำบากในการปฏิบัติสมณกิจได้ อีกทั้งยังเป็นภาระแก่คนอื่นด้วย แต่ต่อมาทรงมีพุทธานุญาตให้บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี บรรพชาเป็นสามเณรได้ แต่จะต้องมีวุฒิภาวะเพียงพอที่จะทนต่อความยากลำบากในการเป็นนักบวช สามารถช่วยเหลือตนเองและรักษาสมณสาธูปได้ในที่สุด จึงมีสามเณรหลายรูปที่ได้พิสูจน์ตนเองว่าสามารถปฏิบัติตนและบรรลุเป้าหมายของการบวชได้ไม่แตกต่างจากพระภิกษุสาวกรูปอื่นที่เป็นผู้ใหญ่ เช่น ราหุลสามเณร สามเณรองค์แรกในพระพุทธศาสนา เป็นต้น⁴²

แม้ว่าสถานภาพสามเณรจะเริ่มมีขึ้นมานานนับตั้งแต่สมัยต้นพุทธกาลก็ตาม แต่จากการศึกษาพบว่าสถานภาพสามเณรยังไม่สมบูรณ์ กล่าวคือ เป็นเพียงสถานภาพสำรองของภิกษุเท่านั้น เพราะในที่สุดสามเณรต้องก้าวไปสู่สถานภาพภิกษุ ในเมื่อตนเองนั้นมีคุณสมบัติพร้อมที่จะอุปสมบทเป็นภิกษุ จึงกล่าวได้ว่าสถานภาพสามเณรจัดเป็นสถานภาพที่ด้อยกว่าสถานภาพภิกษุ ตั้งแต่พุทธกาลเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนี้ แต่กระนั้นสถานภาพของสามเณรก็มีความสำคัญต่อภิกษุไม่น้อย เพราะผู้จะอุปสมบทได้นั้นต้องผ่านขั้นตอนการบรรพชาเป็นสามเณรก่อน ในฐานะที่การบรรพชาเป็นสามเณรเป็นบริพประโยคของการอุปสมบทเป็นภิกษุ กล่าวคือบุคคลจะอุปสมบทเป็นภิกษุเลยก็ไม่ได้ ด้วยความสัมพันธ์ทางสถานภาพ

⁴² พระมหาณรงค์ จิตตโสภโณ, “สามเณร : ศาสนทายาทรุ่นเยาว์”, วารสารสมาธิ, ปีที่ 7 ฉบับที่ 40 (กรกฎาคม 2540) : หน้า 52-57.

และการอยู่ร่วมกันของภิกษุและสามเณร เป็นเหตุให้ทั้งภิกษุและสามเณรต้องพึ่งพาอาศัยกันอย่างใกล้ชิด อีกทั้งยังได้ร่วมกันสร้างบทบาทที่เป็นคุณประโยชน์ทั้งแก่พระศาสนาและสังคมส่วนรวมอย่างมากมาย⁴³

1. การได้มาซึ่งสถานภาพ

นอกจากคุณสมบัติของผู้บรรพชาที่กล่าวเอาไว้แล้วข้างต้น ทรงกำหนดเอาไว้เพิ่มเติมอีกโดยมีมูลเหตุว่า อหิวาตกโรคเกิดขึ้น สกุนหนึ่งรอดตายมาเฉพาะบิดากับบุตร ทั้งสองคนออกบวช เมื่อมีผู้ถวายอาหารแก่บิดา บุตรวิ่งไปขอแบ่งเป็นที่ตีเตียน จึงทรงห้ามบรรพชา (บวชเป็นสามเณร) ให้เด็กที่มีอายุหย่อน 15 ปี ภายหลังมีเหตุจำเป็นที่ต้องสงเคราะห์บวชให้เด็กอื่นๆ ที่พ่อแม่ตายหมด จึงทรงผ่อนผันให้บวชให้เด็กอายุหย่อน 15 ปี ซึ่งสามารถไถ่มาได้ (คือพอจะรู้เดียงสา)⁴⁴

และได้กล่าวเรื่องของพิธีบรรพชาเอาไว้ว่า พระผู้มีพระภาคเสด็จสู่กรุงกบิลพัสดุ์ พระราหุลกราบทูลขอราชสมบัติ พระผู้มีพระภาคตรัสสั่งให้พระสารีบุตรบวชให้ทรงกำหนดวิธีบรรพชาเป็นสามเณร ด้วยการถึงสรณะ 3 (คือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์) พระเจ้าสุทโธทนะ ทรงขอร้องพระผู้มีพระภาคเจ้าอย่าให้บวชแก่บุตรที่มารดาบิดายังมิได้อนุญาต พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบท ห้ามบวชผู้มารดาบิดายังมิได้อนุญาต ผู้บวชให้ต้องอาบัติทุกกฏ⁴⁵

การได้มาซึ่งสถานภาพสามเณรในสมัยพุทธกาล จึงเกิดขึ้นด้วยเงื่อนไข 2 ประการ คือ คุณสมบัติและพิธีกรรม ซึ่งเป็นผลดีต่อคณะสงฆ์โดยทางอ้อม เพราะการกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการบรรพชา ทำให้ได้บุคลากรที่มีความเหมาะสมและมีความพร้อม ในขณะที่พิธีกรรมได้ก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างอุปชฌาย์กับสัทธีวิหาริก อาจารย์กับอันเตวาสิก ซึ่งส่งผลดีต่อการบริหารและการปกครองในสังฆมณฑล

2. การรักษาสถานภาพ

ในพระวินัย มหาวรรค มหาขันธกะ กล่าวว่า สมัยนั้นสามเณรไม่มีความเคารพในภิกษุทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติองค์ 5 ที่จะทำทัณทกรรม (ลงโทษ) สามเณร คือ

1. ขวนขวายเพื่อความเสื่อมลาภของภิกษุทั้งหลาย
2. ขวนขวายเพื่อให้เกิดความเสียหาย (อนัตถะปะ แก่ภิกษุทั้งหลาย)
3. ขวนขวายเพื่อให้ภิกษุทั้งหลายอยู่ไม่ได้
4. ด่า บริภาษภิกษุทั้งหลาย

⁴³สุนทร บุญสถิต, “สถานภาพบทบาทและปัญหาของสามเณรในสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2543), หน้า 93.

⁴⁴ดูรายละเอียดใน วิ.ม. 4/100/155-156.

⁴⁵ดูรายละเอียดใน วิ.ม. 4/105/164-168.

5. ทำภิกษุทั้งหลายให้แตกกัน⁴⁶

และกล่าวเรื่องเกี่ยวกับการลงโทษเอาไว้ว่า ภิกษุทั้งหลายสงสัยว่าจะลงโทษสามเณรอย่างไร จึงทรงอนุญาตให้กำหนดข้อห้ามได้ ภิกษุทั้งหลายห้ามไม่ให้เข้าสังฆาราม (วัดที่สงฆ์อยู่) สามเณรเข้าไม่ได้ ก็เดินทางไปที่อื่นบ้าง สึกไปบ้าง ไปเข้ารีตเดียรถีย์บ้าง จึงทรงห้ามมิให้ภิกษุห้ามสามเณรเข้าสังฆารามทั้งหมด ถ้าทำเช่นนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ⁴⁷

การถูกทำร้ายและถูกสั่นคลอนสถานภาพสามเณร ด้วยข้อกำหนดว่าด้วยความผิด บทลงโทษ และการให้พ้นจากสถานภาพสามเณร ในเมื่อมีการประพฤติดุคหรือล่วงละเมิดพระวินัยและข้อวัตรปฏิบัติ กลายเป็นเหตุให้สามเณรต้องรักษาสถานภาพของตนโดยมีข้อผูกพันกับการรักษาพระวินัยและข้อวัตรปฏิบัติ ซึ่งการรักษาสถานภาพด้วยเงื่อนไขดังกล่าวนี้เอง ได้สร้างความมั่นคงแก่พระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบันนี้

3. การสูญเสียสถานภาพ หรือการสิ้นสุดลงแห่งความเป็นสามเณร

การประพฤติดุคพระวินัยและข้อวัตรปฏิบัติในชั้นร้ายแรงนั้น ทรงกล่าวเอาไว้ ในกัมมฎกสามเณรว่า สามเณรของพระอุปนันทะศากยบุตรประทุรร้าย (ข่มขืน)นางภิกษุณี ภิกษุทั้งหลายติเตียนพระผู้มีพระภาคจึงทรงอนุญาตให้ท่านสนะ (ไล่สึก) สามเณรผู้ประกอบด้วยองค์ 10 คือ

1. ข่าสัตว์	2. ลักทรัพย์
3. ประพฤติดุคในกาม	4. พุดปด
5. ดื่มสุราเมรัย	6. ติเตียนพระพุทธ
7. ติเตียนพระธรรม	8. ติเตียนพระสงฆ์
9. มีความเห็นผิด	10. ประทุรร้าย(ข่มขืน)นางภิกษุณี ⁴⁸

และเมื่อมีการเปล่งวาจาลาสิกขาไปเป็นคฤหัสถ์ ความเป็นสามเณรก็จะสิ้นสุดลง เช่นกัน แม้ไม่ได้ทำผิดพระวินัยก็ตาม แต่ก็เป็น การสูญเสียสถานภาพไปโดยปริยาย

การสูญเสียสถานภาพหรือการสิ้นสุดลงแห่งความเป็นสามเณรจะเกิดขึ้น หากมีการประพฤติดุคพระวินัยและข้อวัตรปฏิบัติในชั้นร้ายแรงหรือมีการลาสิกขาเป็นคฤหัสถ์ ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งในการสร้างเกราะปกป้องสถาบันสงฆ์ ทำให้ได้บุคลากรที่มีคุณสมบัติและมีความพร้อมไว้รับใช้พระศาสนาต่อไป

⁴⁶ดูรายละเอียดใน วิ.ม. 4/10/169.

⁴⁷ดูรายละเอียดใน วิ.ม. 4/10/10.

⁴⁸ดูรายละเอียดใน วิ.ม. 4/108/12.

4. การเลื่อนสถานภาพ

การเปลี่ยนแปลงสถานภาพสามเณรเป็นภิกษุในสมัยพุทธกาลพบว่ามี 2 ลักษณะ คือการเลื่อนสถานภาพโดยอิงอาศัยพระวินัยคือเมื่อสามเณรมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ ซึ่งทรงอนุญาตให้มีการอุปสมบทเป็นพระภิกษุได้ ในพระวินัยปิฎก มหาวรรค คัมภีร์วิสุตีสัมทานุ ชานนา ความว่า

สมัยนั้น ท่านพระกุมารกัสสปะมีอายุครบ 20 ปี นับทั้งอยู่ในครภได้อุปสมบท แล้วต่อมา ท่านมีความดำริว่า “พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ว่า บุคคลมีอายุหย่อนกว่า 20 ปี สงฆ์ไม่พึงให้อุปสมบท แต่เรามีอายุครบ 20 ปี นับทั้งอยู่ในครภอุปสมบทแล้ว จะเป็นอันได้อุปสมบทหรือไม่หนอ” ภิกษุทั้งหลาย จึงกราบทูลเรื่องนี้ให้พระผู้มีพระภาคทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย จิตดวงแรก วิญญาณดวงแรกเกิดปรากฏขึ้นในครภของมารดา ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตอุปสมบทให้กลุ่มตุรมีอายุครบ 20 นับตั้งแต่ในครภได้”⁴⁹

และการเลื่อนสถานภาพโดยอิงอาศัยคุณธรรม คือเมื่อสามเณรได้รับพระบรม พุทธาอนุญาตเป็นกรณีพิเศษ เช่น ทายัชชอุปสัมปทาให้แก่สมณสามเณร⁵⁰ และวิธีปัญหาพยากรณ์อุปสัมปทาให้แก่โสပါกะสามเณร⁵¹ สำหรับอุปสมบทสามเณรผู้บรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์ ด้วยการเรียกเข้าหมู่

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การให้เยาวชนดำรงสถานภาพเป็นสามเณรนี้ เป็น กระบวนการเตรียมบุคคลสำหรับเป็นภิกษุในอนาคต และเมื่อใดก็ตามที่สามเณรรูปใดรูปหนึ่ง แสดงให้เห็นว่าตนมีคุณสมบัติพร้อมที่จะทำหน้าที่เป็นภิกษุได้แล้ว ก็ย่อมจะได้รับสิทธิการเลื่อน สถานภาพเป็นกรณีพิเศษจากพระพุทธรองค์ อันเป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติโดยมีสถานภาพเป็น เครื่องหมาย

สถานภาพสามเณรจัดเป็นสถานภาพที่ดียิ่งกว่าสถานภาพภิกษุตั้งแต่พุทธกาล เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนี้ แต่กระนั้นก็มีความสำคัญต่อภิกษุไม่น้อย เพราะผู้จะอุปสมบทได้นั้น ต้องผ่านขั้นตอน การบรรพชาเป็นสามเณรก่อน ด้วยความสัมพันธ์ทางสถานภาพและการอยู่ร่วมกันของภิกษุและสามเณร เป็นเหตุให้ทั้งภิกษุและสามเณรต้องพึ่งพาอาศัยกันอย่างใกล้ชิด อีกทั้งยังได้ร่วมกันสร้างบทบาทที่เป็นคุณประโยชน์ทั้งแก่พระศาสนาและสังคมส่วนรวมอย่างมากมาย ถือเป็นบทบาทอันสำคัญยิ่งของสามเณร ในการที่จะรักษาสถานภาพของตนไว้ในพระศาสนา เพราะนั่นเท่ากับเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธรศาสนา เลยทีเดียว

⁴⁹วิ.ม. 4/124/191.

⁵⁰มหามกุฏราชวิทยาลัย, *ธัมมัญญูฎถาแปล ภาค 8*, พิมพ์ครั้งที่ 21, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2537), หน้า 12 -148.

⁵¹สามเณรปัญหา ตูรายละเอียดยใน ขุ.ขุ. 25/4/5-6.

จึงสรุปสถานภาพของสามเณร ได้ดังนี้ การได้มาซึ่งสถานภาพ คือมีคุณสมบัติและผ่านพิธีกรรมบรรพชาที่ถูกต้อง การรักษาสถานภาพ คือ ไม่ล่วงละเมิดพระธรรมวินัยตามสถานะของสามเณรคือรักษาไว้ซึ่งศีล 10 ประการ เสด็จวัตร และระเบียบอื่นที่เกี่ยวข้องไว้ได้ การสิ้นสุดลงความเป็นสามเณร คือการล่วงละเมิดศีล 10 และประพฤตินั้นไม่เหมาะสม และการลาสิกขาบท และการเลื่อนสถานภาพ ได้แก่ การอุปสมบทเป็นพระภิกษุ และการได้บรรลุลัทธิธรรมตามระดับตั้งแต่โสดาบันจนถึงอรหันต์

2.4.2 บทบาทของสามเณร

สามเณรในพระพุทธศาสนานั้นมีหลักที่ต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามอยู่ 3 ประการ คือ พระวินัย กฎหมายบ้านเมือง และจารีต พระวินัยที่พระสงฆ์สายเถรวาทที่ถือตามคติพระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ เช่น พระสงฆ์ไทย พม่า มอญ ลังกา และสายอากัจฉาซึ่งถือปฏิบัติตามวินัยที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงไปโดยลำดับ เช่น พระสงฆ์ทิเบต จีน ญี่ปุ่น ในส่วนของกฎหมายบ้านเมืองนั้น ในสมัยพุทธกาลมีองค์พระศาสดาเป็นศูนย์กลาง และมีธรรมเนียมที่พระภิกษุจากที่ต่าง ๆ ไปประชุมเฝ้าถึงที่ประทับ พระสงฆ์สายเถรวาทโดยมากแผ่ลงมาทางใต้ของอินเดียจึงเรียกว่า ทักษิณิกาย หรือนิกายฝ่ายใต้ ส่วนสายอากัจฉาโดยมากแผ่ขึ้นไปทางเหนือ

จึงมีชื่อเรียกว่า อุตตรนิกายหรือนิกายฝ่ายเหนือ เรียกพวกตนว่า มหายาน (หาหนะที่ใหญ่) และเรียกฝ่ายใต้ว่า หินยาน(ยานที่คับแคบ) ส่วนจารีตนั้น พระภิกษุสามเณรต้องปฏิบัติตามจารีต ที่เนื่องกับพระวินัย เช่นธรรมเนียมในการห่มผ้า การออกเสียงสวดกรรมวาจา การรับผ้ากฐิน เป็นต้น ความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในล้านนา ครั้งเมื่อพญาผายู (พ.ศ. 1879-1898) พระราชบิดาของพญาเกือนายังทรงครองราชย์สมบัติอยู่ในปี พ.ศ.1888 ทรงอาราธนามหาอภัยจุฬาเถร พร้อมด้วยคณะศิษย์สงฆ์ 10 รูป จากเมืองหิริภุญไชยมาอยู่วัดลีเชียงพระ อยู่ทางด้านประตูสวนดอกของเมืองเชียงใหม่ ต่อมาในรัชสมัยของพญาเกือนาพุทธศาสนามีความรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก พระองค์ทรงมีความเลื่อมใสศรัทธาโปรดให้มีการสร้างวัดวาอาราม พระเจดีย์ กุฏิวิหาร พระองค์ได้ทรงรับเอาพุทธศาสนานิกายลังกาวงศ์จากสุโขทัย โดยทรงอาราธนาพระสมณเถรมาจากสุโขทัย แต่เดิมพระสมณเถรได้ศึกษาในสำนักท่านอุทุมพรแห่งรามัญ อยู่ด้านใต้ของพม่า ในปี พ.ศ.1914 ทรงโปรดให้สร้างวัดบุปผาราม หรือวัดสวนดอก (เสร็จ พ.ศ. 191) และพระธาตุดอยสุเทพ (เสร็จ พ.ศ.192) ไว้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ในตำนานมูลศาสนาวัดป่าแดง กล่าวว่าพระองค์ทรงให้การบวชพระนิกายเดิมที่สืบเนื่องมาแต่พระนางจามเทวี แล้วให้บวชใหม่ 8,400 รูป ในสมัยนี้พระสงฆ์ล้านนานิยมเดินทางไปศึกษาต่างประเทศลังกา ในเวลาต่อมาคณะสงฆ์ล้านนาแตกออกเป็น 3 นิกายในรัชสมัยของพระเจ้าสามฝั่งแกน (พ.ศ. 192 -1944) อันได้แก่ คณะที่ 1 คณะนิกายพื้นเมืองเดิม หรือคณะภุชชุนนิกาย คือคณะเดิมที่พระนางจามเทวีนำมาสู่เมืองหิริภุญไชย คณะที่ 2 คณะนิกายรามัญวงศ์หรือนิกายลังกาวงศ์แห่งวัดสวนดอก (บุปผาวาสี) และคณะที่ 3 คณะนิกาย

สิ่งหลงแห่งวัดป่าแดงในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มีเค้าว่าแยกออกเป็นสายคามวาสีและอรัญวาสี คือสายพระบ้านและพระป่า ต่อมาจึงแบ่งออกเป็น คณะเหนือ คณะใต้ และคณะธรรมยุต หลังจากที่มีการจัดหัวเมืองต่างๆ เข้าเป็นมณฑลในรัชกาลที่ 5 จึงได้มีพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.121 (พ.ศ.2454)ขึ้น นับว่าเป็นพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ฉบับแรกในประเทศไทยและมีการแก้ไขปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์มาโดยลำดับถึงปัจจุบัน⁵²

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส⁵³ ได้ให้ความหมายไว้ว่า สามเณร คือบรรพชิตในพุทธศาสนาถือสิกขาบท 10 และกิจวัตรบางประการ สามเณรในพุทธศาสนาจะต้องมีวัตรปฏิบัติที่สมควรแก่ความเป็นสมณะในพุทธศาสนาได้วางข้อวัตรปฏิบัติ สามเณรไว้เรียกว่าสามเณรสิกขา หมายถึงข้อปฏิบัติที่สามเณรพึงตระหนักและปฏิบัติตาม แบ่งออกเป็น 4 หมวด เป็นหลักการที่ให้สามเณรต้องศึกษาและปฏิบัติตาม ดังต่อไปนี้ 1) สิกขาบท 10 หรือศีล 10 2) องค์กร 10 แห่งสามเณรผู้ที่สงฆ์พึงนาสนะ (การลงโทษสถานหนักก็คือการให้สึก) 3) องค์กร 5 แห่งสามเณรที่สงฆ์พึงลงทัณฑ์กรรม (โทษสถานเบา) 4) เสดียวัตถ์ 75 ที่สามเณรพึงเอาใจใส่ศึกษาและปฏิบัติตาม แบ่งออกเป็น 4 หมวด ได้แก่ สารูป มารยาทเกี่ยวกับอริยาบถการเดิน การนั่งในที่สาธารณะ โภชนปฏิบัติสังยุตต์ มารยาทเกี่ยวกับการฉันอาหาร ฉัมมเทศนาปฏิบัติสังยุตต์ มารยาทในการแสดงธรรมแก่ผู้อื่น และปกิณณกะ มารยาทที่มี ความเหมาะสมแก่สมณสารูปเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

นอกจากสามเณรสิกขาแล้ว สามเณรยังจะต้องมีธรรมเนียมปฏิบัติในฐานะที่ตนเป็นอันเตวาสิก ศิษย์จะพึงปฏิบัติต่อภิกษุที่เป็นอาจารย์หรือครูของตน คือจะต้องถือนิสัยหรือถือปฏิบัติ อจารีวัตร 5 ประการ ได้แก่ 1) มีความรักยิ่งในอาจารย์ 2) มีความเลื่อมใสยิ่งในอาจารย์ 3) มีความละเอียดยิ่งในอาจารย์ 4) มีความเคารพยิ่งในอาจารย์ และ 5) มีความหวังดียิ่งในอาจารย์ ส่วนอุปชฌายวัตร ได้แก่ 1) มีความรักยิ่งในอุปชฌาย์ 2) มีความเลื่อมใสยิ่งในอุปชฌาย์ 3) มีความละเอียดยิ่งในอุปชฌาย์ 4) มีความเคารพยิ่งในอุปชฌาย์ และ 5) มีความหวังดียิ่งในอุปชฌาย์ การถือปฏิบัติต่อภิกษุที่เป็นครูบาอาจารย์นั้น ในเอกสารโบราณ ล้วนนามีเนื้อหาที่เกี่ยวกับข้อที่สามเณรไม่พึงปฏิบัติต่อครูบาอาจารย์ ได้แก่ ตีเตียนครู ผิด เถียงครูโต้ตอบครู ลักขโมยของของครู นอนสูงกว่าครู ไม่เคารพยำเกรง ล่วงล้ำคำสอนของครู เมื่อครูลุกขึ้นไม่ลุกตาม เปียดเบียนครู ไม่เลื่อมใสครูตน ไปเลื่อมใสผู้อื่น ไม่บูชาครูตนแต่ไปบูชาครูผู้อื่น ไม่

⁵² พระสรพงษ์ สอนทวี, “สภาพแวดล้อมทางบ้าน วัด โรงเรียน และลักษณะทางจิตที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวของสามเณรในกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาประยุกต์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2554), หน้า10-11.

⁵³ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า, วินัยมุข เล่ม 1 (หลักสูตรนักธรรมชั้นตรี), พิมพ์ครั้งที่ 39, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2542), หน้า 47.

สรรเสริญครุตนแต่กลับไปสรรเสริญครุผู้อื่น ไม่นับถือคุณครุตน มักทำให้ครุตนเป็นทุกข์ ทำให้ตระกูลตน และครุฉิบหาย เป็นลูกศิษย์ที่มีใจหยาบช้า ทักษะกรรมคือการลงโทษสถานเบา มืองค์ 5 ได้แก่ การทำความเสื่อมลาภแก่ภิกษุทั้งหลาย กระทำเพื่อให้เสียประโยชน์ของพระภิกษุทั้งหลาย กระทำเพื่อไม่ให้ภิกษุทั้งหลายได้บริโภคน้ำดื่ม ต่ำภิกษุทั้งหลาย และกระทำให้ภิกษุทั้งหลายแตกกัน อันนี้เป็นโทษกรรม ควรลงโทษสถานเบา เป็นต้นว่า ให้กวาดทราย ดายหญ้า หาบทรายมาใส่ในวัด ล้างทำความสะอาดลานวิหาร เป็นต้น จึงจะพ้นโทษและสามเณรตนใด ต้องการให้ตนพ้นจากโทษที่ได้ทำไปแล้วนั้นก็ให้มาขอขมาลาโทษ บูชาครุด้วยเทียนตามโทษ หนักเบาที่ได้ล่วงเกินครุบาอาจารย์ ส่วนสามเณรตนใดไม่เชื่อฟัง กล่าวคำหยาบ อาฆาตจองเวรขู่ว่าจะทำร้ายครุอาจารย์ตน เป็นผู้สอนยากไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนพ่อแม่ครุบาอาจารย์ ทำตามอำเภอใจตน ก็ไม่ควรให้อยู่ในวัด ควรถอดผ้าเหลืองสึกเสีย นาสนะคือการลงโทษหนักของสามเณรที่พระพุทธานุญาตให้ลงโทษแก่สามเณรนั้นต้องสละเพศให้สึก คือสามเณรผู้ประกอบด้วยองค์ 10 ได้แก่ ข่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดปด ต้มสุราเมรัย ติเตียนพระพุทธานุภาพ ติเตียนพระธรรม ติเตียนพระสงฆ์ มีความเห็นผิด และประทุษร้ายภิกษุณี (ข่มขืน)

หน้าที่ในชีวิตประจำวันของสามเณรเมื่อสามเณรได้บรรพชาเข้ามาใช้ชีวิตสมณเพศ แล้วจะต้องศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีรวมทั้งการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาควบคู่กันไปเท่าที่สามเณรจะสามารถศึกษาได้ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้สามเณรได้ศึกษาหาความรู้ทั้งทางธรรมและทางโลก ซึ่งคณะสงฆ์พิจารณาเห็นความจำเป็นจึงอนุญาตให้ศึกษาวิชาการทางโลกควบคู่ไปด้วย แต่ในขณะเดียวกันสามเณรก็ต้องปฏิบัติกิจและข้อวัตรของสมณเพศอย่างครบถ้วนไปพร้อมกันกับการศึกษาเล่าเรียนด้วย การดำเนินชีวิตประจำวันของสามเณรจะเริ่มต้นตั้งแต่ 04.00 น. หรือ 05.00 น. ขึ้นอยู่กับกฎระเบียบของแต่ละวัด ซึ่งสามเณรจะได้รับมอบหมายหน้าที่ให้จัดสถานที่ ฉันทภัตตาหารเช้า-เพล และจัดสำรับอาหารจากที่พระภิกษุสามเณรบิณฑบาตมา โดยผลัดเวร หมุนเวียนกันภายหลังฉันทภัตตาหารเช้าเสร็จแล้ว ภิกษุสามเณรต้องปฏิบัติกิจของสงฆ์ คือไหว้พระสวดมนต์ ต่อจากนั้นสามเณรต้องศึกษาพระธรรมวินัยทุกวัน ซึ่งหากตรงกับวันพระจะงดการเรียนและจะมีการแสดงพระธรรมเทศนาโดยพระเถระผู้ใหญ่ ในภาคบ่าย เมื่อฉันทภัตตาหารเพลเสร็จแล้วสามเณรต้องศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรม ซึ่งหากตรงกับวันพระขึ้นหรือแรม 15 ค่ำ จะงดการเรียนและจะต้องรับศีลจากพระภิกษุผู้ปกครอง เมื่อถึงเวลาเย็นถึงค่ำ ภิกษุสามเณรต้องปฏิบัติกิจของสงฆ์คือไหว้พระสวดมนต์เช่นเดียวกับในเวลาเช้าของทุกวัน

นอกจากกิจหรือข้อวัตรดังกล่าวข้างต้นแล้ว สามเณรยังต้องทำหน้าที่อุปัฏฐากพระ เถระหรือพระภิกษุอื่นตามแต่ท่านจะเรียกใช้ เช่น คอยประเคนสิ่งของต่างๆ ทำความสะอาดกุฏิ ทำความสะอาดบริเวณวัดหรือทำในสิ่งที่พระภิกษุไม่สามารถทำได้ตามพระวินัย เช่น การตัดหญ้า หรือการตัดต้นไม้

เป็นต้น และในแต่ละปีมีกิจกรรมที่วัดต้องจัดเตรียมสถานที่สำหรับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นประจำ เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา หรือวันเข้าพรรษา เป็นต้น พระภิกษุจะเป็นผู้จัดเตรียมสถานที่โดยอาศัยกำลังของสามเณรเข้ามาช่วยจึงเห็นได้ชัดเจนว่าชีวิตของสามเณรมีภารกิจมากและเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ยาก เนื่องจากต้องอยู่ในกรอบของพระธรรมวินัย และยังต้องอยู่ในกรอบของการบังคับบัญชาอีกด้วย ซึ่งเป็นชีวิตที่แตกต่างจากเด็กวัยรุ่นโดยทั่วไปอย่างสิ้นเชิง⁵⁴

ชัปนะ ปิ่นเงิน⁵⁵ ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับวัตรปฏิบัติของสามเณรว่า สามเณรในพระพุทธศาสนามีหลักที่ต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตาม 3 ประการ คือ พระวินัย กฎหมายบ้านเมืองและจารีต ส่วนจารีตนั้น พระภิกษุสามเณรต้องปฏิบัติตามจารีตที่เนื่องกับพระวินัยอย่างเช่น ธรรมเนียมในการท่มผ้า การออกเสียงสวดกรรมวาจา การรับผ้ากฐิน เป็นต้น

อเนก ขำทอง และปัญญา สละทองตรง⁵⁶ กล่าวว่า วัตรปฏิบัติของสามเณรคือบัพัญญัติข้อห้าม และศีลของสมเพศ สามเณรต้องถือศีล 10 ข้อ อันได้แก่ เว้นจากการฆ่าสัตว์ ทั้งมนุษย์และเดรัจฉาน เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการเสพเมถุน เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการดื่มสุราและเมรัย เว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล (หลังเที่ยงวันไปแล้ว) เว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้องและการบรรเลง ตลอดจนการดูการฟังสิ่งเหล่านั้น เว้นจากการตัดทรงตกแต่ง ประดับร่างกาย การใช้ดอกไม้ของหอมเครื่องประเทืองผิวต่างๆ เว้นจากการนอนที่สูงใหญ่ และยัดด้วยนุ่นและสำลีอันมีลายวิจิตร (เว้นจากการนั่งนอนเหนือเตียงตั้งที่มีเท้าสูงเกินประมาณ) เว้นจากการรับเงินทอง

สามเณรมีวัตรปฏิบัติมากมาย ดังนั้นเด็กวัยรุ่นที่บรรพชาเป็นสามเณร นอกจากจะต้องปรับตัวตามพัฒนาการของวัยรุ่นแล้ว ยังจะต้องปรับตัวให้มีร่างกายและจิตใจที่เข้มแข็ง เพื่อให้สามารถอดทนต่อความยากลำบากในการปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของพระธรรมวินัยได้ด้วย⁵⁷

⁵⁴ พระสวัสดิ์ เฉ็ดฉิม, “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548), หน้า 24-25.

⁵⁵ ชัปนะ ปิ่นเงิน, *ลักษณะเด่นและวิวัฒนาการของวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาในล้านนา*, (เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2552) (อัดสำเนา).

⁵⁶ อเนก ขำทอง และปัญญา สละทองตรง, *ธรรมศึกษาขั้นตรี ฉบับปรับปรุงใหม่ที่ประกาศใช้ปัจจุบัน*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2550) (อัดสำเนา)

⁵⁷ พระสรพงษ์ สอนทวี, “สภาพแวดล้อมทางบ้าน วัดโรงเรียน และลักษณะทางจิตที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวของสามเณรในกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาประยุกต์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2554), หน้า 13.

สรุปว่าสามเณรมีบทบาทหน้าที่ คือ สามเณรในพระพุทธศาสนามีบทบาทหลักที่ต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามอยู่ 3 ประการ คือ พระวินัย ธรรมเนียมปฏิบัติ และกฎหมาย คือ 1. พระวินัยได้แก่ ถือกสิกขาบท 10 และกัจจัตถบางประการ สามเณรในพุทธศาสนาจะต้องมีวัตรปฏิบัติที่สมควรแก่ความเป็นสมณะในพุทธศาสนาได้วางข้อวัตรปฏิบัติ เรียกว่าสามเณรสิกขา แบ่งออกเป็น 4 หมวด 1) สิกขาบท 10 หรือศีล 10 2) องค์ 10 แห่งสามเณรผู้ที่สงฆ์พึงนาสนะ (การลงโทษสถานหนักก็คือการให้สึก) 3) องค์ 5 แห่งสามเณรที่สงฆ์พึงลงทัณฑ์กรรม (โทษสถานเบา) 4) เสดยวัตร 75 ที่สามเณรพึงเอาใจใส่ศึกษาและปฏิบัติตาม 2. ธรรมเนียมปฏิบัติในฐานะที่ตนเป็นอันเตวาสิก ศิษย์จะพึงปฏิบัติต่อภิกษุที่เป็นอาจารย์หรือครูของตน คือจะต้องถือนิสัยหรือถือปฏิบัติอาจารย์วัตร และอุปชฌายวัตร หน้าที่ในชีวิตประจำวันของสามเณรเมื่อสามเณรได้บรรพชาเข้ามาใช้ชีวิตสมณเพศ แล้ว จะต้องศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีรวมทั้งศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาควบคู่กันไปเท่าที่สามเณรจะสามารถศึกษาได้ และ 3. กฎหมาย สามเณรต้องปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมือง รวมถึงกฎหมายของมหาเถรสมาคมด้วย

2.5 ประโยชน์ของการบรรพชา

การบรรพชาเป็นการเปลี่ยนจากสถานภาพของเด็กมาสู่ความเป็นบรรพชิตรุ่นเยาว์ เว้นขาดจากการครองเรือน มุ่งแต่ประพฤติพรหมจรรย์ ศึกษาและปฏิบัติในหลักไตรสิกขา ซึ่งได้แก่ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา ดังนั้นการครองเพศบรรพชิตเป็นสามเณร จึงเป็นวิถีชีวิตที่สนับสนุนให้ประพฤตินั้นเพื่อความหลุดพ้นจากกิเลส เป็นทางปลอดโปร่งจากกิเลส อันเป็นเหตุแห่งทุกข์ทั้งปวง ด้วยเหตุนี้เยาวชนที่ออกบวชในพระพุทธศาสนา หากศึกษาและปฏิบัติให้รู้แจ้งในไตรสิกขาอย่างถ่องแท้แล้ว ย่อมได้รับประโยชน์อย่างมากมาย

ครั้งหนึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงผลของการบวชเป็นสมณะ ซึ่งรวมถึงการบรรพชาเป็นสามเณรแก่พระเจ้าอชาตศัตรู ซึ่งเสด็จเข้าเฝ้าทูลถามปัญหาในกลางดึกที่ชิวกมพวัน สวณมะม่วงของหมอชิวโกมารภัจจ์ ดังมีปรากฏในสามัญญผลสูตร⁵⁸ ซึ่งพอสรุปได้ว่าการบรรพชามีประโยชน์ ดังต่อไปนี้

1. พ้นจากความเป็นทาส เป็นกรรมกร
2. ไม่ต้องเสียภาษี
3. พระเจ้าแผ่นดินทรงคุ้มครองและถวายความอุปถัมภ์
4. เป็นผู้มิศีลเว้นจากการเบียดเบียนผู้อื่น

⁵⁸ ดูรายละเอียดใน ที.สี. 9/150-253/48-86.

5. สำรวมในอินทรี
6. มีสติและสัมปชัญญะ
7. สันโดษด้วยปัจจัย 4
8. ละนิวรรณ์ 5
9. ได้บรรลุมาน 4
10. ได้บรรลุวิชา 8

สรุปว่าประโยชน์ของบรรพชา มี คือ พ้นจากความเป็นทาส เป็นกรรมกร ไม่ต้องเสียภาษี พระเจ้าแผ่นดินทรงคุ้มครองและถวายความอุปถัมภ์ เป็นผู้มีศีลเว้นจากการเบียดเบียนผู้อื่น สำรวมในอินทรี มีสติและสัมปชัญญะ สันโดษด้วยปัจจัย 4 ละนิวรรณ์ 5 ได้บรรลุมาน 4 และได้บรรลุวิชา 8

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อไม่ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนกับงานวิจัยอื่น พบดังต่อไปนี้

พระมหาบุญศรี ญาณวุฑฒ (วงษ์แก้ว) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทและความสำคัญของสามเณรในพระพุทธศาสนาเถรวาท” พบว่า สามเณรเป็นเหล่ากอของสมณะบรรพชาด้วยไตรสรณคมน์สมาทานสิกขาบท 10 เสด็จวัตร 75 ดำรงสมณเพศเช่นเดียวกับพระภิกษุมีประวัติความเป็นมาต่างกันแต่มีจุดมุ่งหมายสูงสุดของการบรรพชาเป็นอย่างเดียวกันคือเพื่อทำตนให้พ้นจากความทุกข์สามเณรมีบทบาทและความสำคัญ 4 ด้านคือ 1) ด้านการสืบทอดพระธรรมวินัยทั้งในด้านคันถธุระและวิปัสสนาธุระ 2) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 3) ด้านการช่วยปฏิบัติกิจของสงฆ์ 4) ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่อนุชน⁵⁹

พระมหาแสนยากร สิริภทโท (เมธีไกรสรพงศ์) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาสามเณรผู้เป็นเหล่ากอแห่งสมณะ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท” พบว่า สามเณรคือเหล่ากอแห่งสมณะ เป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนา บรรพชาด้วยไตรสรณคมน์ ถือนสิกขาบท 10 และกิจวัตรบางอย่าง มีอายุไม่ครบ 20 ปี บริบูรณ์ พระพุทธองค์ทรงอนุญาตบวชราหุลเป็นสามเณรรูปแรก ทรงชี้แนะวัตถุประสงค์กำหนดคุณสมบัติวางระเบียบวิธีการบรรพชา และบัญญัติสิกขาบทสำหรับสามเณร การปกครองเป็นภาระหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์อาจารย์และพระภิกษุทั้งหลาย มีสามเณรอนุพุทธะตรัสรู้ตามพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

⁵⁹ พระมหาบุญศรี ญาณวุฑฒ (วงษ์แก้ว), “บทบาทและความสำคัญของสามเณรในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), 2553, บทคัดย่อ.

ปรากฏในพระไตรปิฎก และคัมภีร์พระพุทธศาสนาอื่นๆ อยู่อีกจำนวนหนึ่งซึ่งนับเป็นศาสนทายาทที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง

จากสภาพปัจจุบันยังมีชาวพุทธในเขตชนบทที่ยังคงส่งเสริมให้บุตรหลานบวชเรียนเป็นสามเณร แม้ไม่มากดังเช่นในอดีต เนื่องจากมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ค่อยจะดี ไม่สามารถที่จะส่งบุตรหลานของตนไปเรียนในสถานศึกษาของรัฐได้ จำเป็นต้องหันมาอาศัยบวชเรียนที่จะให้บุตรหลานของตนได้รับการศึกษา และเป็นการเลื่อนฐานะทางสังคมด้วย ทางคณะสงฆ์ไทยได้มองเห็นถึงความสำคัญทางด้านการศึกษาดังนี้ ได้จัดระบบการศึกษาทั้งแผนกนิกัธรรม-บาลี และแผนกสามัญศึกษา โดยมีสำนักเรียนวัดและคณะจังหวัด เป็นผู้ดำเนินการ จากสภาพปัญหาหลายๆ ด้านทำให้ต้องหันมาหาทางป้องกันและแก้ไขโดยเฉพาะปัญหาที่ทำให้จำนวนสามเณรลดลง เช่น การจัดการศึกษาของรัฐ การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ เป็นต้น แม้ว่าโดยสรุปแล้วการหาผู้ที่บวชขึ้นทุกทีก็ตามเนื่องจากสามเณรมีความสำคัญในการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้นแล้วทุกภาคส่วนต้องหันมาร่วมมือกันเพื่อที่จะรับกับปัญหาที่อาจกระทบไปถึงจำนวนพระภิกษุในอนาคตอีกด้วย⁶⁰

พระสรพวงศ์ สอนทวี ได้ทำการวิจัยเรื่อง “สภาพแวดล้อมทางบ้าน วัด โรงเรียน และลักษณะทางจิตที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวของสามเณรในกลุ่มโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา” พบว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของสามเณรมากที่สุดไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในตัวบุคคล กับ ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคมภายนอก ที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของสามเณรสามเณรที่ศึกษาในระดับชั้นต่างกัน มีการปรับตัวด้านร่างกาย ด้านบทบาทและหน้าที่ และด้านการพึ่งพาซึ่งกันและกัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญสามเณรที่มีสภาพการพักอาศัยก่อนบวชแตกต่างกัน มีการปรับตัวแตกต่างกัน โดยสามเณรที่พักอาศัยอยู่กับบิดาหรือมารดา มีการปรับตัวด้านอัตมโนทัศน์สูงสุดสามเณรที่มีพระพี่เลี้ยงดูแลกับไม่มีพระพี่เลี้ยงดูแล มีการปรับตัวในด้านรวมและด้านอัตมโนทัศน์ แตกต่างกัน โดยสามเณรที่มีพระพี่เลี้ยงดูแล มีการปรับตัวในด้านรวมและด้านอัตมโนทัศน์ สูงกว่าสามเณรที่ไม่มีพระพี่เลี้ยงดูแลสามเณรที่มีสภาพการพักอาศัย (จำวัด) ต่างกัน มีการปรับตัวในด้านร่างกาย ด้านบทบาทและหน้าที่ และ ด้านการพึ่งพาซึ่งกันและกัน แตกต่างกัน โดยสามเณรที่ จำวัดอยู่กับเพื่อนสามเณร มีการ

⁶⁰ พระมหาแสนยากร สิริภทโท (เมธีไกรสรพวงศ์), “การศึกษาสามเณรผู้เป็นเหล่ากอแห่งสมณะ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2554, บทคัดย่อ.

ปรับตัวในด้านร่างกายที่สูงที่สุด และสามเณรที่จำวัดอยู่กับพระผู้ปกครองหรือพระภิกษุ มีการปรับตัวด้าน บทบาทและหน้าที่ และ ด้านการพึ่งพาซึ่งกันและกันที่สูงที่สุด⁶¹

พระมหาพนมนคร มีราคา ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การดำรงสมณเพศของสามเณรโรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” พบว่า การรับรู้บทบาทตนเอง การ เห็นคุณค่าในตัวเอง การได้รับการสนับสนุนทางสังคม และการดำรงสมณเพศอยู่ในระดับปานกลาง ส่วน ความศรัทธาในพระรัตนตรัย อยู่ในระดับมาก อายุ ระยะเวลาการบรรพชา ระดับการศึกษาแผนกนักธรรม และการศึกษาแผนกสามัญที่ต่างกัน มีการดำรงสมณเพศไม่แตกต่างกัน⁶²

สุภัทร บริบูรณ์ ได้ทำวิจัยหัวข้อ “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสามเณรในพระพุทธศาสนา” พบว่า บทบาทของสามเณรในสมัยพุทธกาลเท่าที่ปรากฏในพระไตรปิฎกแม้จะไม่แจ่มชัดนัก แต่พระอรหันต กถาจารย์ก็ได้กล่าวถึงไว้มากมายหลายแห่ง พอที่จะทำให้เข้าใจถึงสถานภาพหน้าที่และความเป็นอยู่ของ สามเณรได้อย่างชัดเจน ในสมัยหลังพุทธกาลแม้จะกล่าวถึงเอาไว้เพียงไม่กี่รูปแต่บทบาทก็นับได้ว่าเด่นชัด พอที่จะทำให้เกิดการยอมรับในความสามารถของสามเณรได้โดยสนิทใจ จริงอยู่ทั้งในสมัยพุทธกาลและ สมัยหลังพุทธกาล การกล่าวถึงสามเณรมักจะเน้นในอิทธิปาฏิหาริย์ชวนให้เหลือเชื่อแต่ก็เป็นเรื่องธรรมดา ของศาสนา เป็นเรื่องที่เหมือนกับกล่าวถึงภิกษุหรือภิกษุณี อากาที่สำคัญที่สุดก็คือสามเณรนั้นยังมี ตัวตนปรากฏให้เห็นสืบต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งเท่ากับเป็นประจักษ์พยานยืนยันให้ทราบถึงความ เป็นมาแต่อดีตได้เป็นอย่างดี

ความสัมพันธ์กับพุทธบริษัท 4 มีเน้นหนักในความสัมพันธ์กับภิกษุบริษัทในฐานะเป็นอุปัฏฐาก และกับปียการก คอยปรนนิบัติรับใช้ เป็นเหตุให้ทรงบัญญัติสิกขาบท แต่ก็มีอยู่เสมอที่ปรากฏว่าสามเณร ได้ทำหน้าที่ช่วยเหลือหรือทำหน้าที่เสมือนอาจารย์ของภิกษุในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอุบาสกอุบาสิกาคงได้รับความเคารพนับถือเช่นเดียวกับภิกษุ มีข้อได้เปรียบตรงที่เป็นผู้เยาว์มีความน่ารักอยู่แล้วโดยธรรมชาติ จึง มักปรากฏอยู่เสมอที่อุบาสกอุบาสิกาพอเห็นสามเณรก็มักจะเกิดความรักเสมือนหนึ่งเป็นบุตรของตนเอง⁶³

⁶¹ พระสรพงษ์ สอนทวี, “สภาพแวดล้อมทางบ้าน วัด โรงเรียน และลักษณะทางจิตที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัว ของสามเณรในกลุ่มโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยา ประยุกต์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), 2554, บทคัดย่อ.

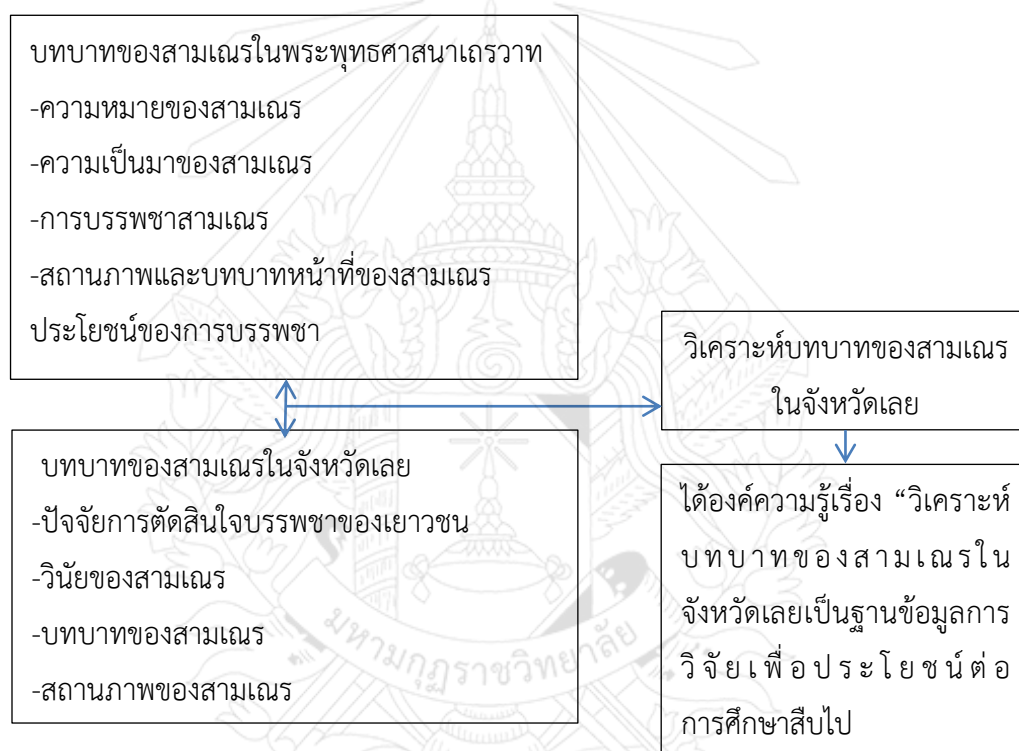
⁶² พระมหาพนมนคร มีราคา, “การดำรงสมณเพศของสามเณรโรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอ วังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาสังคม, (บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร), 2549, บทคัดย่อ.

⁶³ สุภัทร บริบูรณ์, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสามเณรในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษร ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาตะวันออก, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 2522, หน้า 67.

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องครั้งนี้ สรุปความได้ว่า บทบาทของสามเณรในครั้งพุทธกาล มุ่งเน้นเรียนและปฏิบัติกรรมฐาน เพื่อกำจัดอาสวกิเลส บรรลุเป็นพระอรหันต์ในที่สุดส่วนสามเณรในปัจจุบันมุ่งสร้างพัฒนาตนทั้งในกิจวัตรทางศาสนา เช่น การสวดมนต์ทำวัตรเช้าเย็น การเจริญภาวนา และ การศึกษาทั้งในส่วนแผนกธรรม แผนกบาลีและวิชาการทางโลก อันเป็นการสร้างองค์ความรู้ทาง พระพุทธศาสนาและทางโลก เพื่อประโยชน์ตนและสังคมต่อไป

2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยไว้ดังนี้

แผนภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย” เป็นการวิจัยผสมวิธี (Mixed Methods Research) และเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มุ่งศึกษาบทบาทของสามเณรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีสามเณรในจังหวัดเลยเป็นกรณีศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

- 3.1 วิธีการและขั้นตอนในการวิจัย
- 3.2 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 วิธีการและขั้นตอนในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย” เป็นการวิจัยผสมวิธี (Mixed Methods Research) อาศัยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) หนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ คือ พระภิกษุ จำนวน 10 รูป และสามเณร จำนวน 10 รูป รวมทั้งหมด 20 รูป ในจังหวัดเลย โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาบทบาทของสามเณรในพระพุทธศาสนาเถรวาท และบทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย ประกอบด้วย ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์พระภิกษุและสามเณรในจังหวัดเลย ประกอบด้วย พระภิกษุ จำนวน 10 รูป และสามเณร จำนวน 10 รูป รวมทั้งหมด 20 รูป ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

ขั้นตอนที่ 3 นำข้อมูลมาเรียบเรียง จัดหมวดหมู่ การวิเคราะห์ จะเริ่มจากการวิเคราะห์คำหลัก (Domain Analysis) ซึ่งเป็นคำหลักที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย เมื่อทำการแยกประเด็นหลักได้

เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) เพื่อจัดข้อมูลตามกลุ่มหัวข้อที่สัมพันธ์กับข้อมูลวิเคราะห์วิจารณ์ พร้อมทั้งเสนอแนวความคิดเห็นตามวัตถุประสงค์การวิจัยประกอบกับทัศนะของผู้วิจัยต่อไป

ตารางที่ 3.1 วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอน	วิธีการวิจัย	การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่ได้รับจากการวิจัย
ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาบทบาทของ สามเณรในพระพุทธศาสนา เถรวาท	1. ศึกษาเอกสาร	1. วิเคราะห์เนื้อหา	1. กรอบแนวคิดในการวิจัย
			2. บทบาทของสามเณรใน พระพุทธศาสนาเถรวาท
ขั้นตอนที่ 2 เพื่อศึกษาบทบาทของ สามเณรในจังหวัดเลยด้วย การสัมภาษณ์	1. ศึกษาเอกสาร	1. วิเคราะห์เนื้อหา	บทบาทของสามเณรในจังหวัด เลย
	2. สัมภาษณ์พระภิกษุและ สามเณรในจังหวัดเลย ประกอบด้วย พระภิกษุ จำนวน 10 รูป และ สามเณร จำนวน 10 รูป รวมทั้งหมด 20 รูป	2. วิเคราะห์เนื้อหาและ สรุปผลการสัมภาษณ์	
ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล	นำข้อมูลมาเรียบเรียง จัด หมวดหมู่ และวิเคราะห์	วิเคราะห์ข้อมูลและ การตรวจสอบความ ถูกต้องจากอาจารย์ที่ ปรึกษา	ผลการวิเคราะห์บทบาทของ สามเณรในจังหวัดเลย

3.2 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้ 1. การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ 10 รูป ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัดเลย (ธรรมยุต) 1 รูป เจ้าคณะอำเภอเมืองเลย (ธรรมยุต) 1 รูป เจ้าคณะตำบลน้ำหมาน (ธรรมยุต) 1 รูป รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เลย 1 รูป ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดศรีภูเรือ 1 รูป เจ้าอาวาสวัดศรีภูเรือ 1 รูป รองผู้อำนวยการโรงเรียนวัดศรีวิชัยวนาราม 1 รูป เจ้าคณะตำบลกุดป่อง 1 รูป เจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ 1 รูป พระพี่เลี้ยงสามเณร โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 1 รูป รวมเป็น 10 รูป และ สามเณรจำนวน 10 รูป รวมทั้งสิ้น 20 รูป ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

ตารางที่ 3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ลำดับ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	ตำแหน่ง	หมายเหตุ
1	พระภัทรธรรมสุธี	เจ้าคณะจังหวัดเลย (ธรรมยุต)	สัมภาษณ์
2	พระครูปริยัติสาทร	เจ้าคณะอำเภอเมืองเลย (ธรรมยุต)	สัมภาษณ์
3	พระมหาวัฒนา สุรจิตโต	เจ้าคณะตำบลน้ำหมาน (ธรรมยุต)	สัมภาษณ์
4	พระมหาสุวิชัย ปภัสโร	รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เลย	สัมภาษณ์
5	พระครูสุวิธานปริยัติคุณ	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดศรีภูเรือ	สัมภาษณ์
6	พระมหาบุตตี สุธมโม	เจ้าอาวาสวัดศรีภูเรือ	สัมภาษณ์
7	พระมหาฤทธิศักดิ์ ญาณภริโต	รองผู้อำนวยการโรงเรียนวัดศรีวิชัย วนาราม	สัมภาษณ์
8	พระครูปลัดยง นิติสโร	เจ้าคณะตำบลกุดป่อง	สัมภาษณ์
9	พระครูประทีปวุฒิชธรรม	เจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์	สัมภาษณ์
10	พระมหาอาจันต์ อริญชโย	พระพี่เลี้ยงสามเณร โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	สัมภาษณ์
11	สามเณรวิทธิพงษ์ ขวัญพัก	ลูกวัดศรีสุทธาวาส	สัมภาษณ์
12	สามเณรภัทรพล คำพรหมมี	ประธานสามเณรวัดศรีสุทธาวาส	สัมภาษณ์
13	สามเณรพิทักษ์พงษ์ ธารวุฒิ	ลูกวัดศรีอภัยวัน	สัมภาษณ์
14	สามเณรจักรพงษ์ หฤทัยถาวร	ประธานนักเรียน โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	สัมภาษณ์
15	สามเณรรัชสพงษ์ เสี่ยงใส	ลูกวัดวารีสาร	สัมภาษณ์
16	สามเณรอัมรินทร์ ทำเพียง	ลูกวัดศรีสวัสดิ์วนาราม	สัมภาษณ์
17	สามเณรพิชัยภูษิต วังศิริ	ลูกวัดโพธิ์สว่าง	สัมภาษณ์
18	สามเณรธนกร สุวรรณสนธิ์	ลูกวัดศรีภูเรือ	สัมภาษณ์
19	สามเณรฤกฤตภาส เนียมจิ้น	ลูกวัดศรีวิชัยวนาราม	สัมภาษณ์
20	สามเณรธงชัย แสนแก้ว	ลูกวัดศรีบุญเรือง	สัมภาษณ์

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ มีรายละเอียดดังนี้
แบบสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย โดยมีขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งมีโครงสร้าง
2. กำหนดกรอบแนวคิดในการออกแบบสัมภาษณ์สำหรับพระภิกษุและสามเณรในจังหวัดเลย
3. ออกแบบแบบสัมภาษณ์สำหรับพระภิกษุและสามเณรในจังหวัดเลย
4. สร้างแบบสัมภาษณ์จากกรอบแนวคิดในการออกแบบสัมภาษณ์
5. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นมาเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณา ตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหา
6. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วปรับปรุงแก้ไข
7. นำแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ ซึ่งประกอบด้วย
 - 7.1 รศ.ดร.ไพโรจน์ บัวสุข
ตำแหน่งอาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
 - 7.2 ผศ.ดร.สุขวัฒน์ อนนท์จารย์
ตำแหน่งผู้ช่วยอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
 - 7.3 ดร.ประชัน ชะชิกุล
ตำแหน่งอาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา และปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
8. นำแบบสัมภาษณ์ที่แก้ไขแล้วจากคำแนะนำผู้เชี่ยวชาญให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาอีกครั้ง
9. นำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์

2. นำหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์ และเอกสารที่จำเป็นเกี่ยวกับการวิจัยนำไปมอบให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยตนเอง

3. ให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้กำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการให้สัมภาษณ์
4. เดินทางไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัน เวลา และสถานที่นัดหมาย
5. เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ด้วยการจดบันทึก ภาพนิ่ง และบันทึกเสียง

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี มีการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย ดังนี้

1. ในการวิเคราะห์เอกสาร ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ตามกระบวนการในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์เนื้อความ (Textual Analysis) เพื่อให้เกิดการทำความเข้าใจเอกสารต่างๆ ได้อย่างเป็นขั้นตอน และมีการตีความ ค้นหาให้เชื่อมโยงกับจุดประสงค์ในการวิจัย ด้วยการทำการแยกแยะ จัดประเภท ตามความเหมาะสมกับเนื้อหาที่วิจัย

2. ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนดังนี้ คือ 1) ถอดเทปการบันทึกสัมภาษณ์ และข้อมูลจากการจดบันทึกในการสัมภาษณ์ จะถูกนำมาเรียบเรียงและตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล 2) นำข้อมูลจากข้อ 1) มาเรียบเรียง จัดหมวดหมู่ เพื่อความสะดวกในการแยกประเด็น 3) การวิเคราะห์ จะเริ่มจากการวิเคราะห์คำหลัก (Domain Analysis) ซึ่งเป็นคำหลักที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และ 4) เมื่อทำการแยกประเด็นหลักได้เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) เพื่อจัดข้อมูลตามกลุ่มหัวข้อที่สัมพันธ์กับข้อมูลวิเคราะห์วิจารณ์ พร้อมทั้งเสนอแนวความคิดเห็นตามวัตถุประสงค์การวิจัยประกอบกับทัศนะของผู้วิจัยต่อไป

3. ชี้นำเสนอผลงานการวิจัย

ผลที่ได้จากการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกจะถูกนำมาแสดงในเชิงพรรณนา (Content Analysis Description) โดยเรียงลำดับเนื้อหา ดังนี้

ผลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องปรากฏในบทที่ 2 ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ปรากฏในบทที่ 4 ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล ปรากฏในบทที่ 4 และบทสรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ ปรากฏในบทที่ 5

ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับขั้นตอนด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis) ตามความเหมาะสมแก่เนื้อหาในบทต่างๆ ตามลำดับ และเสนอผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์

บทบาทสามเณรในด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสมัยพุทธกาล และในสมัยหลังพุทธกาลเป็นบทบาทของสามเณรเป็นที่ประจักษ์ในพุทธบริษัท 4 จากข้อมูลสัมภาษณ์และผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะนำเสนอในบทนี้จำนวน 2 หัวข้อ ดังต่อไปนี้

4.1 บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย

4.1.1 ปัจจัยการตัดสินใจบรรพชาของเยาวชน

4.1.2 วินัยของสามเณร

4.1.3 บทบาทของสามเณร

4.2 วิเคราะห์บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย

4.2.1 บทบาทสามเณรในจังหวัดเลยเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

4.2.2 บทบาทสามเณรในจังหวัดเลยเพื่อสังคม

4.2.3 บทบาทสามเณรในจังหวัดเลยเพื่อสถาบันสงฆ์ไทย

มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

4.1 บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย

จากที่ได้ศึกษาในบทที่ผ่านมาทำให้ทราบถึงเรื่องสามเณรโดยทั่วไปทั้งในส่วนที่เป็นแนวคิด และความหมายความเป็นมา ซึ่งทำให้เราทราบว่ารายละเอียดต่างๆ ในบทนี้ผู้วิจัยได้พิจารณาเลือกเอาประเด็นที่สำคัญที่ต้องนำไปวิเคราะห์หามาเป็นกรอบในการศึกษาถึงสามเณรในจังหวัดเลย โดยจัดประเด็นของการศึกษาและเนื้อหาต่างๆ และตัดคำว่าในจังหวัดเลยออกในหัวข้อหลักละไว้ในฐานที่เข้าใจกัน ดังนี้

4.1.1 ปัจจัยการตัดสินใจบรรพชาของเยาวชน

การลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ ก็ได้แวะเยี่ยมชมวัดต่างๆ ทำให้เห็นสภาพการณ์ที่เป็นจริงของแต่ละพื้นที่ บางวัดก็มีสามเณรน้อยเพียงรูปเดียว หรือบางวัดก็ไม่มีสามเณรเลย จากการสัมภาษณ์ได้ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลเบื้องต้นของจังหวัดเลย

จังหวัดเลยเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย ตั้งอยู่ในแอ่งสกลนครและอยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 540 กิโลเมตร มีสภาพภูมิประเทศที่งดงาม อากาศหนาวเย็น เป็นแหล่งเพาะปลูกไม้ดอกไม้ประดับที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ และยังเป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญอีกด้วย

มีหลักฐานเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาว่ากล่าวโดยสรุปได้ดังต่อไปนี้¹ ก่อตั้งโดยชนเผ่าไทยที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษที่ก่อตั้งอาณาจักรโยนกเชียงแสน โดยพ่อขุนบางกลางหาวและพ่อขุนผาเมือง (เชื่อถ้อยกันว่าเป็นเชื้อสายราชวงศ์สิงหนวัติ) ได้มีผู้คนอพยพจากอาณาจักรโยนกเชียงแสนที่ล่มสลายแล้ว ผ่านดินแดนล้านช้าง ข้ามลำน้ำเหืองขึ้นไปทางฝั่งขวาของลำน้ำหมันถึงบริเวณที่ราบ พ่อขุนผาเมืองได้ตั้งบ้านด่านขวา (ปัจจุบันอยู่ในบริเวณชายเนินนาด่านขวา ซึ่งมีซากวัดเก่าอยู่ในแปลงนาของเอกชนระหว่างหมู่บ้านหัวแหลมกับหมู่บ้านนาเบือ อำเภอด่านซ้าย) ส่วนพ่อขุนบางกลางหาวได้แบ่งไพร่พลข้ามลำน้ำหมันไปทางฝั่งซ้าย สร้างบ้านด่านซ้าย (สันนิษฐานว่าอยู่ในบริเวณหมู่บ้านเก่า อำเภอด่านซ้ายในปัจจุบัน) ต่อมาจึงได้อพยพเลื่อนขึ้นไปตามลำน้ำไปสร้างบ้านหนองคู และได้นำนามหมู่บ้านด่านซ้าย มาขนานนามหมู่บ้านหนองคูใหม่ เป็น "เมืองด่านซ้าย" อพยพไปอยู่ที่เมืองบางยางในที่สุด โดยมีพ่อขุนผาเมืองอพยพผู้คนติดตามไปตั้งเมืองราด (เชื่อว่าเป็นเมืองศรีเทพ อยู่ในท้องที่อำเภอศรีเทพและอำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์) และตั้งเมืองด่านซ้าย เป็นเมืองหน้าด่านทางตะวันออกของเมืองบางยาง

นอกจากนี้แล้ว ยังมีชาวโยนกอีกกลุ่มหนึ่งได้อพยพมาตั้งบ้านเรือนระหว่างชายแดนตอนใต้ของอาณาจักร ล้านนา ต่อแดนล้านช้างอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง ก่อนที่จะอพยพหนีภัยสงครามข้ามลำน้ำเหืองมาตั้งเมืองเซไลขึ้น (สันนิษฐานว่าอยู่ในท้องที่หมู่บ้านทรายขาว ตำบลทรายขาว อำเภอวังสะพุง) จากหลักฐานในสมุดข่อยที่มีการค้นพบ เมืองเซไลอยู่ด้วยความสงบร่มเย็นมาจนกระทั่งถึงสมัยเจ้าเมืองคนที่ 5 เกิดทุกข์ภัย ข้ายากหนักแพ่ง ฝนฟ้าไม่ตก จึงได้พาผู้คนอพยพไปตามลำแม่น้ำเซไลถึงบริเวณที่ราบระหว่างปากลำห้วยไหลตกแม่เซไล จึงได้ตั้งบ้านเรือนขึ้นขนานนามว่า "บ้านแห่" (บ้านแฮ่) ส่วนลำห้วยให้ชื่อว่า "ห้วยหมาน"

ในปี พ.ศ. 2396 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพิจารณาเห็นว่า หมู่บ้านแฮ่ซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งห้วยน้ำหมาน และอยู่ใกล้กับแม่น้ำเลย มีผู้คนเพิ่มมากขึ้น สมควรจะได้ตั้งเป็นเมือง เพื่อประโยชน์ในการปกครองอย่างใกล้ชิด จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งเป็นเมืองเรียกชื่อตามนามของแม่น้ำเลยว่า เมืองเลย ขึ้นต่อเมืองเพชรบูรณ์อีกทีหนึ่ง ต่อมา พ.ศ. 2440 ได้มีประกาศใช้

¹วิกิพีเดีย, จังหวัดเลย, 27 กุมภาพันธ์ 2562, 25 มีนาคม 2562<<https://th.wikipedia.org/wiki>>.

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองพื้นที่ ร.ศ.116 แบ่งการปกครองเมืองเลยออกเป็น 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอภูคุดป้อง อำเภอท่าลี่ (เดิมตำบลอาฮีเป็นอำเภอ แต่ถูกลดบทบาทลงเป็นตำบลเพราะอยู่ใกล้กับแม่น้ำเหือง เป็นผลมาจากการเสียดินแดนให้ลาวโดยประเทศฝรั่งเศส) อำเภอนากอก (ปัจจุบันอยู่ในประเทศลาว) อำเภอที่ตั้งเมืองคือ อำเภอภูคุดป้อง ต่อมา พ.ศ. 2442-2449 ได้เปลี่ยนชื่อเมืองเลยเป็น บริเวณลำน้ำเลย พ.ศ. 2449-2450 เปลี่ยนชื่อบริเวณลำน้ำเลยเป็นบริเวณลำน้ำเหือง และใน พ.ศ. 2450 ได้มีประกาศของกระทรวงมหาดไทยลงวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2450 ยกเลิกบริเวณลำน้ำเหือง ให้คงเหลือไว้เฉพาะ "เมืองเลย" โดยให้เปลี่ยนชื่ออำเภอภูคุดป้อง เป็น "อำเภอเมืองเลย"

ในด้านการเรียนพระปริยัติธรรม สามเณรในจังหวัดเลยอาศัยโรงเรียนพระปริยัติธรรมต่างๆ ที่ตนสังกัดในการศึกษาเล่าเรียน ทำหน้าที่ของความเป็นสามเณรเรียนหนังสือ ซึ่งเป็นบทบาทด้านพระปริยัติธรรมที่ดีสำหรับการได้ศึกษาศิลปะวิทยาการต่างๆ ในวัยเด็ก ซึ่งมีโรงเรียนพระปริยัติธรรมในสังกัดจังหวัดเลยดังรายนามต่อไปนี้

1. โรงเรียนวัดวังสะพุงพัฒนาราม ต.วังสะพุง อ.วังสะพุง
2. โรงเรียนโกวิทวิทยา วัดจันทรงษ์ ต.วังสะพุง อ.วังสะพุง
3. โรงเรียนวัดศรีบุญเรืองวิทยา วัดศรีบุญเรือง ต.วังสะพุง อ.วังสะพุง
4. โรงเรียนวัดศรีสุวรรณวารามวิทยา ต.ผาน้อย อ.วังสะพุง
5. โรงเรียนธรรมนิเทศก์วิทยา วัดเอราวัณพัฒนาราม ต.ผานินทร์แปลง อ.วังสะพุง
6. โรงเรียนศรีจันทร์วิทยา วัดศรีสุทธาวาส (พระอารามหลวง) ต.ภูคุดป้อง อ.เมือง
7. โรงเรียนวัดศรีวิชัยวาราม ต.ภูคุดป้อง อ.เมือง
8. โรงเรียนวัดศรีบุญเรืองปริยัติศึกษา วัดศรีบุญเรือง ต.ภูคุดป้อง อ.เมือง
9. โรงเรียนวัดถิ่นฐานรังสิตวิทยา ต.ภูกระดิ่ง อ.ภูกระดิ่ง
10. โรงเรียนวัดศรีภูกระดิ่ง ต.ภูกระดิ่ง อ.ภูกระดิ่ง
11. โรงเรียนสันติวารามวิทยา ต.เชียงคาน อ.เชียงคาน
12. โรงเรียนวัดศรีภูเรือ ต.หนองบัว อ. ภูเรือ
13. โรงเรียนวัดลาดปู่ทรงธรรมวิทยา วัดลาดปู่ทรงธรรม ต. ท่าลี่ อ. ท่าลี่
14. โรงเรียนปริยัติสามัญวัดโพนชัย ต. ด่านช้าง อ. ด่านซ้าย
15. โรงเรียนขามขุมวิทยาสรรพ์ วัดขามขุม ต. หนองหิน อ. หนองหิน
16. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี ในจังหวัดเลย

ในจังหวัดเลยมีวัดบ้านและวัดป่า เดิมเรียก คามวาสี กับ อรัญวาสี ซึ่งเป็นวัดแนวปฏิบัติธรรมที่ให้การอบรมบ่มเพาะขัดเกลาอุปนิสัยสามเณรให้ประพฤติปฏิบัติตามธรรมวินัยอันเป็นหลักการสำคัญของ

พระพุทธศาสนาเป็นแนวปฏิบัติทั้งส่วนสมณะและวิปัสสนากัมมัฏฐาน มีวัดที่ถูกต้องตามกฎหมายทั้งมหานิกายและธรรมยุติกนิกายรวมทั้งสิ้น 719 วัด มีพระอารามหลวง 1 แห่ง คือวัดศรีสุทธารวาส (พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ) รายงานข้อมูลสถิติจำนวนพระภิกษุ สามเณร ประจำปี พ.ศ. 2561 จังหวัดเลย จำนวนพระภิกษุ แยกตามนิกาย คือ 1. มหานิกาย พระภิกษุรวมทั้งสิ้น 3,061 รูป สามเณร 823 รูป² 2. ธรรมยุติกนิกาย พระภิกษุรวมทั้งสิ้น 1,330 รูป สามเณร 308 รูป³ รวมทั้งสองนิกาย พระภิกษุมีจำนวนทั้งสิ้น 4,391 รูป สามเณร 1,131 รูป รวมทั้งพระภิกษุและสามเณรทั้งสองนิกายจำนวน 5,522 รูป

จากข้อมูลเบื้องต้นและการสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย สามารถแสดงรายละเอียด เป็นหัวข้อต่อไปนี้

2. ปัจจัยการตัดสินใจบรรพชาของเยาวชน

พระพุทธศาสนาจะดำรงอยู่ได้เพราะมีคนเข้ามาบวช และศึกษาพระธรรมวินัยแล้วปฏิบัติตามสามเณรก็เป็นบุคคลสำคัญที่จะช่วยรักษาพระศาสนาได้ จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัยการตัดสินใจบรรพชาของเยาวชน มีดังต่อไปนี้

พระภัทรธรรมสุธี ได้ให้สัมภาษณ์ว่า เยาวชนกุลบุตรผู้ชายที่บวชในพุทธศาสนา ถ้าเรามองถึงการบวชก็จะมี 2 กรณี กรณีแรกก็คือการบวชชั่วคราว ภาคฤดูร้อน เหตุปัจจัยตรงนี้ก็เป็แรงผลักดันของผู้ปกครองบ้าน ครูบาอาจารย์ที่โรงเรียน ก็ทำให้เด็กและเยาวชนเหล่านั้นเข้ามาบวช และอาจจะเป็นศรัทธาในเบื้องต้นก็ได้ บวชก็ไม่นานระยะเวลา 15 วันถึง 1 เดือน นี่คือการบวชในกรณีที่ 1 จากกรณีแรกก็จะเชื่อมโยงมาถึงกรณีที่ 2 คือจะมาเรียนต่อ เรียกว่า บวชเรียน ปัจจัยสิ่งที่หนุนนำให้ได้มาบวชในกรณีที่ 2 นี้ อาจจะมากกว่ากรณีที่ 1 เพราะหมายถึงอนาคตของเด็กและเยาวชนเหล่านั้นด้วย ความหวังของพ่อแม่ทางบ้านด้วย ที่อยากให้บุตรหลานของตนได้มีการศึกษาเล่าเรียนทั้งทางโลกทางธรรมดังที่เราทราบกันมานั้นประการหนึ่ง แล้วก็ได้ปฏิบัติในพิธีกรรมต่างๆ ทางพุทธศาสนาซึ่งเป็นความศรัทธาของชาวบ้าน ของผู้ปกครองมาตั้งแต่ครั้งโบราณว่า ได้บวชเรียนและได้ปฏิบัติธรรม เป็นความคาดหวังอย่างนั้น⁴ พระครูปริยัติสาทร ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ปัจจัยที่ทำให้สามเณรเข้ามาบรรพชาประการแรก คือ การบวชเรียน ประการต่อมาเป็นการบวชตามประเพณี ซึ่งอาจจะรวมไปถึงการแบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง

²สัมภาษณ์ พระครูปลัดยุทฺธิชัย ญาณสิทธิเมธี, เลขาธิการเจ้าคณะจังหวัดเลย (มหานิกาย), 25 มีนาคม 2562.

³สัมภาษณ์ พระภัทรธรรมสุธี, เจ้าคณะจังหวัดเลย (ธรรมยุต), 18 กันยายน 2561.

⁴สัมภาษณ์ พระภัทรธรรมสุธี, 18 กันยายน 2561.

ผู้ปกครองก็จะมีใจว่าลูกมาบวชเรียนจะมีความปลอดภัยจากยาเสพติดหรือพิษภัยจากสิ่งแวดล้อมภายนอก และเรื่องความปลอดภัยในชีวิตช่วงเป็นวัยรุ่น⁵

ปัจจัยที่ทำให้สามเณรมาบวชหลักๆ มาจากพื้นฐานของครอบครัว คือฐานะทางบ้านค่อนข้างจะยากจนไม่มีเงินพอที่จะส่งเสียให้บุตรหลานของตนได้เรียนในโรงเรียนมัธยมทั่วไป จึงคิดว่าการได้มาบวชเรียนนี้จะป็นช่องทางหรือเป็นโอกาสให้บุตรหลานของตนนั้นได้ศึกษาเล่าเรียนในระดับชั้นที่สูงยิ่งขึ้นไป อีกส่วนหนึ่งคือพ่อแม่มองเห็นว่าการที่ลูกของตนได้มาบวชเรียนนี้น่าจะเป็นการปลอดภัยจากพิษภัยของยาเสพติด เพราะว่าการเป็นสามเณรจะมีภูมิคุ้มกัน อย่างน้อยที่สุดก็มีพระอาจารย์คอยดูแล แต่ส่วนที่เป็นปัจจัยที่มีศรัทธาเข้ามาบวชจริงๆ ก็คงจะมีน้อย ส่วนมากจะเป็นความสมัครใจของพ่อแม่ผู้ปกครอง⁶

ปัจจัยที่ทำให้เด็กและเยาวชนเข้ามาบรรพชาเป็นสามเณร มาจากด้านครอบครัว ในเรื่องของสถานะทางบ้านที่ยากจน ขาดแคลน พ่อแม่หย่าร้าง หรือถึงอยู่ด้วยกันก็ไม่มีเวลาได้ดูแลลูกของตน จึงนำมาฝากพระอาจารย์ที่วัดให้ช่วยอบรมสั่งสอน ในปัจจุบันจำนวนสามเณรลดลงมาก ดูจากจำนวนผู้ขอเข้าสอบนักธรรม บาลีในแต่ละปีก็ลดลงด้วย ปัจจัยที่ทำให้เด็ก เยาวชนเข้ามาบวช ส่วนหนึ่งมาบวชเพราะมีศรัทธา ส่วนที่สองเกรเรียนโรงเรียนเดิมแล้วตามแก้เกรดไม่ไหว ส่วนที่สามกำพร้าพ่อแม่อยู่กับตายาย ท่านส่งเรียนไม่ไหว จึงให้เข้ามาบรรพชาเป็นสามเณร⁷

ปัจจัยที่ทำให้มีสามเณรเพิ่มมากขึ้นต้องบอกว่าวิกฤตเป็นโอกาสก็คือ ปัจจุบันสังคมกำลังมีปัญหาในเรื่องของสิ่งเสพติด ปัญหาการมั่วสุมต่างๆ ทำให้ผู้ปกครองกลัวว่าลูกของตนเองจะเจอปัญหาแล้วเรียนหนังสือไม่จบ ก็เลยส่งลูกเข้ามาบวชเรียนอันที่จริงผู้ปกครองก็มีฐานะดี แต่ด้วยสภาพแวดล้อมภายในชุมชนที่มีปัจจัยเสี่ยงให้บุตรหลานของตนเรียนไม่จบและอาจดำเนินชีวิตหลงผิด และอีกส่วนหนึ่งก็อยู่ที่ตัวเด็กเยาวชนเอง ที่เป็นผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานมาก่อนจึงได้เข้ามาบรรพชาเป็นสามเณร⁸

ปัจจัยที่ทำให้เด็กและเยาวชนเข้ามาบรรพชาเป็นสามเณรมาจาก 1) บวชด้วยศรัทธา เริ่มต้นจากการบรรพชาในโครงการสามเณรภาคฤดูร้อน 2) มาจากเด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษา ผู้ปกครองไม่สามารถส่งให้เรียนในโรงเรียนทั่วไปได้ ในด้านบทบาทของสามเณร มีส่วนสำคัญในการช่วยงานคณะสงฆ์ตามภารกิจ 6 ด้าน ในฐานะผู้ช่วยของพระภิกษุ¹⁰ สามเณรที่เข้ามาบรรพชามีเป้าหมายหลักคือ บวชเรียน

⁵ สัมภาษณ์ พระครูปริยัติสาทร, 19 กันยายน 2561.

⁶ สัมภาษณ์ พระมหาสุภาวิชัย ปภสสโร, 21 กันยายน 2561.

⁷ สัมภาษณ์ พระครูสุวิธานปริยัติคุณ, 22 กันยายน 2561.

⁸ สัมภาษณ์ พระมหาบุตตี สุธมโม, 23 กันยายน 2561.

⁹ สัมภาษณ์ พระมหาฤทธิศักดิ์ ญาณภริโต, 24 กันยายน 2561.

¹⁰ สัมภาษณ์ พระครูปลัดยง นิติสโร, 25 กันยายน 2561.

ส่วนมากที่มาบวชเรียนนี้ก็คือ มีปัญหาในเรื่องของครอบครัว ปัญหาส่วนตัวด้วย พ่อแม่อาจจะแยกทางกัน หรือว่ามีปัญหาในเรื่องการไปเรียนโรงเรียนข้างนอกอาจจะไปไม่ถึงโรงเรียนบ้าง หรือว่าโรงเรียนทำทัศนคติ ขาดเรียนบ่อย หรือว่าติด 0 ติด ร. เยอะ ก็เลยมาบวชเรียนดีกว่า แล้วอีกอย่างหนึ่งการบวชเรียนนี้ ทำให้พ่อแม่สบายใจ และเป้าหมายที่เขามาเรียนตรงนี้ก็คือเพื่อจะศึกษาให้จบแล้วได้วุฒิ ม.3 วุฒิ ม.6 วุฒิ ปริญญาตรี ปริญญาโท บางคนไม่ได้มาบวชด้วยศรัทธา เป้าหมายของการบรรพชาจึงเปลี่ยนไปจากที่ควรจะเป็น¹¹ เด็กและเยาวชนเข้ามาบวชเป็นสามเณรเพราะว่า เบื้องต้นมีคนไปแนะนำ แล้วตัวเขาก็มีความสนใจ และเห็นถึงจริยวัตรของพระภิกษุสามเณรเรียบร้อย จึงอยากที่จะปฏิบัติตาม อีกอย่างพ่อแม่ก็สนับสนุนด้วย เพราะว่าลูกอยู่ที่บ้านก็อาจจะคือชุกชน พอมาบวชก็น่าจะช่วยขัดเกลาพฤติกรรมของเขาได้บ้าง ในปัจจุบันนี้สามเณรมีจำนวนลดลง ทางเราก็ต้องออกไปแนะนำและรับสมัครตามโรงเรียน ประถมศึกษาต่างๆ ก็น่าจะมีผู้ให้ความสนใจอยากสมัครเป็นจำนวนมากอยู่¹²

การที่เด็กและเยาวชนเข้ามาบรรพชาส่วนมากเกิดจากปัญหาทางครอบครัว ปัญหาเรื่องการเงินเป็นหลัก และการเข้ามาบวชก็เป็นการถูกบังคับให้มาไม่ได้มาด้วยความศรัทธาและสมัครใจเป็นส่วนใหญ่¹³ เหตุปัจจัยที่เด็กและเยาวชนเข้ามาบรรพชาเป็นสามเณรมาจากพ่อแม่อยากให้บวชบ้าง มีศรัทธาเข้ามาบวชเองบ้าง เห็นเพื่อนบวชจึงบวชตามเพื่อนบ้าง แต่ในปัจจุบันจำนวนสามเณรก็ลดลงมาก บางวัดแทบจะไม่มีสามเณรเลย เหตุเพราะว่าสังคมข้างนอกมีทุกสิ่งทุกอย่างมีเครื่องอำนวยความสะดวก มีแสงสีเสียง น่าสนใจมากกว่า เด็กในปัจจุบันจึงไม่ค่อยอยากจะบวช เพราะต้องเข้ามาอยู่ในกฎระเบียบมากมายขัดกับความรูสึกนึกคิดของความเป็นวัยรุ่น ที่ต้องการอิสระและได้เที่ยวเล่นสนุกสนานเฮฮา¹⁴ การเข้ามาบรรพชาเป็นสามเณรในปัจจุบันมีเหตุผลหลักๆ คือความยากจนบ้าง ความตั้งใจที่อยากจะตอบแทนพระคุณพ่อแม่บ้าง และอยากจะศึกษาเล่าเรียนในระดับชั้นที่สูงขึ้นบ้าง¹⁵ เหตุปัจจัยที่ทำให้เยาวชนเข้ามาบรรพชาเกิดจากสิ่งเสพติดและสภาพสังคมแวดล้อมภายนอกบ้าง ต้นทุนของเราในการศึกษาเข้าชั้นมัธยมโรงเรียนต่างๆ อาจจะไม่ใช่เพียงพอ หรือพ่อแม่ลำบาก จึงตัดสินใจเข้ามาบวช เพื่อศึกษาเล่าเรียน แสวงหาความรู้และสิ่งใหม่ๆ เข้ามาในชีวิต¹⁶

¹¹ สัมภาษณ์ พระครูประทีปวุฒิชัยธรรม, 25 กันยายน 2561.

¹² สัมภาษณ์ พระมหาอาจันต์ อริญชโย, 26 กันยายน 2561.

¹³ สัมภาษณ์ สามเณรอิทธิพงษ์ ขวัญพัก, 28 กันยายน 2561.

¹⁴ สัมภาษณ์ สามเณรภัทรพล คำพรมมี, 28 กันยายน 2561.

¹⁵ สัมภาษณ์ สามเณรพิทักษ์พงษ์ ธรรมาวุฒิ, 29 กันยายน 2561.

¹⁶ สัมภาษณ์ สามเณรจักรพงษ์ หลุยย์ถาวร, 29 กันยายน 2561.

สามเณรภัสพงษ์ เสียงใส ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ยกตัวอย่างสำหรับตัวกระผมเอง ที่มาบวชนี่ เพราะข้างนอกยาเสพติดเยอะ จึงตัดสินใจมาทางนี้ เพราะเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับตัวกระผม¹⁷ การที่ผมได้เข้ามาบวชก็เพราะว่า จะได้ช่วยลดค่าใช้จ่ายที่บ้าน และได้มีความรู้ทางธรรม อีกอย่างพระอาจารย์ที่นี่ ท่านก็แนะนำให้ลองมาบวชเรียนดู¹⁸ การที่เด็กเยาวชนเข้ามาบวชมีเหตุปัจจัย เช่น มาเพราะศรัทธา หรือพ่อแม่ผู้ปกครองแนะนำให้มา¹⁹ การที่เด็กเยาวชนตัดสินใจเข้ามาบรรพชา เรื่องแรกก็คือปัญหาทางครอบครัว สองก็คือบางครอบครัวอาจมีความยากจน อีกส่วนหนึ่งก็คือนักเรียนที่เรียนไม่จบ เกรด จึงเข้ามาบวชเพื่อเรียนต่อ²⁰ เหตุผลที่เข้ามาบวชก็เพื่อได้เรียนหนังสือและลดค่าใช้จ่ายของครอบครัวลง เมื่อบวชเข้ามาสามเณรก็จะมิบทบาทหน้าที่ในการศึกษาเล่าเรียน ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและคำสั่งสอนของครูบาอาจารย์ จากนั้นก็นำความรู้ที่มีไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป²¹ การที่เข้ามาบรรพชาเป็นสามเณรก็เพื่อลดค่าใช้จ่ายที่บ้านในการศึกษาเล่าเรียน²²

ในปัจจุบันสามเณรในจังหวัดเลยมีจำนวนลดลงทางคณะสงฆ์หรือเจ้าสำนักเรียนต้องให้ความสำคัญในเรื่องของการศึกษาเป็นหลัก ถ้าไม่อย่างนั้นแล้วก็ยากที่จะทำให้จำนวนสามเณรเพิ่มขึ้นได้²³ เพราะฉะนั้นจึงสามารถสรุปได้ 3 ประเด็น คือ ปัจจัยที่ทำให้เยาวชนตัดสินใจเข้ามาบรรพชา ประโยชน์ของการบรรพชา สถานการณ์สามเณรในปัจจุบันของจังหวัดเลย ดังต่อไปนี้

จังหวัดเลยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย ก่อตั้งโดยชนเผ่าไทยที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษที่ก่อตั้งอาณาจักรโยนกเชียงแสน โดยพ่อขุนบางกลานหาวและพ่อขุนผาเมือง ในปี พ.ศ. 2396 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งเป็นเมือง เรียกชื่อตามนามของแม่น้ำเลยว่า เมืองเลย ในด้านการเรียนพระปริยัติธรรม สามเณรในจังหวัดเลยอาศัยโรงเรียนพระปริยัติธรรมต่างๆ ที่ตนสังกัดในการศึกษาเล่าเรียน ทำหน้าที่ของความสามเณรเรียนหนังสือ ซึ่งเป็นบทบาทด้านพระปริยัติธรรมที่ดีสำหรับการได้ศึกษาศิลปะวิทยาการต่างๆ ในวัยเด็ก ในจังหวัดเลยมีวัดบ้านและวัดป่า เดิมเรียก คามวาสี กับ อรัญวาสี ซึ่งเป็นวัดแนวปฏิบัติธรรมที่ให้การอบรมบ่มเพาะขัดเกลาอุปนิสัยสามเณรให้ประพฤติปฏิบัติตามธรรมวินัยอันเป็นหลักการศึกษาของ

¹⁷ สามเณรภัสพงษ์ เสียงใส, 30 กันยายน 2561.

¹⁸ สัมภาษณ์ สามเณรอมรินทร์ ทำเพียง, 30 กันยายน 2561.

¹⁹ สัมภาษณ์ สามเณรพิชัยภูษิต วังศรี, 1 พฤศจิกายน 2561.

²⁰ สัมภาษณ์ สามเณรธนกร สุวรรณสนธิ์, 2 พฤศจิกายน 2561.

²¹ สัมภาษณ์ สามเณรฤทธิภาส เนียมจัน, 2 พฤศจิกายน 2561.

²² สัมภาษณ์ สามเณรธงชัย แสนแก้ว, 2 พฤศจิกายน 2561.

²³ สัมภาษณ์ พระมหาวัดมนาส สุรจิตโต, 20 กันยายน 2561.

พระพุทธศาสนาเป็นแนวปฏิบัติทั้งส่วนสมณะและวิปัสสนากัมมัฏฐาน ส่วนพระอารามหลวง ธรรมยุติกนิกาย มีวัดศรีสุทธารวาส (พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ) ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย เป็นหลัก และมีวัดธรรมยุติกนิกายในจังหวัดเลยอีก 56 วัด วัดมหานิกาย ไม่มีพระอารามหลวง มีวัดราษฎร์ วัดศรีบุญเรือง บ้านตัว ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย และมีวัดมหานิกายในจังหวัดเลยอีก 492 วัด

ปัจจัยที่ทำให้เยาวชนตัดสินใจเข้ามาบรรพชา

1. การบวชชั่วคราว ภาคฤดูร้อน เหตุปัจจัยตรงนี้ก็เป็นแรงผลักดันของผู้ปกครองทางบ้าน ครูบาอาจารย์ที่โรงเรียน ก็ทำให้เด็กและเยาวชนเหล่านั้นเข้ามาบวช และอาจจะเป็นศรัทธาในเบื้องต้นก็ได้ บวชก็ไม่นานระยะเวลา 15 วันถึง 1 เดือน
2. จากกรณีแรกก็จะเชื่อมโยงมาถึงกรณีที่ 2 คือจะมาเรียนต่อ เรียกว่า บวชเรียน
3. การบวชเรียน
4. การบวชตามประเพณี
5. การแบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง
6. ความยากจน
7. พ่อแม่มองเห็นว่าการที่ลูกของตนได้มาบวชเรียนนี้ น่าจะเป็นการปลอดภัยจากพิษภัยของยาเสพติด
8. ปัญหาพ่อแม่หย่าร้าง หรือถึงอยู่ด้วยกันก็ไม่มีเวลาได้ดูแลลูกของตน
9. มาบวชเพราะมีศรัทธา
10. เกรเรียนโรงเรียนเดิมแล้วตามแก้เกรดไม่ไหว
11. สภาพแวดล้อมภายในชุมชนที่มีปัจจัยเสี่ยงให้บุตรหลานของตนเรียนไม่จบและอาจดำเนินชีวิตหลงผิด เช่น ติดยาเสพติด
12. เด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษา
13. เด็กและเยาวชนเข้ามาบวชเป็นสามเณรเพราะว่าเบื้องต้นมีคนไปแนะนำ
14. พ่อแม่ก็สนับสนุน ช่วยซัดเกล้าพฤติกรรม
15. การเข้ามาบวชก็เป็นการถูกบังคับให้มาไม่ได้มาด้วยความศรัทธา
16. บวชตามเพื่อน
12. บวชตอบแทนพระคุณพ่อแม่

ประโยชน์ของการบรรพชาสามเณร

1. ได้ศึกษาทั้งทางธรรมและทางโลก
2. ได้ปฏิบัติธรรม
3. ได้ห่างไกลยาเสพติด
4. ได้ช่วยเหลือพ่อแม่ ผู้ปกครองสบายใจ
5. ได้ขัดเกลาพฤติกรรม
6. ได้ช่วยงานคณะสงฆ์

เป้าหมายส่วนใหญ่ คือ การบวชเรียน สถานการณ์สามเณรในปัจจุบันของจังหวัดเลย ได้แก่ 1. จำนวนสามเณรลดลง 2. เด็กไม่ค่อยสนใจบวช คณะสงฆ์จังหวัดเลยมีควรที่จะส่งเสริมให้มีจำนวนสามเณรเพิ่มมากขึ้น โดยให้เจ้าสำนักเรียนต้องให้ความสำคัญในเรื่องของการศึกษาเป็นหลัก ถ้าไม่อย่างนั้นแล้วก็ยากที่จะทำให้จำนวนสามเณรเพิ่มขึ้นได้

4.1.2 วินัยของสามเณร

การอยู่ร่วมกันหลายคน หลายกลุ่มสิ่งหนึ่งที่ต้องมีคือวินัย ซึ่งจะช่วยรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย การช่วยรักษาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ สามเณรก็เช่นเดียวกันก็ต้องมีวินัยของสามเณร จากการสัมภาษณ์ พบข้อมูลดังต่อไปนี้

ในด้านของสิกขาบทและข้อวัตรปฏิบัติต่างๆ เป็นคำตอบที่ตายตัวอยู่แล้วว่า สิกขาบทวินัยทั้งหลายทั้งปวงนั้นปรับเปลี่ยนไม่ได้ จะต้องปฏิบัติตาม อันที่จริงเราก็มีความเข้าใจมาโดยตลอดว่าพระธรรมวินัยที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบัญญัติไว้เป็นอกาลิโก คือไม่ขัดต่อกาลเวลา เพราะฉะนั้นสิกขาบทวินัย คือ ศีลของสามเณรก็ดี ตลอดถึงเสขียวัตร 75 ข้อ ก็ต้องปฏิบัติได้อยู่ตลอด โดยเฉพาะศีล 10 ข้อถ้าเราดูความหมายรายละเอียดข้อห้ามตั้งแต่ข้อ 1 ถึงข้อ 10 ก็ยังเป็นแม่บทเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติธรรม ถ้าหากว่าสามเณรตั้งใจปฏิบัติคุณธรรมก็เกิดขึ้น ทำให้ได้รับอานิสงส์ แต่ถ้าถามถึงผู้ปฏิบัติเองนั้นแหละคือเป็นคำตอบที่เปลี่ยนใหม่ คือว่าผู้ปฏิบัติค่อนข้างจะห่างจากความเห็นที่เป็นจริง ถ้าพูดถึงสถานการณ์สิ่งแวดล้อมยุคสมัยที่เปลี่ยนไปก็ไม่ใช่ปัญหา เพราะเราเข้าใจว่าโลกหมุนไปตลอดจะต้องมีเหตุการณ์พัฒนาเปลี่ยนไป แต่ว่าจิตใจของผู้ปฏิบัติถ้าหากว่าเข้าใจในธรรมชาติ เขาก็จะปฏิบัติได้ คือเขายึดถือเรื่องของการเข้ามาบวชก็หมายความว่าต้องปฏิบัติตามสิกขาบทวินัยทั้งหลายทั้งปวง ส่วนการจะอนุโลมหรือการใช้ชีวิตแบบคนรุ่นใหม่ก็ต้องไม่ให้ขัดกับพระธรรมวินัยคือหลักศีล ซึ่งการปฏิบัติในศีลทั้ง 10 ข้อก็ไม่ได้ขัดอยู่แล้ว ถ้าเรายึดมั่นปฏิบัติก็ทำได้โดยเจตนาคือความตั้งใจก็ยอมทำได้ ฉะนั้นในเรื่องของการปฏิบัติในสิกขาบทวินัยนี้ก็ต้องยืนยันชัดเจนว่าเป็นการเกื้อกูล เป็นพื้นฐานให้การปฏิบัติธรรมของสามเณร

นั้นเข้าถึงจุดหมายปลายทาง²⁴ ในด้านของสิกขาบทและข้อวัตรปฏิบัติ สามเณรถ้ารักษาศีล 10 ได้และปฏิบัติตามเสขียวัตรได้ในแง่ของการครองตนในความเป็นเหล่ากอของสมณะก็เพียงพอ แต่ประเด็นปัญหาคือว่าสามเณรจะปฏิบัติได้มากน้อยเพียงไร ถ้าปฏิบัติได้แม้เพียง 80 เปอร์เซ็นต์ สามเณรก็จะมีวัตรปฏิบัติหรืออาจารย์น่าจะเลื่อมใสศรัทธาอยู่ แทนจะเหมือนกับพระภิกษุด้วยซ้ำไป ต่างกันเพียงแค่อายุเท่านั้นเอง²⁵

ในด้านของข้อวัตรปฏิบัติที่มีมาในพระธรรมวินัย ยังไม่เพียงพอกับวิถีชีวิตของสามเณรในยุคปัจจุบันที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ต้องกำหนดเพิ่มเติมในรูปแบบของหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม²⁶ในด้านข้อวัตรปฏิบัติ นอกจากที่มีในพระธรรมวินัย และที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาแล้ว ทางวัดจะต้องมีการกำหนดกฎระเบียบเพิ่มเติม โดยเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างพระภิกษุฝ่ายปกครองกับสามเณรทุกรูป หากทำผิดครั้งแรกควรให้โอกาสเขาได้ปรับปรุงตัวเอง หากผิดหลายครั้งก็ต้องหาวิธีลงโทษหรือแก้ไขต่อไป ในฐานะเจ้าอาวาสผมก็จะพูดกับสามเณรอยู่เสมอว่า ตั้งแต่ ม.1 ถึง ม.6 ขอควบคุมก่อน ถ้าท่านจบผมจะปล่อย เพราะท่านโตแล้ว จะโกรธจะเกลียดยังงี้ก็ตาม ในเรื่องของการลงโทษยุคสมัยนี้ส่วนตัวผมมองเห็นว่า การยึดโทรศัพท์มือถือจะเข้ามาแทนที่การตีด้วยไม้เรียว ได้ผลเป็นอย่างดี คือถ้าสามเณรรูปใดไม่ทำกิจวัตร ไม่บิณฑบาต ไม่ลงศาลาวันพระ เป็นต้น ก็จะตั้งกฎกติการ่วมกันว่าจะยึดโทรศัพท์มือถือ เขาก็จะกลัว แต่ถ้าเราตีด้วยไม้เรียว ตียังไงเขาก็ไม่กลัว นี่คือนี่ที่โลกเราเปลี่ยนไป²⁷

ในด้านของสิกขาบทและข้อวัตรปฏิบัติ จริงๆ แล้วที่กำหนดไว้ก็มีเพียงพอ แต่ผู้ปฏิบัติอาจจะปฏิบัติหย่อนยานไปบ้าง ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากเหตุปัจจัยที่เข้ามาบวช คือผู้ที่มาบวชด้วยศรัทธาก็มักจะปฏิบัติได้ในระดับดี ส่วนผู้ที่มาบวชเพราะถูกผู้ปกครองบังคับให้มา อาจจะไม่ได้มีศรัทธาหรือมีศรัทธาน้อย จึงปฏิบัติได้ไม่เต็มที่²⁸ในด้านของสิกขาบทคือศีล 10 สามเณรก็สามารถปฏิบัติได้ ยกเว้นเรื่องของการจับเงินขี้เงินนี่ก็ต้องอนุโลมกันไปเพราะมีความจำเป็นในยุคปัจจุบันที่จะต้องได้ใช้²⁹

เกี่ยวกับเรื่องของศีล 10 และเสขียวัตร 75 ที่เป็นข้อวัตรปฏิบัติของสามเณรปัจจุบันนี้เราต้องแยกออกเป็น 2 ส่วนซึ่งชัดเจนคือ 1) สามเณรที่อยู่ในวัดที่เป็นสำนักเรียน 2) สามเณรที่อยู่ในวัดที่ไม่ใช่สำนักเรียน จะมีข้อวัตรปฏิบัติที่ค่อนข้างแตกต่างกันชัดเจนในเรื่องของการทำวัตร การทำศาสนกิจ หรือว่ากิจวัตรประจำวัน และสามเณรที่อยู่ในวัดที่ไม่ใช่สำนักเรียนจะทำได้ดีกว่าในวัดสำนักเรียน เพราะว่าครูบา

²⁴ สัมภาษณ์ พระภิกษุธรรมสุธี, 18 กันยายน 2561.

²⁵ สัมภาษณ์ พระครูปริยัติสาทร, 19 กันยายน 2561.

²⁶ สัมภาษณ์ พระมหาวิฑฒนา สุรจิตโต, 20 กันยายน 2561.

²⁷ สัมภาษณ์ พระมหาบุศดี สุธมโม, 23 กันยายน 2561.

²⁸ สัมภาษณ์ พระมหาฤทธิศักดิ์ ญาณภริโต, 24 กันยายน 2561.

²⁹ สัมภาษณ์ สามเณรอิทธิพงษ์ ขวัญพัก, 28 กันยายน 2561.

อาจารย์ดูแลได้ทั่วถึง แต่ด้วยพื้นฐานของความเป็นเด็ก การรักษาศีลค่อนข้างที่จะหย่อนยาน มีธรรมเนียมอย่างหนึ่งที่สามเณรเราค่อนข้างที่จะไม่เข้มงวด คือมีค่านิยมอย่างหนึ่งเกิดขึ้นในสามเณรโดยเฉพาะสำนักเรียน คือช่วงปิดเทอมใหญ่ส่วนมากจะลาสิกขาไปใช้ชีวิตของโลกภายนอกไปเรียนรู้วิถีชีวิตของความเป็นฆราวาส ใครมีแฟนก็ไปอยู่กับแฟน พอเปิดเทอมแล้วก็เข้ามาบวชใหม่ ซึ่งนี่ปฏิเสธไม่ได้ชัดเจนมากในหลายสำนักเรียน เมื่อเปิดเรียนกลับมาบวชใหม่ก็ทำให้มีความเป็นฆราวาสในตัวเขาสูงกว่าความเป็นนักบวช³⁰ ในด้านของสิกขาบทและข้อวัตรปฏิบัติ สามเณรสามารถที่จะปฏิบัติได้มากอยู่ เพราะว่าศีลข้อที่ 1-5 จะปฏิบัติได้เป็นส่วนมาก ส่วนศีลข้อที่ 6-10 ขึ้นไปนี่ ก็อาจจะมีความหย่อนยานอยู่บ้าง แต่ว่าก็มีครูบาอาจารย์ที่เลี้ยงคอยบอกเตือน ช่วยเหลือสามเณรมีข้อปฏิบัติที่ดีขึ้นได้³¹

เพราะฉะนั้นสามารถสรุปได้ 3 ประเด็น คือ วินัยสามเณร ปัญหาการปฏิบัติตามวินัย และการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติตามวินัย ดังนี้

วินัยสามเณร ได้แก่ สิกขาบท 10 ประการ เรียกว่า ศีลของสามเณร ตลอดถึงเสขียวัตร 75 ข้อ ก็ต้องปฏิบัติได้อยู่ตลอด ส่วนการจะอนุโลมหรือการใช้ชีวิตแบบคนรุ่นใหม่ก็ต้องไม่ให้ขัดกับพระธรรมวินัย คือหลักศีล ซึ่งการปฏิบัติในศีลทั้ง 10 ข้อก็ไม่ได้ขัดอยู่แล้ว ถ้าเรายึดมั่นปฏิบัติก็ทำได้โดยเจตนาคือความตั้งใจยอมทำได้ ฉะนั้นในเรื่องของการปฏิบัติในสิกขาบทวินัยนี้ก็ต้องยืนยันชัดเจนว่าเป็นการเกื้อกูล เป็นพื้นฐานให้การปฏิบัติธรรมของสามเณรนั้นเข้าถึงจุดหมายปลายทาง

ปัญหาการปฏิบัติตามวินัย ได้แก่ แต่ประเด็นปัญหาคือว่าสามเณรจะปฏิบัติได้มากน้อยเพียงไร ยกเว้นเรื่องของการจับเงินขี้ผึ้งก็ต้องอนุโลมกันไปเพราะมีความจำเป็นในยุคปัจจุบันที่จะต้องได้ใช้ ข้อวัตรปฏิบัติที่มีมาในพระธรรมวินัย ยังไม่เพียงพอกับวิถีชีวิตของสามเณรในยุคปัจจุบันที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ต้องกำหนดเพิ่มเติมในรูปแบบของหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม จะต้องมีการกำหนดกฎระเบียบเพิ่มเติม หากทำผิดครั้งแรกควรให้โอกาสเขาได้ปรับปรุงตัวเอง หากผิดหลายครั้งก็ต้องหาวิธีลงโทษหรือแก้ไขต่อไป ตั้งกฎกติการ่วมกัน การปฏิบัติหย่อนยานส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากเหตุปัจจัยที่เข้ามาบวช คือผู้ที่มาบวชด้วยศรัทธาก็มักจะปฏิบัติได้ในระดับดี ส่วนผู้ที่มาบวชเพราะถูกผู้ปกครองบังคับให้มา อาจจะไม่ได้มีศรัทธามีศรัทธาน้อยจึงปฏิบัติได้ไม่เต็มที่ ยกเว้นเรื่องของการจับเงินขี้ผึ้งก็ต้องอนุโลมกันไป เพราะมีความจำเป็นในยุคปัจจุบันที่จะต้องได้ใช้

การแก้ไขปัญหาการปฏิบัติตามวินัย ได้แก่ สามเณรปัจจุบันนี้เราต้องแยกออกเป็น 2 ส่วน ซึ่งชัดเจนคือ 1) สามเณรที่อยู่ในวัดที่เป็นสำนักเรียน 2) สามเณรที่อยู่ในวัดที่ไม่ใช่สำนักเรียน จะมีข้อวัตร

³⁰ สัมภาษณ์ พระครูประทีปวุฒิธรรม, 25 กันยายน 2561.

³¹ สัมภาษณ์ พระมหาอาจันต์ อริญชโย, 26 กันยายน 2561.

ปฏิบัติที่ค่อนข้างแตกต่างกันชัดเจนในเรื่องของการทำวัตร การทำศาสนกิจ หรือว่ากิจวัตรประจำวัน และสามเณรที่อยู่ในวัดที่ไม่ใช่สำนักเรียนจะทำได้ดีกว่าในวัดสำนักเรียน เพราะว่าครูบาอาจารย์ดูแลได้ทั่วถึง แต่ด้วยพื้นฐานของความเป็นเด็ก การรักษาศีลค่อนข้างที่จะหย่อนยาน มีธรรมเนียมอย่างหนึ่งที่สามเณรเราค่อนข้างที่จะไม่เข้มงวด คือมีค่านิยมอย่างหนึ่งเกิดขึ้นในสามเณรโดยเฉพาะสำนักเรียน คือช่วงปิดเทอมใหญ่ส่วนมากจะลาสิกขาไปใช้ชีวิตของโลกภายนอกไปเรียนรู้วิถีชีวิตของความเป็นฆราวาส ใครมีแฟนก็ไปอยู่กับแฟน พอเปิดเทอมแล้วก็เข้ามาบวชใหม่ ซึ่งนี้ปฏิเสธไม่ได้ชัดเจนมากในหลายสำนักเรียน เมื่อเปิดเรียนกลับมาบวชใหม่ก็ทำให้มีความเป็นฆราวาสในตัวเขาสูงกว่าความเป็นนักรบวช วิธีการแก้ไขปัญหาคือการดูแลของเจ้าอาวาสและพระพี่เลี้ยง ซึ่งต้องเข้มงวดมากขึ้นตามลำดับ

4.1.3 บทบาทของสามเณร

พระพุทธศาสนาสืบต่อกันมายาวนานเป็นเวลายาวนานถึง 2561 ปีแล้ว ตั้งแต่พุทธกาล หลังพุทธกาล จนกระทั่งถึงปัจจุบันล้วนแต่มีบทบาทของสามเณรอยู่ด้วยเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา จากการสัมภาษณ์พบข้อมูล ดังต่อไปนี้

ในด้านบทบาทของสามเณร บทบาทที่ชัดเจนของสามเณรในตอนนี้ก็คือ ศึกษาเล่าเรียนบทบาทที่เขาได้แสดง คือ บทบาทของความเป็นนักเรียน ส่วนบทบาทด้านอื่นในจังหวัดเลย ที่เห็นก็จะเป็นกิจกรรมของสามเณรที่ทำ แต่ก็ยังไม่โดดเด่นมากนัก อีกด้านหนึ่ง คือ บทบาทในการสนองงานครูบาอาจารย์ และคณะสงฆ์ สามเณรจะมีบทบาทในความเป็นผู้ช่วยพระภิกษุในการทำหน้าที่ต่างๆ และโดยความเห็นส่วนตัว อยากรจะเห็นสามเณรในจังหวัดเลยได้มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ในรูปแบบของชมรม เป็นต้น³²

ในด้านบทบาทหน้าที่ของสามเณรก็จะเป็นเรื่องของกิจวัตร การทำหน้าที่อาจารย์วัตร อุปัชฌายะวัตร ซึ่งในปัจจุบันสามเณรยังบกพร่อง นอกจากนี้ก็จะเป็นหน้าที่ในการศึกษาเล่าเรียน ในความเป็นนักเรียน หน้าที่ในการทำสาธารณสงเคราะห์ หน้าที่ในการเผยแผ่ ทั้งนี้ เราควรจะมีเวทีให้เขาได้แสดงออกอย่างเต็มที่ด้วย³³ ในด้านของบทบาทหน้าที่ของสามเณรในจังหวัดเลย ค่อนข้างที่จะมีน้อย และยังไม่ชัดเจนแต่จะเป็นเรื่องของทางวัดหรือสำนักเรียน โดยเฉพาะวัดใดที่มีพระอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถก็จะได้ฝึกหัดให้สามเณรได้แสดงพระธรรมเทศนา เผยแผ่ธรรม โดยส่วนตัวมีความเห็นว่าสามเณรในจังหวัดเลยควรจะมีการจัดตั้งองค์กรร่วมกัน เพราะว่าการทำงานในลักษณะขององค์กรจะทำให้

³² สัมภาษณ์ พระครูปริยัติสาทร, 19 กันยายน 2561.

³³ สัมภาษณ์ พระมหาวัดมน สุธรรมา, 20 กันยายน 2561.

สามเณรมีบทบาทได้เด่นชัดยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการสนองงานหรือแบ่งเบาภาระของคณะสงฆ์ต่อไปในอนาคต³⁴

ในด้านบทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย จะเด่นชัดในเรื่องของการศึกษาเล่าเรียน และบทบาทในการเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่พุทธศาสนิกชน³⁵ ในด้านบทบาทหน้าที่ของสามเณรในจังหวัดเลย ที่มองเห็นเด่นชัดก็คือ เรื่องของการช่วยงานครูบาอาจารย์ทั้งในวัด สำนักเรียนของตน และวัดต่างๆ ที่ขอความร่วมมือให้ไปช่วย³⁶

ในด้านบทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย ยังมีความสำคัญอยู่มาก โดยเฉพาะในเรื่องของการศึกษา ทั้งแผนกนักธรรม บาลี และปริยัติสามัญ บทบาทในการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา รอคการอุปสมบทเป็นพระภิกษุในวันข้างหน้า เพื่อรองรับงานคณะสงฆ์เป็นเจ้าคณะพระสังฆาธิการต่อไปในอนาคต บทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่วนนี้สังเกตได้จากเมื่อลูกบวช พ่อแม่ก็จะเข้าวัดด้วยจึงถือได้ว่าเป็นการเผยแผ่ทางตรงไม่ใช่ทางอ้อม³⁷ ในด้านบทบาทหน้าที่ของสามเณร ช่วงนี้ก็เป็นการศึกษาหาความรู้ก่อน ก่อนที่จะไปเผยแผ่หรือจะไปสอนผู้อื่น ก็มาศึกษาหาความรู้ให้เต็มที่ ทั้งทางโลกและทางธรรมด้วย เพราะเราให้โอกาสทั้งสองทาง ถ้าเขาจะไปต่อในทางธรรมไม่ได้ เขาก็ยังมีทางโลกหรือว่าสายสามัญนี้ช่วยให้เขาดำเนินชีวิตต่อไปเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคตได้³⁸

ในด้านของบทบาทหน้าที่ เมื่อบวชเข้ามาจะต้องทำกิจวัตรของสามเณร เช่น การบิณฑบาต การทำวัตรเช้า-เย็น และการเรียนหนังสือ เป็นต้น³⁹

ในด้านของบทบาทหน้าที่ สามเณรเมื่อบวชเข้ามาจะต้องศึกษาเล่าเรียนและทำข้อวัตรกิจวัตรของความเป็นสามเณร อาทิเช่น การบิณฑบาต การกวาดลานวัด การทำวัตรเช้าเย็น และการอุปฐากครูบาอาจารย์ เป็นต้น⁴⁰

ในด้านของบทบาทหน้าที่ สามเณรต้องทำกิจวัตรต่างๆ เช่น การบิณฑบาต การทำวัตรสวดมนต์ และการแผ่เมตตาให้ญาติโยม เป็นต้น⁴¹ ในด้านของการส่งเสริมบทบาทความสามารถของสามเณร

³⁴ สัมภาษณ์ พระมหาสุภวิชัย ปภสฺสโร, 21 กันยายน 2561.

³⁵ สัมภาษณ์ พระครูสุวิธานปริยัติคุณ, 22 กันยายน 2561.

³⁶ สัมภาษณ์ พระมหาฤทธิศักดิ์ ญาณภริโต, 24 กันยายน 2561.

³⁷ สัมภาษณ์ พระครูประทีปวุฒิชัยธรรม, 25 กันยายน 2561.

³⁸ สัมภาษณ์ พระมหาอาจินต์ อริญชโย, 26 กันยายน 2561.

³⁹ สัมภาษณ์ สามเณรภัทรพล คำพรมมี, 28 กันยายน 2561.

⁴⁰ สัมภาษณ์ สามเณรพิทักษ์พงษ์ ธรรมาวุฒิ, 29 กันยายน 2561.

⁴¹ สัมภาษณ์ สามเณรจักรพงษ์ หลุยย์ถาวร, 29 กันยายน 2561.

ควรจะให้โอกาสสามเณรได้ทำในสิ่งที่ถนัดและมีใจรักตามความสามารถของแต่ละบุคคลโดยไม่ไประบุจำกัดว่าจะต้องเป็นด้านใดด้านหนึ่ง⁴² สำหรับบทบาทหน้าที่หลักของสามเณรก็จะมีทำวัตรสวดมนต์ บิณฑบาต⁴³ เมื่อบวชเข้ามาแล้วโดยส่วนตัวคิดว่าบทบาทหน้าที่ของสามเณรก็คือ การทำวัตร บิณฑบาต เรียนหนังสือ⁴⁴ เมื่อบวชเข้ามาแล้วสามเณรก็จะมีบทบาทหน้าที่อย่างเช่น กวาดวิหารลานเจดีย์ สวดมนต์ ไหว้พระ ฟังคำสั่งสอนของครูบาอาจารย์ และปฏิบัติตามศีล 10 ข้อ ที่นอกเหนือจากนี้ก็อยากให้สามเณร ได้มีบทบาทในการเป็นผู้บรมสั่งสอนหรือแสดงพระธรรมเทศนาด้วย⁴⁵ ในด้านของบทบาทหน้าที่เมื่อบวชเข้ามาเป็นสามเณรจะเห็นชัดๆ ในเรื่องของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการช่วยดูแลความเป็นอยู่ของ พระภิกษุสามเณรด้วยกัน⁴⁶ เมื่อบวชเข้ามาสามเณรก็จะมีบทบาทหน้าที่ในการศึกษาเล่าเรียน ปฏิบัติตาม พระธรรมวินัยและคำสั่งสอนของครูบาอาจารย์ จากนั้นก็นำความรู้ที่มีไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป⁴⁷ ในด้านของบทบาทหน้าที่ของความเป็นสามเณรก็คือการได้ศึกษาเล่าเรียนหลักธรรมคำสั่งสอนแล้วนำไปเผยแผ่ให้พุทธศาสนิกชนได้รับรู้รับทราบเพื่อปฏิบัติได้ถูกต้องต่อไป⁴⁸

เพราะฉะนั้นจึงสามารถเขียนสรุปได้ 2 ประเด็น คือ บทบาทสามเณร และ ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาสามเณร ดังนี้

บทบาทของสามเณร

1. ศึกษาเล่าเรียน
2. การสนองงานครูบาอาจารย์ และคณะสงฆ์
3. ผู้ช่วยพระภิกษุในการทำหน้าที่ต่างๆ
4. กิจวัตร อาจาริยะวัตร อุปัชฌายะวัตร
5. เป็นแบบอย่างที่ดีแก่พุทธศาสนิกชน
6. การช่วยงานครูบาอาจารย์ทั้งในวัด สำนักเรียนของตน และวัดต่างๆ ที่ขอความร่วมมือ
7. การสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา

⁴² สัมภาษณ์ สามเณรจักรพงษ์ หฤทัยถาวร, 29 กันยายน 2561.

⁴³ สามเณรรัชพงษ์ เสี่ยงใส, 30 กันยายน 2561.

⁴⁴ สัมภาษณ์ สามเณรอมรินทร์ ทำเพียง, 30 กันยายน 2561.

⁴⁵ สัมภาษณ์ สามเณรพิชัยภูษิต วังศิริ, 1 พฤศจิกายน 2561.

⁴⁶ สัมภาษณ์ สามเณรธนกร สุวรรณสนธิ์, 2 พฤศจิกายน 2561.

⁴⁷ สัมภาษณ์ สามเณรกฤตภาส เนียมจิ้น, 2 พฤศจิกายน 2561.

⁴⁸ สัมภาษณ์ สามเณรธงชัย แสนแก้ว, 2 พฤศจิกายน 2561.

8. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาสามเณร

1. การรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ในรูปแบบของชมรม
2. เราควรมีเวทีให้เขาได้แสดงออกอย่างเต็มที่
3. โดยเฉพาะวัดใดที่มีพระอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถก็จะได้ฝึกหัดให้สามเณรได้แสดง

พระธรรมเทศนา เผยแผ่ธรรม

4. พระสงฆ์ คณะสงฆ์ คฤหัสถ์ ช่วยกันส่งเสริมสนับสนุนสามเณรที่มีความรู้ความสามารถได้
อุปสมบทเป็นพระภิกษุอยู่ต่อไป ทำหน้าที่สนองงานคณะสงฆ์ในระยะยาว

4.1.4 สถานภาพของสามเณร

สถานภาพของนักบวชไม่ว่าจะเป็นศาสนาใดก็ตามล้วนแต่สูงกว่าคนธรรมดาทั่วไป เพราะเป็น
ผู้นำทางจิตวิญญาณ ช่วยเหลือด้านจิตใจตอนระทมทุกข์ จากการสัมภาษณ์สถานภาพของสามเณรใน
พระพุทธศาสนา พบข้อมูลดังต่อไปนี้

ในด้านสถานภาพความเป็นอยู่ของสามเณร ถ้าพูดตามภาษาธรรมะก็สัปปายะพอสมควรเรื่องที่พักอาศัยอาหารการขบฉันทางวัดก็ดูแลตามฐานานุกรมของวัดเล็กวัดใหญ่ ถ้าพูดถึงศรัทธาของชาวบ้านที่
มองมาทางสามเณร ชาวบ้านก็ยังให้ความเคารพศรัทธาอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนแก่ ยังนับถือศรัทธาไม่
เปลี่ยนแปลง ยกเว้นคนสมัยใหม่ แต่ว่าด้วยธรรมเนียมจารีตประเพณีของชาวพุทธเขาก็ให้ความเลื่อมใส
ศรัทธา ที่นี้ก็คงเป็นหน้าที่ของสามเณรจะต้องปฏิบัติอย่างไรให้ชาวบ้านเลื่อมใสศรัทธาจุดนี้สำคัญ
มากกว่า⁴⁹ ในด้านของสถานภาพความเป็นอยู่ ที่จังหวัดเลยของเรา ญาติโยม ให้ความสำคัญ ให้ความรัก
ให้ความเอ็นดู ให้ทุนการศึกษา ถ้าจะยอมรับแบบพระภิกษุก็คงไม่ใช่ แต่ยอมรับในฐานะเป็นสามเณรคือ
ให้การอุปถัมภ์ตามสมควรแก่ฐานานุกรม⁵⁰ ในด้านสถานภาพของสามเณรและมุมมองของชาวบ้าน การจะ
ได้รับความยอมรับนับถือมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับ 1) การประพฤติปฏิบัติของตัวสามเณรเอง 2)
ความเชื่อประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ⁵¹ ในด้านของสถานภาพความเป็นสามเณร ฆราวาสญาติโยมก็
จะให้ความเคารพศรัทธาเลื่อมใสน้อยกว่าพระภิกษุ เพราะมองว่าการทำบุญกับพระสงฆ์ได้บุญมากกว่า
สามเณร จึงไม่นิยมทำบุญกับสามเณร⁵² โดยสรุปได้ให้ความเห็นว่า สามเณรในจังหวัดเลยควรมีบทบาท

⁴⁹ สัมภาษณ์ พระภัทรธรรมสุธี, 18 กันยายน 2561.

⁵⁰ สัมภาษณ์ พระครูปริยัติสาทร, 19 กันยายน 2561.

⁵¹ สัมภาษณ์ พระมหาวัฒนา สุรจิตโต, 20 กันยายน 2561.

⁵² สัมภาษณ์ พระมหาสุภวิชัย ปภสสโร, 21 กันยายน 2561.

ที่ชัดเจนมากกว่านี้ คือควรจะมีการรวมกลุ่มกันเป็นองค์กร หากเป็นไปได้ควรจะมีการจัดงานวันสามเณร เพื่อรวมพลสามเณรทั้งจังหวัดได้มาร่วมกันทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อความสมัครสมานสามัคคี⁵³ ในด้านสถานภาพของสามเณรเกี่ยวกับเรื่องของศรัทธาจากฆราวาสญาติโยม ก็ยังคงให้ความศรัทธาเป็น อย่างดีอยู่ ดูได้จากการอุปถัมภ์ค้ำชู การทำบุญใส่บาตร เป็นต้น⁵⁴ ด้านสถานภาพทางสังคม มุมมองของ ฆราวาสในส่วนของจังหวัดเลยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นต้นแบบในการเข้าวัดทำบุญ เพราะฉะนั้นเมื่อ บุคคลสำคัญเห็นความสำคัญ ผู้อื่นที่เห็นก็ต้องเอาเป็นแบบอย่าง ทำให้ภาพรวมความศรัทธาที่มีต่อ สามเณรในจังหวัดเลยอยู่ในระดับดีและก็มีแนวโน้มที่จะดียิ่งๆ ขึ้นไป⁵⁵ ในด้านสถานภาพและการให้ความ ยอมรับของชาวบ้าน แยกออกเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งผู้ที่ดำรงชีวิตแบบวิถีชาวบ้านดั้งเดิม ยังมองสามเณร เป็นนักบวชอยู่ จะดีจะชงอย่างไรก็ยังกราบไหว้อยู่ อีกแบบหนึ่งดำรงชีวิตแบบคนสมัยใหม่ มักจะมอง ว่าสามเณรจะต้องปฏิบัติเคร่งครัดในพระธรรมวินัยหากปฏิบัติผิดเพียงเล็กน้อยก็ไม่ควรแก่การกราบไหว้⁵⁶ ด้านสถานภาพทางสังคม ชาวบ้านก็มีความศรัทธาในตัวสามเณรระดับหนึ่ง อาจจะไม่ถึงกับมากเท่าไร แต่เขาก็พอมิ เช่นเวลาโยมมาถวายเพลเท่าที่คุ้นก็รู้สึกว่าเขาก็มีความศรัทธาอยู่ในระดับหนึ่ง ที่เห็นสามเณร จากที่เป็นเด็กอาจจะไม่เรียบร้อยมาอยู่ที่นี่ก็เรียบร้อย ฉะนั้นด้วยอาการที่ส่ำรวม ก็ทำให้เกิดความศรัทธา ขึ้นมาได้⁵⁷

ในด้านของสถานภาพความเป็นอยู่ในยุคปัจจุบันค่อนข้างมีความสะดวกสบายไม่ลำบากเหมือน ในอดีต ในส่วนของมุมมองที่ญาติโยมมีต่อสามเณรก็จะมองว่าเหมือนเด็กทั่วไปที่อาจจะมีโอกาสทำอะไร ผิดได้บ้าง ก็สามารถว่ากล่าวตักเตือนได้เหมือนลูกเหมือนหลาน⁵⁸

ในด้านอื่นๆ นอกนั้นก็จะเป็นเรื่องของการทำงานตามที่ได้รับมอบหมายโดยเฉพาะงานที่เป็นของ ส่วนรวม ก็อยากจะให้สามเณรเราได้มีส่วนร่วม และมีความสามัคคีกันมากขึ้น⁵⁹

⁵³ สัมภาษณ์ พระมหาสุภวิชัย ปภสสโร, 21 กันยายน 2561.

⁵⁴ สัมภาษณ์ พระครูสุวิธานปริยัติคุณ, 22 กันยายน 2561.

⁵⁵ สัมภาษณ์ พระมหาฤทธิศักดิ์ ญาณภริโต, 24 กันยายน 2561.

⁵⁶ สัมภาษณ์ พระครูประทีปวุฒิชธรรม, 25 กันยายน 2561.

⁵⁷ สัมภาษณ์ พระมหาอาจันต์ อริญชโย, 26 กันยายน 2561.

⁵⁸ สัมภาษณ์ สามเณรอิทธิพงษ์ ขวัญพัก, 28 กันยายน 2561.

⁵⁹ สัมภาษณ์ สามเณรภัทรพล คำพรมมี, 28 กันยายน 2561.

ในด้านของสถานภาพมุมมองของญาติโยมถ้าเป็นผู้ใหญ่วัยกลางคนก็จะมองสามเณรเป็นเพียงแค่เด็กคนหนึ่ง แต่ถ้าเป็นคนเฒ่าคนแก่ก็จะมองสามเณรเป็นสามเณร คือให้ความเคารพศรัทธาเลื่อมใสอยู่⁶⁰

ในด้านของการส่งเสริมบทบาทความสามารถของสามเณร ควรจะให้โอกาสสามเณรได้ทำในสิ่งที่ถนัดและมีใจรัก ตามความสามารถของแต่ละบุคคล โดยไม่ประจบจำกัคิดว่าจะต้องเป็นด้านใดด้านหนึ่ง⁶¹ สำหรับบทบาทหน้าที่หลักของสามเณรก็จะมีทำวัตรสวดมนต์ บิณฑบาต⁶² เมื่อบวชเข้ามาแล้วสามเณรก็จะมีบทบาทหน้าที่อย่างเช่น กวาดวิหารลานเจดีย์ สวดมนต์ไหว้พระ ฟังคำสั่งสอนของครูบาอาจารย์ และปฏิบัติตามศีล 10 ข้อ ที่นอกเหนือจากนี้ก็ยากให้สามเณรได้มีบทบาทในการเป็นผู้อบรมสั่งสอนหรือแสดงพระธรรมเทศนาด้วย⁶³ ในด้านสถานภาพปัจจุบันสังคมชาวบ้านก็มีความศรัทธาเลื่อมใสสามเณรในระดับปานกลาง ไม่ถึงกับศรัทธามาก และก็ไม่ถึงกับไม่ศรัทธาเลย⁶⁴ ในด้านสถานภาพความเป็นอยู่ค่อนข้างสะดวกสบายไม่ได้ลำบาก ส่วนญาติโยมก็จะมองเราด้วยความเลื่อมใสศรัทธาและให้คุณค่าค่อนข้างมาก⁶⁵

ในด้านสภาพความเป็นอยู่ของสามเณร ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสเป็นหลักตามด้วยการดูแลเอาใจใส่ของพระผู้ปกครองหัวหน้ากุฏิ ตลอดถึงญาติโยมที่มีส่วนช่วยได้เยอะ⁶⁶ ในด้านของสถานภาพความเป็นอยู่ ที่จังหวัดเลยของเรา ญาติโยม ให้ความสำคัญ ให้ความรัก ให้ความเอ็นดู ให้ทุนการศึกษา ถ้าจะยอมรับแบบพระภิกษุก็คงไม่ใช่ แต่ยอมรับในฐานะเป็นสามเณรคือ ให้การอุปถัมภ์ตามสมควรแก่ฐานะานุรูป⁶⁷ ฝากถึงสามเณรขอให้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนเพื่อจะได้ นำความรู้ไปใช้ในวันข้างหน้า และขอฝากถึงเจ้าคณะพระสังฆาธิการ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ให้การสนับสนุนตามสมควร และหากมีโอกาสก็เดินทางไปแวะเยี่ยมให้กำลังใจสามเณรบ้าง⁶⁸ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือสามเณรของเรามีความสามารถพอสมควร แต่ขาดเวทีในการแสดงศักยภาพ ดังนั้นจึงอยากจะฝากผู้วิจัยเมื่อทำวิจัยขึ้นนี้เสร็จเรียบร้อย

⁶⁰ สัมภาษณ์ สามเณรพิทักษ์พงษ์ ธาราวุฒิ, 29 กันยายน 2561.

⁶¹ สัมภาษณ์ สามเณรจักรพงษ์ หฤทัยถาวร, 29 กันยายน 2561.

⁶² สัมภาษณ์ สามเณรรัชพงษ์ เสียงใส, 30 กันยายน 2561.

⁶³ สัมภาษณ์ สามเณรพิชัยภูษิต วังศิริ, 1 พฤศจิกายน 2561.

⁶⁴ สัมภาษณ์ สามเณรธนกร สุวรรณสนธิ์, 2 พฤศจิกายน 2561.

⁶⁵ สัมภาษณ์ สามเณรฤตภาส เนียมจัน, 2 พฤศจิกายน 2561.

⁶⁶ สัมภาษณ์ พระครูปลัดดง นิติสโร, 25 กันยายน 2561.

⁶⁷ สัมภาษณ์ พระครูปริยัติสาทร, 19 กันยายน 2561.

⁶⁸ สัมภาษณ์ พระครูสุวิธานปริยัติคุณ, 22 กันยายน 2561.

แล้ว ก็อยากให้นำผลวิจัยที่ได้มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสามเณรในจังหวัดเลยให้เป็นรูปธรรม เช่น อาจจะจัดทำโครงการอะไรสักอย่าง หรือสร้างเวที ให้เขาให้แสดงความสามารถ ในโอกาสต่อไป⁶⁹ อยากฝากให้ครูบาอาจารย์ได้ช่วยกันส่งเสริมสนับสนุนสามเณรที่มีความรู้ความสามารถได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุอยู่ต่อไป ทำหน้าที่สนองงานคณะสงฆ์ในระยะยาว⁷⁰

เพราะฉะนั้นจึงสรุปได้ว่าสถานภาพของสามเณร

1. ญาติโยม ให้ความสำคัญ ให้ความรัก ให้ความเอ็นดู ให้ทุนการศึกษา ให้การยอมรับ ให้การอุปถัมภ์ตามสมควรแก่ฐานะานุรูป ซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่อไปนี้
 - การประพฤติปฏิบัติของตัวสามเณรเอง
 - ความเชื่อประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ
2. ในด้านของสถานภาพความเป็นสามเณร ฆราวาสญาติโยมก็จะให้ความเคารพศรัทธาเลื่อมใส น้อยกว่าพระภิกษุ เพราะมองว่าการทำบุญกับพระสงฆ์ได้บุญมากกว่าสามเณร
3. ถ้าหากเป็นมุมมองของผู้ที่ดำรงชีวิตแบบวิถีชาวบ้านดั้งเดิม ยังมองสามเณรเป็นนักบวชอยู่ จะต้องจะชนอย่างไรก็ยังกราบไหว้อยู่
4. ถ้าหากเป็นมุมมองชีวิตแบบคนสมัยใหม่ มองว่าสามเณรจะต้องปฏิบัติเคร่งครัดในพระธรรมวินัยหากปฏิบัติผิดเพียงเล็กน้อยก็ไม่ควรแก่การกราบไหว้
5. แม้จะเป็นสามเณรแต่มีสถานภาพที่พิเศษกว่าบุคคลทั่วไป เช่น ได้รับการกราบไหว้ เป็นที่เคารพของคนทั่วไป เป็นต้น

4.2 วิเคราะห์บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย

บทบาทสามเณรในด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสมัยพุทธกาล และในสมัยหลังพุทธกาลเป็นบทบาทของสามเณรที่ประจักษ์ในพุทธบริษัท 4 จากข้อมูลสัมภาษณ์ทำให้วิเคราะห์ข้อมูล ได้ดังต่อไปนี้

4.2.1 บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลยเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ ปัจจัยที่ทำให้เยาวชนตัดสินใจเข้ามาบรรพชา ได้แก่ 1. การบวชชั่วคราว ภาคฤดูร้อน เหตุปัจจัยตรงนี้ก็เป็นแรงผลักดันของผู้ปกครองทางบ้าน ครูบาอาจารย์ที่โรงเรียน ก็ทำให้เด็กและเยาวชนเหล่านั้นเข้ามาบวช และอาจจะเป็นศรัทธาในเบื้องต้นก็ได้ บวชก็ไม่นานระยะเวลา 15 วันถึง 1 เดือน 2. จากกรณีแรกก็จะเชื่อมโยงมาถึงกรณีที่ 2 คือจะมาเรียนต่อ เรียกว่า บวชเรียน 3.

⁶⁹ สัมภาษณ์ พระมหาฤทธิศักดิ์ ญาณภริโต, 24 กันยายน 2561.

⁷⁰ สัมภาษณ์ พระครูปลัดยง นิติสโร, 25 กันยายน 2561.

การบวชเรียน 4. การบวชตามประเพณี 5. การแบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง 6. ความยากจน 7. พ่อแม่ มองเห็นว่าการศึกษาของตนได้มาบวชเรียนนี้ น่าจะเป็นการปลอดภัยจากพิษภัยของยาเสพติด 8. ปัญหาพ่อแม่หย่าร้าง หรือถึงอยู่ด้วยกันก็ไม่มีเวลาได้ดูแลลูกของตน 9. มาบวชเพราะมีศรัทธา 10. เกเรเรียน โรงเรียนเดิมแล้วตามแก้เกรดไม่ไหว 11. สภาพแวดล้อมภายในชุมชนที่มีปัจจัยเสี่ยงให้บุตรหลานของตน เรียนไม่จบและอาจดำเนินชีวิตหลงผิด เช่น ติดยาเสพติด 12. เด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษา 13. เด็กและเยาวชนเข้ามาบวชเป็นสามเณรเพราะว่าเบื้องต้นมีคนไปแนะนำ 14. พ่อแม่ก็สนับสนุน ช่วยขัดเกลาพฤติกรรม 15. การเข้ามาบวชก็เป็นการถูกบังคับให้มาไม่ได้มาด้วยความศรัทธา 16. บวชตามเพื่อน และ 12. บวชตอบแทนพระคุณพ่อแม่

ประโยชน์ของการบรรพชาสามเณร ได้แก่ 1. ได้ศึกษาทั้งทางธรรมและทางโลก 2. ได้ปฏิบัติธรรม 3. ได้ห่างไกลยาเสพติด 4. ได้ช่วยเหลือพ่อแม่ ผู้ปกครองสบายใจ 5. ได้ขัดเกลาพฤติกรรม 6. ได้ช่วยงานคณะสงฆ์ 7. เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา 8. สืบทอดพระพุทธศาสนา จึงเป็นสาเหตุให้วิเคราะห์หัวข้อบทบาทสามเณรเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ดังต่อไปนี้

ก่อนพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นคือในหมู่ประชาชนนั้น มีบุคคลบางคนที่ยังคิดพิจารณามองเห็นชีวิตของหมู่มนุษย์ในสังคมีความเป็นไปทั้งทางดีและทางร้าย บางครั้งสังคมีก็มีความเสื่อม บางครั้งก็มีความเจริญ ผันผวนแปรปรวนไปต่างๆ ไม่เที่ยงแท้แน่นอน หาสาระและความสุขแท้จริงไม่ได้

การมีชีวิตอยู่ท่ามกลางสังคมี นอกจากวุ่นวาย หาความสุขจากความสงบได้ยากแล้วก็มักไม่เปิดโอกาสแก่การที่จะแสวงหาความเข้าใจ และความรู้จริงเกี่ยวกับชีวิต จึงมีคนบางคนในหมู่ชนเหล่านั้นปลีกตัวออกจากสังคมี แล้วออกไปอยู่ในที่ห่างไกลเพื่อจะได้มีความสุขสงบ และมีเวลาคิดค้นสิ่งต่างๆ ไม่ถูกรบกวนด้วยเรื่องวุ่นวายที่เกี่ยวกับคนอื่น ด้วยการปลีกตัวออกไปจากสังคมีนั้น ก็จึงได้เกิดมีชีวิตแห่งการบวชขึ้นมา ผู้ที่ออกบวชเหล่านี้ก็ได้ไปอยู่ตามป่าตามเขา ในที่สงบเช่นในถ้ำ แล้วก็หาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิต ไปคิดค้นพิจารณา ตลอดจนหาความสงบของจิตใจ และได้มีความสุขจากสันติอันเป็นความสงบปราศจากเรื่องวุ่นวายทางโลก

การแสวงหาความหมายของชีวิต และชีวิตที่มีความหมายพร้อมกับหาความสงบของจิตใจอย่างนี้ ได้มีมาเป็นพื้นฐาน จนกระทั่งถึงสมัยที่เจ้าชายสิทธัตถะได้ประสูติ ตอนแรกเจ้าชายสิทธัตถะก็อยู่ท่ามกลางชีวิตในโลก โดยประทับอยู่ในวังและวุ่นวายอยู่กับเรื่องการหาความสุขจากวัตถุที่เรียกว่า กามสุข แต่ต่อมาก็ทรงเห็นว่าการที่จะอยู่ตามๆ กันไปกับผู้อื่น เกิดมาแล้วก็แก่ แล้วก็เจ็บตายกันไปวนเวียนกันอยู่แค่นี้ โดยไม่รู้ไม่เข้าใจในความจริงของชีวิต ไม่ช่วยให้เข้าถึงชีวิตที่เที่ยงแท้ ตลอดจนความเป็นอิสระของจิตใจ ในที่สุดพระองค์ได้ทรงพิจารณาหาทางว่า ทำอย่างไรจึงจะสามารถเข้าถึงความจริงและความเที่ยงแท้ได้

การออกบวชอย่างนักบวชที่มีในยุคพุทธกาลสืบต่อกันมาแต่สมัยโบราณนั้นเป็นทางออกที่ดี การบรรพชานั้น เหมือนกับการออกมาสู่ที่โล่งแจ้ง ปลอดภัย เป็นอิสระ คล่องตัวไปไหนไปได้ เหมือนกับ พระพุทธเจ้าทรงตัดสินพระทัยสละชีวิตในวัง เสด็จออกผนวช เรียกว่าบรรพชา แล้วก็เสด็จไปแสวงหา ความรู้ความเข้าใจจากสำนักต่างๆ และทรงประพฤติปฏิบัติตามแนวทางของพวกนักบวชเหล่านั้นทุกแบบ พระองค์ทรงไปทดลองตามแนวทางปฏิบัติของนักบวชสมัยนั้น ในที่สุดก็ทรงเห็นว่าลัทธิของนักบวช เหล่านั้นรวมทั้งฤๅษีดาบสต่างๆ ไม่เป็นทางที่จะให้บรรลุความรู้ความเข้าใจเกิดปัญญา ที่จะรู้แจ้งความจริง และทำชีวิตจิตใจให้เป็นอิสระหลุดพ้นได้ จึงทรงแสวงหาหนทางของพระองค์เอง แล้วก็ได้ตรัสรู้ ในวันเพ็ญ เดือน 6 เมื่อสองพันห้าร้อยกว่าปีมาแล้ว ดังที่เราเรียกวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ว่าวันวิสาขบูชา เมื่อพระองค์ ตรัสรู้แล้วก็ได้นำธรรมะมาสั่งสอนเผยแผ่ต่อไป ผู้ที่เห็นด้วยและศรัทธาในคำสอนของพระองค์เข้าใจความ จริงของชีวิต และเข้าใจหลักความดีต่างๆ ที่พัฒนาชีวิตให้ถึงความสุขความเจริญของงามที่แท้จริง ก็ขอมา ประพฤติปฏิบัติอยู่กับพระองค์โดยสละความเป็นอยู่ท่ามกลางบ้านเรือน เรียกว่าออกบวช

เมื่อมีผู้มาขอบวชอยู่กันมากขึ้นมีนิสัยใจคอความประพฤติต่างๆ กัน บางคนก็ทำสิ่งที่ไม่เหมาะ ไม่ควร พระพุทธเจ้าก็ทรงจัดตั้งวางระเบียบวินัยขึ้น ทำให้ชีวิตการบวชมีแบบแผนเฉพาะขึ้นมา สำหรับ พระพุทธศาสนาตามพระวินัยที่พระพุทธเจ้าจัดวางไว้ นั้น ในขั้นต้นขอบวชเป็นสามเณรก่อน เรียกว่า บรรพชา ต่อมาเมื่อมีคุณสมบัติพร้อมแล้วจะบวชให้สมบูรณ์จึงเข้าที่ประชุมสงฆ์บวชเป็นพระภิกษุเรียกว่า อุปสมบท การบวชเป็นสามเณร ที่เรียกว่าบรรพชานั้น ไม่จำเป็นต้องมีสงฆ์ มีแต่พระอุปัชฌาย์องค์เดียวก็ พอ แต่ถ้าจะบวชเป็นพระภิกษุคือจะอุปสมบท ต้องมีสงฆ์ประชุมพิจารณาให้มติความเห็นชอบร่วมกัน การ บรรพชาสามเณรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันต้องมีการศึกษาปริยัติ ปฏิบัติ และดำรงพระศาสนา ทำให้ พระพุทธศาสนานั้นคงสืบต่อมาอีกแนวทางหนึ่ง

การที่สามเณรประพฤติปฏิบัติตนตามหน้าที่ ตามระเบียบ ตามตำแหน่งที่ตนเองเป็นอยู่ และ การกระทำนั้นเป็นการกระทำที่สามเณรจำเป็นต้องทำ หรือเต็มใจกระทำ รวมถึงการกระทำที่ต้องทำเพื่อ ให้เป็นที่ยอมรับของบุคคลรอบข้าง สามเณรนั้นเป็นชนชั้นพิเศษของสังคม และสามเณรยังเป็นวัยรุ่นที่มีความเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายและจิตใจเป็นอย่างมาก บทบาทที่สามเณรมีความแตกต่างกันตามแต่ละ ยุคแต่ละสมัย และตามแต่คุณลักษณะเฉพาะตัวของสามเณรอีกด้วย โดยทั่วไปแล้วสามเณรมีบทบาทที่จะ กลาวไว้ดังนี้

บทบาทของสามเณรในครั้งพุทธกาล ส่วนใหญ่เป็นการกลาวถึงสามเณรที่เป็นพระอรหันต์ ซึ่งได้ รับการยกย่องและยอมรับจากพุทธบริษัท ตั้งนั้น การที่จะศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับสามเณรที่เป็นปุถุชน ทั่วไปจึงมีข้อจำกัด อย่างไรก็ตามมีผู้ที่ค้นคว้าถึงบทบาทของสามเณรในสมัยพุทธกาลอยู่หลายท่าน บทบาทเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา สามารถวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

การดำรงอยู่หรือความเสื่อมแห่งพระพุทธศาสนาขึ้นอยู่กับสหธรรมิกทั้ง 7 กลุ่ม คือ ภิกษุ ภิกษุณี สิกขมานา สามเณร สามเณรี อุบาสก และอุบาสิกา โดยเฉพาะสหธรรมิก 5 กลุ่มแรกถือว่ามีความที่ เป็นผู้นำทางศาสนาโดยตรง เพราะอยู่ในฐานะบรรพชิต ดังนั้น บทบาทของสหธรรมิก 5 กลุ่มแรกนี้ จึงมี ผลต่อความเจริญหรือความเสื่อมของพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก สามเณรแม้จะยังอยู่ในวัยเด็กซึ่งต้อง พัฒนาตนเองเพื่อเป็นภิกษุต่อไป แต่ก็ถูกจัดอยู่ในกลุ่มของสหธรรมิกทั้ง 5 กลุ่มแรก ที่ต้องรับผิดชอบ ต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนารวมกับสหธรรมิกอื่นๆ สามเณรในสมัยพุทธกาลซึ่งเป็นผู้บรรลอรหันต แลแล้ว ได้แสดงบทบาทอันเป็นไปเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาไว้ในฐานะต่างๆ ดังต่อไปนี้

- ในฐานะผู้มีคุณธรรม ถึงแม้จะมีเหตุร้ายเกิดขึ้นกับตนเองก็ไม่โกรธหรือเอาโทษผู้ที่

ทำอันตรายตน มีสัจจะกับทุกคนแม้กระทั่งโจรผู้ร้าย เช่น สามเณรอธิมุตตะกะ ไม่ยอมบอกเรื่อง ที่โจรคอยดักปล้นอยู่ในทางกลางดงแม่แกมมารดาบิดาของตนเอง เป็นเหตุให้พวกโจรเลื่อมใสแล้วออกบวช ติดตามเป็นบริวาร

- ในฐานะผู้มีปัญญา มีความเข้าใจธรรมจนบรรลุเป็นอรหันตได้รวดเร็ว และตอบพุทธปัญหาใด จนเป็นที่โปรดปราน

- ในฐานะผู้มีอิทธิปาฏิหาริย์ มีสามเณรสุมนะ ผู้เหาะไปนำน้ำจากสระอนดาตมาปรุงยาถวาย พระอนุรุทธะผู้เป็นพระอุปัชฌาย์ให้หายจากอาพาธ

- ในฐานะเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา อันเป็นมูลเหตุใหญ่ญาติหวนมานับถือพระพุทธศาสนา

- ในฐานะเป็นต้นเหตุให้บัญญัติสิกขาบท เช่น สามเณรราหุล ทานเป็นตัวอย่างของผู้ที่เป็น เหตุให้ทรงบัญญัติสิกขาบทว่าด้วย การห้ามมิให้ภิกษุบรรพชาอุปสมบทกุลบุตรผู้ที่มีมารดาบิดามีได้อนุญาต

- ในฐานะนักศึกษา สามเณรต้องศึกษาพระธรรมวินัย โดยคล้อยตามแบบฉบับการศึกษาของ พระภิกษุทั้งหมด นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันยังไม่เคยปรากฏว่า การศึกษาพระธรรมวินัยเพื่อบรรลุมรรค ผลนิพพานของสามเณร ได้จัดแยกไว้ต่างหากจากการศึกษาพระธรรมวินัยของพระภิกษุ ดังนั้นบทบาท สามเณรเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในฐานะนักศึกษา แบ่งการอธิบาย ดังนี้

การศึกษาของคณะสงฆ์ที่มีมาแต่โบราณคือ การศึกษาภาษาบาลีที่เรียกว่า การศึกษาพระปริยัติ ธรรมซึ่งมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้แตกฉานในภาษาบาลี เพื่อที่จะได้ศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่จารึกไว้ ด้วยภาษาบาลีได้ละเอียดแตกฉานต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาคัมภีร์พระไตรปิฎกอันเป็นที่รวมคำ สอนของพระพุทธศาสนาไว้ทั้งหมด ต่อมาได้เกิดหลักสูตรสำหรับการศึกษาพระพุทธศาสนาภาษาไทยขึ้น เพื่อให้ผู้ไม่รู้ภาษาบาลีสามารถเรียนรู้พระพุทธศาสนาได้เรียกว่า หลักสูตรนักธรรม หรือเรียกสั้นๆ ว่า นักธรรม ด้วยเหตุนี้ การศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบันจึงมี 2 อย่าง คือ การศึกษาภาษาบาลี เรียกว่า พระ ปริยัติธรรมแผนกบาลี การศึกษานักธรรม เรียกว่า พระปริยัติธรรมแผนกธรรม การศึกษาทั้ง 2 อย่าง

ดังกล่าวมานี้ นับว่าเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะสงฆ์ไทย การศึกษาทั้ง 2 แผนกมีพระเถระผู้ทรงสมณศักดิ์ชั้นสูงเป็นผู้บริหาร ผู้บริหารพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เรียกว่า แม่กองบาลี ผู้บริหารพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เรียกว่า แม่กองธรรม

หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม มี 2 ประเภท คือ

1) แผนกนักธรรม นักธรรมเป็นหลักสูตรสำหรับบรรพชิต เรียกผู้เรียนหรือผู้สอบว่า “นักธรรม” ส่วนธรรมศึกษาเป็นหลักสูตรสำหรับคฤหัสถ์เรียกผู้เรียนหรือผู้สอนว่า “ธรรมศึกษา” ได้แก่ นักธรรมตรี นักธรรมโท และนักธรรมเอก 2) หลักสูตรคฤหัสถ์ได้แก่ ธรรมศึกษาตรี ธรรมศึกษาโท และธรรมศึกษาเอก ผู้ที่สอนนักธรรมหรือธรรมศึกษาตรีในสนามหลวงได้แล้ว จึงมีสิทธิ์เข้าสอบนักธรรมชั้นโทหรือธรรมศึกษาโท เมื่อสอบได้ชั้นโทหรือธรรมศึกษาโทในสนามหลวงแล้วจึงมีสิทธิ์สอบชั้นเอกตามลำดับ

หลักสูตรนักธรรมและธรรมศึกษาที่ได้กำหนดวิชาและหนังสือเรียนนั้น มีดังนี้ คือหลักสูตรนักธรรมชั้นตรี และธรรมศึกษาตรี มี 4 วิชาคือ 1) วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม 2) วิชาธรรม 3) วิชาพุทธประวัติ 4) วิชาวินัยบัญญัติ (สำหรับธรรมศึกษาตรีเรียนเบญจศีล เบญจธรรม)

หลักสูตรนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นโท มี 4 วิชา คือ 1) วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม 2) วิชาธรรม 3) วิชาพุทธประวัติ 4) วิชาวินัยบัญญัติ สำหรับนักธรรมชั้นโทเรียนอุโบสถศีล

หลักสูตรนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นโท มี 4 วิชา คือ 1) วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม 2) วิชาธรรม 3) วิชาพุทธประวัติ 4) วิชาวินัยบัญญัติ สำหรับนักธรรมชั้นเอกเรียนกรรมบถ 10

2) แผนกบาลี การศึกษาแผนกบาลีนี้มีตั้งแต่ประโยค 1 - 2 ถึง ประโยค 9 รวม 8 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 ประโยค 1-2 ใช้หลักสูตร ดังนี้ 1) วิชาบาลีไวยากรณ์ หลักสูตรใช้หนังสือบาลีไวยากรณ์ ประเภทสอบถามความจำ 2) วิชาแปลมคธเป็นไทยโดยพยัญชนะและโดยอรรถ หลักสูตรใช้หนังสือธรรมบทภาค 1-4

ชั้นที่ 2 ประโยค 3 ใช้หลักสูตร ดังนี้ 1) วิชาบาลีไวยากรณ์ และวิชาบูรพภาค 2) วิชาแปลมคธเป็นไทยโดยพยัญชนะและโดยอรรถ หลักสูตรใช้หนังสือธรรมบท ภาค 5-8 และ 3) วิชาสัมพันธไทย หลักสูตรใช้หนังสือธรรมบท ภาค 5-8

ชั้นที่ 3 ประโยค 4 ใช้หลักสูตร ดังนี้ 1) วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือธรรมบทภาค 1 2) วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือมงคลทีปนี ภาค 1

ชั้นที่ 4 ประโยค 5 ใช้หลักสูตร ดังนี้ 1) วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือธรรมบทภาค 2 ถึงภาค 4 2) วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือมงคลทีปนี ภาค 2

ชั้นที่ 5 ประโยค 6 ใช้หลักสูตร ดังนี้ 1) วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือธรรมบทภาค 5-8 และ 2) วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือสมันตปาสาทิกา ภาค 3 ภาค 4 และ ภาค 5

ชั้นที่ 6 ประโยค 7 ใช้หลักสูตร ดังนี้ 1) วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือ มงคลทีปนี ภาค 1 2) วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือสมันตปาสาทิกา

ชั้นที่ 7 ประโยค 8 ใช้หลักสูตร ดังนี้ 1) วิชาแต่งฉันท์ แต่งฉันท์เป็นภาษามคธ 3 ฉันท์ในจำนวน 6 ฉันท์ คือ (1) ปุฎยาวัตร (2) อินทรวิเชียร (3) อุเปนทรวิเชียร (4) อินทรวงศ์ (5) วังส์ภูษะ (6) วสันตติลก 2) วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือสมันตปาสาทิกา ภาค 1 และ 3) วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือวิสุทธิมรรค ภาค 1 และภาค 2

ชั้นที่ 8 ประโยค 9 ใช้หลักสูตร ดังนี้ 1) วิชาแต่งไทยเป็นมคธแต่งมคธจากภาษาไทยล้วน ข้อความแล้วแต่กรรมการจะกำหนดให้ 2) วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือวิสุทธิมรรค 3) วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสืออภิธัมมัตถวิภาวินี

จากที่กล่าวมาข้างต้นการศึกษาของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรมและบาลีพบว่าการศึกษาของผู้บริหารส่วนใหญ่ในจังหวัดเลยล้วนมีพื้นฐานมาจากสามเณร คือทุกรูปล้วนดำรงพรหมจรรย์มาตั้งแต่เป็นสามเณรในจังหวัดเลย และพระภิกษุที่จะสามารถศึกษาและสอบเป็นเปรียญธรรมชั้นสูงได้นั้นต้องเริ่มต้นมาตั้งแต่เป็นสามเณรเกือบจะทั้งนั้น เพราะการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นต้องใช้เวลาาน หากไม่เริ่มตั้งตั้งแต่เป็นสามเณรก็มักจะหมดโอกาสที่จะศึกษาและสอบจนถึงชั้นสูงสุด แม้พระภิกษุที่สอบได้เปรียญธรรมชั้นสูงสุด คือ เปรียญธรรม 9 ประโยค ส่วนใหญ่ก็มีพื้นฐานมาจากสามเณรเกือบทั้งนั้น สำหรับสามเณรที่สอบได้เปรียญธรรม 9 ประโยคนั้น ส่วนใหญ่ก็จะเจริญรุ่งเรืองมั่นคงในพรหมจรรย์เจริญก้าวหน้าในสมณศักดิ์ และมีหน้าที่บริหารกิจการของคณะสงฆ์ในด้านต่างๆ ต่อไป ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า สามเณรมีบทบาทเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

สามเณรเป็นหน่อเนื้อของสมณะ แม้จะอยู่ในวัยเด็กหรือวัยรุ่น ก็ต้องมีความสำรวมอินทรีย์ มีศีลสังวร เช่นเดียวกับพระภิกษุ และต้องปฏิบัติตนตามโอวาทของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า 3 อย่าง คือ การไม่ทำความชั่ว คือ เว้นจากการประพฤติดีทั้งทางกาย วาจา ใจ การทำความดี คือ ประพฤติดีทั้งกาย วาจา ใจ และการชำระจิตให้บริสุทธิ์ คือกำจัดกิเลสที่เกิดจากความโลภ ความโกรธและความหลงให้หมดไป ด้วยการเจริญสมณธรรมฐานหรือวิปัสสนากรรมฐาน โดยศึกษาปฏิบัติตามทางสายกลางคือมรรค 8

จากที่กล่าวมาทั้งหมด พอจะประมวลได้ว่า ชีวิตที่หาแก่นสารไม่ได้ มีบางคนออกบวชเพื่อแสวงหาความจริงของชีวิต เช่น เจ้าชายสิทธัตถะที่เข้าใจชีวิตจนได้ชื่อว่าพระพุทธเจ้า แต่ก็หาวิธีการหลายประการอยู่ถึง 6 ปี สุตท้ายแล้วก็พบทางด้วยพระองค์เองในคืนวันวิสาขะ และต่อมามีผู้สละบ้านเรือนออกบวชตามพระองค์เป็นจำนวนมาก จึงทรงตั้งวินัยเพื่อการเข้าสู่พระศาสนา เรียกการบวชสามเณรว่า “การบรรพชา” ซึ่งสามเณรต้องมีหน้าที่และระเบียบที่ต้องปฏิบัติตามเพื่อการพัฒนาตนเองให้ยิ่งขึ้นไป ซึ่งมีบทบาทในฐานะผู้มีคุณธรรม ปัญญา อิทธิปาฏิหาริย์ เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา เป็นต้นเหตุแห่งการบัญญัติ

สิกขาบท และเป็นนักศึกษาพระธรรมวินัย คือบทบาทด้านการศึกษาธรรมวินัยทั้งในระดับนักธรรมชั้นตรี โท เอก และระดับบาลี ตั้งแต่เปรียญธรรม 1-2 - 9 ประโยค เรียกว่า ปริยัติธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยแห่งการ ดำรงพรหมจรรย์และมั่นคงในพระศาสนาและสืบต่อไปยังอนุชนรุ่นหลัง

เพราะฉะนั้นแล้ว จึงสรุปได้ว่า บทบาทสามเณรในจังหวัดเลยเพื่อความมั่นคงของ พระพุทธศาสนา ได้แก่ การมีชีวิตอยู่ท่ามกลางสังคมนอกจากค้นหาความสุขจากความสงบได้ยากแล้ว ก็มักไม่เปิดโอกาสแก่การที่จะแสวงหาความเข้าใจ และความรู้จริงเกี่ยวกับชีวิต จึงมีบางคนแสวงหา ความหมายของชีวิต ดังเช่น เจ้าชายสิทธัตถะ พระองค์ท่านได้พบความเป็นอิสระของชีวิตอย่างแท้จริง และได้นำธรรมะมาสั่งสอนเผยแผ่ จึงมีผู้เห็นดีเห็นงามออกบวชตามบ้าง อยู่ครองเรือนแล้วปฏิบัติตามคำ สอนบ้าง เช่น การบวชเป็นสามเณรที่เรียกว่าบรรพชานั้นไม่จำเป็นต้องมีสงฆ์ เพียงพระอุปัชฌาย์องค์เดียว ก็พอ การบรรพชาสามเณรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันต้องมีการศึกษาปริยัติ ปฏิบัติ และดำรงพระศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนามั่นคงสืบต่อมาอีกแนวทางหนึ่ง

การที่สามเณรในจังหวัดเลยประพฤติปฏิบัติตนตามหน้าที่ ระเบียบ ตำแหน่ง และการกระทำ นั้นเป็นหน้าที่จำป็นต้องทำ หรือเต็มใจกระทำ รวมถึงการกระทำที่ต้องทำเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของบุคคล รอบข้าง สามเณรในจังหวัดเลยนั้นเป็นชนชั้นพิเศษของสังคมในจังหวัดเลย และสามเณรยังเป็นวัยรุ่นที่มีความเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายและจิตใจเป็นอย่างมาก บทบาทที่สามเณรมีความแตกต่างกันตามแต่ละ ยุคแต่ละสมัย และตามแต่คุณลักษณะเฉพาะตัวของสามเณรอีกด้วย โดยทั่วไปแล้วสามเณรมีบทบาทที่ เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย บทบาทของสามเณรในครั้งพุทธกาลเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา สามเณรเป็นบุคคลหนึ่งที่มีผลต่อความเจริญหรือความเสื่อมของพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก แม้จะ ยังอยู่ในวัยเด็กซึ่งต้องพัฒนาตนเองเพื่อเป็นภิกษุต่อไป ที่ต้องรับผิดชอบต่อความมั่นคงของ พระพุทธศาสนารวมกับสหธรรมิกอื่นๆ สามเณรในสมัยพุทธกาลซึ่งเป็นผู้บรรลอรหันตแล้ว ได้แสดง บทบาทอันเป็นไปเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาไว้ในฐานะต่างๆ คือ ผู้มีคุณธรรม ผู้มีปัญญา ผู้มี อิทธิปาฏิหาริย์ ผู้เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา ผู้เป็นต้นเหตุให้บัญญัติสิกขาบทผู้เป็นนักศึกษา

ภายหลังพุทธกาลสามเณรก็มีการศึกษาภาษาบาลีที่เรียกว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมซึ่งมุ่งให้ ผู้เรียนมีความรู้แตกฉานในภาษาบาลี เพื่อที่จะได้ศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่จารึกไว้ด้วยภาษา บาลีได้ละเอียดแตกฉานต่อไป ต่อมาได้เกิดหลักสูตรสำหรับการศึกษาพระพุทธศาสนาภาษาไทยขึ้น เพื่อให้ผู้ไม่รู้ภาษาบาลีสามารถเรียนรู้พระพุทธศาสนาได้เรียกว่า หลักสูตรนักธรรม การศึกษาของคณะ สงฆ์ไทยในปัจจุบันจึงมี 2 อย่าง คือ การศึกษาภาษาบาลี เรียกว่า พระปริยัติธรรมแผนกบาลี การศึกษา นักธรรม เรียกว่า พระปริยัติธรรมแผนกธรรม ซึ่งพระเถระผู้ใหญ่ที่ดูแลพุทธศาสนาในจังหวัดเลยส่วนใหญ่ ก็มาจากการบวชเป็นสามเณรมาก่อนทั้งสิ้น ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า สามเณรในจังหวัดมีบทบาทเพื่อ

ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา สามเณรเป็นหน่อเนื้อของสมณะ แม้จะอยู่ในวัยเด็กหรือวัยรุ่น ก็ต้องมี ความสำรวมอินทรีย์ มีศีลสังวร เช่นเดียวกับพระภิกษุ และต้องปฏิบัติตามโอวาทของพระสัมมาสัมพุทธ เจ้า 3 อย่าง คือ การไม่ทำความชั่ว คือ เว้นจากการประพฤติดีทั้งทางกาย วาจา ใจ การทำความดี คือ ประพฤติดีทั้งกาย วาจา ใจ และการชำระจิตให้บริสุทธิ์ คือกำจัดกิเลสที่เกิดจากความโลภ ความโกรธและ ความหลงให้หมดไป ด้วยการเจริญสมถกรรมฐานหรือวิปัสสนากรรมฐาน โดยศึกษาปฏิบัติตามทางสาย กลางคือมรรค 8 ถ้าหากมีสามเณรในจังหวัดเลยเต็มเปี่ยมด้วยคุณภาพย่อมก่อให้เกิดความมั่นคงของพุทธ ศาสนายิ่งขึ้นไปอีก

4.2.2 บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลยเพื่อสังคม

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ พบว่า บทบาทของสามเณร ได้แก่ 1. ศึกษาเล่าเรียน 2. การสนอง งานครูบาอาจารย์ และคณะสงฆ์ 3. ผู้ช่วยพระภิกษุในการทำหน้าที่ต่างๆ 4. กิจวัตร อาจารย์ยวัตร อุปัชฌายะวัตร 5. เป็นแบบอย่างที่ดีแก่พุทธศาสนิกชน 6. การช่วยงานครูบาอาจารย์ทั้งในวัด สำนักเรียน ของตน และวัดต่างๆ ที่ขอความร่วมมือ 7. การสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา และ 8. การเผยแผ่ พระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาสามเณรในจังหวัดเลยเพื่อสังคม ได้แก่ 1. การรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมที่ สร้างสรรค์ในรูปแบบของชมรม 2. เราควรมีเวทีให้เขาได้แสดงออกอย่างเต็มที่ 3. โดยเฉพาะวัดใดที่มี พระอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถก็จะได้ฝึกหัดให้สามเณรได้แสดงพระธรรมเทศนา เผยแผ่ธรรม 4. พระสงฆ์ คณะสงฆ์ คฤหัสถ์ ช่วยกันส่งเสริมสนับสนุนสามเณรที่มีความรู้ความสามารถได้อุปสมบทเป็น พระภิกษุต่อไป ทำหน้าที่สนองงานคณะสงฆ์ในระยะยาว 5. ควรมีการช่วยเหลือสังคมเท่าที่ทำได้ จึง เป็นเหตุผลที่นำไปสู่การวิเคราะห์ห้วงข้อบทบาทสามเณรเพื่อสังคม ดังนี้

ด้วยพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมีพระประสงค์ให้พุทธสาวกทั้งหลายบำเพ็ญประโยชน์สุขแก่ชน หมู่มาก ดังนั้น หน้าที่หลักของเหล่าพุทธสาวกก็คือ การพัฒนาตนให้เป็นที่พึ่งของตนเองได้ และสามารถ เป็นที่พึ่งของสังคมทั้งในฝ่ายสงฆ์และฝ่ายบ้านเมือง ในสมัยพุทธกาลปรากฏว่ามีสามเณรหลายรูปที่มี บทบาทในการสร้างคุณประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวมทั้งในฝ่ายสงฆ์และฝ่ายบ้านเมือง ในฐานะต่างๆ ดังนี้

1. ในฐานะนักจัดการ สามเณรทัฬหฬลบุตร ทำหน้าที่จัดแจงแต่งตั้งอาสนะและหน้าที่แจก อาหารแก่ภิกษุสงฆ์จนได้รับตำแหน่งเอตทัคคะในดานนี้

2. ในฐานะอาจารย์ ทำหน้าที่สอนธรรมะให้กับสามเณรรุ่นหลังหรือช่วยพระภิกษุ

3. ในฐานะกัปยการก คือผู้รับใช้พระภิกษุผู้มีคุณสมบัติและมีคุณธรรมเพียงพอที่จะมี สามเณรไว้รับใช้ได้ คำว่า กัปยการก หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่จัดของที่สมควรจัดถวายแก่พระภิกษุเพื่อให้ บริโภคใช้สอย ตี๋ม ขบฉัน ได้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย หน้าที่กัปยการกนี้ถือว่าเป้นหน้าที่ของสามเณร

อุบาสกหรือคนวัดผู้ใกล้ชิดพระภิกษุ แต่สามเณรจัดว่าเป็นผู้สามารถทำหน้าที่ได้ดีที่สุด เพราะอยู่ใกล้ชิดกับพระภิกษุมากที่สุด

4. ในฐานะนักเผยแผ่ การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า นอกจากเป็นหน้าที่หลักของพระภิกษุแล้ว สามเณรก็มีส่วนช่วยเหลืออยู่ไม่น้อย ตัวอย่างเช่น สามเณรसानุได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ประกาศ "ธัมมัสสวนะ" คือการฟังธรรมและสามารถกล่าว บทกถาณะ ได้อย่างไพเราะจนเป็นที่ปรากฏ

บทบาทและความสำคัญของสามเณรในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันอาจมองไม่เห็นชัดเจน เนื่องจากสามเณรอยู่ในภาวะที่กำลังสั่งสมความรู้ ความสามารถด้วยการศึกษาเล่าเรียน พระปริยัติธรรม และรับการอบรมสั่งสอนจากครูอาจารย์ เพื่อที่จะเป็นบรรพชิตหรือนักบวชที่สมบูรณ์พร้อมในกาลข้างหน้า ยังไม่มีหน้าที่รับผิดชอบกิจการคณะสงฆ์โดยตรง

ฉะนั้น สามเณรในจังหวัดเลยที่ได้รับการศึกษาอบรมมาเป็นอย่างดี เช่น เป็นเปรียญธรรมชั้นสูง เมื่ออุปสมบทเป็นพระภิกษุ ก็สามารถปฏิบัติหน้าที่ทางการพระศาสนาและการคณะสงฆ์ได้อย่างเต็มที่จนได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ และได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางการคณะสงฆ์ในด้านต่างๆ เพื่อทำหน้าที่สั่งสอน เผยแผ่ และจรรโลงพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่าสามเณรมีบทบาทและความสำคัญในฐานะเป็นรากฐานของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

5. ในฐานะเป็นผู้ช่วยลดปัญหาอาชญากรรม สามเณรสังกัดจะถูกพวกโจรป่าจำนวนประมาณ 500 คน จับตัวไปเพื่อฆาตกรรมหรือทรมานในป่าใหญ่ ได้แสดงอิทธิฤทธิ์จนเป็นเหตุให้พวกโจรทั้งหมดเลื่อมใสแล้วออกบวชติดตามเป็นบริวาร

ในดานความสัมพันธ์ของสามเณรกับพุทธบริษัทอื่นๆ พบว่า บรรดาพุทธบริษัท 4 ซึ่งได้แก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา นั้น สามเณรจัดอยู่ในกลุ่มภิกษุบริษัท ในฐานะผู้ที่อุปสมบทเป็นภิกษุในเวลาต่อมา ดังนั้น สามเณรจึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับภิกษุบริษัทกว่าพุทธบริษัทอื่นๆ เพราะมีหน้าที่เป็นผู้อุปฐากและเป็นที่พึ่งพิงการกของพระภิกษุอีกทั้งยังมีภาวะเป็นเด็กซึ่งต้องอยู่ในความควบคุมดูแลของพระภิกษุด้วย

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างอุบาสกอุบาสิกาพบว่า สามเณรในจังหวัดเลยอยู่ในฐานะที่สูงกว่าทั้งโดยศีลสิกขาบทและโดยสถานภาพทางสังคม การได้รับการนับถือและการได้รับเกียรติจากอุบาสกอุบาสิกา คงไม่แตกต่างจากพระภิกษุเท่าใดนัก จะแตกต่างกันบ้างก็คือ ความเป็นเด็กของสามเณร ทำให้เป็นที่รักและเอ็นดูของอุบาสกอุบาสิกาผู้พบเห็นอยู่เสมอ ตัวอย่างเช่น ชาวเมืองสาวดีเมื่อทราบข่าวว่าสามเณรติสสะจะมารับบิณฑบาต จึงพากันถวายเป็นอาหารบิณฑบาตพร้อมทั้งผ้าเป็นจำนวนมากด้วยความรักและเอ็นดู แม่แต่พ่อค้าคนหนึ่งซึ่งมีความตระหนี่มาก เมื่อพบสามเณรเข้าก็กลับเกิดความรักเหมือนลูกใน

ใส่ ไตถวายผ้าที่มีราคาแพงที่สุดในร้านซึ่งตนแอบซุกซ่อนไว้ก่อนหน้านั้น ทานอนาถปณติกเศรษฐีและนางวิสาขามหาอุบาสิกา เมื่อไปวัดไม่เคยมีมือเปล่าไปเลย ทุกครั้งต้องให้คนใช้น้ำของขบเคี้ยวหรือน้ำปานะไปถวายเสมอ ด้วยเกรงว่าพระภิกษุหนุ่มและสามเณรทั้งหลายจักแลดูมือของตน

6. ในฐานะช่วยปฏิบัติกิจของสงฆ์ พระพุทธศาสนาจะมั่นคงดำรงอยู่ได้ เพราะมีสามเณรเป็นกำลังสำคัญของพระศาสนาที่ช่วยเหลืองานวัดและช่วยงานพระภิกษุในด้านต่างๆ คือ

การปฏิบัติกิจการพระศาสนา สามเณรในจังหวัดเลยมีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาวัด เสนาสนะให้สะอาดร่มรื่น เป็นที่น่าเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน เช่น ทำความสะอาดบริเวณวัด กวาดใบไม้ โบสถ์ วิหาร ลานเจดีย์ ฤกษ์ ศาลา ดูแลทำความสะอาดห้องน้ำ ห้องสุขา เป็นต้น เมื่อทางวัดจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา เป็นต้น หรือมีประชาชนมาร่วมจัดงานบุญขึ้นที่วัด เช่น งานบรรพชาอุปสมบท ทำบุญวันเกิด ทำบุญงานศพ เป็นต้น สามเณรก็มีส่วนช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมดังกล่าว

สามเณรในจังหวัดเลยทำหน้าที่ตามที่พระภิกษุมอบหมาย โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ พระภิกษุผู้เป็นเถระส่วนใหญ่ไม่มีความถนัดในเรื่องการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร การจะใช้คอมพิวเตอร์เพื่อพิมพ์งานแทนการเขียนหนังสือก็ลำบาก จึงได้มอบหมายให้สามเณรที่มีความรู้ความสามารถช่วยพระภิกษุจัดทำเว็บไซต์ให้กับวัด สำนักเรียนหรือสถานศึกษา เพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนา ช่วยพิมพ์หนังสือ ส่งเอกสารทางอินเทอร์เน็ต จัดทำเพาเวอร์พ้อย (Power Point) นำเสนอผลงานทางพระพุทธศาสนา และจัดพิมพ์เอกสารทางวิชาการประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้และมีความเข้าใจในวิชาที่เรียนเพิ่มมากขึ้น

สามเณรในจังหวัดเลยมีบทบาทและความสำคัญในการอุปฐากพระภิกษุ สามเณรต้องทำภารกิจส่วนตนและทำกิจวัตร คือ ทำวัตร สวดมนต์ บิณฑบาต ศึกษาเล่าเรียนแล้ว ยังต้องทำกิจวัตรต่ออุปฌาย์อาจารย์ ตามหน้าที่ของสัทธิวินัย และอันเตวาสิกเช่นเดียวกับพระภิกษุ ตามธรรมเนียมของนักบวช ช่วยจัดของเคี้ยวของบริโภคที่สมควร ประเคนของพระตามกาลสมัย ช่วยเหลือพระภิกษุสามเณรผู้อาพาธที่อยู่ในวัดเดียวกัน ดังจะเห็นได้ว่า สามเณรมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อพระภิกษุในด้านการอุปฐากซึ่งต่างจากคนรับใช้ทั่วไป เนื่องจากพระสงฆ์ที่ได้รับการอุปฐาก จะต้องเป็นพระเถระผู้เป็นปราชญ์มีความรอบรู้ สามารถแนะนำพร่ำสอนให้สามเณรมีความรู้ดี มีกิริยามารยาทเรียบร้อยพร้อมไปด้วยสีลาจรรวัตร

สามเณรในจังหวัดเลยไม่เห็นแก่ประโยชน์ตนฝ่ายเดียว แต่บวชอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา มีความกตัญญูทวนเวที่ต่อบุพพการีผู้เป็นอุปฌาย์ อาจารย์ เลี้ยงดูบิดามารดา ช่วยกิจการงานพระศาสนา และช่วยทำกิจของพระภิกษุ เป็นผู้นำทางปัญญาหรือเป็นที่พึ่งทางใจของสังคม โดยการชี้แจงแสดงธรรม

ให้แก่ประชาชนได้เข้าใจ เพื่อจะได้นำหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

สรุปได้ว่าบทบาทสามเณรในจังหวัดเลยเพื่อสังคม ในสมัยพุทธกาลปรากฏว่ามีสามเณรหลายรูปที่มีบทบาทในการสร้างคุณประโยชน์เพื่อสังคม สนวนรวมทั้งในฝ่ายสงฆ์และฝ่ายบ้านเมือง ทั้งทำหน้าที่ในการจัดการสถานที่และอาหาร อาจารย์ ผู้รับใช้พระภิกษุ นักเผยแผ่ ผู้ช่วยลดปัญหาอาชญากรรม ความสัมพันธ์ของสามเณรกับพุทธบริษัท ช่วยปฏิบัติกิจของสงฆ์ เช่น การพัฒนาวัด ทำหน้าที่ตามที่พระภิกษุมอบหมาย การอุปฐากพระภิกษุ สามเณรไม่เห็นแก่ประโยชน์ตนฝ่ายเดียว แต่บวชอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา มีความกตัญญูทวนเวียนต่อบุพการีผู้เป็นอุปถัมภ์ อาจารย์ เลี้ยงดูบิดามารดา ช่วยกิจการงานพระศาสนาและช่วยทำกิจของพระภิกษุ เป็นผู้นำทางปัญญาหรือเป็นที่พึ่งทางใจของสังคม โดยการชี้แจงแสดงธรรมให้แก่ประชาชนได้เข้าใจ เพื่อจะได้นำหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

เพราะฉะนั้นบทบาทสามเณรในจังหวัดเลยเพื่อสังคม ได้แก่ บทบาทสามเณรเพื่อสังคมในสมัยพุทธกาล ได้แก่ ผู้จัดการ สามเณรที่พมัลลบุตร ทำหน้าที่จัดแจงแต่งตั้งอาสนะและหน้าที่แจกอาหารแก่ภิกษุสงฆ์จนได้รับตำแหน่งเอตทัคคะในด้านนี้ บทบาทอาจารย์ ทำหน้าที่สอนธรรมะให้กับสามเณรรุ่นหลังหรือช่วยพระภิกษุ บทบาทกัปยการก คือผู้รับใช้พระภิกษุผู้มีคุณสมบัติและมีคุณธรรมเพียงพอที่จะมีสามเณรไว้รับใช้ได้ บทบาทเป็นนักเผยแผ่ การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า สามเณรก็มีส่วนช่วยเหลืออยู่ไม่น้อย บทบาทสามเณรในจังหวัดเลยเพื่อสังคมในยุคปัจจุบัน ได้แก่ บทบาทและความสำคัญของสามเณรในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันอาจมองไม่เห็นชัดเจน เนื่องจากสามเณรอยู่ในภาวะที่กำลังสั่งสมความรู้ ความสามารถด้วยการศึกษาเล่าเรียน พระปริยัติธรรม และรับการอบรมสั่งสอนจากครูอาจารย์ เพื่อที่จะเป็นบรรพชิตหรือนักบวชที่สมบูรณ์พร้อมในกาลข้างหน้า ยังไม่มีหน้าที่รับผิดชอบกิจการคณะสงฆ์โดยตรง

สามเณรตั้งแต่อดีตจนถึงสามเณรในจังหวัดเลยปัจจุบันมีบทบาทและความสำคัญในฐานะเป็นรากฐานของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สามเณรที่ได้รับการศึกษาอบรมมาเป็นอย่างดี เช่น เป็นเปรียญธรรมชั้นสูง เมื่ออุปสมบทเป็นพระภิกษุ ก็สามารถปฏิบัติหน้าที่ทางการพระศาสนาและการคณะสงฆ์ได้อย่างเต็มที่จนได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ และได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางการคณะสงฆ์ในด้านต่างๆ เพื่อทำหน้าที่สั่งสอน เผยแผ่ และจรรโลงพระพุทธศาสนา บทบาทเป็นผู้ช่วยลดปัญหาอาชญากรรม สามเณรสังฆกิจจะถูกพวกโจรป่าจำนวนประมาณ 500 คน จับตัวไปเพื่อฆาตกรรมหลวงพ่อบุญในป่าใหญ่ ได้แสดงอิทธิฤทธิ์จนเป็นเหตุให้พวกโจรทั้งหมดเสื่อมใสแล้วออกบวชติดตามเปนนบบริวาร บทบาทด้านความสัมพันธ์ของสามเณรกับพุทธบริษัทอื่นๆ พบว่า บรรดาพุทธบริษัท 4 ซึ่งได้แก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และ

อุบาสิกานั้น สามเณรจัดอยู่ในกลุ่มภิกษุบริษัท ในฐานะผู้ที่จะอุปสมบทเป็นภิกษุในเวลาต่อมา ดังนั้น สามเณรจึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับภิกษุบริษัทกว่าพุทธบริษัทอื่นๆ เพราะมีหน้าที่เป็นผู้อุปัฏฐากและเพิกภัยการกของพระภิกษุอีกทั้งยังมีภาวะเป็นเด็กซึ่งต้องอยู่ในความควบคุมดูแลของพระภิกษุด้วย บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างอุบาสกอุบาสิกา

สามเณรในจังหวัดเลยอยู่ในฐานะที่สูงกว่าทั้งโดยศีลสิกขาบทและโดยสถานภาพทางสังคม การได้รับการนับถือและการได้รับเกียรติจากอุบาสกอุบาสิกาคงไม่แตกต่างจากพระภิกษุเท่าใดนัก บทบาทผู้ช่วยปฏิบัติกิจของสงฆ์ เช่น การพัฒนาวัด เสนาสนะให้สะอาดร่มรื่น เป็นที่น่าเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน เช่น ทำความสะอาดบริเวณวัด กวาดใบไม้ โบสถ์ วิหาร ลานเจดีย์ อุฎฐิ ศาลา ดูแลทำความสะอาด หอห้องน้ำ ห้องสุขา เมื่อทางวัดจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา เป็นต้น หรือมีประชาชนมาร่วมจัดงานบุญขึ้นที่วัด เช่น งานบรรพชาอุปสมบท ทำบุญวันเกิด ทำบุญงานศพ เป็นต้น สามเณรก็มีส่วนช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมดังกล่าว

บทบาทสามเณรในจังหวัดเลยทำหน้าที่ตามที่พระภิกษุมอบหมาย โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ พระภิกษุผู้เป็นเถระส่วนใหญ่ไม่มีความถนัดในเรื่องการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร การจะใช้คอมพิวเตอร์เพื่อพิมพ์งานแทนการเขียนหนังสือก็ลำบาก จึงได้มอบหมายให้สามเณรที่มีความรู้ความสามารถช่วยพระภิกษุจัดทำเว็บไซต์ให้กั้ววัด สำนักเรียนหรือสถานศึกษา เพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนา ช่วยพิมพ์หนังสือ ส่งเอกสารทางอินเทอร์เน็ต จัดทำเพาเวอร์พ้อย (Power Point) นำเสนอผลงานทางพระพุทธศาสนา และจัดพิมพ์เอกสารทางวิชาการประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้และมีความเข้าใจในวิชาที่เรียนเพิ่มมากขึ้น บทบาทอุปัฏฐากพระภิกษุ สามเณรต้องทำภารกิจส่วนตนและทำกิจวัตรคือ ทำวัตร สวดมนต์ บิณฑบาต ศึกษาเล่าเรียนแล้ว ยังต้องทำกิจวัตรต่ออุปัชฌาย์อาจารย์ ตามหน้าที่ของ สัทธิวินัย และอันตวาสสิกเช่นเดียวกับพระภิกษุ ตามธรรมเนียมของนักบวช ช่วยจัดของเคี้ยวของบริโภคที่สมควร ประเคนของพระตามกาลสมัย ช่วยเหลือพระภิกษุสามเณรผู้อาพาที่อยู่ในวัดเดียวกัน ดังจะเห็นได้ว่า สามเณรมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อพระภิกษุในด้านการอุปัฏฐากซึ่งต่างจากคนรับใช้ทั่วไป เนื่องจากพระสงฆ์ที่ได้รับการอุปัฏฐาก จะต้องเป็นพระเถระผู้เป็นปราชญ์มีความรอบรู้ สามารถแนะนำพร่ำสอนให้สามเณรมีความรู้ดี มีกิริยามารยาทเรียบร้อย พรั่งพร้อมไปด้วยสี่ลาจารวัตร และสามเณรไม่เห็นแก่ประโยชน์ตนฝ่ายเดียว แต่บวชอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา มีความกตัญญูกตเวทิต่อบุพพการีผู้เป็นอุปัชฌาย์ อาจารย์ เลี้ยงดูบิดามารดา ช่วยกิจการงานพระศาสนาและช่วยทำกิจของพระภิกษุ เป็นผู้นำทางปัญญาหรือเป็นที่พึ่งทางใจของสังคม โดยการชี้แจงแสดงธรรมให้แก่ประชาชนได้เข้าใจ เพื่อจะได้นำหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

4.2.3 บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลยเพื่อสถาบันสงฆ์ไทย

จากข้อมูลการสัมภาษณ์พบว่า สถานภาพของสามเณร ได้แก่ 1. ญาติโยม ให้ความสำคัญ ให้ความรัก ให้ความเอ็นดู ให้ทุนการศึกษา ให้การยอมรับ ให้การอุปถัมภ์ตามสมควรแก่ฐานะานุรูป ซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขคือ การประพฤติปฏิบัติของตัวสามเณรเองและความเชื่อประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ 2. ในด้านของสถานภาพความเป็นสามเณร ฆราวาสญาติโยมก็จะให้ความเคารพศรัทธาเลื่อมใสน้อยกว่าพระภิกษุ เพราะมองว่าการทำบุญกับพระสงฆ์ได้บุญมากกว่าสามเณร 3. ถ้าหากเป็นมุมมองของผู้ที่ดำรงชีวิตแบบวิถีชาวบ้านดั้งเดิม ยังมองสามเณรเป็นนักบวชอยู่ จะต้องจะชนอย่างไรก็ยังคงกราบไหว้อยู่ 4. ถ้าหากเป็นมุมมองชีวิตแบบคนสมัยใหม่ มองว่าสามเณรจะต้องปฏิบัติเคร่งครัดในพระธรรมวินัยหากปฏิบัติผิดเพียงเล็กน้อยก็ไม่ควรแก่การกราบไหว้ และ 5. แม้จะเป็นสามเณรแต่มีสถานภาพที่พิเศษกว่าบุคคลทั่วไป เช่น ได้รับการกราบไหว้ เป็นที่เคารพของคนทั่วไป เป็นต้น จึงเป็นเหตุให้วิเคราะห์หัวข้อบทบาทสามเณรไทยปัจจุบัน

การสืบทอดพระพุทธศาสนาต้องอาศัยภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา คือพุทธบริษัททั้ง 4 ช่วยกัน สามเณรก็เป็นบุคคลที่ช่วยรักษาพระพุทธศาสนามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ต่อไปนี้จะเป็นวิเคราะห์บทบาทของสามเณรในประวัติศาสตร์ชาติไทยจนถึงปัจจุบัน ดังต่อไปนี้

สามเณรมีบทบาทและความสำคัญมากต่อพระพุทธศาสนานับตั้งแต่ยุคพุทธกาล จนกระทั่งถึงยุคปัจจุบัน พระพุทธศาสนาได้เข้ามาประดิษฐานในประเทศไทย และเจริญรุ่งเรืองสืบต่อกันมาจนถึงอนุชนจนได้ชื่อว่าเป็นศาสนาประจำชาติไทย เนื่องจากคนไทยส่วนใหญ่ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนา สถาบันศาสนาซึ่งเป็นสถาบันหนึ่งในจำนวนสถาบันทั้ง 3 คือ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ ประชาชนในประเทศชาติจะมีความสุขสงบร่มเย็นอยู่ได้เพราะอาศัยสถาบันทั้ง 3 นี้เป็นจุดศูนย์รวมใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันศาสนานับเป็นที่พึ่งทางจิตใจของประชาชนได้เป็นอย่างดี เพราะคนไทยให้ความเคารพยำเกรงนับถือพระสงฆ์ผู้เป็นบุญเขต ซึ่งพระสงฆ์ทำหน้าที่สืบทอดพระศาสนาเหล่านี้ได้เริ่มต้นการศึกษามาตั้งแต่เป็นสามเณร บทบาท และความสำคัญของสามเณรที่มีต่อสถาบันสงฆ์ไทย

ในตอนต้นพระพุทธเจ้าไม่ทรงกำหนดอายุผู้อุปสมบท จึงมีคนที่ยาวยังเป็นเด็กอยู่ เข้ามาบวชเป็นภิกษุแล้ว ยังประพฤติอย่างเด็กอยู่ ไม่สามารถปฏิบัติดีได้ พระพุทธเจ้าจึงทรงตั้งกำหนดอายุผู้จะอุปสมบทว่า ต้องมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์จึงจะบวชได้ และทรงอนุญาตให้เด็กชายที่มีอายุพอสมควร แต่ยังไม่ถึง 20 ปีบริบูรณ์ บวชเป็นสามเณร ด้วยถึงสรณะ ดังที่ได้ทรงอนุญาตให้บวชเป็นภิกษุมาแล้ว ต่อมาให้เลิกเสียนั้น การบวชเป็นสามเณร เรียกว่า ปัพพัชชา หรือบรรพชา บวชเป็นภิกษุ เรียกว่า อุปสมบท เมื่อมีสตรีปรารถนาจะบวช และมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ ก็ทรงอนุญาตให้บวชเป็นภิกษุณี ถ้ามีอายุยังไม่ครบ

ก็ทรงอนุญาตให้บวชเป็นสิกขมานาและสามเณรีโดยลำดับ แต่ภิกษุนี้ได้เลิกแล้ว เพราะมีเหตุขัดข้องหลายประการ เช่น ไม่มีภิกษุนี้สงฆ์พอ เป็นต้น

พระพุทธเจ้ายังไม่ทรงบัญญัติพระวินัยที่เป็นข้อบังคับ เป็นแต่ทรงแสดงธรรมแนะนำให้ปฏิบัติเท่านั้น ผู้บวชก็บวชด้วยศรัทธา (ความเชื่อ) ปสาทะ (ความเลื่อมใส) จริงๆ เมื่อบวชแล้วก็ตั้งใจปฏิบัติตามคำสั่งสอนและตามจรรยาที่พระพุทธเจ้า และพระสาวกปฏิบัติอยู่ ต่อมาเมื่อนิยมการบวชมากขึ้น

เมื่อผู้บวชได้บวชแล้วก็มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามพระวินัยที่เป็นพระบัญญัติที่พระพุทธเจ้าได้บัญญัติไว้ด้วยการศึกษาคือเรียนและปฏิบัติธรรมตามความสามารถ ตามความหมายเดิมของพระพุทธศาสนา ให้เป็นบรรพชิตที่ดีเสมอกับบรรพชิตที่มีด้วยกันตามพระพุทธภาษิตว่า พึงเป็นสมณะที่ดี

ในครั้งประเทศไทยยังไม่มีโรงเรียน ยังไม่มีการฝึกสอนในทางศาสนา ทางปกครอง และในความรู้อื่นๆ อันเป็นเบื้องต้น แม้แต่การเรียนหนังสือไทย ผู้บวชจึงเป็นอันหัดเป็นผู้ใหญ่ปกครองตัวเองด้วย และถ้าต้องการจะเรียนอะไรที่สมควรและพอจะหาเรียนได้ ก็หาเรียนทางนั้น เช่น เรียนหนังสือ เป็นต้น จึงนิยมกันว่าผู้บวชแล้วเป็นคนดีมีความสามารถ

ภายหลังต่อมา ตั้งแต่รัชกาลที่ 5 พระเจ้าแผ่นดินทรงพระกรุณาจัดการศึกษาขึ้น มีโรงเรียนให้กุลบุตรได้เล่าเรียน จนถึงส่งนักเรียนไปเรียนในต่างประเทศก็มี และมีโรงเรียนสตรีขึ้นด้วย การบวชจึงมีน้อยลง แต่ก็ยังมีผู้ใหญ่พอใจให้ผู้อยู่ในปกครองได้บวชบ้าง ผู้บวชพอใจบวชเองบ้าง จึงยังมีการบวชสืบต่อมาจนบัดนี้ แต่ก็เป็นธรรมดา เมื่อมีผู้บวชที่ดี ก็ย่อมมีผู้บวชที่ชั่วแทรกแซงไป ตั้งแต่ครั้งพุทธกาลมาแล้ว พระพุทธเจ้าจึงต้องทรงบัญญัติพระวินัยมาเป็นลำดับ ในภายหลังตามที่ปรากฏในกฎหมายพระสงฆ์ มีบวชที่ฝ่าฝืนพระพุทธรูปบัญญัติมากขึ้น พระวินัยพุทธรูปบัญญัติ ไม่สามารถปกครองผู้บวชได้ดีพอ พระเจ้าแผ่นดินผู้เป็นอัครศาสนูปถัมภก จึงต้องทรงออกกฎหมายช่วยอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า กฎหมายพระสงฆ์ คือลงโทษพระสงฆ์ผู้ประพฤติ ฝ่าฝืนให้มีโทษทางฝ่ายบ้านเมืองด้วยอีกส่วนหนึ่ง ทรงตั้งกรมธรรมการและสังฆการีให้ช่วยคอยดูแลสอดส่องและลงโทษ แต่ก็ยังไม่สามารถทำให้ผู้บวชให้ได้ดีทั่วถึงอยู่นั่นเอง ตั้งแต่สมัยสุโขทัยเรื่อยมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ บทบาทของสามเณรในสังคมไทยไม่ แตกต่างจากอดีตมากนัก แต่บทบาทที่ถือว่ามีคุณค่าโดดเด่นมากที่สุดซึ่งจำต้องกล่าวถึงคือ บทบาทในการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย โดยบทบาทดังกล่าวได้อำนวยคุณประโยชน์ทั้งแก่พระพุทธศาสนาและแก่ประเทศชาติบ้านเมืองโดนสวนรวมเรื่อยมา

ด้วยเหตุนี้จึงพบว่าพระมหากษัตริย์ไทยในทุกยุคทุกสมัยทรงถวายความอุปถัมภ์แก่พระภิกษุสามเณรในทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับทรงส่งเสริมให้พระราชโอรสและพระบรมวงศานุวงศ์ออกผนวชเพื่อศึกษาพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนาจนยึดถือเป้นชาติยราชประเพณี อนึ่งพระราชจริยาวัตรดังกล่าวได้เป็นแบบอย่างแก่ราษฎรในประเทศให้ยึดถือปฏิบัติตามจนกลายเป็นประเพณีของชาวไทย

ไปในที่สุดอีกด้วย

บทบาทในการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของกุลบุตรไทยนี้เอง ได้เป็นที่มาของคานิยมในการบวชเรียนซึ่งได้เริ่มปรากฏเป็นที่ยอมรับอย่างชัดเจนตั้งแต่ในรัชสมัยพระเจ้าบรมโกศแห่งกรุงศรีอยุธยาโดยมีคานิยมว่า กุลบุตรที่ผ่านการบวชเรียนแล้วจึงจะถือว่าเป็นคนดีและมีการศึกษา อีกทั้งพระเจ้าแผ่นดินก็ทรงยกย่องและแต่งตั้งผู้ที่เคยบวชเรียนมาแล้วไว้ในตำแหน่งรับใช้บ้านเมือง จนในที่สุดคานิยมดังกล่าวก็ได้รับการสืบทอดในสังคมไทยเรื่อยมาจนถึงทุกวันนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบวชเรียนตั้งแต่องค์ปฐมบรมกษัตริย์

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นับแต่รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 8 สามเณรที่มีบทบาทในการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยอย่างโดดเด่นในฐานะที่เป็นสามเณรเปรียญธรรม 9 ประโยค ได้แก่ สามเณรสาและสามเณรปลด ซึ่งต่อมาได้ดำรงตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชขององค์ที่ 9 และองค์ที่ 14 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ นอกจากนี้แล้ว สมเด็จพระสังฆราชในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์จำนวน 19 องค์ แทบทุกองค์ทรงเคยผ่านการบวชเรียนเป็นสามเณรมาก่อน เทาที่พบหลักฐานจำนวน 13 องค์ โดยเริ่มตั้งแต่องค์ที่ 7 คือสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส สมเด็จพระสังฆราชเจ้า จนกระทั่งถึงองค์ที่ 19 คือสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช ทั้งหมดล้วนแต่ทรงผ่านการบวชเรียนเป็นสามเณรมาก่อน

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า บทบาทของสามเณรในประวัติศาสตร์ชาติที่โดดเด่นที่สุดคือ บทบาทในการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย ดังจะเห็นได้จากผลผู้ที่สามารถสอบไล่ได้ถึงระดับสูงสุดของการศึกษาทางคณะสงฆ์ และอยู่ดำรงพระศาสนาจนกระทั่งได้เป็นผู้ที่มีบทบาทที่โดดเด่น ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่สามเณรได้ทำตามบทบาทนั่นเอง และผลที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดคุณประโยชน์ทั้งแก่พระศาสนาและประเทศชาติตลอดมา

สำหรับสามเณรในจังหวัดเลยส่วนใหญ่เป็นเยาวชนจากครอบครัวชาวชนบทที่มีฐานะค่อนข้างยากจนถึงปานกลาง เยาวชนเหล่านั้นได้อาศัยสถาบันพระพุทธศาสนาเพื่อศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยและวิชาการแขนงอื่นๆ ภายในวัดและสถาบันการศึกษาอื่นๆ หลังบวชเรียนเป็นสามเณรในระยะหนึ่งแล้วส่วนหนึ่งได้ทำหน้าที่เป็นพระภิกษุที่มีบทบาทต่อสังคมและพระศาสนา อีกส่วนหนึ่งได้ลาสิกขาเพื่อทำหน้าที่รับใช้ชาติบ้านเมืองต่อไป จึงนับได้ว่า การบวชเรียนเป็นสามเณรในพระพุทธศาสนา ได้อุ้มชูเยาวชนส่วนหนึ่งของชาติให้มีโอกาสยกระดับคุณภาพชีวิตและพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพสูงขึ้น เพื่อรับใช้พระศาสนาและชาติบ้านเมือง

ถึงแม้ว่าบทบาทและหน้าที่ของสามเณรในจังหวัดเลยโดยตรงจะอยู่ที่การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมก็ตาม แต่ในฐานะศาสนทายาท จะต้องช่วยเหลืองานพระศาสนาตามกำลัง เช่น เทศนาสั่งสอนญาติโยม ดูแลรักษาถาวรวัตถุภายในวัด เช่น ช่วยทำความสะอาด เป็นกำลังในการก่อสร้าง เป็นต้น

ประโยชน์ที่ได้รับจากการบรรพชาสามเณรในจังหวัดเลยมีหลายประการ เริ่มจากตัวสามเณรจะ ได้เรียนรู้พระพุทธศาสนา และจะได้เข้าใจอย่างถูกต้องว่า พระพุทธศาสนามีประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมอย่างไร สมัยนี้คนไทยส่วนมากที่นับถือพระพุทธศาสนาไม่เข้าใจว่า การเป็นชาวพุทธ ที่แท้จริงต้องรู้จักทำทาน รักษาศีลและทำสมาธิเจริญภาวนา พอได้มาอบรมสามเณรจึงได้รู้จักวัด รู้จัก พระ รู้จักพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง และเห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนา

ที่ผ่านมาสวมเณรในจังหวัดเลยอาจจะเห็นว่า วัดเป็นที่จัดตลาดนัดบ้าง เป็นที่อบรมบ้าง เป็นที่ ไปเยี่ยมโตะเก่าอึบ้าง ไม่รู้ว่าวัดเป็นสถานที่แนะนำสั่งสอน ฝึกฝนอบรมผู้คน พระในวัดมีหน้าที่แนะนำสั่งสอน ฝึกฝนอบรม สร้างคน พระไม่ได้แค่ออกบิณฑบาตแล้วรับกิจนิมนต์เท่านั้น แต่ยังมีหน้าที่สั่งสอนญาติโยมที่ยังไม่เข้าใจพระพุทธศาสนาด้วย พอสามเณรรู้จักพระพุทธศาสนา รู้จักวัด รู้จักพระแล้ว ก็จะรู้ว่า ศาสนามีคุณค่า และธรรมะไม่ได้น่าเบื่อ เพราะการได้นำธรรมะลงไปสู่การปฏิบัติ เช่น ให้สามเณรปฏิบัติ ความดี ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน ฝึกสามเณรให้มี ความเคารพในพระรัตนตรัย ให้นั่งสมาธิก่อนนอน ให้ทบทวนบุญชุกชุม-บาป กลับบ้านไปก็ให้กราบพ่อแม่ ก่อนนอน เป็นการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทิตะ ฝึกให้สามเณรรู้จักทำความสะอาดห้องน้ำจนคุ้นเคยเป็น นิสัยติดตัวไปถึงบ้าน เมื่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง เห็นความเปลี่ยนแปลงของเด็ก ก็จะเกิดความรักและศรัทธาใน พระพุทธศาสนายิ่งขึ้น ฝึกให้สามเณรรู้ประมาณในการขบฉันภัตตาหารที่ญาติโยมนำมาถวายด้วยความ ยากลำบาก เป็นการฝึกให้เป็นคนมีน้ำใจ รู้จักเห็นใจผู้อื่น และให้ระลึกอยู่เสมอว่า เราฉันภัตตาหารเพื่อให้ ชีวิตดำรงอยู่ได้ จะได้นำเรี่ยวแรงไปทำความดี สอนวิธีรักษาความสะอาดและการนุ่งห่มสบงจีวรให้สุภาพ เรียบร้อย สอนให้รู้จักทำความสะอาดห้องทำงาน จัดเก็บสิ่งของให้เป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นต้น

นอกจากนี้ สามเณรในจังหวัดเลยยังได้ฝึกการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นคณะ รู้จักการทำงานเป็น ทีม รู้จักการเสียสละ มีจิตอาสา มีน้ำใจ เช่น ช่วยกันล้างจาน ช่วยกันทำความสะอาดที่พัก ช่วยกันห่มจีวร ซึ่งในการฝึกนั้น เราฝึกผ่านระบบหมู่ โดยสามเณรทุกรูปในแต่ละหมู่ มีตำแหน่งหน้าที่และความรับผิดชอบ และมีการปรับเปลี่ยนตำแหน่งหน้าที่กัน เพื่อให้แต่ละรูปได้เรียนรู้หน้าที่ของแต่ละตำแหน่งว่าทำอะไรบ้าง ซึ่งถือเป็นการฝึกความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีด้วย เพราะในอนาคตสามเณรเหล่านี้จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ จะต้องไปอยู่ในสังคม จะต้องพบเจอการกระทบกระทั่งกับผู้คน หากเราฝึกให้เขารู้จักการอยู่ร่วมกับคนหมู่ มาก เขาก็จะสามารถปรับตัวได้ดีขึ้น มีความสุขมากขึ้น และไม่ก่อปัญหาให้ผู้อื่น

สำหรับพ่อแม่และผู้ปกครองของสามเณรในจังหวัดเลย ส่วนมากเมื่อมาเห็นก็รู้สึกปลื้มใจมาก เช่น พวกเขาปลื้มพิธีกรรมเป็นอันดับแรกเลย คือการทำพิธีบรรพชา เขาก็มีศรัทธา นำไทยธรรมมาถวาย เราก็ก่อนให้เขาได้รับศีล ก่อนที่จะรับพรก็ให้เขานั่งหลับตาระลึกนึกถึงบุญที่ได้มาถวายภัตตาหาร และเมื่อเขามา ทำบุญ เขาจะได้ทำครบทั้ง ทาน ศีล ภาวนา ซึ่งคุณภาพของบุญจะมากกว่าแค่ทำทานอย่างเดียว แล้วเขา

จะเห็นคุณค่าของศาสนามากขึ้น ที่สำคัญ เมื่อลูกเขากลับบ้านไป และเขาได้เห็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นของลูก ๆ เขาจะอยากให้ลูกของเขาभावชอีก และจะแนะนำให้คนอื่นส่งลูกभावชด้วย ประโยชน์ของการบรรพชาเป็นสามเณรมีดังนี้

1. เป็นศาสนทายาท หมายถึง ความเป็นผู้สืบทอดพระศาสนาสิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก คือ การบวชในพระพุทธศาสนา การบรรพชาเป็นสามเณรของเยาวชนนอกจากจะเป็นการสืบทอดพระศาสนาโดยตรงแล้ว ยังได้สร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างวัดกับบ้านโดยทางอ้อมอีกด้วยกล่าวคือ เยาวชนรวมถึงผู้ปกครองและญาติๆ จะได้มีโอกาสใกล้ชิดกับพระศาสนามากยิ่งขึ้น

2. เป็นกัลปการก หมายถึง สามเณรจะทำหน้าที่ปรนนิบัติรับใช้พระภิกษุ เช่น การทำความสะอาด การช่วยเหลืองานพระสงฆ์ โดยทำควบคู่ไปกับการดูแลตนเอง และศึกษาเล่าเรียน

3. เป็นแรงงานในวัด สามเณรแมจะอยู่ในวัยเด็ก แต่ก็ต้องช่วยเหลือและรับผิดชอบงานในวัดเป็นประจำร่วมกับพระภิกษุ เช่น การทำความสะอาดเขตต่างๆ ภายในวัด งานก่อสร้างเสนาสนะ เป็นต้น สังเกตได้จากวัดใดมีสามเณรอยู่มาก จำนวนมาก วัดจะดูสวยงาม เรียบร้อย เป็นระเบียบ

4. เป็นนักเรียนนักศึกษา ในวัดที่มีการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ จะพบว่ามีสามเณรอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากกว่าวัดที่ไม่มีมีการเรียนการสอน และเมื่อเทียบผลการเรียนระหว่างพระภิกษุกับสามเณรจะพบว่า สามเณรมักจะมีระดับความสามารถในการเรียนการสอนสูงกว่า หากดูจากสถิติการสอบพระปริยัติธรรมสนามหลวงในแต่ละปีการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาแผนกธรรมและแผนกบาลี

5. เป็นครูอาจารย์ ระบบการเรียนการสอนในวัดต่างๆ จะมีความแตกต่างจากระบบการศึกษาตามสถาบันต่างๆ กล่าวคือ มักจะเป็น ระบบที่สอนน้อง สามเณรนอกจากจะทำหน้าที่เป็นนักเรียนแล้ว ถ้าสามเณรรูปใดมีการเรียนดีเด่น มักจะได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่สอนสามเณรรุ่นน้องไปด้วย ซึ่งภาพเหล่านี้จะปรากฏในต่างจังหวัดมากกว่าในเมืองหลวง ทั้งนี้เพราะในต่างจังหวัดมีอัตราการขาดแคลนครูสอนที่มีความรู้มีประสบการณ์อยู่มาก

6. เป็นนักเผยแผ่ สามเณรที่มีความรู้อันเกิดจากการบวชเรียนตั้งแต่อายุน้อย มักมีโอกาสดูช่วยเหลืองานด้านเผยแผ่ของพระพุทธศาสนาพร้อมกับพระภิกษุบ้าง เช่น เป็นครูสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นวิทยากรอบรมในสถาบันการศึกษาและหน่วยงานราชการทั่วไป เป็นพระธรรมกถึกเทศนาสั่งสอนในบางโอกาส เป็นต้น

7. เป็นผู้ช่วยลดปัญหาสังคม เยาวชนที่บวชเรียนเป็นสามเณรถือได้ว่าเป็นผู้ช่วยลดปัญหาสังคม โดยอ้อม เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาความต้อยโอกาสทางการศึกษา ปัญหาอาชญากรรมปัญหายาเสพติด ปัญหาของว่างทางสังคม เป็นต้น ดังจะพบว่า ครอบครัวชาวชนบทที่ยากจนหรือขาดทุนทรัพย์

เพียงพอที่จะส่งเสียบุตรหลานให้ได้เล่าเรียนในระดับที่สูงขึ้น ก็มักจะเลือกให้บุตรหลานบวชเรียนเป็นสามเณร นอกจากจะเป็นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาแล้ว ยังเป็นกุศโลบายวิธีให้บุคคลเหล่านั้นหลีกเลี่ยงจากยาเสพติดด้วย บุตรหลานของคนชนบทซึ่งส่วนมากเป็นชนชั้นระดับกลางในสังคมไทย เมื่อบวชเรียนเป็นสามเณรแล้ว จะได้รับการดูแลเอาใจใส่ด้วยการยกย่องให้เกียรติจากชนชั้นกลางและชนชั้นสูงด้วยความศรัทธาเลื่อมใส ทำให้ปัญหาของวาระระหว่างคนจนกับคนรวมในสังคมไทยถูกเชื่อเข้าหากันได้โดยอาศัยการ

บวชเรียนเป็นสามเณรของของเยาวชน

การให้การสนับสนุนสามเณรในจังหวัดเลยทางสังคม การได้รับการให้การสนับสนุนทางสังคมจากโยมญาติ โยมพ่อ โยมแม่ ญาติพี่น้อง และโยมอุปัฏฐาก ให้แนวคิดเพื่อให้สามเณรมีทัศนคติที่ดีต่อความเป็นอยู่แบบบรรพชิต ด้วยเหตุว่า ญาติและโยมอุปัฏฐากของสามเณรนั้นอยู่กับคนละสถานที่สามเณรส่วนมากต้องจากถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง เพื่อมาศึกษาที่โรงเรียนโอกาสที่จะคอยสนับสนุนสามเณรในदानวัตถุ จึงเป็นไปได้ค่อนข้างลำบาก ดังนั้น การให้แนวคิดเพื่อให้สามเณรมีทัศนคติที่ดีต่อการเป็นอยู่แบบบรรพชิต จึงเป็นสิ่งที่โยมญาติและโยมอุปัฏฐากสามารถช่วยสามเณรได้มากที่สุด การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากพระอาจารย์ พระพี่เลี้ยง และอาจารย์ฆราวาสภายในโรงเรียน ด้านการเป็นผู้ที่จะคอยให้การช่วยเหลือและสนับสนุนสามเณรด้วยการอบรมสั่งสอนสามเณรด้วยจิตเมตตา เนื่องจากสามเณรอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก การช่วยเหลือสามเณรในหลายๆ ด้าน จากครูอาจารย์จึงเป็นไปได้เพียงเฉพาะ กลุ่มบางเรื่องไม่ว่าจะเป็นใจของใจที่จำเป็น การมอบทุนการศึกษาซึ่งจะมีการมอบเป็นประจำทุกปี ตามแต่โอกาสสำคัญ การไหว้รางวัลในฐานะที่สอบไล่ได้ สิ่งหนึ่งที่พระอาจารย์ พระพี่เลี้ยง และอาจารย์ฆราวาสได้ให้การสนับสนุน ได้แก่ การยอมรับความสามารถทางการศึกษา มีความเข้าใจความเป็นวัยรุ่น การเป็นที่ปรึกษาที่ดีเมื่อมีเรื่องทุกข์ใจ ไม่สบายใจ ทั้งยังเปิดโอกาสให้ท่านอธิบายเหตุผลทุกครั้งที่ทำผิด นอกจากนี้ การให้เกียรติในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนสงฆ์

8. เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชน แมวารูปแบบการใช้ชีวิตภายในวัดของสามเณรในฐานะบรรพชิตรุ่นเยาว์ ส่วนมากต้องพึ่งพาอาศัยตนเองเป็นหลัก โดยมีพระภิกษุผู้ปกครองคอยสอดส่องดูแลและอีกชั้นหนึ่ง สามเณรเหล่านั้นห่างไกลจากยาเสพติดและอบายมุข โดยมีจิตสำนึกในความเป็นสมณะเป็นเกราะป้องกัน นับเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เยาวชนในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

แม้สามเณรจะอยู่ในสถานะที่เป็นเด็กหรือเยาวชนซึ่งมีความเจริญเติบโตตามธรรมชาติทำให้อารมณ์และจิตใจเปลี่ยนแปลงเกิดความหวั่นไหวในอารมณ์ต่างๆ ได้ง่ายแต่สามเณรก็มีความเข้มแข็งอดทน จนสามารถดำรงตนให้มั่นคงอยู่ในศีล สมาธิ ปัญญาได้ ซึ่งแตกต่างจากเด็กหรือเยาวชนในวัยเดียวกันที่ไม่สามารถจะทำได้ สามเณรจึงเป็นศาสนบุคคลที่ควรเป็นแบบอย่าง

9. การตอบแทนบุญคุณมารดาบิดา

ในอรรถกถาธรรมบท ภาคที่ 7 เรื่องสามเณรसानุ กล่าวถึงสามเณรसानุว่า ทุกวันธัมมัสสวณะ ลูกขึ้นแต่เช้าตรู่ไปตั้งน้ำฉัน น้ำใช้ ปิดกวาดโรงธัมมัสสวณะ ตามประทีป ประกาศธรรมด้วยน้ำเสียงอันไพเราะ เนื่องด้วยท่านเป็นผู้มีความกตัญญูทเวที่ต่อมารดาบิดา เมื่อเทศน์จบย่อมกล่าวว่ “ข้าพเจ้าให้ส่วนบุญในเพราะการกล่าวนี้แก่มารดาบิดาของข้าพเจ้า”

มารดาในอดีตของสามเณรसानุเกิดเป็นนางยักษิณีมาฟังธรรมกับเหล่าเทวดา เมื่อจะอนุโมทนาส่วนบุญที่สามเณรให้ จึงกล่าวว่า “ฉันขออนุโมทนา พ่อ” ต่อมาสามเณรसानุคิดจะสึก มารดาในอดีตที่เป็นนางยักษิณีและมารดาในปัจจุบัน ชี้ให้เห็นโทษในการสึกไปครองเรือนเป็นเช่นกับเจ้าหญิง เหว และไฟว่า “พ่อ พ่อถูกยกขึ้นจากเจ้าแล้ว ยังปรารถนาจะตกลงสู่เจ้าหญิงอีก พ่อถูกยกขึ้นจากเหวแล้ว ก็ยังปรารถนาเพื่อจะตกลงไปสู่เหวนั้นอีก ขอท่านทั้งหลายจงช่วยวิ่งเต้น ขอความเจริญจงมีแก่ท่าน ข้าพเจ้าจะปรับทุกข์แก่ใครเล่า ท่านเป็นดุจภักษะซึ่งถูกนำออกจากเรือนที่ถูกไฟไหม้แล้ว ก็ยังปรารถนาเพื่อจะถูกไหม้อีก” แต่นั้นสามเณรसानุกำหนดได้ในเมื่อมารดา กล่าวอยู่จึงไม่ต้องการเป็นคฤหัสถ์อีกต่อไป

มารดา บิดาเป็นพรหม บุรพเทพ บุรพาจารย์และอาหุไนยบุคคลของบุตรธิดา เป็นผู้แสดงโลกนี้แก่บุตรธิดา คือปฏิบัติต่อบุคคลต่างๆ ตามหลักทศ 6 คือบุคคลประเภทต่างๆ ที่เราต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์ทางสังคม ดุจทศที่อยู่รอบตัว ได้แก่ ทศเบื้องหน้า คือ มารดาบิดา ทศเบื้องขวา คือ อาจารย์ ทศเบื้องหลัง คือ บุตรภรรยา ทศเบื้องซ้าย คือ มิตรสหาย ทศเบื้องล่าง คือ ลูกจ้าง (ทาสและกรรมกร) และทศเบื้องบน คือ สมณพราหมณ์ และทำให้บุตรธิดาได้เห็นอิฏฐารมณ์ หมายถึงส่วนที่น่าปรารถนา คือ ได้ลาภ ยศ สรรเสริญ และความสุข และอนิฏฐารมณ์ หมายถึง ส่วนที่ไม่น่าปรารถนา คือ เสื่อมลาภ เสื่อมยศ ตีเตียน และ ความทุกข์ ซึ่งเป็นธรรมดาของโลกทำให้รู้เท่าทันตามที่มันเป็นซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคงของบุตรธิดา

บุตรธิดาไม่ว่าจะอยู่ในสถานภาพใดก็ตาม แม้แต่จะเป็นสามเณรย่อมต้องแสดงความกตัญญูทเวที่ คือ รู้บุญคุณและตอบแทนบุญคุณต่อมารดาให้เหมาะสมกับสถานภาพของตนเองเป็นเครื่องหมายของคนดีและมงคลสูงสุดโดยแท้

ความศรัทธาในพระรัตนตรัยของสามเณรในจังหวัดเลย เนื่องจากสามเณรสวนใหญ่บรรพชาเป็นระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 1 ปี ได้รับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ซึ่งเป็นสายการศึกษาดั้งเดิมที่ส่งเสริมบทบาทในการดำรงไว้ซึ่งพุทธธรรม และโนมนาวให้เกิดความศรัทธาและหนักแน่นในพระพุทธศาสนาเป็นหลัก รวมถึงสามเณรมีความเข้าใจในคุณพระรัตนตรัยได้แก่ พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ทั้งได้รับการปลูกฝังมเพาะจากสังคมสงฆ์ให้เกิดความมั่นใจในองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ศรัทธาในพระธรรมคำสั่งสอน และเชื่อในสังคมสงฆ์ วาสามารถขัดเกลาตนให้เป็นบุคลา

กรทางศาสนาที่มีคุณภาพในอนาคตได้ เพราะศรัทธาเป็นคุณธรรมสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาปัญญาใน ภายหน้า สำหรับความศรัทธาในพระธรรม ในทานการอ่านหนังสือเกี่ยวกับพระธรรมคำสั่งสอนของ พระ พุทธเจ้า เนื่องจากสามเณรต้องศึกษาใน 3 ด้าน คือ ด้านพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ แผนกบาลี และ แผนกธรรม สามเณรทั้งหลายจึงสนใจเฉพาะตำราเรียนตามหลักสูตรเป็นส่วนใหญ่ และคะแนนจากการ ทดสอบตามหลักสูตรมีความสำคัญมากกว่า การอ่านหนังสือเสริมด้านธรรมะที่ละเอียดปลีกย่อยออกไป นอกเหนือจากตำราเรียน เช่นเดียวกับเวลาที่สามเณรมีความสับสน สามเณรไม่สามารถนำเอาพระ ธรรมคุณและพระสังฆคุณมาพิจารณา เนื่อง ด้วยว่าสามเณรยังขาดประสบการณ์ ความสามารถที่จะเข าถึงธรรมหรือนำเอาธรรมะมาใช้ ยังอยู่ในขั้นเริ่มต้นศึกษาในโอกาสต่อไป เมื่อสามเณรมีประสบการณ์ และ ศึกษาธรรมะมากขึ้น ย่อมที่จะสามารถน้อมนำเอาธรรมะมาใช้ได้

10. การฝึกฝนตนแม้แต่เทวดาต้องช่วยเหลือ

ในอรรถกถาธรรมบท ภาค 4 เรื่องบัณฑิตสามเณร กล่าวถึงสามเณรบัณฑิต ซึ่งมีพระสารีบุตร เป็นพระอุปัชฌาย์ ในวันที่ 8 หลังการบรรพชาขณะเดินทางไปเพื่อบิณฑบาตในหมู่บ้าน ระหว่างทางได้ เห็นชานาไขน้ำเข้านา เห็นช่างครดตลูกศรให้ตรง และเห็นช่างไม้กำลังถ่างไม้ทำกงและคุมตามลำดับ จึง ได้เรียนถามพระอุปัชฌาย์ว่า “น้ำก็ดี ลูกศรก็ดี ไม้ก็ดี มีจิตหรือไม่ ขอรับ” เมื่อพระอุปัชฌาย์ตอบว่า “สิ่ง เหล่านั้นไม่มีจิตหรอก” สามเณรจึงกล่าวว่า “เมื่อน้ำก็ดี ลูกศรก็ดี ไม้ก็ดี ไม่มีจิต คนยังสามารถไขน้ำที่ไร้ จิตจากเหมืองเข้าสู่นา ตัดลูกศรที่ไร้จิตให้ตรง ทำไม้ที่ไร้จิตให้เป็นล้อแห่งยานพาหนะ เป็นต้นได้ ไฉนเล่า! ตัดลูกศรที่ไร้จิตให้ตรง ทำไม้ที่ไร้จิตให้เป็นล้อแห่งยานพาหนะ เป็นต้นได้ ไฉนเล่า! คนเรามีจิตอยู่แท้ๆ จึง จักไม่สามารถฝึกจิตให้เชื่อฟัง แล้วบำเพ็ญสมณธรรม” จึงขออนุญาตกลับวัดเพื่อปฏิบัติสมณธรรม

ด้วยเดชแห่งคุณของสามเณรบัณฑิต ที่ประทับของท้าวสักกเทวราชแสดงอาการร้อน เมื่อทรง พิจารณาเห็นว่าสามเณรถวายบาตรและจีวรแก่พระอุปัชฌาย์ด้วยตั้งใจว่า จักกลับไปทำสมณธรรม แม้เรา ก็จะไปในที่นั้น จักกลับไปทำสมณธรรม แม้เราก็จะไปในที่นั้น แล้วตรัสเรียกท้าวมหาราชทั้ง 4 มาอารักขา โดยรอบทั้ง 4 ทิศ จากนั้นตรัสให้จันทเทพบุตรอุตุรังมณฑลพระจันทร์ไว้ ตรัสให้สายเทพบุตรอุตุรังมณฑล พระอาทิตย์ไว้ แม้พระองค์เองก็ได้เสด็จไปประทับยืนอารักขาอยู่ แม้เสียงไปไม้แก็กมิได้มีจิตของสามเณรมี อารมณ์เป็นหนึ่งแล้ว สามเณรบรรลุเป็นพระอนาคามี ส่วนพระพุทธรเจ้าทรงประทับนั่งอารักขาสามเณรอยู่ ชุ่มประตุ ได้ทรงถามปัญหาแก่พระสารีบุตรเพื่อให้สามเณรได้ฝึกจิตของตน จนได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ พร้อมด้วยปฏิสัมภิทา 4

บทบาทด้านการฝึกฝนพัฒนาจิตเพื่อกำจัดกิเลสให้สิ้นไปของสามเณรบัณฑิตนั้น แม้จะมีบุคคล อื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นพระพุทธเจ้า พระสารีบุตร และท้าวสักกะได้ช่วยเหลือก็ตามขั้นตอนสุดท้าย เป็นภารกิจ ที่ตนเองจะต้องเข้าถึงเข้าใจและกำจัดสิ่งเลวร้ายนั่นเอง

การสูญเสียต่อสมณเพศ ในอรรถกถาธรรมบท ภาคที่ 1 เรื่องพระจักขุบาลเถระ กล่าวถึง สามเณรปาลีตะ ซึ่งเป็นลูกของน้องชายของพระจักขุบาล ถูกส่งมาเพื่อดูแลพระจักขุบาลซึ่งตาบอด แต่ช่วง กลับไปภูมิลำเนาเดิมได้ยินเสียงผู้หญิง ไม่สามารถข่มใจได้ ได้มีศีลวิบัติ สูญเสียสมณเพศ พระจักขุบาลไม่ อนุญาตให้นำทางต่อไป โดยกล่าวว่า “ปาลีตะ คฤหัสถ์ชั่วก็ดี สมณะชั่วก็ดี ก็ชั่ว ทั้งนั้น เธอแม่เป็นสมณะ ไม่อาจทำคุณเพียงแต่ศีลให้บริบูรณ์ ลี้ออกไปเป็นคฤหัสถ์ จักทำความดีงามอะไรได้” ต่อมาได้ถูกทำว สักกะแปลงเป็นคนเดินทางไปเมืองสาวัตถีช่วยย่นหนทางนำทางพระเถระไปถึงที่หมายได้

บทบาทนี้เป็นบทบาทด้านลบ ซึ่งสามเณรในจังหวัดเลยรูปใดไม่สามารถเอาชนะกิเลสฝ่ายต่ำใน จิตใจได้ ก็ต้องเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ พ้นจากสมณเพศไป แต่สามารถไปฝึกฝนพัฒนาประกอบสัมมาอาชีพใน ส่วนฆราวาสวิสัยได้ต่อไป

การรับรู้บทบาทในการดำรงสมณเพศของสามเณรในจังหวัดเลย ว่าเป็นผู้สืบทอด พระพุทธศาสนา สามเณรได้รับการปลูกฝังจากครูอาจารย์ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ กล่าวคือ ใน ภาคทฤษฎีนั้นสามเณรอยู่ในฐานะของการเป็นนักเรียนที่ต้องศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย อันเป็นการ ศึกษาพระพุทธศาสนาโดยละเอียดในแทบทุกด้านทั้งประวัติความเป็นมาของพระพุทธศาสนา หลักธรรม คำสอน และข้อวัตรปฏิบัติ ส่วนในภาคปฏิบัตินั้นสามเณรต้องทำกิจวัตรของสามเณรเป็นประจำทุกวัน นั้น คือการทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น เมื่อเสร็จจากการทำวัตรสวดมนต์แล้ว ก็มีการอบรมให้โอวาทจากพระ เถระผู้ใหญ่และมีการปฏิบัติกรรมฐานเป็นเวลาตามสมควร สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้สามเณรมีการรับรู้บทบาท ตนเอง

สามเณรในจังหวัดเลยเห็นคุณค่าในตนเองว่าได้ทำในสิ่งที่ถูกต้อง ทั้งยังได้ทำตามความคาดหวัง ของพ่อแม่ จึงเป็นที่รักของพ่อแม่ นอกจากนั้น สามเณรต้องจากบ้านเกิดเพื่อมาศึกษาเล่าเรียน เมื่อมี อุปสรรคหรือปัญหาเกิดขึ้นต้องสามารถแก้ปัญหาให้ได้ด้วยตนเอง เพื่อนสามเณรซึ่งเป็นบุคคลที่ใกล้ชิด มากที่สุด ก็พึ่งพาความรู้ซึ่งกันและกัน ให้การยกย่องและชื่นชมในความคิดของกันและกัน เชื่อใน ความสามารถ แต่สามเณรส่วนใหญ่ก็ยังมีความรู้สึกว่า ตนเองเป็นคนมีคุณค่าและความสำคัญต่อบุคคลร อบข้างในระดับปานกลาง ทั้งกับเพื่อนสามเณรรุ่นเดียวกัน หรือแม้แต่ครูบาอาจารย์ผู้ทำการสอนสามเณร โดยตรง ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากสามเณรทุกรูปมีภูมิหลังที่แตกต่างกัน ทำให้มีปัญหาการปรับตัวเข้าสังคม สถานศึกษาใหม่ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นก็ไม่กล้าที่จะปรึกษากับเพื่อนๆ เกิดความท้อแท้ในเรื่องของการศึกษาเล าเรียน และยังมีความหวั่นไหวต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกันตัวสามเณรอีกด้วย

11. เป็นกำลังสำคัญของพระศาสนา ในदानคันถธุระหรือการเล่าเรียนทรงจำพระธรรมวินัย จำ เปนจะต้องอาศัยพระภิกษุหนุ่มและสามเณรน้อยเป็นหลัก ดังนั้น สามเณรจึงนับว่าเป็นผู้เหมาะสมที่จะเอา ธุระในพระพุทธศาสนาได้ทั้งสองอย่างคือ คันถธุระและวิปัสสนาธุระ เพราะสามารถเป็นกำลังสำคัญของ

พระพุทธศาสนาในอนาคตได้เป็นอย่างดี ยกตัวอย่าง เช่น สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกและพระราชอาคันตุกะที่มีชื่อเสียง เช่น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เป็นต้น ทานเหล่านั้น ล้วนแล้วแต่เริ่มทำหามาในภารกิจของพระพุทธศาสนาตั้งแต่ครั้งยังเป็นสามเณรเรื่อยมาทีเดียว

ส่วนที่ลาสิกขาแล้วออกไปเป็นอุบาสก ช่วยเหลือสังคมและประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สำคัญสูงสุดของคณะสงฆ์ไทย คือ การได้ทรัพยากรบุคคล ที่ล้วนแต่เป็นผลิตผลมาจากการบรรพชาเป็นสามเณร แล้วพัฒนาการตามหลักไตรสิกขา ก้าวสู่ความเป็นพระมหาเถระ ทั้งเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส ซึ่งล้วนแต่มาจากการบรรพชาเป็นสามเณรเช่นเดียวกัน

12. เป็นกำลังสำคัญของชาติ สามเณรในจังหวัดเลยที่ได้บวชเรียนใช้ชีวิตอยู่ในสมณเพศศึกษาเล่าเรียนทั้งทางโลกและทางธรรมบางส่วนได้ครองเพศเป็นบรรพชิตและรับใช้พระศาสนาต่อไป แต่บางส่วนได้ลาสิกขามาใช้ชีวิตฆราวาส ซึ่งทานเหล่านั้นได้นำเอาหลักธรรมมาจากวัดปรับใช้ในชีวิตตนเองและมาใช้ในการหน่วยงานของตน ทำให้สังคมไทยไม่ขาดแคลนพุทธศาสนิกชนที่มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนา อย่างแท้จริง

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าบทบาทของสามเณรในจังหวัดเลยนั้น เป็นพฤติกรรมหรือการประพฤติปฏิบัติของสามเณรตามขอธรรมและวินัย ทั้งนี้เนื่องด้วยว่า สามเณรอยู่ในฐานะของศาสนทายาท คือผู้สืบทอดพระศาสนา การศึกษาเล่าเรียนธรรมวินัยการช่วยเหลือกิจการของคณะสงฆ์จึงเป็นบทบาทที่สามเณรต้องเรียนรู้และปฏิบัติสืบเนื่องกันไป

การบรรพชาหรือการบวชเป็นสามเณรในจังหวัดเลยนั้นถือว่าการสร้างกุศลอันยิ่งใหญ่ทั้งแก่ผู้บวชและ ผู้จัดให้มีการบวช เพราะผู้บวชได้มีโอกาสเข้ามาใช้ชีวิตแบบบรรพชิตจริงๆ ได้ศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อน้อมนำไปปฏิบัติเป็นหลักใจ ได้สนองพระคุณบิดามารดา ผู้เป็นบุพการี ส่วนบิดามารดาและวงศ์ญาติย่อมมีโอกาสทำบุญเป็นพิเศษเท่ากับได้บวชใจไปด้วย นอกจากนี้ การบวชยังทำให้เกิดผลดีทั้งฝ่ายศาสนจักรและอาณาจักร กล่าวคือ ฝ่ายศาสนจักร หรือวัดไม่ว่าจะเป็นโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ หอฉัน ย่อมมีความหมายขึ้น เพราะมีผู้นำมาใช้ประโยชน์ ฝ่ายอาณาจักรหรือฝ่ายบ้านเมืองก็ได้รับความสงบร่มเย็น ได้สงวนทรัพยากรของชาติ ได้อนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามไว้ ที่สำคัญ คือ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของชาติได้อย่างแยบยล และมีผลมหาศาล เหนืออื่นใด คือ การแสดงความกตัญญูกตเวทิต่อสถาบันชาติ พระพุทธศาสนา และการแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

จากสถานการณ์ปัจจุบัน สื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลต่อทุกชีวิตของครอบครัว การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารโดยขาดการใช้วิจารณญาณ ส่งผลให้แต่ละคนแยกตัวเองออกมาจากสังคมปกติ และยังส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษา อันเนื่องมาจากขาดวินัยในตนเอง ขาดความอบอุ่นจากครอบครัว เกิด

ความคิดเห็นแตกแยก โดยได้รับข้อมูลไม่ครบรอบด้าน ทำให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์กลายเป็นปัญหาสังคมแบบไม่รู้จบ การบรรพชาสามเณรทั่วไทย เป็นการสร้างพฤติกรรมและสิ่งแวดล้อมใหม่ให้กับเยาวชน หลังลาสิกขา จึงเป็นการปรับพฤติกรรมเด็กและเยาวชนไทยให้เข้าสู่วิถีชีวิตที่ดีงาม เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ เป็นพลเมืองดีของชาติ และเกิดพลังสืบสานพระพุทธศาสนาสืบไป

การสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนทายาทของสามเณรในจังหวัดเลย สิ่งสำคัญคือการศึกษาระบบวินัยตราบไต่ที่ยังมีผู้บวชเรียนในศาสนาพุทธนั้นเท่ากับว่าการดำรงอยู่ของศาสนางอกงามเป็นลำดับ แต่หากขาดแคลนบุคคลากรเหล่านี้แล้ว ปัญหาคงพอกพูนเป็นเงาตามตัว ซึ่งผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการตั้งมั่นพุทธศาสนาในสังคมไทย เมื่อขาดผู้ศึกษาเสียแล้ว คงตั้งมั่นอยู่ไม่ได้ จึงขาดผู้ศึกษาเสียแล้วคงตั้งมั่นอยู่ไม่ได้ จึงได้เสนอแนวทางแก้ไขทั้ง 6 ด้าน เพื่อให้สอดคล้องกับการเสนอสภาพปัจจุบันและปัญหาของสามเณรผู้เป็นเหล่ากอแห่งสมณะ ดังนี้

1. ด้านครอบครัว ควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นแนวในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้ตนเองและครอบครัวมีความสุข อยู่ร่วมกันในครอบครัวอย่างมีสันติสุข ซึ่งความสุขในครอบครัวนั้นจะส่งผลต่อสังคมโดยรวม และควรให้ข้อมูลผลดี ผลเสียในการบวชเรียนที่เป็นรูปธรรมมากกว่านี้ โดยบอกกล่าวถึงคุณประโยชน์ของการบวชเรียน ใช้การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ส่วนสามเณรต้องดูแลให้ความอบอุ่นและส่งเสริมเรื่องการศึกษา เพื่อสร้างสามเณรที่เข้มแข็งและอดทนกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต ในขณะเดียวกันก็ปลูกฝังให้เป็นผู้ใฝ่ศึกษา จะได้มีอนาคตทั้งในทางธรรมหรือในทางโลกหากลาสิกขาไป

2. ด้านเศรษฐกิจ ในการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตตามความต้องการด้านต่างๆ ของตนเอง ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของการบวชเรียน เพื่อให้สามารถมีชีวิตอยู่ในสมณเพศได้อย่างปกติสุข และยังมีความมั่นคง ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม จึงสมควรนำหลักพุทธธรรมมาผสมผสานในการแก้ไขปัญหาด้วยในด้านเศรษฐกิจ สามเณรควรมีหลักมัญญุตญาณสำหรับการปฏิบัติตามเพื่อการดำรงอยู่อย่างสมณะที่เหมาะสม กับการเป็นสมณเพศ

3. ด้านสังคม ส่วนแรกเป็นเรื่องที่สามเณรในจังหวัดเลยต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติ เน้นที่การรักษาสถานภาพและบทบาทหน้าที่ของการเป็นเหล่ากอแห่งสมณะในพระพุทธศาสนา ปฏิบัติตนให้อยู่ในสมณสาธูปที่ติงาม ส่วนที่สองเป็นเรื่องของสังคมจะต้องช่วยกันดูแลสามเณรร่วมกับคณะสงฆ์ ในอันที่จะสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี การนำพุทธศาสนาไปแก้ปัญหาสังคมก็เป็นเรื่องที่ควรกระทำ

4. ด้านการจัดการศึกษาของรัฐ รัฐควรคำนึงถึงความเสมอภาค มีความยุติธรรมในทุกระดับ ส่งเสริมการเรียนการสอนศีลธรรมในโรงเรียน และการปฏิรูปคนให้เป็นผู้มีศักยภาพในด้านปัญญา ที่สำคัญควรส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาของสามเณรในจังหวัดเลยด้วย ทั้งเรื่องการอุดหนุน การศึกษาและทุนการศึกษา เพื่อสร้างเยาวชนในวัดให้มีคุณภาพการศึกษาทัดเทียมกับที่รัฐจัดการศึกษาให้

5. ด้านจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ เป็นเรื่องที่ต้องปรับทั้งองค์กร หน่วยงานที่รับผิดชอบ ไม่ว่าจะ เป็นบุคลากร ผู้สอนควรเป็นผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญ หลักสูตรที่ควรปรับเปลี่ยนให้ทันสมัย แต่ไม่ใช่ทิ้งของเดิมที่ควรแก่การอนุรักษ์ และการวัดผลที่เป็นมาตรฐานสากล สุดท้ายต้องสร้างแรงจูงใจให้เกิดแก่ผู้เรียนโดยเฉพาะสามเณร ทั้งเรื่องของอนาคตและเป้าหมายของชีวิต เพื่อดำรงรักษาพระธรรมวินัยและการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา

6. ด้านพระธรรมวินัย เมื่อศึกษาก็ควรส่งเสริมในการปฏิบัติ การสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาจะชัดเจนได้ก็ด้วยการประพฤติปฏิบัติตามในสิ่งที่ศึกษามา สามเณรควรให้ความสำคัญถือเป็นบทบาทและหน้าที่ที่ควรกระทำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งเรื่องของการใส่ใจศึกษาและความประพฤติที่เหมาะสมในพระธรรมวินัย เมื่อทำผิดก็ต้องยอมรับบทลงโทษเพื่อความดีงาม และความผาสุกของคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนา

ถ้าหากว่าสามเณรในจังหวัดเลย ซึ่งได้รับการพัฒนาในทุกด้านไม่ใช่เฉพาะสถาบันสงฆ์เท่าที่มั่นคงรุ่งเรือง แต่คือทั้งสถาบันชาติและสถาบันพระมหากษัตริย์ก็มั่นคงไปด้วย

ดังนั้นสรุปได้ว่า บทบาทสามเณรในจังหวัดเลยเพื่อสถาบันสงฆ์ไทย ได้แก่ สามเณรมีบทบาทและความสำคัญมากต่อพระพุทธศาสนานับตั้งแต่ยุคพุทธกาล จนกระทั่งถึงยุคปัจจุบัน พระพุทธศาสนาได้เข้ามาประดิษฐานในประเทศไทย และเจริญรุ่งเรืองสืบทอดกันมาจนถึงอนุชนจนได้ชื่อว่าเป็นศาสนาประจำชาติไทย เนื่องจากคนไทยส่วนใหญ่ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนา สถาบันศาสนาซึ่งเป็นสถาบันหนึ่งในจำนวนสถาบันทั้ง 3 คือ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ ประชาชนในประเทศชาติจะมีความสุขสงบร่มเย็นอยู่ได้เพราะอาศัยสถาบันทั้ง 3 นี้เป็นจุดศูนย์รวมใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันศาสนานับเป็นที่พึ่งทางจิตใจของประชาชนได้เป็นอย่างดี เพราะคนไทยให้ความเคารพยำเกรงนับถือพระสงฆ์ผู้เป็นบุญเขต ซึ่งพระสงฆ์ทำหน้าที่สืบทอดพระศาสนาเหล่านี้ ได้เริ่มต้นการศึกษามาตั้งแต่เป็นสามเณรในจังหวัดเลย บทบาทและความสำคัญของสามเณรในจังหวัดเลยที่มีต่อสถาบันสงฆ์ไทย ผู้บวชมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัย การศึกษาคือเรียนและปฏิบัติธรรมตามความสามารถเป็นสมณะที่ดี

ในครั้งประเทศไทยยังไม่มีโรงเรียนนิยมกันว่าผู้บวชแล้วเป็นคนดีมีความสามารถ บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลยของสังคมไทยไม่แตกต่างจากอดีตมากนัก แต่บทบาทที่ถือว่ามีความโดดเด่นมากที่สุดคือบทบาทในการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย โดยบทบาทดังกล่าวได้อำนวยคุณประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาและแก่ประเทศชาติบ้านเมืองโดนสวนรวมเรื่อยมา ด้วยเหตุนี้จึงพบว่าพระมหากษัตริย์ไทยในทุกยุคทุกสมัยทรงถวายความอุปถัมภ์แก่พระภิกษุสามเณรในด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับทรงส่งเสริมให้ พระราชโอรสและพระบรมวงศานุวงศ์ ออกผนวชเพื่อศึกษาพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนาจนยึดถือเป็นขัตติยราชประเพณี

บทบาทในการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของกุลบุตรไทยนี้เอง ไตเปนที่มาของคานิยมในการบวชเรียนซึ่งได้เริ่มปรากฏเป็นที่ยอมรับอย่างชัดเจน กุลบุตรที่ผ่านการบวชเรียนแล้วจึงจะถือว่าเป็นคนดีและมีการศึกษา อีกทั้งพระเจ้าแผ่นดินก็ทรงยกย่องและแต่งตั้งผู้ที่เคยบวชเรียนมาแล้วไว้ในตำแหน่งรับใช้บ้านเมือง จนในที่สุดคานิยมดังกล่าวก็ได้รับการสืบทอดในสังคมไทยเรื่อยมาจนถึงทุกวันนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบวชเรียนตั้งแต่ยังเป็นสามเณร

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันสามเณรส่วนใหญ่เป็นเยาวชนจากครอบครัวชาวชนบทที่มีฐานะค่อนข้างยากจนถึงปานกลาง เยาวชนเหล่านั้นได้อาศัยสถาบันพระพุทธศาสนาเพื่อศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยและวิชาการแขนงอื่นๆ ภายในวัดและสถาบันการศึกษาอื่นๆ หลังบวชเรียนเป็นสามเณรในระยะหนึ่งแล้ว ส่วนหนึ่งได้ทำหน้าที่เป็นพระภิกษุที่มีบทบาทต่อสังคมและพระศาสนา อีกส่วนหนึ่งได้ลาสิกขาเพื่อทำหน้าที่รับใช้ชาติบ้านเมืองต่อไป จึงนับได้ว่า การบวชเรียนเป็นสามเณรในพระพุทธศาสนา ได้อุ้มชูเยาวชนส่วนหนึ่งของชาติให้มีโอกาสยกระดับคุณภาพชีวิตและพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพสูงขึ้น เพื่อรับใช้พระศาสนาและชาติบ้านเมือง ถึงแม้ว่าบทบาทและหน้าที่ของสามเณรในจังหวัดเลยโดยตรงจะอยู่ในการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมก็ตามแต่ในฐานะศาสนทายาท จะต้องช่วยเหลืองานพระศาสนาตามกำลัง เช่น เทศนาสั่งสอนญาติโยม ดูแลรักษาถาวรวัตถุภายในวัด เช่น ช่วยทำความสะอาด เปนกำลังในการก่อสร้าง เปนตน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการบรรพชาสามเณรในจังหวัดเลยมีหลายประการ เริ่มจากตัวสามเณรจะได้เรียนรู้พระพุทธศาสนา และจะได้เข้าใจอย่างถูกต้องว่า พระพุทธศาสนามีประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมอย่างไร พอสามเณรรู้จักพระพุทธศาสนา รู้จักวัด รู้จักพระแล้ว ก็จะรู้ว่าศาสนามีคุณค่า และธรรมะไม่ได้น่าเบื่อ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน สามเณรยังได้ฝึกการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นคณะ รู้จักการทำงานเป็นทีม รู้จักการเสียสละ มีจิตอาสา มีน้ำใจ เปนศาสนทายาท เปนกัปปการกรก เปนแรงงานในวัด เปนนักเรียนนักศึกษา เปนครูอาจารย์ เปนนักเผยแผ่ เปนผู้ช่วยลดปัญหาสังคม การให้การสนับสนุนสามเณรในจังหวัดเลยทางสังคม การได้รับการให้การสนับสนุนทางสังคมจากโยมญาติ โยมพ้อ โยมแม่ ญาติพี่น้อง และโยมอุปัฏฐาก ใ้แนวคิดเพื่อให้สามเณรมีทัศนคติที่ดีต่อความเป็นอยู่แบบบรรพชิต เป็นการตอบแทนบุญคุณมารดาบิดา เปนแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชน ได้ฝึกฝนตนแม้แต่ทเวาตาต้องช่วยเหลือ เปนกำลังสำคัญของพระศาสนา ในด้านคันถธุระหรือการเล่าเรียนทรงจำพระธรรมวินัย จำเอนจะต้องอาศัยพระภิกษุหนุ่มและสามเณรนอยเปนหลัก เมื่ออยู่ในสมณเพศก็ช่วยสถาบันสงฆ์ แต่ลาสิกขาแล้วออกไปเป็นอุบาสก ช่วยเหลือสังคมและประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่สำคัญสูงสุดของคณะสงฆ์ไทย คือ การได้ทรัพยากรบุคคล ที่ล้วนแต่เป็นผลผลิตมาจากการบรรพชาเป็นสามเณร แล้วพัฒนาการตามหลักไตรสิกขา ก้าวสู่ความเป็นพระมหาเถระ ทั้งกรรมการ

มหาเถรสมาคม เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้า
อวาสทั่วประเทศ และที่ได้รับการยอมรับจากสังคมไทยและต่างประเทศในเวลานี้ ในฐานะพระนักเขียน
และนักเผยแผ่ธรรมะรุ่นใหม่ ซึ่งล้วนมาจากการบรรพชาเป็นสามเณรเช่นเดียวกัน เป็นกำลังสำคัญของชาติ

เพื่อให้สอดคล้องกับการเสนอสภาพปัจจุบันและปัญหาของสามเณรในจังหวัดเลยผู้เป็นเหล้ากอ
แห่งสมณะ ควรได้รับการส่งเสริม ทั้ง 1. ด้านครอบครัว ควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นแนว
ในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้ตนเองและครอบครัวมีความสุข อยู่ร่วมกันในครอบครัวอย่างมีสันติสุข 2.
ด้านเศรษฐกิจ ในการปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิตตามความต้องการด้านต่างๆ ของตนเอง ให้เหมาะสม
กับสภาพแวดล้อมของการบวชเรียน 3. ด้านสังคม ปฏิบัติตนให้อยู่ในสมณสาธูปที่ติงาม การนำพุทธ
ศาสนาไปแก้ปัญหาสังคมก็เป็นเรื่องที่ควรกระทำ 4. ด้านการจัดการศึกษาของรัฐ ควรส่งเสริมสนับสนุน
การศึกษาของสามเณรด้วย ทั้งเรื่องการอุดหนุน การศึกษาและทุนการศึกษา เพื่อสร้างเยาวชนในวัดให้มี
คุณภาพการศึกษาทัดเทียมกับที่รัฐจัดการศึกษาให้ 5. ด้านจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ เป็นเรื่องที่ต้องปรับ
ทั้งองค์กร หน่วยงานที่รับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็นบุคลากร ผู้สอนควรเป็นผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญ หลักสูตรที่
ควรปรับเปลี่ยนให้ทันสมัย แต่ไม่ใช่ทิ้งของเดิมที่ควรแก่การอนุรักษ์ และ 6. ด้านพระธรรมวินัย การใส่ใจ
ศึกษาและความประพฤติที่เหมาะสมในพระธรรมวินัย

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง "วิเคราะห์บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย" เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบเอกสารผสมการสัมภาษณ์ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1. เพื่อศึกษาบทบาทของสามเณรในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2. เพื่อศึกษาบทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย และ 3. เพื่อวิเคราะห์บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยผสมวิธี (Mixed Methods Research) และเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มุ่งศึกษาบทบาทของสามเณรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีสามเณรในจังหวัดเลยเป็นกรณีศึกษา เมื่อนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์แล้วนำไปสู่การสรุปผลการวิจัย ดังหัวข้อ ต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผล

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง "วิเคราะห์บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย" สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ 3 ประการ ดังนี้

5.1.1 บทบาทของสามเณรในพระพุทธศาสนาเถรวาท

สามเณร หมายถึง เหล่ากอแห่งสมณะ ชายผู้ยังมีได้ทำพิธีอุปสมบท เพียงแต่บรรพชาด้วยไตรสรณคมน์ถือสิกขาบท 10 และกิจวัตรอย่างน้อย 75 ประการ มีอายุอย่างต่ำไว้ 7 ปี

ความเป็นมาของสามเณรในสมัยพุทธกาล คือ ราชกุมารชื่อว่า ราชกุล เป็นสามเณรรูปแรก มีพระสารีบุตรเถระเป็นอุปัชฌาย์บวชให้ด้วยไตรสรณคมน์ เป็นสาเหตุให้พระเจ้าสุทโธทนะทรงเสียพระทัยเป็นอย่างมาก จึงได้ทูลขอพรจากพระพุทธเจ้า และพระพุทธองค์ทรงอนุญาต พรนั้นคือ ไม่พึงบวชบุตรที่มารดาบิดายังไม่อนุญาต ปรับอบัติทุกกฎแก่ภิกษุที่ล่วงละเมิด สามเณรเป็นพุทธบริษัทที่มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าพุทธบริษัทอื่น

การบวชเป็นสามเณรในสมัยพุทธกาลนั้น เริ่มต้นจากสามเณรราหุลอันเป็นพระโอรสของพระพุทธเจ้าเป็นรูปแรกบวชด้วยวิธีติสรณคณูปสัมปทาอันเป็นรูปแบบในการบวชของสามเณรในเวลาต่อมา และพระสารีบุตรถือว่าเป็นพระอุปัชฌาย์รูปแรกในการบรรพชาสามเณร จุดประสงค์หรือเป้าหมายในการบวชของสามเณรแม้จะมีลักษณะที่แตกต่างกันไปบ้างส่วนใหญ่นั้นบวชเพื่อใคร่ศึกษาตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา นอกจากนี้สามเณรเหล่านี้ที่กล่าวมาข้างต้นต่อมาก็ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุได้บรรลุมรรคผลนิพพานช่วยเผยแผ่ต่ออายุพระพุทธศาสนาเป็นลำดับต่อไป

ความเป็นมาของสามเณรในประเทศไทยคาดว่าน่าจะเกิดขึ้นในรัชสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช โดยส่งสมณทูตคือพระโสณะและพระอุตตระเถระ ซึ่งเดินทางมาพร้อมกับสามเณร อุบาสก อุบาสิกาด้วยความเจริญของพระพุทธศาสนาในสมัยสุโขทัยและล้านนามีมากถึงกับมีพระสงฆ์สามารถแต่งบาลีปกรณ์หรือคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาบาลีได้อย่างยอดเยี่ยม จากหลักฐานและการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ทราบถึงความเป็นมาของสามเณรในประเทศไทยว่ามีร่องรอยตั้งแต่สมัยหลังพุทธกาล ถือกำเนิดและพัฒนาสืบเนื่องมาเป็นลำดับไปตามการวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นจนถึงปัจจุบัน

บรรพชา หมายถึง เว้นการทำชั่วทุกอย่าง อันนำบุคคลไปสู่ความประเสริฐ เป็นบรรพชิตผู้ไม่ครองเรือน ที่เรียกว่า สามเณร

คุณสมบัติของผู้บรรพชา ต้องไม่เป็นบุคคลต้องห้าม 32 จำพวก ห้ามบวชให้แก่ผู้ไม่สมควรต่อไปนี้ คือ กะเทย คนที่ลักเพศ (คือบวชเอาเองโดยไม่ถูกต้อง) ภิกษุที่ไปเข้ารีตเดียรฉัตร สัตว์ดิรัจฉาน ผู้ฆ่ามารดา ผู้ฆ่าบิดา ผู้ฆ่าพระอรหันต์ ผู้ข่มขืนนางภิกษุณี ผู้ทำสงฆ์ให้แตกกัน ผู้ประทุษร้ายพระพุทธเจ้าถึงยังพระโลหิตให้ห้อ คนมีอวัยวะ 2 เพศ (อุกโตพยัญชนก) ทั้งสิบเอ็ดประเภทนี้ ถ้าบวชให้แล้วรู้เข้าภายหลังต้องให้สึกไป และพระอุปัชฌาย์ต้องปฏิบัติตามกฏมหาเถรสมาคมด้วย กุลบุตรผู้ที่เข้าบรรพชาจะต้องมีบริวารสำหรับนักบวชครบถ้วนตามพุทธานุญาตคือต้องมีบริวาร 8 บรรพชาเป็นสามเณรจะต้องปฏิบัติในเบื้องต้นคือ ให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองพาตนไปฝากเจ้าอาวาสหรือพระอุปัชฌาย์ เมื่อพระอุปัชฌาย์ยอมรับให้บวชแล้วผู้ประสงค์จะบวชต้องปลงผมคิ้วหนวด ท่องจำคำขอบรรพชา สรณคณัม คำอาราธนา คำสมาทานศีล 10 ให้ได้ด้วยตนเอง และหมั่นฝึกซ้อมพิธีกรรมการบรรพชา

วัตถุประสงค์ของการบรรพชา คือ เดิมทีเดียววัตถุประสงค์อย่างเดียวคือการปฏิบัติตนเพื่อให้หลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงและทำให้แจ้งพระนิพพาน สำหรับในปัจจุบันวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ปรับเปลี่ยนไปให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ คือ เพื่อเป็นการป้องกันการถูกชักนำไปสู่ความเสียหายและเสื่อมเสียได้ เป็นการปลุกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามไว้ให้คงอยู่ตลอดไป การช่วยสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้วัฒนาสถาพรยิ่งขึ้น เป็นการรักษาจารีตประเพณีอันดีงามของไทยไว้ เป็นการช่วย

แก้ปัญหาสังคมเกี่ยวกับเยาวชนที่เหินห่างจากศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงาม และเป็นการให้กลุ่มบุตรได้มีโอกาสศึกษาธรรมและปฏิบัติธรรมอย่างแท้จริง เป็นการตอบแทนบุญคุณของบิดามารดาด้วยการรักษาใจให้มีสุขและพัฒนาตนเอง เป็นการทำหน้าที่ของประชาชนชาวไทยในฐานะพุทธศาสนิกชนเป็นมรดกของชาติ

วิธีการบรรพชา ได้ดังนี้ วิธีบรรพชาในประเทศไทย ทั้งแบบมหานิกายและธรรมยุตินิกาย คือ เมื่อผู้บรรพชามีคุณสมบัติครบถ้วน ก่อนบรรพชากลุ่มบุตรผู้มีศรัทธาต้องโกนผม นุ่งขาว ห่มขาว ถี้อดอกไม้ธูปเทียน เข้าสู่สถานที่พระอุปัชฌาย์กำหนดให้เป็นสถานที่บวช รั้วผ้าไตรอุ้มประนมมือแล้วเดินเข้าไปในที่ประชุมสงฆ์ในพิธี (สังฆนิบาต) แล้ววางผ้าไตรไว้ข้างตัวด้านซ้าย รับเครื่องสักการะถวายพระอุปัชฌาย์ กราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ 3 ครั้ง แล้วอุ้มผ้าไตรประนมมือยืนขึ้นเปล่งวาจาขอบรรพชา พระอุปัชฌาย์ให้อวาทและบอกตะจะปัญจะกะกัมมัฏฐาน พระอุปัชฌาย์ชักอังสะออกจากไตรมาสวมให้ผู้บวช แล้วสั่งให้ออกไปครองผ้า ครบไตรจีวรตามระเบียบ ครั้นเสร็จแล้วรับเครื่องไทยทานเข้าไปหาพระอาจารย์ ถวายทานแล้วกราบ 3 ครั้ง ยืนประนมมือเปล่งวาจาขอสรณะและศีล ก็เป็นอันเสร็จพิธีบรรพชาเป็นสามเณรตามแบบเถรวาท วิธีการในส่วนเบื้องต้นของทั้งสองนิกายมีความคล้ายคลึงกันบ้าง แต่จะแตกต่างกันในบางส่วนที่เป็นรายละเอียดปลีกย่อย เช่น คำขอบรรพชา คำสมาทานศีล เป็นต้น ซึ่งขึ้นอยู่กับกลุ่มบุตรผู้บวชจะศรัทธาในพิธีกรรมของฝ่ายใด นอกเหนือจากนั้นเป็นประเพณีที่แต่ละสังคมนิยมที่แตกต่างกันไป เช่น การแห่ناق การฉลอง และอื่นๆ

สถานภาพของสามเณร ได้แก่ การได้มาซึ่งสถานภาพ คือมีคุณสมบัติและผ่านพิธีกรรมบรรพชาที่ถูกต้อง การรักษาสถานภาพ คือ ไม่ล่วงละเมิดพระธรรมวินัยตามสถานะของสามเณรคือรักษาไว้ซึ่งศีล 10 ประการ เสด็จวัตร และระเบียบอื่นที่เกี่ยวข้องไว้ได้ การสิ้นสุดลงความเป็นสามเณร คือการล่วงละเมิดศีล 10 และประพฤติตนไม่เหมาะสม และการลาสิกขาบท และการเลื่อนสถานภาพ ได้แก่ การอุปสมบทเป็นพระภิกษุ และการได้บรรลุนิกรรมตามระดับตั้งแต่โสดาบันจนถึงอรหันต์

สามเณรมีบทบาทหน้าที่ คือ สามเณรในพระพุทธศาสนามีบทบาทหลักที่ต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามอยู่ 3 ประการ คือ พระวินัย ธรรมเนียมปฏิบัติ และกฎหมาย คือ 1. พระวินัยได้แก่ ถี้อสิกขาบท 10 และกัจจัตถบางประการ สามเณรในพุทธศาสนาจะต้องมีวัตรปฏิบัติที่สมควรแก่ความเป็นสมณะในพุทธศาสนาได้วางข้อวัตรปฏิบัติ เรียกว่าสามเณรสิกขา แบ่งออกเป็น 4 หมวด 1) สิกขาบท 10 หรือศีล 10 2) องค์ 10 แห่งสามเณรผู้ซึ่งพึงนาสนะ (การลงโทษสถานหนักก็คือการให้สึก) 3) องค์ 5 แห่งสามเณรที่สงฆ์พึงลงทัณฑ์กรรม (โทษสถานเบา) 4) เสด็จวัตร 75 ที่สามเณรพึงเอาใจใส่ศึกษาและปฏิบัติตาม 2. ธรรมเนียมปฏิบัติในฐานะที่ตนเป็นอันเตวาสิก คิษย์จะพึงปฏิบัติต่อภิกษุที่เป็นอาจารย์หรือครูของตน คือ จะต้องถี้อนีสัยหรือถี้อปฏิบัติอาจารย์วัตร และอุปัชฌาย์วัตร หน้าที่ในชีวิตประจำวันของสามเณรเมื่อสามเณรได้บรรพชาเข้ามาใช้ชีวิตสมณเพศ แล้ว จะต้องศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี

รวมทั้งศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาควบคู่กันไปเท่าที่สามเณรจะสามารถศึกษาได้ และ 3. กฎหมาย สามเณรต้องปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมือง รวมถึงกฎหมายของมหาเถรสมาคมด้วย

ประโยชน์ของบรรพชา คือ พ้นจากความเป็นทาส เป็นกรรมกร ไม่ต้องเสียภาษี พระเจ้าแผ่นดินทรงคุ้มครองและถวายความอุปถัมภ์ เป็นผู้มีศีลเว้นจากการเบียดเบียนผู้อื่น สำรวมในอินทรีย์ มีสติและสัมปชัญญะ สันโดษด้วยปัจจัย 4 ละนิวรรณ์ 5 ได้บรรลุลิขาน 4 และได้บรรลุลิขชา 8

5.1.2 บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย

จังหวัดเลยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย ก่อตั้งโดยชนเผ่าไทยที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษที่ก่อตั้งอาณาจักรโยนกเชียงแสน โดยพ่อขุนบางกลางหาวและพ่อขุนผาเมือง ในปี พ.ศ. 2396 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งเป็นเมือง เรียกชื่อตามนามของแม่น้ำเลยว่า เมืองเลย ในด้านการเรียนพระปริยัติธรรม สามเณรในจังหวัดเลยอาศัยโรงเรียนพระปริยัติธรรมต่างๆ ที่ตนสังกัดในการศึกษาเล่าเรียน ทำหน้าที่ของความเป็นสามเณรเรียนหนังสือ ซึ่งเป็นบทบาทด้านพระปริยัติธรรมที่ดีสำหรับการได้ศึกษาศิลปวิทยาการต่างๆ ในวัยเด็ก ในจังหวัดเลยมีวัดบ้านและวัดป่า เดิมเรียก คามวาสี กับ อรัญวาสี ซึ่งเป็นวัดแนวปฏิบัติธรรมที่ให้การอบรมบ่มเพาะขัดเกลาอุปนิสัยสามเณรให้ประพฤติปฏิบัติตามธรรมวินัยอันเป็นหลักการศึกษาของพระพุทธศาสนาเป็นแนวปฏิบัติทั้งส่วนสมณะและวิปัสสนากัมมัฏฐาน ส่วนพระอารามหลวง ธรรมยุติกนิกาย มีวัดศรีสุทธาวาส (พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ) ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย เป็นหลัก และมีวัดธรรมยุติกนิกายในจังหวัดเลยอีก 56 วัด วัดมหานิกาย ไม่มีพระอารามหลวง มีวัดราษฎร์ วัดศรีบุญเรือง บ้านตัว ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย และมีวัดมหานิกายในจังหวัดเลยอีก 492 วัด

ปัจจัยที่ทำให้เยาวชนตัดสินใจเข้ามาบรรพชา ได้แก่ 1. การบวชชั่วคราว ภาคฤดูร้อน เหตุปัจจัยตรงนี้ก็เป็แรงผลักดันของผู้ปกครองทางบ้าน ครูบาอาจารย์ที่โรงเรียน ก็ทำให้เด็กและเยาวชนเหล่านั้นเข้ามาบวช และอาจจะเป็นศรัทธาในเบื้องต้นก็ได้ บวชก็ไม่นานระยะเวลา 15 วันถึง 1 เดือน 2. จากกรณีแรกก็จะเชื่อมโยงมาถึงกรณีที่ 2 คือจะมาเรียนต่อ เรียกว่า บวชเรียน 3. การบวชเรียน 4. การบวชตามประเพณี 5. การแบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง 6. ความยากจน 7. พ่อแม่มองเห็นว่าการที่ลูกของตนได้มาบวชเรียนนี่น่าจะเป็นการปลอดภัยจากพิษภัยของยาเสพติด 8. ปัญหาพ่อแม่หย่าร้าง หรือถึงอยู่ด้วยกันก็ไม่มีเวลาได้ดูแลลูกของตน 9. มาบวชเพราะมีศรัทธา 10. เกรเรียนโรงเรียนเดิมแล้วตามแก้เกรดไม่ไหว 11. สภาพแวดล้อมภายในชุมชนที่มีปัจจัยเสี่ยงให้บุตรหลานของตนเรียนไม่จบและอาจดำเนินชีวิตหลงผิด เช่น ติดยาเสพติด 12. เด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษา 13. เด็กและเยาวชนเข้ามาบวช

เป็นสามเณรเพราะว่าเบื้องต้นมีคนไปแนะนำ 14. พ่อแม่ก็สนับสนุน ช่วยขัดเกลาพฤติกรรม 15. การเข้ามาบวชก็เป็นการถูกบังคับให้มาไม่ได้มาด้วยความศรัทธา 16. บวชตามเพื่อน และ 12. บวชตอบแทนพระคุณพ่อแม่

ประโยชน์ของการบรรพชาสามเณร ได้แก่ 1. ได้ศึกษาทั้งทางธรรมและทางโลก 2. ได้ปฏิบัติธรรม 3. ได้ห่างไกลยาเสพติด 4. ได้ช่วยเหลือพ่อแม่ ผู้ปกครองสบายใจ 5. ได้ขัดเกลาพฤติกรรม 6. ได้ช่วยงานคณะสงฆ์ 7. เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา 8. สืบทอดพระพุทธศาสนา

เป้าหมายส่วนใหญ่ คือ การบวชเรียน สถานการณ์สามเณรในปัจจุบันของจังหวัดเลย ได้แก่ 1. จำนวนสามเณรลดลง 2. เด็กไม่ค่อยสนใจบวช คณะสงฆ์จังหวัดเลยมีควรที่จะส่งเสริมให้มีจำนวนสามเณรเพิ่มมากขึ้น โดยให้เจ้าสำนักเรียนต้องให้ความสำคัญในเรื่องของการศึกษาเป็นหลัก ถ้าไม่อย่างนั้นแล้วก็ยากที่จะทำให้จำนวนสามเณรเพิ่มขึ้นได้

วินัยสามเณร ได้แก่ สิกขาบท 10 ประการ เรียกว่า ศีลของสามเณร ตลอดถึงเสขียวัตร 75 ข้อ ก็ต้องปฏิบัติได้อยู่ตลอด ส่วนการจะอนุโลมหรือการใช้ชีวิตแบบคนรุ่นใหม่ก็ต้องไม่ให้ขัดกับพระธรรมวินัยคือหลักศีล ซึ่งการปฏิบัติในศีลทั้ง 10 ข้อก็ไม่ได้ขัดอยู่แล้ว ถ้าเรายึดมั่นปฏิบัติก็ทำได้โดยเจตนาคือความตั้งใจที่ย่อมทำได้ ฉะนั้นในเรื่องของการปฏิบัติในสิกขาบทวินัยนี้ก็ต้องยืนยันชัดเจนว่าเป็นการเกื้อกูล เป็นพื้นฐานให้การปฏิบัติธรรมของสามเณรนั้นเข้าถึงจุดหมายปลายทาง

ปัญหาการปฏิบัติตามวินัย ได้แก่ แต่ประเด็นปัญหาคือว่าสามเณรจะปฏิบัติได้มากน้อยเพียงไร ยกเว้นเรื่องของการจับเงินขี้ผึ้งที่ต้องอนุโลมกันไปเพราะมีความจำเป็นในยุคปัจจุบันที่จะต้องได้ใช้ ขั้วบัตรปฏิบัติที่มีมาในพระธรรมวินัย ยังไม่เพียงพอกับวิถีชีวิตของสามเณรในยุคปัจจุบันที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ต้องกำหนดเพิ่มเติมในรูปแบบของหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม จะต้องมีการกำหนดกฎระเบียบเพิ่มเติม หากทำผิดครั้งแรกควรให้โอกาสเขาได้ปรับปรุงตัวเอง หากผิดหลายครั้งก็ต้องหาวิธีลงโทษหรือแก้ไขต่อไป ตั้งกฎกติการ่วมกัน การปฏิบัติหย่อนยานส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากเหตุปัจจัยที่เข้ามาบวช คือผู้ที่มาบวชด้วยศรัทธาก็มักจะปฏิบัติได้ในระดับดี ส่วนผู้ที่มาบวชเพราะถูกผู้ปกครองบังคับให้มา อาจจะไม่ได้มีศรัทธามีศรัทธาน้อยจึงปฏิบัติได้ไม่เต็มที่ ยกเว้นเรื่องของการจับเงินขี้ผึ้งที่ต้องอนุโลมกันไป เพราะมีความจำเป็นในยุคปัจจุบันที่จะต้องได้ใช้

การแก้ไขปัญหาการปฏิบัติตามวินัย ได้แก่ สามเณรปัจจุบันนี้เราต้องแยกออกเป็น 2 ส่วน ซึ่งชัดเจนคือ 1) สามเณรที่อยู่ในวัดที่เป็นสำนักเรียน 2) สามเณรที่อยู่ในวัดที่ไม่ใช่สำนักเรียน จะมีขั้วบัตรปฏิบัติที่ค่อนข้างแตกต่างกันชัดเจนในเรื่องของการทำวัตร การทำศาสนกิจ หรือว่ากิจวัตรประจำวัน และสามเณรที่อยู่ในวัดที่ไม่ใช่สำนักเรียนจะทำได้ดีกว่าในวัดสำนักเรียน เพราะว่าครูบาอาจารย์ดูแลได้ทั่วถึง แต่ด้วยพื้นฐานของความเป็นเด็ก การรักษาศีลค่อนข้างที่จะหย่อนยาน มีธรรมเนียมอย่างหนึ่งที่สามเณร

เราค่อนข้างที่จะไม่เข้มงวด คือมีค่านิยมอย่างหนึ่งเกิดขึ้นในสามเณรโดยเฉพาะสำนักเรียน คือช่วงปิดเทอมใหญ่ส่วนมากจะลาสิกขาไปใช้ชีวิตของโลกภายนอกไปเรียนรู้วิถีชีวิตของความเป็นฆราวาส ใครมีแฟนก็ไปอยู่กับแฟน พอเปิดเทอมแล้วก็เข้ามาบวชใหม่ ซึ่งนี้ปฏิเสธไม่ได้ชัดเจนมากในหลายสำนักเรียน เมื่อเปิดเรียนกลับมาบวชใหม่ก็ทำให้มีความเป็นฆราวาสในตัวเขาสูงกว่าความเป็นนักบวช วิธีการแก้ไขปัญหาคือการดูแลของเจ้าอาวาสและพระพี่เลี้ยง ซึ่งต้องเข้มงวดมากขึ้นตามลำดับ

บทบาทของสามเณร ได้แก่ 1. ศึกษาเล่าเรียน 2. การสนองงานครูบาอาจารย์ และคณะสงฆ์ 3. ผู้ช่วยพระภิกษุในการทำหน้าที่ต่างๆ 4. กิจวัตร อาจารย์วัตร อุปัชฌายะวัตร 5. เป็นแบบอย่างที่ดีแก่พุทธศาสนิกชน 6. การช่วยงานครูบาอาจารย์ทั้งในวัด สำนักเรียนของตน และวัดต่างๆ ที่ขอความร่วมมือ 7. การสืบทอดอายุพระพุทธรูป และ 8. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาสามเณร ได้แก่ 1. การรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ในรูปแบบของชมรม 2. เราควรมีเวทีให้เขาได้แสดงออกอย่างเต็มที่ 3. โดยเฉพาะวัดใดที่มีพระอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถก็จะดีฝึกหัดให้สามเณรได้แสดงพระธรรมเทศนา เผยแผ่ธรรม 4. พระสงฆ์ คณะสงฆ์ คฤหัสถ์ ช่วยกันส่งเสริมสนับสนุนสามเณรที่มีความรู้ความสามารถได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุต่อไป ทำหน้าที่สนองงานคณะสงฆ์ในระยะยาว 5. ควรมีการช่วยเหลือสังคมเท่าที่ทำได้

สถานภาพของสามเณร ได้แก่ 1. ญาติโยม ให้ความสำคัญ ให้ความรัก ให้ความเอ็นดู ให้ทุนการศึกษา ให้การยอมรับ ให้การอุปถัมภ์ตามสมควรแก่ฐานะานุรูป ซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขคือ การประพฤติปฏิบัติของตัวสามเณรเองและความเชื่อประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ 2. ในด้านของสถานภาพความเป็นสามเณร ฆราวาสญาติโยมก็จะให้ความเคารพศรัทธาเลื่อมใสไม่น้อยกว่าพระภิกษุ เพราะมองว่าการทำบุญกับพระสงฆ์ได้บุญมากกว่าสามเณร 3. ถ้าหากเป็นมุมมองของผู้ที่ดำรงชีวิตแบบวิถีชาวบ้านดั้งเดิมยังมองสามเณรเป็นนักบวชอยู่ จะคือจะชนอย่างไรก็ยังกราบไหว้อยู่ 4. ถ้าหากเป็นมุมมองชีวิตแบบคนสมัยใหม่ มองว่าสามเณรจะต้องปฏิบัติเคร่งครัดในพระธรรมวินัยหากปฏิบัติผิดเพียงเล็กน้อยก็ไม่ควรแก่การกราบไหว้ และ 5. แม้จะเป็นสามเณรแต่มีสถานภาพที่พิเศษกว่าบุคคลทั่วไป เช่น ได้รับการกราบไหว้เป็นที่เคารพของคนทั่วไป เป็นต้น

5.1.3 วิเคราะห์บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย

จากการวิเคราะห์บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย แยกแยะได้ดังต่อไปนี้

1. บทบาทสามเณรเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

บทบาทสามเณรเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา อธิบายได้ว่า การมีชีวิตอยู่ท่ามกลางสังคมนอกจากค้นหาความสุขจากความสงบได้ยากแล้วก็มักไม่เปิดโอกาสแก่การที่จะแสวงหาความเข้าใจ และความรู้จริงเกี่ยวกับชีวิต จึงมีบางคนแสวงหาความหมายของชีวิต ดังเช่น เจ้าชายสิทธัตถะ

พระองค์ท่านได้พบความเป็นอิสระของชีวิตอย่างแท้จริง และได้นำธรรมะมาสั่งสอนเผยแผ่ จึงมีผู้เห็นดีเห็นงามออกบวชตามบ้าง อยู่ครองเรือนแล้วปฏิบัติตามคำสอนบ้าง เช่น การบวชเป็นสามเณรที่เรียกว่าบรรพชานั้นไม่จำเป็นต้องมีสงฆ์ เพียงพระอุปัชฌาย์องค์เดียวก็พอ การบรรพชาสามเณรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันต้องมีการศึกษาปริยัติ ปฏิบัติ และดำรงพระศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนามั่นคงสืบต่อมาอีกแนวทางหนึ่ง

การที่สามเณรประพฤติปฏิบัติตนตามหน้าที่ ระเบียบ ตำแหน่ง และการกระทำนั้นเป็นหน้าที่จำเป้นต้องทำ หรือเต็มใจกระทำ รวมถึงการกระทำที่ต้องทำเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของบุคคลรอบข้าง สามเณรนั้นเป็นชนชั้นพิเศษของสังคม และสามเณรยังเป็นวัยรุ่นที่มีความเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายและจิตใจเป็นอย่างมาก บทบาทที่สามเณรมีความแตกต่างกันตามแต่ละยุคแต่ละสมัย และตามแต่คุณลักษณะเฉพาะตัวของสามเณรอีกด้วย โดยทั่วไปแล้วสามเณรมีบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย บทบาทของสามเณรในครั้งพุทธกาลเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา สามเณรเป็นบุคคลหนึ่งที่มีผลต่อความเจริญหรือความเสื่อมของพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก แม้จะยังอยู่ในวัยเด็กซึ่งต้องพัฒนาตนเองเพื่อเป็นภิกษุต่อไป ที่ต้องรับผิดชอบต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนารวมกับสหธรรมิกอื่นๆ จากการศึกษาพบว่า สามเณรในสมัยพุทธกาลซึ่งเป็นผู้บรรลุลหิตแล้ว ได้แสดงบทบาทอันเป็นไปเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาไว้ในฐานะต่างๆ คือ ผู้มีคุณธรรม ผู้มีปัญญา ผู้มีอิทธิปาฏิหาริย์ ผู้เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา ผู้เป้นต้นเหตุให้บุญญัตติศึกษาของผู้เป็นนักศึกษา

ภายหลังพุทธกาลสามเณรก็มีการศึกษาภาษาบาลีที่เรียกว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมซึ่งมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้แตกฉานในภาษาบาลี เพื่อที่จะได้ศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่จารึกไว้ด้วยภาษาบาลีได้ละเอียดแตกฉานต่อไป ต่อมาได้เกิดหลักสูตรสำหรับการศึกษาพระพุทธศาสนาภาษาไทยขึ้น เพื่อให้ผู้ไม่รู้ภาษาบาลีสามารถเรียนรู้พระพุทธศาสนาได้เรียกว่า หลักสูตรนักธรรม การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันจึงมี 2 อย่าง คือ การศึกษาภาษาบาลี เรียกว่า พระปริยัติธรรมแผนกบาลี การศึกษานักธรรม เรียกว่า พระปริยัติธรรมแผนกธรรม ซึ่งพระเถระผู้ใหญ่ที่ดูแลพุทธศาสนาในประเทศไทยส่วนใหญ่ก็มาจากการบวชเป็นสามเณรมาก่อนทั้งสิ้น ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า สามเณรมีบทบาทเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา สามเณรเป็นหน่อเนื้อของสมณะ แม้จะอยู่ในวัยเด็กหรือวัยรุ่น ก็ต้องมีความสำรวม อินทรีย์ มีศีลสังวร เช่นเดียวกับพระภิกษุ และต้องปฏิบัติตนตามโอวาทของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า 3 อย่าง คือ การไม่ทำความชั่ว คือ เว้นจากการประพฤติผิดทั้งทางกาย วาจา ใจ การทำความดี คือ ประพฤติดีทั้งกาย วาจา ใจ และการชำระจิตให้บริสุทธิ์ คือกำจัดกิเลสที่เกิดจากความโลภ ความโกรธและความหลงให้หมดไป ด้วยการเจริญสมถกรรมฐานหรือวิปัสสนากรรมฐาน โดยศึกษาปฏิบัติตามทางสายกลางคือมรรค 8 ถ้าหากมีสามเณรยอมก่อให้เกิดความมั่นคงของพุทธศาสนายิ่งขึ้นไปอีก

2. บทบาทสามเณรเพื่อสังคม

บทบาทสามเณรเพื่อสังคม อธิบายได้ว่า บทบาทสามเณรเพื่อสังคมในสมัยพุทธกาล ได้แก่ ผู้จัดการ สามเณรทัพพมัลลบุตร ทำหน้าที่จัดแจงแต่งตั้งอาสนะและหน้าที่แจกอาหารแกภิกษุสงฆ์จนได้รับตำแหน่งเอตทัคคะในด้านนี้ บทบาทอาจารย์ ทำหน้าที่สอนธรรมะให้กับสามเณรรุ่นหลังหรือช่วยพระภิกษุ บทบาทกัปยการก คือผู้รับใช้พระภิกษุผู้มีคุณสมบัติและมีคุณธรรมเพียงพอที่จะมีสามเณรไว้รับใช้ได้ บทบาทเป็นนักเผยแผ่ การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า สามเณรก็มีส่วนช่วยเหลืออยู่ไม่น้อย บทบาทสามเณรเพื่อสังคมในยุคปัจจุบัน ได้แก่ บทบาทและความสำคัญของสามเณรในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันอาจมองไม่เห็นชัดเจน เนื่องจากสามเณรอยู่ในภาวะที่กำลังสั่งสมความรู้ ความสามารถด้วยการศึกษาเล่าเรียน พระปริยัติธรรม และรับการอบรมสั่งสอนจากครูอาจารย์ เพื่อที่จะเป็นบรรพชิตหรือนักบวชที่สมบูรณ์พร้อมในกาลข้างหน้า ยังไม่มีหน้าที่รับผิดชอบกิจการคณะสงฆ์โดยตรง

สามเณรมีบทบาทและความสำคัญในฐานะเป็นรากฐานของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สามเณรที่ได้รับการศึกษาอบรมมาเป็นอย่างดี เช่น เป็นเปรียญธรรมชั้นสูง เมื่ออุปสมบทเป็นพระภิกษุ ก็สามารถปฏิบัติหน้าที่ทางการพระศาสนาและการคณะสงฆ์ได้อย่างเต็มที่จนได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ และได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางการคณะสงฆ์ในด้านต่างๆ เพื่อทำหน้าที่สั่งสอน เผยแผ่ และจรรโลงพระพุทธศาสนา บทบาทเป็นผู้ช่วยลดปัญหาอาชญากรรม สามเณรสังฆกิจจะถูกพวกโจรปาจำนวนประมาณ 500 คน จับตัวไปเพื่อฆาตกรรมสังหารในป่าใหญ่ ได้แสดงอิทธิฤทธิ์จนเป็นเหตุให้พวกโจรทั้งหมดเลื่อมใสแล้วออกบวชติดตามเป็นบริวาร บทบาทด้านความสัมพันธ์ของสามเณรกับพุทธบริษัทอื่นๆ พบว่า บรรดาพุทธบริษัท 4 ซึ่งได้แก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา นั้น สามเณรจัดอยู่ในกลุ่มภิกษุบริษัท ในฐานะผู้ที่อุปสมบทเป็นภิกษุในเวลาต่อมา ดังนั้น สามเณรจึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับภิกษุบริษัทกว่าพุทธบริษัทอื่นๆ เพราะมีหน้าที่เป็นผู้อุปฐากและเป็นที่ปฎิการกของพระภิกษุ อีกทั้งยังมีภาวะเป็นเด็กซึ่งต้องอยู่ในความควบคุมดูแลของพระภิกษุด้วย บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างอุบาสก อุบาสิกา สามเณรอยู่ในฐานะที่สูงกว่าทั้งโดยศีลสิกขาบทและโดยสถานภาพทางสังคม การได้รับการนับถือและการได้รับเกียรติจากอุบาสกอุบาสิกา คงไม่แตกต่างจากพระภิกษุเท่าใดนัก บทบาทผู้ช่วยปฏิบัติกิจของสงฆ์ เช่น การพัฒนาวัด เสนาสนะให้สะอาดร่มรื่น เป็นที่น่าเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน เช่น ทำความสะอาดบริเวณวัด กวาดใบไม้ โปสท์ วิหาร ลานเจดีย์ ฎุกฎิ ศาลา ดูแลทำความสะอาดห้องน้ำ ห้องสุขา เมื่อทางวัดจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา เป็นต้น หรือมีประชาชนมาร่วมจัดงานบุญขึ้นที่วัด เช่น งานบรรพชาอุปสมบท ทำบุญวันเกิด ทำบุญงานศพ เป็นต้น สามเณรก็มีส่วนช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมดังกล่าว บทบาทสามเณรทำหน้าที่ตามที่พระภิกษุมอบหมาย

โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ พระภิกษุผู้เป็นเถระส่วนใหญ่ไม่มีความถนัดในเรื่องการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร การจะใช้คอมพิวเตอร์เพื่อพิมพ์งานแทนการเขียนหนังสือก็ลำบาก จึงได้มอบหมายให้สามเณรที่มีความรู้ความสามารถช่วยพระภิกษุจัดทำเว็บไซต์ให้กับวัด สำนักเรียนหรือสถานศึกษา เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา ช่วยพิมพ์หนังสือ ส่งเอกสารทางอินเทอร์เน็ต จัดทำเพาเวอร์พ้อย (Power Point) นำเสนอผลงานทางพระพุทธศาสนา และจัดพิมพ์เอกสารทางวิชาการประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้และมีความเข้าใจในวิชาที่เรียนเพิ่มมากขึ้น บทบาทอุปถัมภ์จากพระภิกษุสามเณรต้องทำภารกิจส่วนตนและทำกิจวัตร คือ ทำวัตร สวดมนต์ บิณฑบาต ศึกษาเล่าเรียนแล้ว ยังต้องทำกิจวัตรต่ออุปัชฌาย์อาจารย์ ตามหน้าที่ของสัทธีวิหาริก และอันเตวาสิกเช่นเดียวกับพระภิกษุ ตามธรรมเนียมของนักบวช ช่วยจัดของเคี้ยวของบริโภคที่สมควร ประเคนของพระตามกาลสมัย ช่วยเหลือพระภิกษุสามเณรผู้อาวุศที่อยู่เฝ้าวัดเดียวกัน ดังจะเห็นได้ว่า สามเณรมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อพระภิกษุในด้านการอุปถัมภ์ซึ่งต่างจากคนรับใช้ทั่วไป เนื่องจากพระสงฆ์ที่ได้รับการอุปถัมภ์ จะต้องเป็นพระเถระผู้เป็นปราชญ์มีความรอบรู้ สามารถแนะนำพร่ำสอนให้สามเณรมีความรู้ดี มีกิริยามารยาทเรียบร้อย พรั่งพร้อมไปด้วยศีลาจารวัตร และสามเณรไม่เห็นแก่ประโยชน์ตนฝ่ายเดียว แต่บวชอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา มีความกตัญญูทศเวทต่อบุพพการีผู้เป็นอุปัชฌาย์ อาจารย์ เลี้ยงดูบิดามารดา ช่วยกิจการงานพระศาสนาและช่วยทำกิจของพระภิกษุ เป็นผู้นำทางปัญญาหรือเป็นที่พึ่งทางใจของสังคม โดยการชี้แจงแสดงธรรมให้แก่ประชาชนได้เข้าใจ เพื่อจะได้นำหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

3. บทบาทสามเณรเพื่อสถาบันสงฆ์ไทย

บทบาทสามเณรเพื่อสถาบันสงฆ์ไทย อธิบายได้ว่า สามเณรมีบทบาทและความสำคัญมากต่อพระพุทธศาสนานับตั้งแต่ยุคพุทธกาล จนกระทั่งถึงยุคปัจจุบัน พระพุทธศาสนาได้เข้ามาประดิษฐานในประเทศไทย และเจริญรุ่งเรืองสืบต่อกันมาจนถึงอนุชนจนได้ชื่อว่าเป็นศาสนาประจำชาติไทย เนื่องจากคนไทยส่วนใหญ่ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนา สถาบันศาสนาซึ่งเป็นสถาบันหนึ่งในจำนวนสถาบันทั้ง 3 คือ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ ประชาชนในประเทศชาติจะมีความสุขสงบร่มเย็นอยู่ได้เพราะอาศัยสถาบันทั้ง 3 นี้เป็นจุดศูนย์รวมใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันศาสนานับเป็นที่พึ่งทางจิตใจของประชาชนได้เป็นอย่างดี เพราะคนไทยให้ความเคารพยำเกรงนับถือพระสงฆ์ผู้เป็นบุญเขต ซึ่งพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่สืบทอดพระศาสนาเหล่านี้ ได้เริ่มต้นการศึกษามาตั้งแต่เป็นสามเณร บทบาทและความสำคัญของสามเณรที่มีต่อสถาบันสงฆ์ไทย ผู้บวชมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัย การศึกษาคือเรียนและปฏิบัติธรรมตามความสามารถ พึงเป็นสมณะที่ดี

ในครั้งประเทศไทยยังไม่มีโรงเรียนนิยมกันว่าผู้บวชแล้วเป็นคนดีมีความสามารถ บทบาทของ

สามเณรในสังคมไทยไม่แตกต่างจากอดีตมากนัก แต่บทบาทที่ถือว่ามีความโดดเด่นมากที่สุดคือบทบาทในการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย โดยบทบาทดังกล่าวได้อำนวยคุณประโยชน์ทั้งแก่พระพุทธศาสนาและแก่ประเทศชาติบ้านเมืองโดนสวนรวมเรื่อยมา ด้วยเหตุนี้จึงพบว่าพระมหากษัตริย์ไทยในทุกยุคทุกสมัยทรงถวายความอุปถัมภ์แก่พระภิกษุสามเณรในด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับทรงส่งเสริมให้พระราชโอรสและพระบรมวงศานุวงศ์ออกผนวชเพื่อศึกษาพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนาจนยึดถือเป็นขัตติยราชประเพณี

บทบาทในการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของกุลบุตรไทยนี้เอง ได้เป็นที่มาของคานิยมในการบวชเรียนซึ่งได้เริ่มปรากฏเป็นที่ยอมรับอย่างชัดเจน กุลบุตรที่ผ่านการบวชเรียนแล้วจึงจะถือว่าเป็นคนดีและมีการศึกษา อีกทั้งพระเจ้าแผ่นดินก็ทรงยกย่องและแต่งตั้งผู้ที่เคยบวชเรียนมาแล้วไว้ในตำแหน่งรับใช้บ้านเมือง จนในที่สุดคานิยมดังกล่าวก็ได้รับการสืบทอดในสังคมไทยเรื่อยมาจนถึงทุกวันนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบวชเรียนตั้งแต่ยังเป็นสามเณร

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันสามเณรส่วนใหญ่เป็นเยาวชนจากครอบครัวชาวชนบทที่มีฐานะค่อนข้างยากจนถึงปานกลาง เยาวชนเหล่านั้นได้อาศัยสถาบันพระพุทธศาสนาเพื่อศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยและวิชาการแขนงอื่นๆ ภายในวัดและสถาบันการศึกษาอื่นๆ หลังบวชเรียนเป็นสามเณรในระยะหนึ่งแล้ว ส่วนหนึ่งได้ทำหน้าที่เป็นพระภิกษุที่มีบทบาทต่อสังคมและพระศาสนา อีกส่วนหนึ่งได้ลาสิกขาเพื่อทำหน้าที่รับใช้ชาติบ้านเมืองต่อไป จึงนับได้ว่า การบวชเรียนเป็นสามเณรในพระพุทธศาสนา ได้อุ้มชูเยาวชนส่วนหนึ่งของชาติให้มีโอกาสยกระดับคุณภาพชีวิตและพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพสูงขึ้น เพื่อรับใช้พระศาสนาและชาติบ้านเมือง

ถึงแม้ว่าบทบาทและหน้าที่ของสามเณรโดยตรงจะอยู่ที่การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมก็ตามแต่ในฐานะศาสนทายาท จะต้องช่วยเหลืองานพระศาสนาตามกำลัง เช่น เทศนาสั่งสอนญาติโยม ดูแลรักษาถาวรวัตถุภายในวัด เช่น ช่วยทำความสะอาด เป็นกำลังในการก่อสร้าง เป็นต้น

ประโยชน์ที่ได้รับจากการบรรพชาสามเณรมีหลายประการ เริ่มจากตัวสามเณรจะได้เรียนรู้พระพุทธศาสนา และจะได้เข้าใจอย่างถูกต้องว่า พระพุทธศาสนามีประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมอย่างไร พอสามเณรรู้จักพระพุทธศาสนา รู้จักวัด รู้จักพระแล้ว ก็จะรู้ว่าศาสนามีคุณค่า และธรรมะไม่ได้น่าเบื่อ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน สามเณรยังได้ฝึกการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นคณะ รู้จักการทำงานเป็นทีม รู้จักการเสียสละ มีจิตอาสา มีน้ำใจ เป็นศาสนทายาท เป็นกัปยการกรก เป็นแรงงานในวัด เป็นนักเรียนนักศึกษา เป็นครูอาจารย์ เป็นนักเผยแผ่ เป็นผู้ช่วยลดปัญหาสังคม

การให้การสนับสนุนสามเณรทางสังคม การได้รับการให้การสนับสนุนทางสังคมจากโยมญาติ

โยมพอ โยมแม่ ญาติพี่น้อง และโยมอุปัฏฐาก ให้แนวคิดเพื่อให้สามเณรมีทัศนคติที่ดีต่อความเป็นอยู่แบบบรรพชิต เป็นการตอบแทนบุญคุณมารดาบิดา เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชน ได้ฝึกฝนตนแม้แต่เทวดาต้องช่วยเหลือ เป็นกำลังสำคัญของพระศาสนา ในด้านคันถธุระหรือการเล่าเรียนทรงจำพระธรรมวินัย จำเอนจะต้องอาศัยพระภิกษุหนุ่มและสามเณรน้อยเป็นหลัก เมื่ออยู่ในสมณเพศก็ช่วยสถาบันสงฆ์ แต่ลาสิกขาแล้วออกไปเป็นอุบาสก ช่วยเหลือสังคมและประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่สำคัญสูงสุดของคณะสงฆ์ไทย คือ การได้ทรัพยากรบุคคล ที่ล้วนแต่เป็นผลิตผลมาจากการบรรพชาเป็นสามเณร แล้วพัฒนาการตามหลักไตรสิกขา ก้าวสู่ความเป็นพระมหาเถระ ทั้งกรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาสทั่วประเทศ และที่ได้รับการยอมรับจากสังคมไทยและต่างประเทศในเวลานี้ ในฐานะพระนักเขียนและนักเผยแผ่ธรรมะรุ่นใหม่ ซึ่งล้วนแต่มาจากการบรรพชาเป็นสามเณรเช่นเดียวกัน เป็นกำลังสำคัญของชาติ

เพื่อให้สอดคล้องกับการเสนอสภาพปัจจุบันและปัญหาของสามเณรผู้เป็นเหล่ากอแห่งสมณะ ควรได้รับการส่งเสริม ทั้ง 1. ด้านครอบครัว ควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้ตนเองและครอบครัวมีความสุข อยู่ร่วมกันในครอบครัวอย่างมีสันติสุข 2. ด้านเศรษฐกิจ ในการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตตามความต้องการด้านต่างๆ ของตนเอง ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของการบวชเรียน 3. ด้านสังคม ปฏิบัติตนให้อยู่ในสมณสาธูปที่ติงาม การนำพุทธศาสนาไปแก้ปัญหาสังคมก็เป็นเรื่องที่ควรกระทำ 4. ด้านการจัดการศึกษาของรัฐ ควรส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาของสามเณรด้วย ทั้งเรื่องการอุดหนุน การศึกษาและทุนการศึกษา เพื่อสร้างเยาวชนในวัดให้มีคุณภาพ การศึกษาทัดเทียมกับที่รัฐจัดการศึกษาให้ 5. ด้านจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ เป็นเรื่องที่ต้องปรับทั้งองค์กร หน่วยงานที่รับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็นบุคลากร ผู้สอนควรเป็นผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญ หลักสูตรที่ควรปรับเปลี่ยนให้ทันสมัย แต่ไม่ใช่ทิ้งของเดิมที่ควรแก่การอนุรักษ์ และ 6. ด้านพระธรรมวินัย การใส่ใจศึกษาและความประพฤติที่เหมาะสมในพระธรรมวินัย

5.2 การอภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย” ผลการศึกษา พบว่า มีข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาสามเณร ข้อหนึ่งคือ พระสงฆ์ คณะสงฆ์ คฤหัสถ์ ช่วยกันส่งเสริมสนับสนุนสามเณรทั้งการฝึกอบรม ความเป็นอยู่ การศึกษา การแก้ไขปัญหาชีวิต และช่วยให้ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุทำหน้าที่สนองงานคณะสงฆ์ในระยะยาว จะเห็นว่าบทบาทของพระสงฆ์มีผลต่อการพัฒนาสามเณรเป็นอย่างยิ่ง สามเณรก็คือเยาวชนของชาติ ดังนั้นพระสงฆ์จึงควรสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้กับสามเณรเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับ งานวิจัยของ

โสภาค ภูตอก¹ ได้เสนองานวิจัย เรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชน : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ภาคที่ 16 สรุปผลการศึกษาวา...ระดับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชน ด้วยการให้การศึกษและฝึกอบรมในศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวัน อาทิตย์ ภาคที่ 16 อยู่ในระดับปานกลาง พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปี มีระดับบทบาทในการพัฒนาเยาวชน มากกว่า ประสบการณ์ต่ำกว่า 5 ปี และพระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ 5-10 ปี มีระดับบทบาทในการพัฒนาเยาวชนมากกว่า ประสบการณ์ต่ำกว่า 5 ปี

อีกส่วนหนึ่งสอดคล้องกับ ระพีณ ชูชื่น² ได้ เสนองานวิทยานิพนธ์ เรื่องการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร สรุปผลการศึกษาวา ด้านการสั่งสอนอบรมทางด้านจริยธรรมของนักเรียนภายในสถานศึกษา การสั่งสอนอบรมทางด้านจริยธรรมในโรงเรียน พระสงฆ์ สอนมากเคยเข้ามาสั่ง สอนอบรม ทางด้านจริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียน และพระสงฆ์ให้การสั่งสอน อบรม แก่นักเรียนมากกว่าสัปดาห์ละ 1 ครั้ง วิธีการสั่งสอนอบรมของพระสงฆ์ สอนมากเข้ามาเป็นครู สอนจริยศึกษาประจำในโรงเรียน รองลงมาคือ เป็นวิทยากรรับอาราธนา มาแสดง ธรรมเทศนา หรือ แสดงปาฐกถาธรรมในโรงเรียนตามโอกาสพิเศษ เช่น วันไหว้ครู เนื้อหาทางจริยธรรมที่พระสงฆ์สั่งสอนอบรมในโรงเรียนที่ตรงกับคุณธรรม 30 ประการ คือ เรื่องความเมตตา กรุณา มากที่สุด รองลงมา มี เนื้อหาเกี่ยวกับความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และ เสียสละ การสนับสนุนกิจกรรมทางจริยธรรม เกี่ยวกับวันสำคัญ ทางศาสนา พระสงฆ์สอนมากเคย มีส่วนรวมในการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนามาร่วมกับโรงเรียน กิจกรรมในวัน สำคัญทางศาสนาที่พระสงฆ์เข้าร่วมมากที่สุด คือ กิจกรรมในวันวิสาขบูชา รองลงมาคือ วันอาสาฬหบูชา พระสงฆ์เข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนามาร่วมกับโรงเรียน โดย เป็นผู้ให้ความร่วมมือแก่คณะครู-อาจารย์ และผู้จัดมากที่สุด... วิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม พระสงฆ์สอนมาก จะให้คำแนะนำปรึกษาแก่คณะ ครู-อาจารย์ ผู้จัดดำเนินการให้คำแนะนำปรึกษาปัญหาจริยศึกษาใน โรงเรียน การให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาทางด้านจริยศึกษา พระสงฆ์สอนมากเคยให้คำแนะนำ ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาทางด้านจริยศึกษาแก่นักเรียน โดยพระสงฆ์จะให้คำแนะนำปรึกษา แก่นักเรียน เกี่ยวกับปัญหาทางด้านจริยศึกษาที่ตรงกับคุณธรรม 30 ประการ ในเรื่อง

¹โสภาค ภูตอก, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชน: ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ภาคที่ 16 ”.วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2541)

²ระพีณ ชูชื่น, “การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรบัณฑิต, สาขาพัฒนศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533)

ความ กตัญญูกตเวทิมากที่สุด รองลงมาคือ ความเมตตา กรุณา อุเบกขา การให้คำแนะนำเกี่ยวกับปัญหาทั่วไป

พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของสามเณรภายหลังจากเข้ารับการบรรพชาแล้ว พบว่า ได้ศึกษาทั้งทางธรรมและทางโลก ได้ปฏิบัติธรรม ได้ห่างไกลยาเสพติด ได้ช่วยเหลือพ่อแม่ ผู้ปกครองสบายใจ ได้ขัดเกลาพฤติกรรม และได้ช่วยงานคณะสงฆ์ สอดคล้องกับ รัตนภรณ์ ชาญไววิทย³ ได้เสนองานวิจัย เรื่องการวิเคราะห์ ความสำเร็จของโครงการคุณธรรม : การวิจัยพุทธกรณีศึกษา สรุปผลการศึกษาพบว่า นักเรียนได้รับการปลูกฝังคุณธรรมหลักตามวัตถุประสงค์ของแต่ละโครงการและคุณธรรมแฝงอื่นๆ การได้ทำความดีเพื่อเฉลิมพระเกียรติแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การตระหนักถึงปัญหาและพัฒนาสังคม การพัฒนาศักยภาพของตนเอง พัฒนาระบบการคิด พัฒนาทักษะกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม เรียนรู้ กระบวนการทำโครงการคุณธรรม ค้นพบกัลยาณมิตรและเรียนรู้มิตรภาพระหว่างเพื่อน เกิดความสุข และความภูมิใจจากการทำโครงการคุณธรรมและฝึกทักษะในการประกอบอาชีพ ตลอดจนได้เรียนรู้ แบบอย่างที่ดีจากครู และสอดคล้องกับ นรา ตรีธัญญา⁴ ได้เสนองานวิทยานิพนธ์ เรื่องการศึกษา การนำ หลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ สรุปผลการศึกษาว่า 1. การนำ หลักธรรมวิชา พระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของนักเรียนในระดับมากมี จำนวนมากที่สุดร้อยละ 57.80 รองลงมาคือการนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ใน สถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันในระดับปานกลางร้อยละ 42.20 2. นักเรียนหญิงและนักเรียนชายนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยนักเรียนหญิงมีระดับการนำหลักธรรมไป ประยุกต์ใช้มากกว่านักเรียนชาย 3. นักเรียนในโรงเรียนขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ มี การนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันไม่ แตกต่างกัน

บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย คือ ศึกษาเล่าเรียน การสนองงานครูบาอาจารย์ และคณะสงฆ์ ผู้ช่วยพระภิกษุในการทำหน้าที่ต่างๆ กิจวัตร อาจารย์วัตร อุปัชฌายะวัตร เป็นแบบอย่างที่ดีแก่พุทธศาสนิกชน การช่วยงานครูบาอาจารย์ทั้งในวัด สำนักเรียนของตน และวัดต่างๆ ที่ขอความร่วมมือ

³รัตนภรณ์ ชาญไววิทย, “การวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการคุณธรรม : การวิจัยพุทธกรณีศึกษา”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550)

⁴นรา ตรีธัญญา, “การศึกษาการนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ”, วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2543)

การสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา นั้นแสดงว่าการเข้ามาบรรพชาทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น การอบรมคุณธรรมทำให้พฤติกรรมเปลี่ยน ถือเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความดีอย่างยิ่ง สอดคล้องกับ สมณฤมล เพ็ชรมณี⁵ ไตเสนองานวิทยานิพนธ์ เรื่องบทบาทของบ้าน วัด และ โรงเรียนในการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษาในจังหวัดสงขลา สรุปผลการศึกษาระดับ การส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษาของบ้าน ด้านการสนับสนุนการศึกษา มีการส่งเสริมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการประพฤติเป็นแบบอย่าง ด้านการอบรมสั่งสอน และด้านการให้กำลังใจ มีการส่งเสริมอยู่ในระดับมาก ...ระดับการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษาของวัด ด้านการสนับสนุนการศึกษา ด้านการประพฤติเป็นแบบอย่าง ด้านการอบรมสั่งสอน และด้านการให้กำลังใจ มีการส่งเสริมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ ระพีณ ชูชื่น⁶ ไตเสนองานวิทยานิพนธ์ เรื่องการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร การสนับสนุนกิจกรรมทางจริยธรรม เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมภายในสถานศึกษา พระสงฆ์ส่วนมากมีส่วนร่วมในกิจกรรม กิจกรรมที่พระสงฆ์มีส่วนร่วมใน การจัดมากที่สุดคือ รายการตอบปัญหาทางจริยธรรมในโอกาสพิเศษของโรงเรียน รองลงมาคือ โครงการอบรม ศีลธรรมนักเรียนภาคฤดูร้อน บทบาทของพระสงฆ์ในการจัด กิจกรรมพระสงฆ์ส่วนมากให้ความร่วมมือกับคณะครู-อาจารย์ผู้จัด และรองลงมาคือ ให้คำแนะนำแก่คณะครู-อาจารย์ผู้จัด การสนับสนุนกิจกรรมทางจริยธรรมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมภายนอก สถานศึกษา พระสงฆ์ส่วนมากเคยจัดกิจกรรมส่งเสริม จริยธรรมแก่นักเรียนนอกสถาน ศึกษา กิจกรรมที่พระสงฆ์จัดขึ้นเป็นส่วนมากคือ โครงการบรรพชา สามเณรภาคฤดูร้อน

การแก้ปัญหาของเยาวชนด้วยวิธีการบรรพชาเป็นสามเณรอาจจะไม่ใช่สูตรสำเร็จที่สามารถแก้ปัญหาของเยาวชนได้เบ็ดเสร็จอย่างเช่นเยาวชนที่ติดยาเสพติด บางครั้งต้องใช้กฎหมายที่เข้มแข็งและเข้มงวดเข้ามาช่วยด้วย ต้องมีการปรับเปลี่ยนกรอบความคิดของเยาวชน ต้องทำให้เยาวชนมีสัมมาทิฐิ กระบวนการแก้ปัญหา ต้องทำในหลายมิติไปพร้อมๆ กัน ชุมชนต้องมีความรับผิดชอบต่อสมาชิกของ

⁵สมณฤมล เพ็ชรมณี, “บทบาทของบ้าน วัด และโรงเรียนในการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษาในจังหวัดสงขลา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนมนุษยและสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, . 2543)

⁶ระพีณ ชูชื่น, “การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533)

ชุมชนโดยทำให้เกิดประชาสังคม และดูแลตัวเองได้ คนที่เป็นแบบอย่างในสังคมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีมีสัมมาทิฐิ พระพุทธศาสนาจึงควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ทำร่วมกับคนในสังคมเพื่อฟื้นฟูความคิดด้านคุณธรรม จริยธรรมของเยาวชน

การแก้ไขปัญหาเยาวชนจึงควรมีกกลยุทธ์ ซึ่งผู้วิจัยจะได้อภิปรายผลไปตามลำดับ 2 กลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 การอยู่ร่วมกับเพื่อนๆ และบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข เป้าหมายของกลยุทธ์นี้คือการปลูกฝังความคิดให้เยาวชนเล็งเห็นถึงคุณความดีของคนมากกว่าความร้ายวัย กลยุทธ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างการเห็นคุณค่าในตนเองกับพฤติกรรมการเผชิญปัญหา ของเยาวชนผู้กระทำผิดชายและหญิงในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง”⁷ ที่กล่าวไว้ว่าสถาบันครอบครัวควรมีบทบาทในการปลูกฝังค่านิยมที่ ถูกต้องให้แก่เด็กโดยเฉพาะด้านจริยธรรม สถาบันการศึกษาควรมีบทบาทในการให้ความรู้ และช่วยครอบครัวขัดเกลาเด็กโดยการปลูกฝังค่านิยมที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานทางสังคมให้กับเด็กควรปรับปรุงกฎหมายที่ให้อำนาจแก่พนักงานคุมประพฤติร่วมกับตำรวจในการจับกุม และภาครัฐกับเอกชนควรร่วมมือกันที่จะเข้าไปดำเนินการจัดระเบียบชุมชน การให้บริการของพนักงานคุมประพฤติ ควรมีการนำความรู้ทางสังคมสงเคราะห์มาประยุกต์ใช้ให้มาก การแก้ปัญหาวิธีนี้จะช่วยให้เยาวชน สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้ดีในสังคม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยด้านความสัมพันธ์ของ คุณธรรมและจริยธรรม⁸ ที่กล่าวว่า การขาดจริยธรรมของเยาวชนสืบเนื่องจากเด็กถูกบังคับโดย ระบบการศึกษาที่มุ่งการแข่งขันเพื่อให้ตนเองมีโอกาสเรียนต่อสูงขึ้นในระบบการศึกษาแบบแพ้คัดออก สังคมเราทุกวันนี้เต็มไปด้วยคนเก่งแต่ไร้คุณธรรม นอกจากนี้งานวิจัยนี้ยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยว่าการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยและความไม่เหมาะสมของละแวกบ้านจะเป็นแรงผลักดันที่สำคัญที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน มากกว่าแรงผลักดันที่เกิดจากครอบครัว และแรงผลักดันทางด้านโอกาสในการกระทำผิด เมื่อทราบต้นเหตุของการกระทำผิดจึงต้องหาทางป้องกันเยาวชนจะได้ไม่กระทำผิดและสามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้

กลยุทธ์ที่ 2 การสั่งสอนให้มีแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่ดี โดยมีเป้าหมายทำให้เยาวชน เป็นคนดีของสังคม กลยุทธ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของเรื่องการศึกษาการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมใน

⁷ เกษวารรงค์ จิณะแสน, *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำ ของเด็กและเยาวชนที่อยู่ระหว่างถูกคุมประพฤติใน สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), หน้า บทคัดย่อ.*

⁸ ดวงเดือน พันธุนาวิน. *แนวทางพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กวัย 3 ขวบ, (กรุงเทพมหานคร : ศุภสภาลาดพร้าว, 2543), หน้า 116.*

โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพฯ⁹ ที่พบว่า การสั่งสอน ศีลธรรมให้นักเรียน นักเรียนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหลังจากได้ร่วมกิจกรรมสวดมนต์ตอนเข้าอบรมศีลธรรมในช่วงเรียน และการตักบาตรประจำปี สิ่งที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักเรียนได้มากที่สุด คือ นิทาน และวีดิทัศน์ ประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้เหมาะสมกับวัยทำให้นักเรียนได้เรียนรู้และสามารถแยกแยะถูกผิดชั่วดีได้ การสอนศีลธรรมให้นักเรียนจะช่วยทำให้เยาวชนมีแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่ดีได้ นอกจากนี้งานวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัย¹⁰ ที่ว่าการขาดการดูแลที่ดีจากครอบครัวจะเป็นสิ่งสำคัญในการเริ่มต้นการกระทำผิดต่างๆ โครงสร้างของครอบครัวจะมีความสัมพันธ์ต่อความรุนแรงในการเข้าร่วมการกระทำความผิดและการกระทำซ้ำของเด็กและเยาวชนในระยะเวลาหนึ่ง เมื่อเป็นเช่นนั้น การป้องกันปัญหาที่ต้นเหตุ ย่อมจะช่วยให้เยาวชนมีแนวคิดที่ดีได้และเป็นคนดีของสังคมได้ ด้วยการบรรพชาเป็นสามเณร

การแก้ปัญหาเยาวชนต้องทำแบบบูรณาการ ต้องมีการสอดประสานตั้งแต่ระดับชาติลงมาหน่วยงานหลักที่มีส่วนในการพัฒนาจริยธรรมให้เยาวชนจึงเป็นบุคคลใน 3 ระดับที่จะต้องช่วยกันทำเพื่อพัฒนาให้เยาวชนเป็นคนดีของสังคมและมีส่วนในการพัฒนาประเทศชาติต่อไปในอนาคต บุคคล 3 ระดับ ได้แก่ ระดับสังคม ระดับครอบครัว และระดับตัวเยาวชน

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่ายังมีลักษณะบางประการที่น่าสนใจเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเพื่อการทำวิจัยในประเด็นหลัก ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรนำงานวิจัยนี้เผยแพร่ให้กับเจ้าคณะผู้ปกครองได้รับทราบเพื่อเป็นฐานข้อมูลการพัฒนาสามเณรต่อไป
2. เจ้าคณะผู้ปกครองควรกำหนดการพัฒนาสามเณรและส่งเสริมให้มีการบรรพชาเป็นประจำทุกปี ซึ่งให้ถือเป็นนโยบายหลักของเจ้าอาวาสทุกวัดที่จะจัดทำให้มีขึ้นตลอด

⁹อภิชา แดงจำรูญ, การศึกษาการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพฯ, ครุศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาพัฒนศึกษา, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), หน้า บทคัดย่อ.

¹⁰เกษรราชค์ จินะแสน, ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนที่อยู่ระหว่างถูกคุมประพฤติใน สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), หน้าบทคัดย่อ.

3. การบรรพชาสามเณร การบรรพชาสามเณรถือเป็นสิ่งที่ต้องทำอย่างน้อย 1 ครั้งในช่วงชีวิตของการเป็นเยาวชน เพื่อให้เยาวชนสามารถปฏิบัติตนในฐานะผู้ทรงศีลและผู้สืบทอด พระพุทธศาสนา การบวชเณรให้ถือเสมือนการเกณฑ์ทหาร เมื่ออายุถึงกำหนดชายไทยทุกคนต้องไป รับการเกณฑ์ การบรรพชาสามเณรก็เช่นกัน เยาวชนชายก่อนอายุครบ 18 ปีที่นับถือศาสนาพุทธ จะต้องผ่านการบรรพชาสามเณรอย่างน้อย 1 ครั้ง ส่วนเยาวชนหญิงต้องบวชศีลจาริณี อย่างน้อย 1 ครั้งเช่นกัน การบวชจะทำให้เยาวชนสามารถเข้าใกล้ศาสนาได้มากขึ้นและเข้าใจการใช้ชีวิตมากขึ้น การบวชควรได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน เช่น ได้รับการสนับสนุนในส่วนของค่าใช้จ่ายจากรัฐ รัฐบาลจัดสรรงบประมาณสำหรับการบวชนี้ให้กับเยาวชนทุกคนที่ต้องการบวช โรงเรียนอาจมีคณะแผนพิเศษในการนี้ สมาชิกในครอบครัวจะได้รับอนุโมทนาจากการบวชนี้ ประเทศที่มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักของประเทศ ควรส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ทางศาสนา เพื่อเป็นการฝึกให้เยาวชนได้มีโอกาสเข้าใกล้และเข้าถึงธรรมะเพื่อเป็นการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชน

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. การพัฒนาสามเณรที่ยั่งยืนเพื่อความมั่นคงของพระศาสนา
2. การบรรพชาสามเณรกับการแก้ไขปัญหาครอบครัวและสังคม
3. การสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมจริยธรรมกับเยาวชนเพื่อสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพให้กับประเทศ
4. กลยุทธ์การฝึกเยาวชนให้มีโอกาสทำความดีทุกวันเพื่อเป็นรากฐานชีวิตที่ดี
5. ยุทธศาสตร์การสร้างแรงบันดาลใจให้เยาวชนสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีทิศทางและเป้าหมายที่ถูกต้อง
6. แผนกลยุทธ์เพื่อการสร้างสรรคกิจกรรมทางศาสนาที่สนับสนุนการเข้าค่ายคุณธรรมของเยาวชนอย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539.

1. หนังสือทั่วไป

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. *คู่มือการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน*. กรุงเทพฯ : การศาสนา. 2528.

กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. สมเด็จพระมหาสมณเจ้า. *บาลีไวยากรณ์ วจิวภาค ภาคที่ 2 สมาส และตัทธิต*. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2538.

_____ . *วินัยมุข เล่ม 3*. พิมพ์ครั้งที่ 25. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2542.

_____ . *วินัยมุข เล่ม 1 (หลักสูตรนิกัธรรมชั้นตรี)*. พิมพ์ครั้งที่ 39. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2542.

กรมหลวงชินวราลงกรณวิวัฒน์. สมเด็จพระสังฆราชเจ้า. *สามเณรลัทธิ*. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2538.

ชัชปนะ ปิ่นเงิน. *ลักษณะเด่นและวิวัฒนาการของวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาในล้านนา*. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2552.

ชาญณรงค์ บุญหนุน. *พระสงฆ์ไทยในอนาคต บทสำรวจเบื้องต้นว่าด้วยความเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). 2551.

ธรรมปรามอทย์. *บวชจริง เรียนจริง ปฏิบัติจริง เห็นจริง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ภาพ. 2534.

ธรรมสภา. *อุปสมบทวิธีและการรักษาอุโบสถศีล*. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา. 2542.

พุทธทาสภิกขุ. *คำสอนผู้บวช ภาค 1*. กรุงเทพฯ : สมชาย. 2553.

พระครูกล้วยานสิทธิวัฒน์. *เอตทัคคะในพระพุทธศาสนา*. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2552.

พระครูอรุณธรรมรังษี (เอี่ยม สิริวงโณ). *มนต์พิธี*. กรุงเทพฯ : อักษรสมัย. 2534.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). *ศาสนทายาทคุณภาพ*. กรุงเทพฯ : พรศิวิ. 2543.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). *ราชบัณฑิต พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด*. กรุงเทพฯ : วัดราชโอรสาราม. 2548.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). *พระพุทธศาสนาในอาเซียน*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา. 2540.

- _____ . *พุทธธรรมฉบับขยายความ*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2538.
- พระธรรมโมลี (บุญมา คุณสมปนโน). *คู่มือพระอุปัชฌาย์*. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ. 2529.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ : เอส. อาร์. ปริ้นติ้ง แมส โปรดักส์. 2551.
- _____ . *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : เอส. อาร์. ปริ้นติ้ง แมส โปรดักส์. 2551.
- พระมหาณรงค์ จิตตโสภโณ. “สามเณร : ศาสนทายาทรุ่นเยาว์”. วารสารสมาธิ. ปีที่ 7 ฉบับที่ 40 (กรกฎาคม 2540) : หน้า 52-57.
- พระราชปริยัติโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม). *พระคัมภีร์กัจจายนมูล*. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.
- พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2538.
- พระสวัสดิ์ เฉิดฉิม. “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2548.
- พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ ฐิตญาโณ). *พระพุทธศาสนาปริทรรศน์*. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2538.
- ดวงเดือน พันธุนาวิณ. *แนวทางพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กวัย 3 ขวบ*. กรุงเทพฯ : ศุภสภาลาดพร้าว. 2543.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. *ธัมมัญญกถาแปล ภาค 4*. พิมพ์ครั้งที่ 21. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2537.
- _____ . *ธัมมัญญกถาแปล ภาค 8*. พิมพ์ครั้งที่ 21. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2537.
- _____ . *ปฐมสมันตปาสาทิกาแปล ภาค 1*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2524.
- ราชบัณฑิตยสถาน. *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์. 2546.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน). *รายงานผลการดำเนินงานกองทุนปลูกกรากแก้วศาสนทายาท*. กรุงเทพฯ : ร่มธรรม. 2547.
- _____ . *45 พรรษาของพระพุทธเจ้า เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร : เม็ดทราย. 2558.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). *บวชนเณรเห็นชีวิตแห่งการศึกษา สามเณรดี มีปัญญา สร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ : สวย. 2561.

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายีมหาเถร). *ปฐมสมันตปาสาทิกาแปล เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2544.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 พ.ศ.2530-2534*. กรุงเทพฯ : ไนเต็ดโปรดักชั่น. 2530.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. *พจนานุกรมศัพท์พระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ : เพ็ญอักษร. 2514.

สุนทร บุญสถิต. “สถานภาพบทบาทและปัญหาของสามเณรในสังคมไทย”. *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล. 2543.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. *พุทธศาสนา ทรรศนะและวิจารณ์*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : มติชน. 2555.

อเนก ขำทอง และปัญญาสละทองตรง. *ธรรมศึกษาขั้นตรี ฉบับปรับปรุงใหม่ที่ประกาศใช้ปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ : กระทรวงวัฒนธรรม. 2550.

2. วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย

เกษรารักษ์ จิณะแสน. *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนที่อยู่ระหว่างถูกคุมประพฤติใน สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง*. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา, รายงานการวิจัย, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2541.

ระพีณ ชูชื่น. *การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2533.

รัตนภรณ์ ชาญไวยวิทย์. *การวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการคุณธรรม : การวิจัยพหุกรณีศึกษา*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2550.

ระพีณ ชูชื่น. *การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2533.

พระมหาบุญศรี ญาณวุฑฺโฒ (วงษ์แก้ว). “บทบาทและความสำคัญของสามเณรในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2553.

พระมหาพนมนคร มีราคา. “การดำรงสมณเพศของสามเณรโรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2549.

พระมหาแสนยากร สิริภทโท (เมธีไกรสรพวงศ์). “การศึกษาสามเณรผู้เป็นเหล่ากอแห่งสมณะใน พระพุทธศาสนาเถรวาท”. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา พระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2554.

พระสรพวงศ์ สอนทวี. “สภาพแวดล้อมทางบ้าน วัด โรงเรียน และลักษณะทางจิตที่เกี่ยวข้องกับการ ปรับตัวของสามเณรในกลุ่มโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”. วิทยานิพนธ์ปริญญา วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาประยุกต์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรี นครินวิโรฒ. 2554.

สมนถมล เพ็ชรมณี. บทบาทของบ้าน วัด และโรงเรียนในการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน ประถมศึกษาใน จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนา มนุษย์และสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 2543.

สุภัทร บริบูรณ์. “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสามเณรในพระพุทธศาสนา”. วิทยานิพนธ์ปริญญา อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาตะวันออก, บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ มหาวิทยาลัย. 2522.

โสภาค ภูตอก. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชน: ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์การศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ภาคที่ 16. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา พัฒนามนุษย์และสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 2541.

อภิชา แดงจำรูญ. การศึกษาการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากองเทพฯ. ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนศึกษา, รายงาน วิจัย, บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2548.

3. เอกสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์

วิกิพีเดีย. จังหวัดเลย. สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2562, จาก <<https://th.wikipedia.org/wiki>>.

3. สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ พระภัทรธรรมสุธี, เจ้าคณะจังหวัดเลย (ธรรมยุต), 18 กันยายน 2561.

สัมภาษณ์ พระครูปริยัติสาทร, เจ้าคณะอำเภอมืองเลย (ธรรมยุต), 19 กันยายน 2561.

สัมภาษณ์ พระครูปลัดยุทพิชัย ญาณสิทธิเมธี, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดเลย (มหานิกาย), 25 มีนาคม 2562.

- สัมภาษณ์ พระมหาวัฒนา สूरจิตโต เจ้าคณะตำบลน้ำหมาน (ธรรมยุต), 20 กันยายน 2561.
- สัมภาษณ์ พระมหาสุภาวิชญ์ ปภสฺสโร, รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เลย, 21 กันยายน 2561.
- สัมภาษณ์ พระครูสุวิธานปริยัติคุณ, 22 กันยายน 2561.
- สัมภาษณ์ พระมหาบุตตี สุธมโม, 23 กันยายน 2561.
- สัมภาษณ์ พระมหาฤทธิศักดิ์ ญาณภริโต, 24 กันยายน 2561.
- สัมภาษณ์ พระครูปลัดตย นิติสโร, เจ้าคณะตำบลกุดป่อง, 25 กันยายน 2561.
- สัมภาษณ์ พระครูประทีปวุฒิธรรม, เจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์, 25 กันยายน 2561.
- สัมภาษณ์ พระมหาอจินต์ อริญฺชโย, พระพี่เลี้ยงสามเณร โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 26 กันยายน 2561.
- สัมภาษณ์ สามเณรอิทธิพงษ์ ขวัญพัก, นักศึกษา, 28 กันยายน 2561.
- สัมภาษณ์ สามเณรภัทรพล คำพรมมี, ประธานสามเณรวัดศรีสุทธาวาส, 28 กันยายน 2561.
- สัมภาษณ์ สามเณรพิทักษ์พงษ์ ธาราวุฒิ, ลูกวัดศรีอภัยวัน, 29 กันยายน 2561.
- สัมภาษณ์ สามเณรจักรพงษ์ หฤทัยถาวร, ประธานนักเรียน, 29 กันยายน 2561.
- สัมภาษณ์ สามเณรรรักษ์พงษ์ เสี่ยงใส, ลูกวัดวารีสาร, 30 กันยายน 2561.
- สัมภาษณ์ สามเณรอมรินทร์ ทำเพียง, วัดศรีสวัสดิ์วนาราม, 30 กันยายน 2561.
- สัมภาษณ์ สามเณรพิชัยภูษิต วังศิริ, วัดโพธิ์สว่าง, 1 พฤศจิกายน 2561.
- สัมภาษณ์ สามเณรธนกร สุวรรณสนธิ์, ลูกวัดศรีสุทธาวาส, 2 พฤศจิกายน 2561.
- สัมภาษณ์ สามเณรกฤตภาส เนียมจิ้น, ลูกวัดศรีสุทธาวาส, 2 พฤศจิกายน 2561.
- สัมภาษณ์ สามเณรธงชัย แสนแก้ว, ลูกวัดศรีสุทธาวาส, 2 พฤศจิกายน 2561.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
หนังสือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน โทร ๐๔-๓๒๔๑-๔๘๘

ที่ ศธ ๖๐๑๒/ว๒๕๘

วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ

เจริญพร รองศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ บัวสุข

ด้วย พระฉัตรชัย อคคชโย/สิงห์โตแก้ว นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา เลขประจำตัวนักศึกษา ๕๙๒๐๔๕๐๒๑๒๐๐๕ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “วิเคราะห์บทบาทสามเณรในจังหวัดเลย (AN ANALYSIS OF THE ROLY OF NOVINCE IN LOEI PROVINCE)” ในกรณีจำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยให้ได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและเที่ยงตรงที่สุด

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอแต่งตั้งท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของแบบสอบถามการวิจัยของนักศึกษาดังกล่าว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และอนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

สมทกข

รองอธิการบดี

๑๕ กันยายน ๒๕๖๑

ที่ ศธ ๖๐๑๒/๗๑๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
๙/๓๗ หมู่ ๑๒ ถนนราชกรุ์คณิง ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

๑๑ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุขพัฒน์ อนนท์จารย์

ด้วย พระฉัตรชัย อคคชโย/สิงห์โตแก้ว นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศาสนศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา เลขประจำตัวนักศึกษา ๕๙๒๐๔๕๐๒๑๒๐๐๕ ได้ทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง "วิเคราะห์บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย (AN ANALYSIS OF THE ROLY OF NOVINCE IN LOEI
PROVINCE)" ในกรณีนี้จำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยที่ได้รับ
ข้อมูลที่ถูกต้องและเที่ยงตรงที่สุด

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้
ความสามารถและมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอแต่งตั้งท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและพิจารณา
เนื้อหาของแบบสอบถามการวิจัยของนักศึกษาดังกล่าว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน
ด้วยดี และอนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

- รับทราบ

(ผ.ด.ศ. สุพัฒน์ อนนท์จารย์)
๑๘ ก.ย. ๖๑

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน โทร ๐๔-๓๒๕๑-๔๘๘

ที่ ศธ ๖๐๑๒/๒๕๘๘

วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ

เจริญพร ดร.ประชัน ชะชิกุล

ด้วย พระฉัตรชัย อคคชโย/สิงห์โตแก้ว นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา เลขประจำตัวนักศึกษา ๕๕๒๐๔๕๐๒๑๒๐๐๕ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "วิเคราะห์บทบาทสามเณรในจังหวัดเลย (AN ANALYSIS OF THE ROLY OF NOVINCE IN LOEI PROVINCE)" ในการนี้จำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยให้ได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและเที่ยงตรงที่สุด

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอแต่งตั้งท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของแบบสอบถามการวิจัยของนักศึกษาดังกล่าว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และอนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

ดร.ประชัน ชะชิกุล

ศาสตราจารย์ ดร. ประชัน ชะชิกุล
๑๗/๙/๒๕๖๑

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ดร.ประชัน ชะชิกุล
๑๗/๙/๒๕๖๑

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide)

เรื่อง วิเคราะห์บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มีวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปศึกษาวิเคราะห์ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสัมภาษณ์จะถูกรวบรวมเพื่อนำไปวิเคราะห์ในการทำงานวิจัยครั้งนี้เท่านั้น และหากแบบสัมภาษณ์นี้มีความผิดพลาดหรือบกพร่องประการใด ก็ให้ถือว่าเป็นดุลยพินิจของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ในการสงวนความคิดเห็นไว้ได้

ผู้ทำการวิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากทุกท่านตลอดถึงผู้เกี่ยวข้องที่ให้การสัมภาษณ์ในครั้งนี้ และกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

พระฉัตรชัย อคฺคชโย (สิงห์โตแก้ว)

นักศึกษาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง วิเคราะห์บทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ใช้สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นพระภิกษุและสามเณรในเขตจังหวัดเลย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อผู้รับการสัมภาษณ์.....
2. อายุ.....พรรษา.....วิทยฐานะ.....
3. ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง.....
4. วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์.....
5. สถานที่สัมภาษณ์.....
6. ประสบการณ์ทำงานเกี่ยวข้องกับสามเณร (สำหรับพระภิกษุ) จำนวน.....ปี
7. ระยะเวลาที่เข้ามาบรรพชาเป็นสามเณร (สำหรับสามเณร) จำนวน.....ปี

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของสามเณรในจังหวัดเลย

2.1 ความเป็นมาของสามเณร

- 1) ปัจจัยที่ทำให้เด็กและเยาวชนตัดสินใจเข้ามาบรรพชา เพราะเหตุผลใดบ้าง
- 2) คณะสงฆ์จังหวัดเลยมีแนวทางอย่างไร ที่จะส่งเสริมให้มีจำนวนสามเณรเพิ่มมากขึ้น

2.2 การบรรพชาสามเณร

- 1) การบรรพชาสามเณรในจังหวัดเลยในแต่ละปีรวมทั้งจังหวัดมีมากหรือน้อย อย่างไร และระยะเวลาที่สามเณรบรรพชาอยู่ในพระพุทธศาสนาเฉลี่ยกี่ปี ทำไม่จึงเป็นเช่นนั้น
- 2) การบรรพชาเป็นสามเณรมีความจำเป็นมากหรือน้อย อย่างไร

2.3 ข้อวัตรปฏิบัติของสามเณร

- 1) ในปัจจุบันสามเณรมีข้อวัตรปฏิบัติเป็นอย่างไร
- 2) ข้อวัตรปฏิบัติของสามเณรเพียงพอหรือไม่ อย่างไร

2.4 ประโยชน์ของการบรรพชา

- 1) การบรรพชาของสามเณรในปัจจุบันมีประโยชน์อย่างไร
- 2) การบรรพชาที่ไม่ดีเป็นอย่างไร และมีผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาอย่างไร

2.5 บทบาทของสามเณร

- 1) สามเณรมีบทบาทด้านใดบ้าง แต่ละด้านเป็นอย่างไร
- 2) สามเณรควรมีบทบาทเพิ่มเติมในด้านใด เพราะเหตุใด

2.6 สถานภาพของสามเณร

- 1) ท่านคิดว่าสามเณรมีสถานภาพความเป็นอยู่ อย่างไร
- 2) ท่านคิดว่าสังคมให้การยอมรับสามเณรมากหรือน้อย อย่างไร

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ-ฉายา (นามสกุล) : พระฉัตรชัย อคฺคชโย (สิงห์โตแก้ว)
- วัน เดือน ปีเกิด : วันอาทิตย์ที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2535
- ชาติภูมิ : อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดศรีสุทธารวาส (พระอารามหลวง) ต.กุดป่อง อ.เมือง จ.เลย 42000
E-Mail. singtokaew101@gmail.com
Tel. Mobile. 085-647-4445
- การศึกษา : นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธรรมยุต)
: ศาสนศาสตรบัณฑิต (พุทธศาสตร์) เกียรตินิยมอันดับ 1
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
- หน้าที่การงานปัจจุบัน : พระธรรมวิทยากร กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม
: ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม สำนักเรียนวัดศรีสุทธารวาส
: กรรมการและเลขานุการ คณะกรรมการบริหารงานด้านการศึกษา
สำนักเรียนวัดศรีสุทธารวาส

